سُورة الْبَقَرَة ގެ މާނަ

سُورة الْبَقَرَة | އާޔަތުގެ އަދަދު (٢٨٦)

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ۝١ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ۝٢ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ۝٣ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝٤ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ۝٥

ލަފުޒީ މާނަ

الٓمٓ ۝١ = (މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މޮޅަށް ދަންނަވޭގޮތުގައި الله އެވެ.) ۞ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ = އެފޮތް (ނުވަތަ މިފޮތް) ۞ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ = އެއްގޮތަކުން އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ۝٢ = އެއީ تقوى ވެރިންނަށް ތެދުމަގުދައްކާތެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނީ (އެ ތަޤުވާވެރިންނަކީ) ۞ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ = އެމީހުން غيب އަށް އީމާންވާމީހުންނެވެ. (غيب ތެދުކުރާ މީހުންނެވެ.) ۞ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. ۞ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިމަތަކުން ۞ يُنفِقُونَ ۝٣ = އެމީހުން ހޭދަކުރާމީހުންނެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ = އަދި އެއީ އީމާންވާމީހުންނެވެ. ۞ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް ۞ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށެވެ. ۞ وَبِٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة އަށްވާއިރުގައި ۞ هُمْ يُوقِنُونَ ۝٤ = ކަށަވަރުކޮށް އެމީހުން يقين ކުރެއެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى = އެމީހުންވަނީ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައެވެ. ۞ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ. ۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ހަމަ ކަށަވަރުކޮށް އެމީހުން އެއީއެވެ. ۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ۝٥ = ކާމިޔާބުވާ ނަސީބުވެރިވާ މީހުންނަކީ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ: މިއަކުރުތަކާއި ދެންވެސް ބައެއް ސޫރަތް ފެށިގެންވާ ގޮތަށް މިބާވަތުގެ އަކުރުތަކުގެ ފުރިހަމަ މުރާދު މޮޅަށް ދަންނަވޭގޮތުގައި ހަމަ الله އެވެ. އެއީ عامّ ކޮށް ހުރިހާ علم ވެރިންގެ ފުރަތަމަބަސްކަމެވެ. އާއްމުކޮށް އެބަކަމުގައި ބައެއް ބަޔަކުގެ رأي ބައެއް خيال ވެސް ފާޅުކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން –

- قتادة ގެ ބަހުގައި ވަނީ އިހާ... އެއީ قرآن ގެ ނަންތަކުގެ ތެރެއިން ނަމެއްކަމުގައެވެ.
- مُجَاهِدُ ގެ ބަހުގައި ވަނީ އެއީ الله تَعَالَى ސޫރަތް ފަށްޓަވައިދޭ فَوَاتِحُ ކަމުގައެވެ. އެބަހީ ފެށުންތަކެވެ.

- عبدالرّحمن بن زَيْد ގެ ރައުޔުން އަދި ރިވާތަކުގައިވަނީ އެއީ ސޫރަތްތަކުގެ ނަމެއްކަމުގައެވެ.
- ابن عبّاس ވިދާޅުވިކަމަށް السّدّى ގެ ރައުޔުންވާ ރިވާތަކުގައިވަނީ އެއީ إسْمُ اللّه الأعْظَمُ ކަމުގައެވެ.
- އަދި ابن عبّاس ގެ އަތުން ރިވާތަކެއްގައިވަނީ އެއީ اللّه ގެ إسْمُ ފުޅެއްކަމުގައެވެ.
- އަދި ابن عبّاس ގެ އަތުން ރިވާތަކެއްގައިވަނީ އެއީ أَنَا اللّه علمُ އެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ اللّه އެވެ. ތިމަން ދަންނަވާނެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.) އަދި أَبُوجَعْفَرُ الطَّبَرِى އެކަލޭގެފާނުގެ މަޝްހޫރު تفسير جَامِعُ البَيَانُ ގައި މިނޫންވެސް ބައެއް تَأْوِيلُ ބާތިލްކުރައްވާފައިވެއެވެ.
- އަދި اِبْنُ كَثِير އާއި އަދި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ إعْجَازُ القرآن ގެ ދަލީލެއްކަމަށެވެ. އެބަހީ قرآن އާއިލާދު خلق ތަކުން ނުކުރެވޭނެކަމުގެ ބޭއިނުގެ ދަލީލެއްކަމަށެވެ. އެއީ خلق ތަކުންނަށް قرآن އާއިލާދު ނުކުރެވޭނެކަމުގެ ހެކިއެވެ. (وحى ކުރައްވާފައިވާ ބައެއް) قرآن މިވަނީ ކުރީގެ ހަރުފުތަކުން ބަޔާންކުރެވިގެން ގެނެސްދެއްވާފައިވާ ނަމޫނާއެކެވެ. އެހެންވީމާ ކުރީގެ ހަރުފުތަކުން ހެދިފައިވާ قرآن އެއް ނުލެވޭ ސޫރަތެއްގެ ދެ ސިފަ ބޭނުންކުރިއެވެ. މިއެވެ.

ކަންމަތީގައި މިބާވަތުގެ އަކުރުތަކާއިމެދު ކުރެވިދާނެ تَأْوِيل ތަކުގެ ތެރެއިން މި تَأْوِيل އާއިމެދު ވަރަށްގިނަބޭކަލުން އެއްބަސްވެއެވެ. އެއީ اللّه ގެ މުރާދުފުޅު ކަމުގައިވުންވެސް އެކަށީގެންވެއެވެ. واللّه أعلم

(٢) މުތްތަޤީ (އެބަހީ: މިقرآن) ދަންނަވައެވެ. މިތަޤްވާއިމުގެ އެއްވެސް ސިފަތައް ހިނގުމެވެ. އެއީ تقوى ވެރިންނަށް ތެދުމަގުދައްކާއެވެ. (އެއްބަސްވެގެން ހަރުދަނާ ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި تقوى ވެރިން މިހުރިހާ މުތްތަޤީ ބަޔަކީ ތިމާއަށް ފައިދާ ވާނެއެވެ.)

- تقوىވެރިވުމަކީ: ބިރުވެތިވުމެވެ. اللّه ގެ ކޯފާއާއި عَذَاب އަށް ބިރުގަތުމެވެ. އެކަމުން ރައްކާތެރިވުމެވެ. تقوى ވެރިކަން حاصل ވަނީ اللّه حَرَام ކުރެއްވި ކަންތަކުން ރައްކާތެރިވެ އެކަންކަން ނުކުރުމުންނާއި އަދި އެކަލާނގެ فَرْض ކުރެއްވި ކަންތައް އަދާކުރުމުންނެވެ.

(٣) އީމާންނަކީ: އެބަހީ: އެ تقوى ވެރިންނަކީ غَيْب އަށް އީމާންވާމީހުންނެވެ. އަދި ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި މިވަހަކަފުޅުގެ އީމާންތެރިންނަކީ رِزْق ން (اللّه ގެ މަގުގައި) ހޭދަކުރާމީހުންނެވެ. (زكاة އާއި صَدَقة ދިނުމާއިމީހުންނެވެ.)

(٤) އަދި އީމާންތެރިޔާ: ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ (ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި ނަބީބޭކަލުންނަށް) ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އީމާންތެރިޔާ ކަނޑައެޅިގެން آخرة ދުވަސް އަންނާނެކަމަށް يقين ކުރާމީހުންނެވެ.

(٥) އީމާނުން ދަންނައެވެ. އީމާން އެވަނީ އީމާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ތެދުމަގުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އީމާނުން އެއީ ކާމިޔާބުން آخرة ދުވަހުން ކާމިޔާބުވާ نصيب ވެރިވާނީ މީހުންނެވެ.

ނޯޓް: غَيْب އަކީ ލޮލަށްނުފެނޭ ލޮލަށް ނުފެންނަ ތަކެއްޗެވެ. غَيْبُ ގެ ތަކެއްޗަކީ ލޮލަށް ނުފެންނަ ތަކެއްޗެވެ. غَيْب އަށް إيْمَان ވުމަކީ މިވާހަކަ ލޮލަށް ނުފެންނަތަކެތިގެ ތެރެއިން އެތަކެތި ތެދުކޮށް إيْمَان ވުން إسلام دين ގެ ރުކުނެއް لاَزِمُ ކުރާ ތަކެއްޗާއި ކަންތައްތަކެވެ. މިސާލަކަށް اللّه ފެނިގެންނުވުން ސުވަރުގެއާ ނަރަކަފާކަން މަލާއިކަތުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރެއްވުން. ދެންވެސް މިބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަންކަމެވެ.

- ނަމާދު ގާއިމް ކުރުމަކީ ޝަރުޢު ތަކާއި ރުކުން ތަށް ފުރިހަމަކޮށް ވަގުތަށް ގުދުރަތާއި ގުދުރަތާއެކު رسول اللّه صلى اللّه عليه وسلم އަންގަވާ ގޮތަށް ކުރުމެވެ. އެހެންގޮތަކަށް ނޫ ނެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝٦ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰٓ أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝٧ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ۝٨ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝٩ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ۝١٠ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ۝١١ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ۝١٢

ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން، ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުން. ❁ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަވެގެންވެއެވެ. ❁ ءَأَنذَرْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރުދެއްވިޔަސް. ❁ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ނުދެއްވިޔަސް. ❁ لَا يُؤْمِنُونَ ۝٦ = އެމީހުން އީމާންނުވެއެވެ. / އީމާންއެއް ނުވާނެއެވެ. ❁ خَتَمَ ٱللَّهُ = الله ސިއްކަޖެއްސެވިއެވެ. ❁ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި. ❁ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އިވުންތެރިކަމުގެ މަތީގައްޔާއި / ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައްޔާ. ❁ وَعَلَىٰٓ أَبْصَٰرِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުގެ މަތީގައިވެއެވެ. ❁ غِشَٰوَةٌ = ނިވަޅެއް / ފުރޭޅެއް / މަތިވަސްޖެއް ❁ وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ. ❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝٧ = ބޮޑުވެގެންވާ عَذَاب އެވެ. ❁ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭން ވެއެވެ. ❁ مَن يَقُولُ = ބުނާމީހުން ❁ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން اللهއަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ❁ وَمَا هُم = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ بِمُؤْمِنِينَ ۝٨ = މުއުމިނުންކަމުގައި. ❁ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله އަށް މަކަރުހަދަނީއެވެ. / ހަދިރާނީއެވެ. / އޮޅުވާލަދޭނީއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންނަށާއި. ❁ وَمَا يَخْدَعُونَ = އަދި އެމީހުން މަކަރުނުހަދައެވެ. (އެބަހީ: އެމަކަރުގެ ގެއްލުން ނުވެއެވެ.) ❁ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް މެނުވީ. ❁ وَمَا يَشْعُرُونَ ۝٩ = އަދި އެގޮތް އެމީހުންނަށް ހިޔާލެއްވެސް ނުކުރެއެވެ. / إحساس ނުވެއެވެ. ❁ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވެސް (ޝައްކާއި ނިފާގު) ބަލިމަޑުކަމެއް. ❁ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ = ދެން الله تعالى އެމީހުންނަށް އިތުރުކުރައްވާފިއެވެ. ❁ مَرَضًا = ބަލިމަޑުކަން. ❁ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނަނީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ۝١٠ = އެމީހުން ދޮގުހަދަމުންދިޔަކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ لَا تُفْسِدُوا۟ = ކަލޭމެން ފަސާދަނުކުރާށެވެ. / ކަލޭމެން الله ގެ ނާފަރުމާން ނުވާށެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. / އެމީހުން ބުނާއެވެ. ❁ إِنَّمَا نَحْنُ = އަހުރެމެންނަކީ ހަމައެކަނި. ❁ مُصْلِحُونَ ۝١١ = އިސްލާހުކުރާމީހުން ކަމުގައެވެ. (މިއީ މިހާރު އެމުނާފިޤުންގެ ބުނުމުގެ ގޮތެވެ.) ❁ أَلَآ إِنَّهُمْ = ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ❁ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ = ފަސާދަކުރާމީހުންނަކީ ހަމަ

އެމީހުންނެވެ. (އެއީ ހަމަالله ގެ ޙަޟްރަތުން ނުހެދޭނެ ބަރަކާތް.) ۞ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުކުރެވެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ދަންނާށެވެ.!) އޭ رَسُول الله އެވެ! އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު إنذار ދެއްވުމާއި އަދި ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު إِنْذَار ނުދެއްވުމާއި ހަމަހަމައެވެ. އެމީހުން އީމާންނުވާނެއެވެ.

(٧) އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި (އެހިތްތަކަށް ހެޔޮކަމެއް ނުވަދެވޭނޭގޮތަށް) الله ވަނީ ސިއްކަޖަހައްސަވާ ބަންދުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އިވުންތެރިކަމުގެ މަތީގައިވެސް އެފަދައިން ބަންދުކުރައްވާފައެވެ. (އެއީ حَقُّ ޤަބޫލުކުރުމަށް ނުއިވޭނޭގޮތަށެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުގެ މަތީގައި (ޙައްޤު ދެކޭ ލޮލުން ނުފެންނާނޭގޮތަށް) އެވެސް ހަރުއަޅުއްވާފައެވެ. ނުވަތަ މަތިވެރިބޮޑު ކަނޑައެޅިގެން (قِيَامَة ދުވަހުން) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عَذَاب އެވެ. * ދަންނައެވެ. ހިރިހި قُرْآنُ ގައި عَامّ ކޮށް މާތްކަލާނގެ ފޮނުއްވައިވެސް އިންސާނުން ކުރެ ތިންބައެއްގެ މައްސަލަތް. އެއީން ފުރަތަމަ ބައި، تَقْوَى ވެރިންނެވެ. އެމީހުންނާބެހޭ إجمالى މާނަކުރެއް އެވެސް މިސްރަތް ފުރަތަމަ ބައިގެ ދަރަޖައިގެ ނިޔަލަށެވެ. مُفْلِحُونَ ވިސްނަތަށެވެ. * ދެވަނަބައި ސިފަ (އާޔަތް ހަތަރު) ކާފިރުންނެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް ހުންނަގޮތާއި އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނޭ عَذَاب ގެ މާނަކުރުމުގެ خُلاَصَة އެވެސް ހަވަނަ އާޔަތާއި ހަތްވަނަ އާޔަތުގައެވެ. * ތިންވަނަބައި مُنَافِقُ ންނެވެ. އެންވަނަ އާޔަތުން އެބަހީ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّه މިތަނުން ފެށިގެން ވާހަކަ ގެނެސް ދެއްވާ ބައިވަނަ އާޔަތާ ނިޔަލަށް އެވެސް އެމީހުންނާބެހޭ ކަންތައް މިޖުމްލަ خُلاَصَة އެއެވެ. އެމީހުންގެ ކަމާއިބެހޭ ނުރައްކާ ދުވަސްތައްގެ މަތިން އެމީހުންނާބެހޭ مُقَدِّمَة ވެސް ދިނުމަށް ކުރެވުނު ފަހުން. ދުނިޔެ މި ދުނިޔޭގައި ދިމާވާ ހަމަ ފުރުޞަތުގައި އިހުސާން އޮތީ ބޭނުންވާ ވިސްނުމަށް ކުރެވުނު ކަންތައްތަކެވެ. (٨) الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖެމޭ ބުނާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. (އެގޮ ޖަވާބުގައި الله خَبَرُ ދެއްވަނީ) އަދި އެމީހުން މުއުމިނުންކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ. (٩) އެމީހުން الله އަށާއި އަދި އީމާންވެގެންވާ މީހުންނަށް (އެމީހުންގެ ހިތުން) މަކަރުހަދަނީއެވެ. ޙަޤީޤަތުގައި އެހެދުމުން އަނިޔާ ލިބެނީ އެއިރަކު ލިބުނުގެ ނަފްސަށެވެ. (١٠) އެމީހުންގެ ހަމަ އަމިއްލަ نفس ތަކަށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެކަން إِحْسَاس ވެސް ނުކުރެވެއެވެ. ހިތްތަކުގައި އެވަނީ (الله ގެ ބައިގެ ޝަކުވާއި وَهُمْ ގެ) ބަލިމަޑުކަމެކެވެ. އަދި الله تعالى އެމީހުންނަށް ބަލިމަޑުކަން އިތުރުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުންވެސް ވޭންދެނިވި عَذَاب އެބައެވެ. (١١) އަދި އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ބިމުގައި ފަސާދަނުކުރާށޭ (الله އަށް އުރެދި ކާފިރުވާމުން) ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ إصلاح ކުރާމީހުންނެވެ. (މިއީ މިޒާތުންގެ އެމީހަކު ބުނާނަހާނަ އެބާވަތުގެ ބަސްތަކެވެ. އެބަހީ ފަސާދަކުރުމުން ހެޔޮގޮތް ލިބޭ ކަމަށް ބަލާއިރުގައިވެސް މީ ޖަހަޖެހުމާއި އިދިކޮޅުވުމާ ޖަހަޖެހުމާއި އަދި ޖަހަޖެހުމާ މަސްލަޙަތުވުމާ ހަލާކުގެ މަގުތަކުގައި ބަލައިލިއެވެ. ތިޔަފަދަ ކަންތައް) ގޮތެވެ. (١٢) ދަންނާށެވެ! ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ހަމަ فاسد ންނެވެ. (الله ގެ އަމުރުތަކައި ޢަމަލުކަމަށް ޖެހިގެންނެވެ.) އަދި އެކަމަކު އެމީހުންނަކަށް އެކަންވެސް إِحْسَاس ނުވެއެވެ.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۗ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ ءَامِنُوا۟ = ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ. ❁ كَمَاءَامَنَ ٱلنَّاسُ
މީސްތަކުން އީމާންވީގޮތަށް ފަދައިން (މުއުމިނުން އީމާންވީގޮތަށް ފަދައިން) ❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁
أَنُؤْمِنُ = އަހުރެމެން އީމާންވާންވީތޯއެވެ؟ ❁ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۖ = جاهل މީހުން އީމާންވީ ފަދައިން.
❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ. ❁ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ = ހަމަކަށަވަރުން ވީމަ جاهل ނުންނަ ހަމަ އެމީހުންނެވެ. ❁
وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ = އަދި އެކަމަކު އެގޮތް އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ =
އަދި އީމާންވީމީހުންނާ ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ. ❁ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން
އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ وَإِذَا خَلَوْا۟ = އަދި އެމީހުން އެކަހެރިވެއްޖެއްޔާ / އެމީހުންގެ ހުސްވެއްޖެއްޔާ. ❁ إِلَىٰ
شَيَٰطِينِهِمْ = އެމީހުންގެ شيطان ނުބައިމީހުން / އެކަކަމު އެޒާތު منافق ންނާއި. ❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.
❁ إِنَّا مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ކަލޭމެންނާއެކުގައެވެ. ❁ إِنَّمَا نَحْنُ = އަހުރެމެންވަނީ
ކަނޑައެޅި. ❁ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ = (މުއުމިނުންނަށް) މަލާމާތްކުރާމީހުން ކަމުގައެވެ. ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ = اللّٰه تعالى
އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކުރައްވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ذَات ޙައްޤުގައި ލާއިޤުވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ.) ❁ وَيَمُدُّهُمْ =
އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދިގުމުއްދަތު ދެއްވައެވެ. ❁ فِى طُغْيَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި. ❁
يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ = حيران ވެ ދުރުދުރުގެ حال. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއި ❁ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ =
މަގުފުރެދުންމަގު ގަތެވެ. ❁ بِٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަށް ބަދަލުގައި / ތެދުމަގަށް. ❁ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ =
ފައިދާވެރިނުވެއެވެ. ❁ وَمَا كَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ❁ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾ =
ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ ބަޔަކަށް ވެސްއެވެ. ❁ مَثَلُهُمْ = އެމީހުންގެ މިސާލަކީ. ❁ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا = އަލިފާނެއް
އަންދަވައިދޭ މިސާލުފަދައެވެ. ❁ فَلَمَّآ أَضَآءَتْ = ފަހެ = އަލިކޮށްދިނުމުން. ❁ مَا حَوْلَهُۥ = ވަށައިގެން
ވަކަށަވަރުންވަން. ❁ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ = اللّٰه تعالى އެމީހުންގެ (ނޫރު) އަލިކަން ގެންދަވައިފިއެވެ. ❁
وَتَرَكَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލެއްވި. ❁ فِى ظُلُمَٰتٍ =އަނދިރިތަކެއްގައި. لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ =
އެމީހުންނަށް ނުފެންނާނެ. ❁ صُمٌّۢ بُكْمٌ = ބީރު ބުޅި މަންޖެހިފައެވެ. ❁ عُمْىٌ = އަދި ކަނުބައެވެ. ❁ فَهُمْ
لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ = ފަހެ އެމީހުން رجوع ނުވާނެއެވެ. / رجوع ނުވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި މީސްތަކުން އީމާންވާގޮތަށް (މުއުމިނުންތަކުން އީމާންވާގޮތަށް) ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. މޮޔަ جاهل ން އީމާންވާގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވާނީހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންގެ އެބަހުން މުޙައްމަދުރަސޫލާގެ أصْحَابُ ބޭކަލުންނަކީ ދަންނަވާ مؤمن ންނެވެ.) ދަންނަނީއެވެ. މޮޔަ جاهل ންނަކީ ހަމައެމީހުންނެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންނަކަށް އެނގޭކަށްނުވެއެވެ. (١٤) އަދި އީމާންވީމީހުންނާ އެމީހުން ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކަށް އެއުރެން شَيْطَانُ ންނާއެކު އެމީހުން އެކަހެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަބޭފުޅުންނާއެކުގައެވެ. (އަދި އަޅުގަނޑުމެން މުއުމިނުންނާ ވާހަކަދައްކަނީ) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މަލާމާތް ކުޅުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

(١٥) اللّٰه އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަރާގަދަވުމުގައި ދެރަފުރައްސާރަކޮށް حَالُ އަނދިރިކުރައްވާފައި އެކަލާނގެ އެމީހުން ބައިތިއްބަވައެވެ. * ދަންނައެވެ! اللّٰه ގެ މަލާމާތްކުރެއްވުން ހުންނާނީ އެކަލާނގެ مُقَدَّس ذَات ށާއި އެކަލޭގެންނަށް ލާއިޤުވާގޮތުގެ މަތީންނެވެ. އަދި ބައެއް مُفَسِّرُ ވިދާޅުވަނީ އޭގެ މާނައަކީ އެމީހުންކުރާ މަލާމާތަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް حَقّ އަދަބުދެއްވުން ވާހަކަ ކަމުގައެވެ.– والله أعلم

(١٦) އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގުދޫކޮށްފައި މަގުފުރެދުންގަތް ބައެވެ. ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި މަގުފުރެދުން إخْتِيَارُ ކުރި ބައެކެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުރި ވިޔަފާރީގައި އެމީހުންނަކަށް ނަފާއެއް ނުލިބުނެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުންނެއް ނުވެއެވެ. (١٧) އެމީހުންގެ މިސާލަކީ އަލިފާންގަނޑެއް އަނދުވާލިމީހެއްގެ މިސާލެވެ. ފަހެ އެއަލިފާންގަނޑު ކުރިން އެމީހާގެ ވަށައިގެންވާތަން އަލިކޮށްދިނުމުން (އޭގެ އަލިގަދަކަމުން) اللّٰه تعالى އެމީހުންގެ ނޫރުގެ އަލިކަން ގެންދަވައިފިއެވެ. އަދި އަނދިރިކަންތަކުގައި ނުފެންނަގޮތުގައި އެކަލާނގެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައިފިއެވެ. އަނދިރީގައި ބައިތިއްބަވައިފިއެވެ.

۞ زُبْدَةُ التَّفْسِيرُ ގައި إبنُ مَسْعُودُ އާއި އަދިވެސް ބައެއް آصحاب ބޭކަލުންގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. نَبِي صَلّى اللّٰه عليه وسلّم މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވުމާއި ގުޅިގެން ބަޔަކުމީހުން އިސްލާމްވިއެވެ. ދެން އޭގެ ތެރޭގައި مُنَافِقُ ވިއެވެ. އެމީހުންގެ މިސާލުގައިވެސް އަލިފާންގަނޑެއް ކޮޅުން އަލިކޮށްދިނުމުން އަނދުވާލިމީހެއްގެ މިސާލެވެ. އަލިފާނުގެއަލިން އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ ހުރިހާ ތަނެއް އަލިވެގެން ފެނުނެވެ. އަދި ސަބަބަކާހުރެ އަލިފާނު ނިއްވުމުން އަނދިރިވިއެވެ. އެއާއެކު ހުއްޓާ އަލިފާންގަނޑު ނިވިގެން ދިޔައެވެ. ހަމައެފަދައިން ދޭތެރޭގައި ވެއްޖެއެވެ. مُنَافِقُ ނުވެސް އެފަދައެވެ. އޭނާވެސް ހުރި شِرْكُ ގެ އަނދިރީގައެވެ. ދެން އިސްލާމްވުމުން حَلاَل އާއި حَرَام އަދި ހެޔޮއި ނުބައި އެނގި ދީނުގެމަގު ފެނިއްޖެއެވެ. ދެންމީނާގެ ކުރެވޭގޮތުން އޭނާ ކާފަރުވިއެވެ. (އޭނާގެ ހިތުން ކާފަރުކަން إخْتِيَارُ ކުރިއެވެ.)

(١٨) އެމީހުންނަކީ ބިހިރު ގޮނގަ އަދި ކަނުބައެކެވެ. އެމީހުން އެދިޔަ މަގުން އެހެންގޮތަކަށް އަނބުރާ رُجُوع ނުވާނެއެވެ. (مُنَافِقُ ންނަކީ އެކަހަލަ ބައެކެވެ. ތެދުބަހެއް ނާހާނެއެވެ. حَقُّ ތެދުބަހެއް ނުބުނާނެއެވެ. ތެދު حقيقة ގެ ފަރާތުގައި އަނބުރާފައި حَلاَل އެއް حَرَام އެއް ތަފާތުކުރުމުގެ ބަހަނާކަމުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. والله أعلم.

أَوۡ كَصَيِّبٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٞ وَرَعۡدٞ وَبَرۡقٞ يَجۡعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمۡ فِيٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلۡمَوۡتِۚ وَٱللَّهُ مُحِيطُۢ بِٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ ٱلۡبَرۡقُ يَخۡطَفُ أَبۡصَٰرَهُمۡۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوۡاْ فِيهِ وَإِذَآ أَظۡلَمَ عَلَيۡهِمۡ قَامُواْۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٢٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُمۡ وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ فِرَٰشٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَخۡرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزۡقٗا لَّكُمۡۖ فَلَا تَجۡعَلُواْ لِلَّهِ أَندَادٗا وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّمَّا نَزَّلۡنَا عَلَىٰ عَبۡدِنَا فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّن مِّثۡلِهِۦ وَٱدۡعُواْ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٢٣﴾

މުފްރަދާތު

أَوْ كَصَيِّبٍ = ނުވަތަ ވިއްސާރަވެރިޔާގެ ސިފައެއް ފަދައެވެ. (އެފަދަ މިސާލެކެވެ.) ۞ مِّنَ السَّمَاءِ = އުޑުންނައި / ވަލިންނައި. ۞ فِيهِ ظُلُمَاتٌ = އޭގައި އަނދިރިތަކެއްވާ. ۞ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ = އަދި ގުގުރިއާއި ވިދުވަރުވާ ۞ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ = އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް އެމީހުން އަޅައި. / އެމީހުން އަޅައެވެ. ۞ فِي آذَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ ތެރޭގައި. ۞ مِّنَ الصَّوَاعِقِ = ގަދަފަދަ ހަރާއި ގުގުރުމުގެ ސަބަބުން. ۞ حَذَرَ الْمَوْتِ = މަރުވެދާނެތީ ބިރުން. ۞ وَاللَّهُ مُحِيطٌ = އަދި اللّٰه تعالى ވަށައިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. / ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ = ކާފިރުންގެ ހުރިހާކަމެއް. ۞ يَكَادُ الْبَرْقُ = ވިދުވަރު ކައިރިވެގެންވެއެވެ. ۞ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުގެ ބަލާފާނެކަމަށް. ۞ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އަލިކުރާހިނދަކު ހިނގައެވެ. ۞ مَشَوْا فِيهِ = އެއަލިކަމުގައި އެމީހުން ހިނގައިގަންނައެވެ. ۞ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނދިރިވެއްޖެއްޔާ. ۞ قَامُوا = އެމީހުން ހުއްޓިލައެވެ. ۞ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ = އަދި اللّٰه އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ ۞ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ = އެމީހުންގެ އިވުން ގެންދަވާނެއެވެ. ۞ وَأَبْصَارِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފެނުމާއި (އެމީހުންގެ ލޮލުގެ ފެނުމާއި) ۞ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އަކީ ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ۞ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ = ކުޅަދުންވަންތަ ވާގިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ۞ اعْبُدُوا رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞ الَّذِي خَلَقَكُمْ = އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންނާއި. ۞ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރި ވުމަށްޓަކައި. ۞ الَّذِي = އެކަލާނގެއެވެ. ۞ جَعَلَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހައްދަވައިދެއްވީ ۞ الْأَرْضَ فِرَاشًا = ބިންގަނޑު ތަންމަތިކޮށް އަތުރާލައްވައި. ۞ وَالسَّمَاءَ بِنَاءً = އަދި އުޑު ބިނާއެއްކަމުގައި. ގެއްލުއްވައި. ۞ وَأَنزَلَ = އަދި އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً = އުޑުން ފެން. ۞ فَأَخْرَجَ بِهِ = ފަހެ އެފެނުން އެކަލާނގެ ނެރުއްވިއެވެ. ۞ مِنَ الثَّمَرَاتِ = މޭވާއިން (މޭވާގެ ވައްތަރުތައް)، ކާނާގެ މަތިވެރު. ۞ رِزْقًا لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް رِزْق އެއްގެގޮތުން. ۞ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ = ފަހެ އެއްނުކުރާ ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ނުހަދާށެވެ. (اللّٰه އާއެއްކޮށް إختيار ނުކުރާށެވެ.) ۞ أَندَادًا = ބައިވެރިންތަކެއް شَرِيكُ ނުކުރާށެވެ. ۞ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަމުން ހުރެ. ۞ وَإِن كُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ވާނަމަ ۞ فِي رَيْبٍ = ޝައްކުގައި ۞ مِّمَّا نَزَّلْنَا = މިވަނީ ބާވައިލެއްވި ކަންތައްތަކުގެ / وحى އާއިމެދު ۞ عَلَىٰ

عَبْدِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާގެމައްޗަށް (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّمގެ މައްޗަށް) ❁ فَأْتُوا بِسُورَةٍ = ފަހެ ކަލޭމެން ސޫރަތެއް ގެނެސްބަލާށެވެ! ❁ مِّن مِّثْلِهِۦ = އެއާއެއްފަދަ (އެ قرآن ގެ ސޫރަތްތަކާއެއްފަދަ)❁ وَٱدْعُوا = އަދި ކަލޭމެން ގޮވައިގެން ގެންނާށެވެ! ❁ شُهَدَآءَكُم = ކަލޭމެންގެ އެހީތެރިން ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި. ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ (٢٣) = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٩) ނުވަތަ (އެމީހުންގެ މިސާލަކީ) އުޑުން އައިސް ވާރޭވެހޭ ވަގުތެއްގެ މިސާލެވެ. އެވާރޭގެ ތެރޭގައި އަނދިރިކަމާއި ގުގުރިއާ ވިދުވަޅުވެއެވެ. އަދި ގުގުރީގެ އަޑުގެ ބާރުކަމުން މަރުވެދާނެކަމުގެ ބިރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައި އިނގިލިތައް އަޅައިއެވެ. އަދި اللّه އީ ކާފިރުންގެ ވަށައިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) (٢٠) ވިދުވަޅުގެ ގަދަކަމުން އެމީހުންގެ ލޮލުގެ އަލިކަން ޖަހައިގަތުން ގާތްވެގެންވެއެވެ. އަދި އަލިވެގެންދަނީ ކޮންމެހިނދަކު އެއަލިކަމުގެ ތެރޭގައި ހިނގައިގަނެއެވެ. (އަދި ވިދައިގަތުން ހުއްޓުނީމާ) އަނދިރިވެގެންދާ ހިނދު (ތަންތަނާ ނުފެނި) ހުއްޓިލެވިއްޖެއެވެ. އަދި اللّه އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެމީހުންގެ އިވުމާއި ފެނުންވެސް އެކަލާނގެ ގެންދަވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ ކޮންމެކަމަކަށް މައްޗަންވާ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މިއީވެސް މިސާލެކެވެ. މިމިސާލު ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ވާހަކައަކީ ބަޔާންކުރެވުނު ވިދުވަޅަކީ: އުޑުން ވެހޭ ވާރޭގެ ތެރޭގައި اللّه ބާވައިލެއްވި ކީރިތި قرآن އެވެ. އޭގައިވާ އަނދިރިކަމާއި ގުގުރީގެ ވިދުވަޅަކީ، مُنافِقُ ންނާއި ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ބިރުވެރި خَبَرُ ތަކާއި އެމީހުންނަށް ކުރިމަތިވާ اللّه ގެ ކާފަރާއި عَذاب އެވެ. އެހެންވީ އެއަޑުއަހާނުލުމަށް އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި އިނގިލިއަޅައިއެވެ. ކުރިއްސަވާ ބިރުދެއްކެވުމާ އަދި އެމީހުންނަށް މާތްކުރެއްވުމެވެ. އަދި ވިދައިގަންނަހިނދު އެމީހުންގެ ލޮލުގެ ބިއްރު ޖަހައިގަންނަނީ ގާތްވާކަމުގެ ވާހަކައަކީ مُنافِقُ ންނަށް ބިރުގެންނަ قرآن ގެއާޔަތް مُحْكَمُ އާޔަތްތަކުން އެމީހުންގެ فضيحة ވާ ބާވަތުގެ ބަސްތަކުގެ ވާހަކައެވެ. އަދި އަލިވާ ކޮންމެހިނދަކު ހިނގައިގަނެއެވެ. ހުއްޓިލެވިއްޖެއެވެ. މުސްލިމުންނަށް ލިބޭ (އެބަހީ: އިސްލާމުންގެ) ދުނިޔަވީ ނިޢުމަތްތަކާއި فتح އާއި غَنِيمَة ލިބިގަނެވުމުން. އަދި އަނދިރިވާ މުޅި ކަމަކީ محمّد ގެ ދީނުގެ ދެރަކަމެވެ. އަދި އަނދިރިވާ ހިނދު ހުއްޓިލެވުމަކީ އެމީހުންގެ މުސްލިމުންނަށް ދުނިޔަވީ ނިޢުމަތްތަކާއި مُصِيْبَة ޖެހުނީމާ ބަލާއެވެ. މިއީ محمّد ގެ دِيْنُ ގެ ސަބަބުންނެވެ. ދީން ދެމިއޮންނަމަ ކާފިރުކަމުގައި قائم ވެއްޖެއެވެ. މިއެވެ. زُبْدَةُ التفسير ގައި މި ވާހަކަ ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. (٢١) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުންވެސް ހެއްދެވި ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ. / ތިމާގެ ފަރާތުން ރައްކާތެރިވެއެވެ. (٢٢) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ފަށާއެއްކަމުގައި އަދި އުޑު ބިނާއެއްކަމުގައި ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އުޑުން ފެން އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. ފަހެ އޭގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް رِزْق އެއްގޮތުން އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ (ގަސްގަހާގެހި މޭވާ) ނެރުއްވިއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން اللّه އަށް شريك ނުލާށެވެ، ބައިވެރިންނުހަދާށެވެ. ކަލޭމެން ދަންނަ حال ގައި ބައިވެރިކޮށް ނުހަދާށެވެ! ބައިވެރިން ނުހަދާށެވެ! إختيار ނުކުރާށެވެ! (٢٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާ (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم) ގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ކަލޭމެން ޝައްކުގައިވާނަމަ ފަހެ ކަލޭމެން އެއާއެއްފަދަ ސޫރަތެއް ގެނެސްބަލާށެވެ! އަދި އެކަމުގައި اللّه ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް އެހީތެރިންނަށް ގޮވައި ގެންނާށެވެ! ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ އެއާއެއްފަދަ ސޫރަތެއް ގެނެސްބަލާށެވެ!

فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ وَلَن تَفۡعَلُواْ فَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِي وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُۖ أُعِدَّتۡ لِلۡكَٰفِرِينَ ۝٢٤ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنۡهَا مِن ثَمَرَةٖ رِّزۡقٗا قَالُواْ هَٰذَا ٱلَّذِي رُزِقۡنَا مِن قَبۡلُۖ وَأُتُواْ بِهِۦ مُتَشَٰبِهٗاۖ وَلَهُمۡ فِيهَآ أَزۡوَٰجٞ مُّطَهَّرَةٞۖ وَهُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ۝٢٥ ۞إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسۡتَحۡيِۦٓ أَن يَضۡرِبَ مَثَلٗا مَّا بَعُوضَةٗ فَمَا فَوۡقَهَاۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَيَعۡلَمُونَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّهِمۡۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلٗاۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرٗا وَيَهۡدِي بِهِۦ كَثِيرٗاۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلۡفَٰسِقِينَ ۝٢٦

މުފުރަދާ

فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ = ތިޔަ ކަލޭމެން އެކަން ނުކުރިއްޔާ (ސޫރަތެއް ނުގެނެސްވިއްޔާ). ۞ وَلَن تَفۡعَلُواْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުވެސް ކުރެވޭނެތެވެ.(ސޫރަތެއް ނުވެސް ގެނެވޭނެތެވެ.!). ۞ فَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ = ތިޔަ ކަލޭމެން ނަރަކައިން ބިރުވެތިވާށެވެ.! ۞ ٱلَّتِي وَقُودُهَا = އެތަނަކީ އެތާނގެ ދަރު ކަމުގައި ވާތަނެވެ. ۞ ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ = މީސްތަކުންނާއި ހިލަ. ۞ أُعِدَّتۡ = އެތަން ތައްޔާރުކުރެވިފައިވަނީ. ۞ لِلۡكَٰفِرِينَ ۝٢٤ = ކާފިރުންނަށްޓަކައެވެ. ۞ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް އުފާވެރި خبر (ކަލޭގެފާނު ދެއްވާށެވެ.! ۞ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح ޢަމަލުކުރި. ۞ أَنَّ لَهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ވާކަމަށް. ۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތައް/ސުވަރުގެ ބަގީޗާތައް. ۞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް އޮހެމުންދާ. ۞ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنۡهَا = އެމީހުންނަށް އެއިން رزق އެއް ދެވިއްޖެ ކޮންމެފަހަރަކު ۞ مِن ثَمَرَةٍ = މޭވާގެ ތެރެއިން ۞ رِّزۡقًا = ކާނެ އެއްޗެއް رزق ދެއްވުމުގެ ގޮތުން. ۞ قَالُواْ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ هَٰذَا ٱلَّذِي رُزِقۡنَا = މިއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެއްވުނު އެއްޗެވެ. ۞ مِن قَبۡلُ = މީގެ ކުރީން (ދުނިޔޭގައި) ۞ وَأُتُواْ بِهِۦ = އެމީހުންނަށް ގެނެސްދެވޭނެއެވެ. ۞ مُتَشَٰبِهًا = (ކުލަވަރުގައި ވައްތަރު ނަމަވެސް ރަހަމީރުކަމުގައި ތަފާތު) ގޮތަށް ۞ وَلَهُمۡ فِيهَآ = އަދި އެމީހުންނަށް އެތާނގައި ވެއެވެ. ۞ أَزۡوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ = طاهر ވެގެންވާ އަނބިން.۞ وَهُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ۝٢٥ = އަދި އެމީހުން އެތާނގައި ދެމިތިބޭ حال ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسۡتَحۡيِۦ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލަދުގަންނަވާކަށް ނުވެއެވެ. ۞ أَن يَضۡرِبَ مَثَلاً مَّا = މިސާލެއް ޖައްސަވައިދެއްވުމަށް (އެއްވެސް މިސާލެއް ޖެއްސެވުމަށް) ۞ بَعُوضَةً = މަދިރިއަކުންވިޔަސް. ۞ فَمَا فَوۡقَهَا = އެއަށްވުރެ ބޮޑުއެއްޗަކުންވިޔަސް / ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ކުޑަ - ކުޑައެއްޗަކުންވިޔަސް. ۞ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = ފަހެ އީމާންވި މީސްތަކުން ދަންނާނެއެވެ.! ۞ فَيَعۡلَمُونَ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ۞ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ ތެދުކަން. ۞ مِن رَّبِّهِمۡ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން ދަންނާނެއެވެ.! ۞ فَيَقُولُونَ = ފަހެ އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވީ ކޮންކަމެއް ބާވައެވެ؟ ۞ بِهَٰذَا مَثَلاً = މި މިސާލުން. ۞ يُضِلُّ بِهِۦ

كَثِيرًا = އެއިން އެކަލާނގެ ގިނަބަޔަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ. ۞ وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا = އަދި އެއިން އެކަލާނގެ ގިނަބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ۞ وَمَا يُضِلُّ بِهِ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުނުފުރައްދަވައެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ = ފާސިޤުން މެނުވީ. / اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ މީހުން މެނުވީ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ފަހެ ކަލޭމެން އެކަން ނުކުރިއްޔާ ދެން އަދި ކިޔުރުއްނުކުރާނެތެވެ! އެކަން ކަލޭމެންނަށް ނުވެސް ކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންވީއިރު ދެން ކަލޭމެން ނަރަކައިން ބަޗާވެގަންނާށެވެ! އެނަރަކައިގެ ދަރަކާ މީސްތަކުންނާއި ހިލަތެވެ. އެއީ ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ ކާފިރުންނަށެވެ. (ޤުރުއާނާއި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް އީމާންނުވާ މީހުން ކާފިރުންނެވެ.)

(٢٥) އަދި (އޭ ރަސޫލު اللّه އެވެ!) އީމާންވެގެން صَالِحُ عمل ކުރި މީސްތަކުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ދަށުން ކޯރުތަކެއް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކެއް (ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތައް) ހުރިކަމުގައި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އުފާވެރި خَبَرُ ދެއްވާށެވެ. އެތަނުން އެމީހުންނަށް މޭވާގެ رِزْق އެއް ދިނުމުގެ ކޮންމެހިނދެއްގައި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ކުރިން ދުނިޔޭގައި ލިބުނު ތަކެތި (ދުނިޔޭގެ މޭވާ) އަހަރެމެންނަށް ދެވުނު އެއްޗެއްކަމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި އެއްވަރުވެސް ދެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ލުއިތަކުގައި އެއްގޮތް ދުނިޔޭގެ މޭވާތަކާ އެއްގޮތަށެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި طَاهِرُ ވެގެންވާ އަނބިންތަކެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ.

(٢٦) ހަމަކަށަވަރުން މަޑިޔަލު މިސާލަކާއި އަދި އިރުމަތީގެ އެއަށްވުރެ ބޮޑު ކަމެއްގެ މިސާލެއް ޖެއްސެވުމަކީ اللّه ލަދުގަންނަވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ފަހެ އީމާންވި މީސްތަކުންނަކީ اللّه އެޖެއްސެވި މިސާލު އެއީ ހަމަ حَقُّ ތެދު މިސާލެއްކަން ރަނގަޅަށް ދަންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حَضْرَتُ ންވާ حَقُّ ކަން ދަންނާނެއެވެ! އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނަނީ! ފަހެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިމިސާލުން ދެން اللّه تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ކޮންކަހަލަކަމެއްތޯއެވެ؟ - އެމިސާލުން اللّه تعالى ގިނަބަޔަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ. އަދި އެމިސާލުގެ ސަބަބުން އެކަލާނގެ ގިނަބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި اللّه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ فَاسِقُ ންނެވި މީހުންގެ މިސާލުން އެކަލާނގެ މަގުނުފުރައްދަވައެވެ.

- ދަންނައެވެ.! މިއާޔަތުގައި މަޑިޔަލާއި މިސާލުޖެއްސެވުމަކީ އެއްޗެހި ވަރަކާ ދައްކަވާފައިވަނީ مُنَافِقُ ންނާއި ގުޅުވައިލަފައިވާ ބައެއް مُفَسِّرُ ން ވިދާޅުވެއެވެ. މަޑިޔަލުގެ ދުނިޔޭގައިހުރިއުޅުނީ ހޭދި ބަލިޖެހޭވާނުދަން ކަމުގައިވެއެވެ. ބަލިޖެހޭވެ ފަހަރުމާ ދެން މަތީވަނީއެވެ. قُرْآن ގައިމިސާލު ޖެއްސެވިފައިވާ މިހުން އެބަހީ مُنَافِقُ ންވެސް ދުނިޔޭގައިވެސް ދެއްކެވުމަށް ކަންތައްތަކެއްގެ އެމީހުން ފުރިހަމަ اللّه تعالى އެމީހުން ހިއްޕަވައެވެ. މިއެވެ.

(تفسير طبري)

ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾

ލަފުޒުތައް

ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ❁ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ عهد ކަނޑަތި އެވާމީހުންނެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ = އެ عهد ގަދަކޮށް ތާއިދު ކުރުމަށްފަހު. ❁ وَيَقْطَعُونَ = އަދި އެމީހުން ކަނޑައިލާ. ❁ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ = އެކަމަކާމެދު اللّٰه އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައް. ❁ أَن يُوصَلَ = އެކަން ގުޅާ وَاصِلُ ކުރުމަށް، ދެމެހެއްޓުމަށް (ގާތްތިމާގެކަމުގެ رحم ދެމެހެއްޓުމަށް) ❁ وَيُفْسِدُونَ = އަދި އެމީހުން ފަސާދަކުރެތެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ❁ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾ =ގެއްލިގެންވާ މީހުންނެވެ. ❁ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ކާފަރުވަނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ؟ ❁ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا = އަދި މަރުވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެންވީއިރު. ❁ فَأَحْيَٰكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވީއެވެ. ❁ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުއްވައެވެ. ❁ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (އަލުން) ދިރުއްވާނެއެވެ. ❁ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ = ދެން ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން رُجوع ކުރުވޭނޭއެވެ. ❁ هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ خَلَقَ لَكُم = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހެއްދެވީ. ❁ مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި. ❁ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ = ދެން އެކަލާނގެ إِسْتِوَاء ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ إِلَى ٱلسَّمَآءِ = އުޑަށް. ❁ فَسَوَّىٰهُنَّ = ދެން އެކަލާނގެ އެތަކެތި (އުޑުތައް) ހަތްއުޑު ބަރާބަރުކުރެއްވިއެވެ. ❁ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ = ހަތްއުޑެއްކަން ❁ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ. ❁ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް މާތަން ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ❁ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުންނަށް. ❁ إِنِّى جَاعِلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ލައްވާނެކަލާނގެއެވެ. (ހައްދަވާނެ ކަލާނގެއެވެ.) ❁ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً = ބިމުގައި خَلِيفَة ހަދު. ❁ قَالُوٓا۟ = އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. ❁ أَتَجْعَلُ فِيهَا = ތިބާރަސްކަލާނގެ އެތާނގައި ލައްވަނީތޯއެވެ؟ ❁ مَن يُفْسِدُ فِيهَا = އެތަން ފަސާދަކުރާނޭމީހަކު. ❁ وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ = އަދި އެމީހަކު ލޭ އޮހޮރުވާނޭ. ❁ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ = އަދި އަޅަމެން ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ދަންނަވާ ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް حَمْدُ ކުރަނީއެވެ. ❁ وَنُقَدِّسُ لَكَ = އަދި އަޅަމެން ތިބާރަސްކަލާނގެ تَقْدِيس ކުރަނީއެވެ.

طَاهِرُ ކުރަނީއެވެ. އަދި މާތްކުރަނީއެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ إِنِّيٓ أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތްތަކެއް. ۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٣٠) = ކަލޭމެން ނޭނގޭތަކެތި ۞ وَعَلَّمَ ءَادَمَ = އަދި އެކަލާނގެ آدم (عليه السّلام) އަށް އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. ۞ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا = ހުރިހާ ނަންތައް. ۞ ثُمَّ عَرَضَهُمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެނަންތައް ހުށަހެޅުއްވިއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް ۞ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى = ދެން އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް خَبَرُ ދީފާށެވެ. ۞ بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ = މިހުރިހާތަކެއްޗެހީގެ ނަންތަކުގެ. ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ (٣١) = ތިޔަބޭކަލުންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އެމީހުންނަކީ اللّٰه ގެ عَهْدُ ގަދަކޮށް ކަށަވަރުކޮށް އެއްބަސްވުމަށްފަހު އުވައިލާމީހުންނެވެ. (އެ عَهْدُ އަކީ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކަށް تَبَعَ ވުން لازم ކޮށް ހިފެހެއްޓެވުމެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ގުޅުވާލުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވާ اللّٰه تعالى އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތައް އެވާދޫކުރާމީހުންނެވެ. (ގުޅުވާލުމަށްޓަކައި އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްގެ ތެރޭގައި رَحم އެވެ.) އަދި އެމީހުން ބިންމަތީގައި فاسد ކަން ހަދަނީއެވެ. (އެއީ اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިނުވެ އެކަލާނގެއަށް އުޅުމާ ރަސޫލުންނަށް ދެކޮޅުހެދުމެވެ.) ކަސްދުގައި އެގެއްލުން އެއީ ގެއްލުންވާ މީހުންނެވެ.

(٢٨) اللّٰه އަށް ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. ކަލޭމެންވީ (ފުރާނަ) މަރުވެފައިވީ ބައެއްކަމުގައެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވިއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުއްވައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އަލުން (قِيامة ދުވަހަށް) ކަލޭމެން ދިރުއްވާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން رُجُوع ކުރައްވާނީވެސް ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٩) ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި އުފެއްދެވީވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ދެން އުޑަށް އެކަލާނގެ إِسْتِوَاى ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ޤަޞްދުކުރައްވައި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) ދެން އެއުޑުތައް ހަތް އުޑުކަމުގައި ހަމަހަމަ އެކަލާނގެ ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (٣٠) (އޭ رَسُوْلُ اللّٰه އެވެ!) އަދި مَلاَئِكَة ބޭކަލުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ وَحِى ކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެ وَحِى ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ބިމުގައި خَلِيْفَة އަކު ލައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އެބިމުގައި އެތަން فاسد ކޮށް އޭގެތެރޭގައި ލޭ އޮހޮރުވާނޭމީހަކު އިބަރަސްކަލާނގެ އެތަނުގައި ލައްވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އަޅުގަނޑުމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް تسبيح ދަންނަވައި حَمْدُ تعريف ކޮށް އަދި އެންމެހައި عَيْبُ ތަކުން އިބަރަސްކަލާނގެ طاهر ކޮށް އިބަރަސްކަލާނގެއަށް تقديس ކުރަމުއެވެ. އެކަލާނގެ وَحِى ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުންނަށް ނޭނގޭތަކެތި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣١) އަދި آدم (عليه السّلام) އަށް އެންމެހައި އެއްޗެހީގެ ނަންތައް އެކަލާނގެ އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. ދެން އެނަންތައް (ޙަޤީޤަތާ بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށް) مَلاَئِكَة ބޭކަލުންނަށް އެކަލާނގެ ހުށަހަޅުއްވައިދެއްވިއެވެ. އަދި وَحِى ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ތިޔަ އެއްޗެހީގެ ނަންތައް ތިޔަބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔައިދީފާށެވެ! އެއްޗެހީގެ خبر ދީފާށެވެ!

قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَـٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ ۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّىٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَـٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَـٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَكَ = އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. ۞ لَا عِلْمَ لَنَآ =
އަޅުގަނޑަށް އެއްވެސް އެނގުމެއްނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ = ތިބާރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑަށް އުގަންނަވައިދެއްވި
އެއްޗެއް ފިޔަވައި. ۞ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ، ۞ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ =
ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَالَ يَـٰٓـَٔادَمُ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ޔާ آدم އެވެ. ۞
أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ ۖ = އެބައިމީހުންނަށް އެތަކެތީގެ ނަންތަކުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ނަންތައް ކިޔައިދެއްވާށެވެ! ۞ فَلَمَّآ
أَنۢبَأَهُم = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް خبر ދެއްވިހިނދު ۞ بِأَسْمَآئِهِمْ = އެތަކެތީގެ ނަންތަކުގެ. ۞
قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ۞ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ = މިމަންނަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވަބި
ނުކިޔަމުހެއްޔެވެ؟ ۞ إِنِّىٓ أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމުން ބޮޑުކަލުގައި. ۞ غَيْبَ
ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غَيْبُ. ۞ وَأَعْلَمُ = އަދި މިމަންނަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމުން ބޮޑުވެވެ.
۞ مَا تُبْدُونَ = ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތައް. ۞ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާ
ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތައް. ۞ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ = އަދި މިމަންނަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށް وَحِي
ކުރެއްވިހިނދު. ۞ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ = ތިޔަބައިމީހުން آدم (عليه السّلام) އަށް سجدة ކުރައްވާށެވެ! ۞ فَسَجَدُوٓا۟
إِلَّآ إِبْلِيسَ = ފަހެ އިބިލީސް ނޫން އެހެންހުރިހާ ބައިމީހުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ = އޭނާ
މަނާވެގެން އަދި ބޮޑާވެގެންނެވެ. ۞ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ = އަދި އޭނާވީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ.
۞ وَقُلْنَا يَـٰٓـَٔادَمُ = އަދި މިމަންނަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވީމެވެ. ޔާ آدم އެވެ! ۞ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ =
ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ވަޒަންވެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ ٱلْجَنَّةَ = ސުވަރުގޭގައި.۞
وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا = އަދި އެތަނުން މިއަދުކަނބަލުން ތަނަވަސްކަމާއެކު ކެއުން ކެއްވާށެވެ! ۞ حَيْثُ شِئْتُمَا
= މިޔަދުކަނބަލުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ހުރިހާތަނަކުން. ۞ وَلَا تَقْرَبَا = އަދި މިޔަދުކަނބަލުން

ގާތްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! (ފިޔަވަޅުގެއްލުވާނެތެވެ!) ❁ هَـٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ = މިގަހާއި/ މިގަހުން. ❁ فَتَكُونَا =
ފަހެ ތިޔަދެބޭކަލުން ވެވަޑައިގަންނާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަކަމެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން އުނގަންނަވައިދެއްވިއެއްޗެއްމެނުވީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިގެންނެއް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަކަލާނގެއެވެ.

(٣٣) އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ آدم އެވެ. ކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް އެތަކެތީގެ ނަންތަކުގެ خَبَر ދެއްވާށެވެ! (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް އެތަކެތީގެ خبر ދެއްވައިފިއެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންނަށް އެތަކެތީގެ خبر ދެއްވިހިނދު އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غَيْب ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް وَحِي ނުކުރައްވަމުންނެއްހެއްވެ؟ (އެބަހީ އެކަން وَحِي ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާކަމާއި ވަންހަނާކުރާކަމުގައި ވީއެއްޗެއްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٣٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آدم (عليه السّلام) އަށް ތިޔަބޭކަލުން سَجِدَة ކުރައްވާށޭ. مَلاَئِكَة ބޭކަލުންނަށް وَحِي ކުރެއްވިހިނދު ފަހެ إِبْلِيس މެނުވީ އެހެން ހުރިހާ ބޭކަލުން سَجِدَة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ إِبْلِيس އެކަމުން މަނާވެ ބޮޑާވެގެންފިއެވެ. އަދި އޭނާވީ ކާފިރުންގެ ތެރޭގައިންނެވެ. (އުޅުނުދުވަހުންގެ ތެރޭގައިންނެވެ.)

- ދަންނާށެވެ! إِبْلِيس އަކީ ހުރިހާ ގަތްކަމަކުން ހުސްވެ ގަތްކަމަކުން ނާއުމީދުވެގެންވާ މީހާއެވެ. އެސްމުގެ أصل ނަމަކަށްވަނީ الحَارِث އެވެ. إِبْلِيس ގެނަމުން ނަމްދީފުކަމުގައިވަނީ އޭނާ الله އަށް އުޅުނުހިންދުރުންނެވެ. إِبْلِيس ގެ ދެފުޅުވަނީ ގެއްލިފައިވާނީ އަޅުފުންނެވެ.

(٣٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آدم (عليه السّلام) އަށް وَحِي ކުރެއްވީމެވެ. އޭ آدم އެވެ! ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ސުވަރުގޭގައި ވަޒަންވެރިވާށެވެ! ދިރިއުޅޭށެވެ! އަދި ތިޔަދެބޭކަލުން ފަސޭހައާއިއެކު އެދިވަޑައިގަންނަ ތަނަކުން ކައިބޯށެވެ! އަދި މިގަހާއި ގާތްނުވާށެވެ! އެހެންނޫނީ (އެބަހީ، އެގަހުން ބޮއްސާވެއްޖެއްޔާ) ތިޔަދެބޭކަލުން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނެއެވެ.

فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ عَنۡهَا فَأَخۡرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِۖ وَقُلۡنَا ٱهۡبِطُواْ بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوّٞۖ وَلَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُسۡتَقَرّٞ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ٣٦ فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٖ فَتَابَ عَلَيۡهِۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ٣٧ قُلۡنَا ٱهۡبِطُواْ مِنۡهَا جَمِيعٗاۖ فَإِمَّا يَأۡتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدٗى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٣٨ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٣٩ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَوۡفُواْ بِعَهۡدِيٓ أُوفِ بِعَهۡدِكُمۡ وَإِيَّٰيَ فَٱرۡهَبُونِ ٤٠

ތަރުޖަމާ

فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ = ފަހެ ޝައިޠާނާ އެދެކަނބަލުން ކުށުގެތެރެއަށް ވައްޓައިލައިފިއެވެ. ۞ عَنۡهَا = އޭގެ ފަރާތުން / އެގަހުގެ ސަބަބުން. ۞ فَأَخۡرَجَهُمَا = ފަހެ އޭނާ އެދެކަނބަލުން ނެރުއްވިއެވެ. ۞ مِمَّا كَانَا فِيهِ = އެކަމެއްގައި އެދެކަނބަލުންވުމުގެ ކަންތަކުން. ۞ وَقُلۡنَا = އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱهۡبِطُواْ = ކަލޭމެން ފައިބާށެވެ! ۞ بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوٌّ = ކަލޭމެންގެ ބައެއްބަޔަކާ ދުޝްމަނުންތެރިން عَدَاوة ތިބެގެންވާ حَالُ ۞ وَلَكُمۡ = އަދި ކަލޭމެންނަށްވާނެ. ۞ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُسۡتَقَرٌّ = قَرَارُ ލިބިގެން ހުރުމެވެ. وَمَتَٰعٌ = އަދި (އުފާވެރިކަމްލިބިގޮތައި) ފައިދާކުރުން ބޭނުންކުރުމާއި. ۞ إِلَىٰ حِينٍ ٣٦ = މުއްދަތަކަށް / މަރުވާންދެން/ قيامة ވާންދެން. ۞ فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ = ފަހެ آدم (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގެންފިއެވެ. ۞ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން كلمة ތަކެއް. ۞ فَتَابَ عَلَيۡهِ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް توبة ލައްވައިފިއެވެ ۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ٣٧ = ދަރުމަވަންތަ توبة قبول ކުރައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قُلۡنَا = ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱهۡبِطُواْ مِنۡهَا جَمِيعًا = ކަލޭމެން އެންމެން އެކީގައި އެތަނުން ފައިބާށެވެ! ۞ فَإِمَّا يَأۡتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى = ފަހެ ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ حضرة ން ތެދުމަގު ކަލޭމެންނަށް އައުމުން. فَمَن تَبِعَ هُدَايَ = ފަހެ ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގަށް تبع ވެއްޖެ (ތަބާވީމީހުން!) ۞ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ. ۞ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٣٨ = އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ۞ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި އެމީހުން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި. ۞ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ. ۞ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ۞ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٣٩ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނޭ އެތާގައެވެ. ۞ يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ = އޭ ބަނީ އިސްރާއީލުންނޭވެ! (އާ يَعۡقُوبُ عليه السّلام ގެ ދަރިންނޭވެ!) ۞ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ = ކަލޭމެން ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ نعمة ހަނދާންކުރާށެވެ! ۞ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ = އެ نعمة ތަކީ ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްދެއްވި. وَأَوۡفُواْ = އަދި ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! ۞ بِعَهۡدِيٓ = ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ عَهْدُ ۞ أُوفِ بِعَهۡدِكُمۡ = ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ عَهْدُ

ފުއްދަވާދޭނަމެވެ. ❁ وَإِيَّايَ = އަދި ހަމަ ސީދާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް. ❁ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾ = ދެން ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ދެންފަހެ شَيْطَان އާ އެދެކަނބަލުން ކުރެއްވިގެއިން ވައްޓައިލައިފިއެވެ. (އެއީ ވަސްވާސްދީ ހުވައިކޮށް ރޫޅާލައިގެންނެވެ.) ދެން އެދެކަނބަލުން އެ نعمة އެއްގައިވި نعمة ން އެއްކޮށް އެދެކަނބަލުން ނެރުއްވިއެވެ. ސުވަރުގެއިން ނެރުއްވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ. ކަލޭމެން (އެދެކަނބަލުންނާއި شَيْطَان) އާއި އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ عَدُوّ ން ކަމުގައިވާ حَالُ ފައިބާށެވެ! (ސުވަރުގެއިން ބިމަށް ފައިބާށެވެ!) އަދި ކަލޭމެންނަށް ބިމުގައި ހަމަޖެހި قرار ވެވޭނެތަނެއް ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި ވަގުތެއް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަކާއި ހަމައަށް (މަރުވާންދެން ނުވަތަ قيامة ވާންދެން) އެބިމުގެ ތަކެތިން ބޭނުންހިފުން ކަލޭމެންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ.

(٣٧) ދެން آدم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން كَلِمَة ތަކެއް ލިބިވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް تَوبَة ލައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން تَوبَة قبول ކުރައްވާ رَحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! آدم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން ލިބިވަޑައިގެންނެވި كَلِمَة ތަކަކީ (رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخَاسِرِيْنَ) މިއާޔަތުގައި ބަޔާންވެއެވެ. އެ كَلِمَة ތައް ވިދާޅުވުމަށް އެދެކަނބަލުންނަށް اللّه އަންގަވާލެއްވީއެވެ. ދެން އެދެކަނބަލުން އެ كَلِمَة ތައް ވިދާޅުވުމުން އެކަލާނގެ އެދެކަނބަލުންނަށް تَوْبَة ލައްވައި تَوْبَة قبول ކުރެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم

(٣٨) ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭމެން އެންމެން އެތަނުން ފައިބާށެވެ. (ސުވަރުގެއިން ބިމަށް ފައިބާށެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް ހިދާޔަތެއް ތެދުމަގު އަންނަ ހިނދެވެ. (އެއީ ބާވައިލައްވާ ފޮތާއި ފޮނުއްވާ نَبى ންނާއި رَسُول ންގެ ذَرِيْعَة އިންނެވެ.) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގާއި تَبَعَ ވެއްޖެބައިމީހުން (ދަންނައެވެ!) އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވާނެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٣٩) އަދި ކާފަރުވިމީސްމީހުން އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް ދޮގުހެދި މީސްމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމަ އުޅޭނެއެވެ.

(٤٠) އޭ بَنِي إِسْرَائِيل ންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نِعْمَة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَهْد ފުއްދާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ عهد ފުއްދަވާދޭނަމެވެ. އަދި ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!

ދަންނައެވެ! بَنِي إِسْرَائِيل އަކީ يَعْقُوبُ عليه السّلام ގެ ދަރިންނެވެ. إِسْرَائِيل އަކީ يَعْقُوبُ عليه السّلام ގެ ނަންފުޅެވެ. އެއީ عبداللّه ކިޔާ މާނައިގައެވެ. إِسْرَا މިއީ عَبْد ގެ މާނައެވެ. إِيْل އެއީ اللّه އެވެ. عِبْرَانِي ބަހުންނެވެ. قُرآن ގައި بَنِي إِسْرَائِيل ންނާއި مُخَاطَب ކުރައްވާފައިވާ مراد އެއްކަމުގައި مُفسّرين ވިދާޅުވަނީ رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم نبي ކަމުގައި رَسُول ކަމުގައިގެން ފޮނުއްވިއިރު މިތި އުޅުނު يَهُودى ންގެ ވާހަކައެވެ. خَاصّ ވެ އުޅުނު يَهُودى ންގެ علم ވެރިންނެވެ. حَبْرُ ންނެވެ. އެކަހި އަދު يَعْقُوبُ عليه السّلام ގެ އުފަންދަރިންގެ ކާފަދަރިންނާއި ދުނިޔޭގައި ނަސްލާ އެއްބައި ދިމާވެގެނެވެ. قُرآن ގައި بَنِي إِسْرَائِيل ންނާބެހޭ ބަސް ވާހަކަތައް އެބައި يَهُودى ންނަށް عِبْرَة އާއި ހަނދާންކޮށްދެއެވެ. އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނާއި އެކާބަފައިން ހިތަށް ގެނެސްދީގެން ކަންތައްތައް ވަރަށްގިނަ ތަކެތި ހަނދާންކޮށްދެއެވެ. والله أعلم! بَنِي إِسْرَائِيل ންނަށް اللّه ދެއްވި نعمة އަކީ ވަރަށްގިނަ نعمة އެވެ. އޭގެތެރެއިން އެމީހުންގެތެރެއިން ގިނަ رَسُول ން ފޮނުއްވުމާއި ފަސޭހަކަމާއި ބަޔަކު ކުރުމާއި فرعون ގެ ޒާލިމުން އެމީހުންނަށް

ލިބުމުންނައި ގިނަ عَذَاب އާއި އުނދަގޫތަކުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމާއި، ހިޔަވަޅުގެ ފަޔާއާ އުޅުމުންނަން ފެންދެއްވުމާއި مَنُّ އާއި سَلْوَى ކާންދެއްވުމާއި އަދިވެސް އެތައް ގިނަ نعمة އެނާވެ. ބަނީ އިސްރާއީލުންނާއި، الله އާއިމެދު (އަދި އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންނާމެދުވެސް) ވާ عَهْد އަކީ އުޅުން الله އަށް އަޅުކަންކޮށް އެކަލާނގެ دين އާއި تبع ވުމެވެ. އަދި މިސްކީނުންނަށް الله ކުރައްވާފައިވާ عهد އަކީ އެފަރާތުން ކަންތައްކުރާ ބަދަލަށް ސުވަރުގެދެއްވުމެވެ.

وَءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوٓا۟ أَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهِۦ ۖ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّٰىَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرْكَعُوا۟ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ❁ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ وَٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾

ލަފްޒުމާނަ

وَءَامِنُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ! / ތެދުކުރާށެވެ. ❁ بِمَآ أَنزَلْتُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް. (قرآن އަށް.)❁ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ = ކަލޭމެންނާއެކުގައިވާތަކެތި ތެދުކުރާ حال . (يهودى ންގެ އަތްގައިވާ تَوْرَاة ތެދުކުރާ حال .)❁ وَلَا تَكُونُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! ❁ أَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهِۦ = އެންމެފުރަތަމަ (އެ قرآن އަށް) ކާފަރުވި މީހުންކަމުގައި❁ وَلَا تَشْتَرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުގަންނާށެވެ! (ނުވަތަ ނުގަންނާށެވެ!) ❁ بِـَٔايَٰتِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް.❁ وَإِيَّٰىَ = އަދި ހަމަ ސިއްރާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް.❁ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ = އަދި ކަލޭމެން حقّ އޮޅުވާ ނުލަނާށެވެ! ❁ بِٱلْبَٰطِلِ = بَاطل އާއި.❁ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ = އަދި ކަލޭމެން حقّ ވަންހަނާނުކޮށް.❁ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެގޭ حال ❁ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! ❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ! ❁ وَٱرْكَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ركوع ކުރާށެވެ! (ނަމާދުކުރާށެވެ!) ❁ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ = ركوع ކުރާމީހުންނާއެކު. (ނަމާދުކުރާ މީހުންނާއެކު) ❁ أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ = ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް އަމުރުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ بِٱلْبِرِّ = ހެޔޮކަންތަކަށް.❁ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތައް ހަނދާންނައްތާލާ.❁ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ކަލޭމެން ކިޔަވާހުރެ حال ❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾ = އަޅެފަހެ ކަލޭމެން ބުއްދިނުކޮށް فِكر ނުކޮށް ހުންނަނީމުހެއްޔެވެ؟ ❁ وَٱسْتَعِينُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން (عَهْدُ ފުއްދުމުގައި) މަދަދު ހޯދާށެވެ! ❁ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ =

ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން.❁ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެބަހީ ނަމާދު އެއީ) ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑުކަމެކެވެ.❁ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ = ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށް މެނުވީ. ❁ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ = އެއީ يَقِين ކުރާމީހުންނެވެ.❁ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبّ އާއި ބައްދަލުވާނެކަމުގައި.❁ وَأَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.❁ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވާނެވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށްކަމުގައި.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤١) (އޭ يهودى ންނޭވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قرآن ގައި) ބާވައިލެއްވާ ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ! ތެދުކުރާށެވެ! އެތަކެތި ވަނީ ކަލޭމެން އަތުގައިވާ އެއްޗެއް އެބަހީ (ބާވައިލެއްވި تَوراة) ތެދުކުރާ حال ގައެވެ. އަދި އެއަށް އެބަހީ ކީރިތި قرآن އަށް އެންމެ ފުރަތަމަ ކާފިރުވާމީހުން ކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކުޑަ އަގަކަށް ނުވިއްކާށެވެ! (ދުނިޔޭގެ ކުޑަ ކަން އުޖޫރަކަށްޓަކައި އެ އާޔަތްތައް ބަދަލުކޮށް ނުހަދާށެވެ.) އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ!

(٤٢) އަދި ކަލޭމެން حقّ بَاطِل އާއި ގުޅުވާ މަސްހުނިކޮށް ނުހަދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ރަނގަޅަށް ދަންނަހިނދު حال حقّ ވަންހަނާކޮށް ނުހަދާށެވެ!

(٤٣) އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކޮށް زكاة ދިނަހަރާށެވެ! އަދި ركوع ކުރާމީހުންނާއެކު ކަލޭމެންވެސް رُكوع ކުރާށެވެ! (އެބަހީ محمّد ގެފާނުންނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أصحاب ންނާއެކު ކަލޭމެން ނަމާދުކުރާށެވެ! އަދި މިއާޔަތުގައި رُكوع ގެ ވާހަކަ خاصّ ގޮތެއްގައި ذِكر ކުރެއްވިފައިވަނީ يهودى ން އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި رُكوع ނުކުރާތީއެވެ. އެހެންވީ އެމީހުންވެސް إسلام ވެގެން مسلم ން ނަމާދުކުރާގޮތަށް ނަމާދުކުރުމަށް އެންގެވުމެވެ.

(٤٤) ހެޔޮކަންތައްކުރުމަށް ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް أمر ކޮށް ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުގެމަތިން ހަނދާން ނައްތައިލަނީހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ފޮތްކިޔާ حال އެބަހީ الله ބާވައިލެއްވި ފޮތްކިޔާ حال އެގޮތަށް ކަންތައް ކަލޭމެން ކުރާއިރު އެއްވެސް فِكر އެއް ވިސްނުމެއްނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٤٥) އަދި ކަލޭމެން (ކިޔަމަންތެރިކަމާއި عَهْدُ ފުއްދުމަށް) ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން އެހީއާއި ބާރު ލިބުމަށް އެދޭށެވެ! الله އަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށްމެނުވީ ނަމާދަކީ އެއީ ބޮޑުކަމެކެވެ. އުނދަގޫ ކަމެކެވެ.

(٤٦) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ رَبّ އާއި ބައްދަލުވާނެކަމާއިމެދު يَقين ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމާމެން އެނބުރި رُجوع ވާނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަމުގައި يقين ކުރާމީހުންނެވެ.

يَـبَنِي إِسْرَآءِيلَ وَاذْكُرُواْ نِعْمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَٱتَّقُواْ يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَٰعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِذْ نَجَّيْنَـٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَـٰكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

ތަރުޖަމާ

يَـبَنِي إِسْرَآءِيلَ = އޭ بَنِي إِسْرَائِيل ދަރިންނޭ! (މިއީ شَرح އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅު.) ❁ ٱذْكُرُواْ نِعْمَتِيَ =
ކަލާނގެން ތިޔަބައިމީހުންނަށްލެއްވި نعمة ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ ٱلَّتِيٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ = އެ نعمة ތިޔަބައިމީހުންނަށްދެއްވި
ކަލާނގެންނަށް ލެއްވި. ❁ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލާނގެން މާތްކުރެއްވީމެވެ. ❁
عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ = (އާލަމީން) އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކަށްވުރެ. ❁ وَٱتَّقُواْ يَوْمًا = އަދި ކަލާނގެން
ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ❁ لَّا تَجْزِي نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس އެއް ފުދިގެންނުދާނެ. ❁ عَن نَّفْسٍ =
އެހެން نفس އެއްގެ ފަރާތުން (އެހެން نفس އަކަށް) ❁ شَيْـًٔا = އެއްވެސް ކަމެއް. ❁ وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا = އަދި އެ
نفس އެއްގެ ފަރާތުން قبول ނުކުރެވޭނެ. ❁ شَفَٰعَةٌ = އެއްވެސް شَفَاعَة ޝަފާޢަތެއް. ❁ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا = އަދި އެ
نفس އެއްގެ ފަރާތުން ނުހިފޭނެ. (قبول ނުކުރެވޭނެ) ❁ عَدْلٌ = އެއްވެސް فِدْيَة އެއް. ❁ وَلَا هُمْ = އަދި
އެމީހުން ނުވާނެ. ❁ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾ = ނަސްރުދެވޭމީހުން ❁ وَإِذْ نَجَّيْنَـٰكُم = އަދި
ކަލާނގެން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމުހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!) ❁ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فِرْعَوْنُ ގެ آل
ނުވަތަ ބައިމީހުން (أهل ނުވަތަ ބައިމީހުން) ❁ يَسُومُونَكُمْ = އެމީހުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަހަދައްކާ حال ❁ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ =
عَذَاب ގެ ނުބައިކަން. (ނުބައި عَذَاب ގެ) ❁ يُذَبِّحُونَ = އެމީހުންކަމާ ކަތިލާ ހަދައިގެން. ❁ أَبْنَآءَكُمْ =
ތިޔަބައިމީހުންގެ ފިރިހެންދަރިން. ❁ وَيَسْتَحْيُونَ = އަދި އެމީހުން ދިރުވައިގެން. (އަންހެން ދަރިން ދޫކޮށްލައިގެން.) ❁
نِسَآءَكُمْ ۚ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެންދަރިން. ❁ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٌ = އަދި އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް إمْتِحان ވެއެވެ.
ބޮޑުއިމްތިޙާނެއް. ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން ❁ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ. ❁ وَإِذْ فَرَقْنَا
بِكُمُ = އަދި ކަލާނގެން ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި (އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުން ހުރަސްކުރުމަށް) ކަނޑު ދެބައިކުރެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْبَحْرَ =
ކަނޑު. ❁ فَأَنجَيْنَـٰكُمْ = ފަހެ ކަލާނގެން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَأَغْرَقْنَآ = އަދި
ކަލާނގެން غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ❁ ءَالَ فِرْعَوْنَ = فِرْعَوْنُ ގެ آل ން (فرعون އާއި އޭނާގެ އަހުލުވެރިން) ❁
وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ބަލަބަލާހުރި حال. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٧) އޭ بنى إسرائيل އެވެ! ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نِعمة ކަލޭމެން ނިކަން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން (ޢާލަމީން) އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތްކުރައްވައިފީމެވެ.

(٤٨) އަދި އެއްވެސް نفس އެއް އަނެއް نفس އަކަށް ކަމެއް ފުއްދައިނުދޭނެ ދުވަހަކަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) އަދި (ފާފަވެރިވެ ކުށްވެރިވެއްޖެ) އެއްވެސް نفس އަކަށް شَفَاعة އެއް قبول ނުވާނެ އަދި އޭނާ އަށް نفس ގެ ކުރުގެ فِدْيَة އެއް އެއްވެސް ބަދަލެއް ބަލައިނުގަންނާނެ ދުވަހެކެވެ. އަދި نصر ލިބޭނޭބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٤٩) އަދި فِرْعَوْنُ ގެ آلُ ގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދު (ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް ބަލާށެވެ!) އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވެގެންވާ عَذَاب ގެ ހަރަދަރުކާއެވެ. އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރައި އަދި އަންހެންދަރިން ނުމަރައި ދިރިތިބުމަށް ދޫކުރިއެވެ. އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބޮޑުވެގެންވާ بَلاَء އެއް – ބޮޑު إمتحان އެއް ކަލޭމެނަށް ވިއެވެ.

(٥٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކަނޑު ދެބައިކޮށްދެއްވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!) ދެން فِرْعَون ގެ آل ގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި فِرْعَون ގެ آل ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. (ކަނޑުގެތެރެއަށް ހިނގާފައި މަރާލެއްވީމެވެ.) އެއީ ހަމަ ކަލޭމެން ބަލަބަލައިހުއްޓާ حال ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! أبو جَعْفَر الطَّبَرى އެކަލޭގެފާނުގެ مشهورتفسير "جامع البيان " ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. فِرْعَون އަކީ مِصْرُ ގައި ވެރިކަންކުރި عَمَالِقَة އެވެ ޔައުނާނީންގެ ރަސްރަސްކަލުންގެ ޤޮޅުނަމެކެވެ. އެއީ رُوم ގެ ރަސްރަސްކަލުންނަށް قَيْصَرُ ނުވަތަ هِرَقْل ކިޔާހެނެވެ. އަދި فارس ކަރައިގެ ރަސްރަސްކަލުންނަށް كِسْرى – އަދި يَمَن ގެ ރަސްރަސްކަލުންނަށް تُبَّعُ ކިޔާހެނެވެ. ދެންފަހެ موسى عليه السّلام ގެ فِرْعَون ގެ އަސްލުނަމަކީ الوَلِيد بن مُصْعَب بن الرَّيَّان އެވެ.
- آل މި كلمة ގެ މާނައަކީ أَهْل އެވެ. މި لفظ ގެ هَاء ألف އަކަށް ބަދަލުވީއެވެ. އެއީ أ أ ل - آل އެވެ. އާގެ މާނައަކީ އެއްޔިންގެ އެއް قوم ގެ އަދި އެއް ޖަމާޢަތުގެމީހުންނެވެ.

فِرْعَون ގެ آل ން بَنِي إسْرَائيل ގެ ފިރިހެންކުދިން މެރި فِرْعَون ގެ ވެރިކަން ހަމަހުރުވުމަށްޓަކައި بَنِي إسْرَائيل ންގެތެރެއިން އުފެދޭ ފިރިހެންކުއްޖެއްގެ އަތްމައްޗަށްވާނެކަމުގައި كَهِين ންގެ ބުނުމުން فِرْعَون އަށް ދެންނެވުމުންނެވެ. އެކުއްޖާ މަރާލެވޭތޯއެވެ. އެކަންތައް ފޫރާނަކުގެ އަތްމަތިގައި ސިއްރުވެގެންވެއެވެ. މިގެ تفصيل ބަލާ އަދި އަރުން فرصة އެއްގައި بيان ކުރުމުގެ قصد ގައި މިވަގުތު ކުރުކުރަމެވެ.

وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ = އަދި موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وعد ކުރެއްވިހިނދު ❁ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً = ސާޅީސްރޭ. (އެއީ الله އާއި مُناجه ދަންނަވައި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު وحى ކުރެއްވުމަށް)❁ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ = ފަހެ ކަލޭމެން ގެރިއި (إله އެއްކަލާނގެއަކަށް) ހިފައި إختيار ކޮށްފިއެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން، (އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހުން)❁ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾ = ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިންކަމުގައި حَالُ / ކަލޭމެން شرك ކުރާ حَالُ ❁ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކުށަށް عَفُو ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ އެކަމަށް عَذَاب ދެއްވުން ދުރުކުރެއްވީމެވެ.)❁ مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހުން،❁ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾ = ކަލޭމެން شُكر ކުރުމަށް. / شُكر ކުރުމަށްޓަކައި❁ وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!)❁ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ = ފޮތާއި އަދި فُرْقَانُ (އެބަހީ تَوْرَاة އާއި حقّ އާއި بَاطِل ވަކިކުރާ تَفْصِيل)❁ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބިދާނެތީ.❁ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!)❁ لِقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ!❁ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިވެއްޖެއްޔެވެ.❁ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް.❁ بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ = ކަލޭމެން ގެރިއި إختيار ކުރުމުގެ ސަބަބުން.❁ فَتُوبُوٓا۟ = ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން تَوْبَة ވާށެވެ!❁ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة އަށް.❁ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތައް މަރާށެވެ!❁ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެވެ.❁ عِندَ بَارِئِكُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދެވިކަލާނގެ حضرة ގައި.❁ فَتَابَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް توبة ލެއްވިއެވެ.❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.❁ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾ = توبة ލެއްވުން ގިނަގިނައިން ލައްވާ رَحْمَة ލެއްވުން ގިނަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَإِذْ قُلْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނަވާހިނދު.❁ يَٰمُوسَىٰ = އޭ موسى އެވެ!❁ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާހުށީމެވެ.❁ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً = ހަމަ ފާޅުގައި الله އަހުރެމެން ފެނިއެއް ދެކެންދެން.❁ فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ = ފަހެ ފަހެ ކަލޭމެން صَاعِقَةُ ހިފައިގަތެވެ.

(އުޅަނީ ގަދަމަޔެ ވިދާލާ އަލިފާން އައިސް ކަލޭމެން މަރައިލިއެވެ.)۞ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭމެން ބަލަބަލާ ހުއްޓައި حال.۞ ثُمَّ بَعَثْنَاكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ތެދުއްވީމެވެ. (އަލުން ދިރުއްވީމެވެ.)۞ مِّنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ = ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު.۞ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އާއި ސާޅީސްރޭގެ مِيْعَاد އެއް ކުރެއްވިހިނދު (އުޅަނީ އެކަލޭގެފާނު الله އާއި مُنَاجه ކުރުއްވައި އެކަލޭގެފާނަށް ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވުމަށް ސާޅީސްރޭގެ މުއްދަތަށް طُور ފަރުބަދައަށް ވަޑައިގަތުމުގެ وعد ކުރެއްވި) ދެން އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގަތުމުން ދެން ކަލޭމެން ގެރިއެއް إله އަކަށް ކަމުގައި ހަދައި إختيار ކުރީމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިވާ حال ގައެވެ. شِرك ކުރާ حال ގައެވެ.

(٥٢) ދެން އޭގެ ފަހުގައިވެސް އުޅަނީ އެބަޖެހުނު ކަމުގައިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް عَفُوء ކުރެއްވީމެވެ. عَذَاب ދެއްވުން ދުރުކުރެއްވީމެވެ. އެއީވެސް ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٥٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ފޮތާއި فُرْقَان ދެއްވީމެވެ. (އުޅަނީ تَوْرَاة އާއި حقّ އާއި بَاطِل ވަކިކުރާ ގޮތުގެ تفصيل ދެއްވީމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ހިދާޔަތް ލިބުމަށްޓަކައެވެ. (٥٤) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ޔާ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ގެރި إله އަކަށް ހެދުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ تَوبَة ވާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެންގެ نفس ތައް ކަލޭމެން މަރާށެވެ! ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة ގައި ކަލޭމެނަށް އެކަމު ހެޔޮކަންވެއެވެ. ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް توبة ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ގިނަގިނައިން تَوبَة ލައްވާ رَحْمَة ލައްވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތްތަކުގައި بَيَان ވެގެން އުޅެނީ موسى (عليه السّلام) الله ގެ ميعاد އަށް طور ފަރުބަދައަށް ވަޑައިގަތުމުން سَامِرِي ކިޔާމީހާ بَنِي إسْرَائِيل ންގެ ތެރޭގައި ގެރިއެއް ހަދައި އެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ ސަބަބުން الله އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެވޮޑިގެން އެމީހުންގެ އެކަމުގެ توبَة ގެ ވާގޮތެވެ. އެކަމުގެ توبَة އެކަލޭގެ މިވަނީ އެއީ ގެރިއަށް އަޅުކަން ނުކުރާ މީހުން އަޅުކަންކުރި މީހުން ނަމަވެ، ކަނޑިއާ ވަޅިއާ އަތުލައިގެން އަޅުކަންކުރި މީހުން ކަތިލާ ދެވުމެވެ. އަދި ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން އަޅުކަން ނުކުރި މީހުންނާ ދެމެދު ނުވާ قتل عَامُّ އެއް ހިންގައިލިއެވެ. އަދި الله ގެ أمر ފުޅެވެ. އެކަމުގައި بَنِي إسْرَائِيل ގެ ހަތްދިހަހާސް މީހުން މަރުވެފައިވާކަމުގައި ގިނަ ރިވާޔަތްތަކުގައި ވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން الله توبة ލައްވައި އެކަން ނިމުނީއެވެ. މިވާހަކަތައް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިވާހަކަތަކުގެ تفصيل ތަކާއި އިތުރު معلومات ހޯދުން فرصة އަށްގައި بَيَان ކުރުން قصد ކުރާނީ މިއާޔަތް މިގޮތަށް ނިންމައިލީއެވެ......... ދެން މިއަނގަ حادثة އަދި އެއަށްވުރެ عجائب ކަންތައްވެ. އެއީ 55 56 ވަނަ އާޔަތުގެ حادثة އެވެ.

(٥٥) (އޭ بَنِى إسرائيل އެވެ.!) ކަލޭމެން موسى (عليه السّلام) އަށް ދެންނެވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ.!) އޭ موسى އެވެ. ހަމަފާޅުގައި (އެއްވެސް ހިޔަނިއްނުންމި) اللّه އަހުރެމެންނަށް ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނަމެވެ. ދެންފަހު ގަގުރަމުފާރާއިއްޔާގައި އަލިފާންގަނޑު ކަލޭމެން ހިފައިގެންފިއެވެ. އެބަޔަކު އެ އަލިފާންގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން މަރުވީއެވެ. އެއީ ހަމަ ކަލޭމެން ބަލަބަލާ ތިއްބާ ހިނގިކަމެކެވެ.

(٥٦) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީވެސް ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

- ދަންނަވައެވެ.! މިދެއާޔަތުގައި إشارة ވެގެންވާ حادثة تفسير ފޮތްތަކުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ. އާދެމެދުއިން طَبَرى ގެ تفسير ގައިވާ އެއްބިލާތަކުގެ خُلاَصَة ވަރަށް ކުރުކޮށް ދަންނަވައިލާނަމެވެ. އެއީ އާޔަތުގެ މާނަ ވިސްނައިގަތުމަށް ފަސޭހަވާނެކަމެވެ.

بَنِى إسرائيل ންގެ ބައެއްމީހުން ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުމަށްފަހު موسى (عليه السّلام) ވަޢުދެއްގެން އެގެރި އަންދައިލާ އަޅިއްޓާލު ކަނޑަށް ގެރުވައިލީއާ سَامِرِى އާއި ދިމާއަށް އުވިއްރުވިއްޔާ ވިދާޅުވުމަށްފަހު އެމީހުންގެމައްޗަށް توبَة ލަމެވައިދީ اللّه އަށް ދެންނެވުމަށް بنى إسرائيل ގެ ހަތްދިހަބޭކަލުންނާއިގެން طُورِسِينَاءِ އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ طاهر ވެ ތާހިރަށް ތިބެގެންނެވެ. އަދި އެކަން އެއީ اللّه ގެ إِذْن ފުޅެވެ. ދެން ފަހު موسى (عليه السّلام) އާ ފަރުބަދަށާ ގާތްވެވަޑައިގަތުމުން ފޮނިފަރުބަދަ ނިވައިވާވަރުގެ ވިލާގަނޑެއް އައިސް ފަރުބަދަ ނިވައިކޮށްލިއެވެ. ދެން موسى (عليه السّلام) އެވިލާގަނޑުގެތެރެއަށް ވެދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށްވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އައުމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ބޭކަލުން ވިލާގަނޑުގެތެރެއަށް ވަދެ سجد އަށް ތިރިވިއެވެ. އަދި موسى عليه السّلام އަށް اللّه تعالى ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވަމުއެވެ. أمر އާއި نهى ގެ އެންގެވުންތައް އަންގަވައެވެ. އެހަތްދިހަބޭކަލުންނަށްވެސް އެއަޑުފުޅު އިވިއެވެ. ދެން وحى އައިސް ނިމި ވިލާގަނޑުވެސް كَشْفُ ވެ ނިމުމުން އެމީހުން موسى عليه السّلام އަށް ދެންނެވި ހަމަފާޅުގައި އެއްވެސް ހިޔަނިއްނުންމި اللّه އަހުރެމެންނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއްޖައުމަށްދާންދެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނަމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ތެދުކޮށް ނުގަބޫލުކުރާނަމެވެ.

ދެން މިބައިމީހުންގެ މި ބޮޑާކަމީ ބަހާއި ވިރުމުން ގަދަރަށް ފަރާޅައިގެން އައި އަލިފާނުގެން موسى عليه السّلام ފިޔަވައި މިމީހުން މަރުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. މިކަމާމެދުވެސް موسى عليه السّلام ވަރަށް ހިތާމަފުޅުކުރައްވައި އަނގަތުން ފުރިގެންދާ ޞިފަ އެކަން اللّه އަށް ދަންނަވައި ފުޅުކުރައްވައިފިއެވެ. * އެވާހަކަތައް أعراف سورة ގެ 155 ވަނަ 156 ވަނަ އާޔަތުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ. އެތަންތަނުން ބައްލަވާށެވެ.

ދެންފަހު މިހުރިހާ خبر ތަކާއި ވާހަކަތަކީ موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހު އީމާންވެގެންތިބި މީހުންނާއިމެދު ހިނގާދިޔަކަންތަކެވެ. މިވާހަކަތައް މާތްވުން ބާވައިލެއްވި ކީރިތި قرآن ގައި وحى ކުރައްވައި بَنِى إسْرَائيل ންނާ مخاطب ކުރައްވާފައިވާ مقصد އަކީ އޭރު ދުނިޔޭގައިތިބި بَنِى إسْرَائيل ންކަމުގައި ހިމެނޭ يهودى ންނަށް مخاطب ކުރައްވާފައެވެ. މިވާހަކަތަކީ ކާބަފައިންނާ އުމުރުންނާމެދު ވަޢައިގެންނެވި رَسُول ންނާމެދު ކަންތައް ހިނގާދިޔަގޮތް އެންގެވުމަށެވެ. އެއިން عبرة حاصل ކޮށް މިހާރު މިހުންނެވި رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ތަބާވެވަޑައިގެން އީމާންވުމަށެވެ. ކާބަފައިންގެ ތެރެއިން އެތަކަށް ނުފޫޒާނީ ކަންކަންހިނގި މީހުންނާ ތަބާނުވެ اللّه އަށާއި رسول އާއަށް ތަބާވެވަޑައިގަތުމަށް ބަސްއަހާށެވެ. واللّه أعلم

ހާއަރުވައިލުމެއް:-

مُوْسَى عَلَيْه السَّلام ގެ ދެންނެވުން: އަދި اللّه تعالى ގެ حضرة ށް ދެއްވައިދެއްވި އާދޭ ގަވާއު

އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެތެރެއިން ހަތްދިހަ ފިރިހެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިޤާތަށް ގެންދަވަން

مِيْقات އަށް ވަޑައިގަތުމަށް إختيار ކުރެއްވިއެވެ. (މިއީ ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ކުރިން ކުރި ބޮޑު ކުށަކަށް توبة

ވެއްޖެގެ އެދުމުގައި اللّه އަށް ދަންނަވާ أستغفار ކުރުމާއި ކުށަށް ތައުބާވުމުގެ ގޮތުން ދެވޭ مِيْقات އެވެ. ދެން ވަނީ

مِيْقات އަށް ދެވުމަށްފަހު އެމީހުންނަށް موسى عليه السّلام އެންގެވީ سجدة އަށް ވެއްޓުމަށެވެ. سجدة ކުރުމަށެވެ.

އެންމެން سجدة އަށް ވެއްޓުމުން اللّه تعالى موسى عليه السّلام އަށް وحى ބާވައިލެއްވިއެވެ. ދެން ވަނީ وحى ނިމުމުން

އެމީހުން ބުނީ ދެންނެވީ އަހަރުމެންނަށް اللّه ދެއްކެވިއްޔާ މެނުވީ އަހަރުމެން އީމާންނުވާނަމެވެ. ދެން ވަނީ

މިއިރިޔާ ވިދާގެ ބަޔަކު ދެންނެވުމުން އެމީހުންނަށް އައީ ގަދަ ހުރިހާ ގުގުރިއާ އަޖައިބު ހަރަކާތެވެ. އެއީ رَجْفَة އެވެ. އެއަށް ފަހަރު

موسى عليه السّلام ފިޔަވައި ދެން އެންމެން މަރުވިއެވެ.) ދެން ވަނީ އެމީހުންނަށް އަ رَجْفَة ޖެހި އެންމެން މަރުވެފައިވުމުން

موسى عليه السّلام (ވަރަށް ހިތާމަކުރައްވާ ހާލު ދަންނަވާ ހަމަކައިރި ދެންނެވިއެވެ.) اللّه އަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ رَبّ

އެވެ.! އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ވާނަމަ މިތަނުން ފެށިގެން އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވައިފިނަމެވެ.

އަދި މިއަޅާވެސް ހަލާކު ކުރައްވައިފިނަމެވެ. އަހަރެމެންގެ ތެރެއިންވާ މޮޅަ جاهل ން ކުރެއްވުމާއި ކަންތައްތަކުގެ

ސަބަބުން އިބަރަސްކަލާނގެ އަހަރެން ހަލާކު ކުރައްވާނީތޯއެވެ؟ އަދި އެކަން އެއީ އިބަރަސްކަލާނގެ ޖައްސަވާ

إمتحان ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކު މަގުފުރެއްދަވައެވެ.

އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވަނީއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެއީ އަހަރެމެންގެ

ސަރަޙައްދުވެރިޔާއެވެ. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވާދެއްވާށްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންނަށް رحمة ލައްވާށްވާނދޭވެ! އަދި

އިބަރަސްކަލާނގެއީ ފާފަފުއްސަވާ عفوء ކުރައްވާ އެންމެ ހެޔޮ ރަސްކަލާނގެވެ.

އަދި މިދުނިޔޭގައި އަހަރެމެންނަށް ހެޔޮކަން (صالح عمل ކުރުމުގެ توفيق) ލިޔުއްވާދެއްވާށްވާނދޭވެ. އަދި آخرة

ގައިވެސް އަހަރެމެންނަށް (ފަރުވާލީވުން) ލިޔުއްވާދެއްވާށްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް رجوع

ވެ توبة ވެއްޖައީމުއެވެ. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ތިމަންރަސްކަލާނގެ

އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް ދެއްވާނަމެވެ. ޖެހިސަބަބެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ހުރިހާ އެއްޗަކަށް

ފުޅާވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ رحمة ލިޔުއްވާނީ އެބައިމީހުންނަށް تقوى ވެރިވާ އަދި ޒަކާތް އަދި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާން ވިސްނާވެރިވާ ބަޔަކަށެވެ.........އަދިވެސް ފަހުރާއިތުގައިވެސް މި مَوْضُوعُ

ގެ ބަޔާނާތް ހިމެނެއެވެ. ދެންއެބައި أعْرَافُ ސޫރަތުން ބަލާލާށެވެ.

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذْ قُلْنَا ٱدْخُلُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ فَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطَٰيَٰكُمْ ۚ وَسَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ فَقُلْنَا ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

ލަފުޒުތައް

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ވިލާގަނޑެއް ހިޔާއަޅުއްވައި ދެއްވީމުވެ.❁ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމުވެ.❁ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ = مَنّ އާއި سَلْوَى: (مَنُّ އަކީ ގަސްގަހުގެ ފަތްމަތީގައި ހިލަވެގެންވާމަކުން ފަދައި ތިރިވާ އެއްޗެކެވެ. سَلْوَى އަކީ ކުޑަ ވަރުގެ ދޫނިޔެއްކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم)❁ كُلُوا = ކަލޭމެން ކާށެވެ.!❁ مِن طَيِّبَٰتِ = ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން.❁ مَا رَزَقْنَٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވި رِزْق ގެ ތެރެއިން.❁ وَمَا ظَلَمُونَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އަނިޔާވެރިވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ނޫނެވެ.❁ وَلَٰكِن كَانُوٓا = އަދި އެހެނެއްކަމަކު އެމީހުންވީ.❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٥٧) = އެމީހުންގެ نَفْس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ބައެއްކަމުގައެވެ.❁ وَإِذْ قُلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިހިނދު.❁ ٱدْخُلُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ = ކަލޭމެން މި ރަށަށް ވަންނާށެވެ.! (بَيْتُ الْمَقْدِسُ ކަމުގައިވާ ބިންމަތަށެވެ.)❁ فَكُلُوا۟ مِنْهَا = އަދި އެރަށުން ކަލޭމެން ކާށެވެ.!❁ حَيْثُ شِئْتُمْ = ކަލޭމެންގެ އެދުންވާގޮތަކަށް.❁ رَغَدًا = ފުރިހަމަ ގޮތުގައި.❁ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ = އަދި ކަލޭމެން (ރަށުގެ ދޮރުން ވަންނާށެވެ.!❁ سُجَّدًا = سَجِد ކުރާ حَال . (ބޯލަނބައިގެން ވަދެފައި) حَال .)❁ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ = އަދި ކަލޭމެން حِطَّةٌ މިހެން ބުނާށެވެ.! (އެބަހީ އަހަރެމެންގެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ.!)❁ نَّغْفِرْ لَكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާހުށީމެވެ.❁ خَطَٰيَٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުށްތައް.❁ وَسَنَزِيدُ = އަދި ނިކަންތުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.❁ ٱلْمُحْسِنِينَ (٥٨) = إحْسَان ތެރިންނަށް.❁ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = ދެން ފަހެ އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން ބަދަލުކޮށްފިއެވެ.❁ قَوْلًا = ބަހެއް.❁ غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް أَمْر ވެވުނު ބަސްނޫން އެހެން ބަހަކަށް.❁ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = ދެން ފަހެ އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމުވެ.❁ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން عَذَاب އެއް. އެއީ طَاعُون ބަލިކަމުގައިވީއެވެ.❁ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ (٥٩) = އެމީހުން فَاسِق ވާކަމުގެ ސަބަބުން. (އެމީހުން اللّه ގެ އަމުރުން ނުކުންނަކަމުގެ ސަބަބުން.)❁ وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ފެނަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިހިނދު.❁ لِقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް.❁ فَقُلْنَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

وحی ލެއްވީމެވެ.۞ اَضْرِب بِّعَصَاكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑުން ކަލޭގެފާނު ޖައްސަވާށެވެ!.۞ ٱلْحَجَرَ = ހިލައިގާ.۞ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ = ދެންފަހެ އޭގެން ފުރިގެން ނުކުމެއްޖެއެވެ. ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا = ބާރަކުޅި / ބާރަފާރު.۞ قَدْ عَلِمَ = ހަމަކަށަވަރުން އެނގިއްޖެއެވެ.۞ كُلُّ أُنَاسٍ = ކޮންމެ ބައިގަނޑަކުވެސް.۞ مَّشْرَبَهُمْ ۖ އެބަޔަކު ބޯންވީތަން.۞ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ = ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ!.۞ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ރިޒުޤުން.۞ وَلَا تَعْثَوْا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފަސާދަ އަދި ފުނޑުފޮޅު ކަންތައްތައް ނުހަދާށެވެ!.۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾ = ފަސާދަކުރާހާ حال .۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) އަދި މިމަނާކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ވިލާގަނޑުން ހިޔާއެޅުއްވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް (ކުރުކުއްގެގޮތުން) مَنٌّ އާއި سَلْوَى ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި މިމަނާކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ރިޒުޤުގެ حلال ރިޒުޤުން ކަލޭމެންކާށޭ އެންގެވީމެވެ. އަދި މިމަނާކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޭގޮތަކަށް ނުހަދަމެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންވި އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވާބަޔަކަށް ވެގެންދިޔައެވެ.

(٥٨) އަދި މިރަށަށް ކަލޭމެން ވަންނާށޭ އަދި އެރަށުން ކަލޭމެން އެދޭހާތަނަކުން ތަނަވަސްކަމާއިއެކު ކަލޭމެން ކައިބޮއިހަދާށެވެ! އަދި ދޮރުގެ ދޮރުން ވަންނަނީ سَجِدَة ކުރާ حَال (އެބަހީ ހަރުމަތްތެރިކަމާއިއެކު) حال ކަލޭމެން ވަންނާށޭ އަދި އަޅަމެންނަށް ފާފަތައް ފުއްސަވާނދޭވެ! މިހެން ކަލޭމެން ބުނާށޭ އޭރުން މިމަނާކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާހުށީމެވެ. އަދި إحْسَان ތެރިންނަށް ނިކަންހުރި މިމަނާކަލާނގެ އިތުރުކަންތައް ވާހުށީމެވެ. މިފަދައިން މިމަނާކަލާނގެ وحی ލެއްވިއިރު (ކަންވީގޮތް ހަނދާންކުރާށެވެ!)

(٥٩) ދެންފަހެ އަނިޔާވެރިވީމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނެވުނު ބަހުގެ ބަދަލުގައި އެހެން ބަހެއް އެމީހުން ބަދަލުކޮށްލިއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވިމީހުންގެ މައްޗަށް މިމަނާކަލާނގެ އުޑުން عَذاب އެއް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން فَاسِقُ ވެގެންވާ ސަބަބުންނެވެ. اللّه ގެ ހުކުމުން ނުކުތް އުތުރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

ތަނުންނެވެ! ބަރުގެ ދޮރުން سجدة ކުރާ حال ވަންނާށޭ އެންގެވިޔާ އެމީހުން އެތަނަށް ވަނީ ކުޑަކަކުން ކައްޓަކުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން حِطَّةٌ މިހެން (އެބަހީ އަޅަމެންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ.) މިހެން ކިޔާށޭ އެންގެވިޔާ އެމީހުން ހިތަކަށްވުރެ حِنْطَةٌ މިހެން ބުނެއެވެ. (އެއީ ހިރަގުދުރަކުން ކުރިއަރާހާކައެވެ.) މިމީހުންގެ އެފަދަ ކުށްތަކުގެ ސަބަބުން އުޅުނެވެ 59 ވަނަ އާޔަތުގައި އޮތީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް اللّه عَذَاب އެއް ފޮނުއްވި ވާހަކައެވެ. އެއީ طاعون ބަލި ފޮނުއްވައި އެތައްހާސްބައިމީހަކު މަރުވެދިޔައެވެ. އެއީ މިބާވަތުގެ ކުށްކާރުއެވެ.

(٦٠) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ފެނަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއިރު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!.) ފަހެ މިމަނާކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް وحی ލެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑުން ހިލައިގާ ޖައްސަވާށެވެ! (ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑުން ހިލައިގާ ޖެއްސެވިއެވެ.) އޭރުން އޭގެތެރެއިން ބާރަކުޅި ފެންގަނޑު ފުރިގެން ނުކުމެއްޖެއެވެ. (އެއީ އެތައްތަކެއް ބައިގަނޑު ވީ بَنى إسْرَائيل ގެ ބާރަގަބީލާގެ މީހުންނެވެ.) އަދި ކޮންމެ ގަބީލާއަކުން ފެނުބޯނެ ތަނެއް ކޮންމެ ބައެއް އެނގިއްޖެއެވެ. އަދި اللّه ގެ رِزْق ން ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ.އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރަނިކޮށް ނުހަދާށެވެ! މިހެން އެންގެވީމެވެ.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَـٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَ‌ٰحِدٍ فَٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ مِنۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا ۖ قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ ٱلَّذِى هُوَ أَدْنَىٰ بِٱلَّذِى هُوَ خَيْرٌ ۚ ٱهْبِطُوا۟ مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ ۗ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلْمَسْكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ ۗ ذَ‌ٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ ذَ‌ٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

މުޢުޖަމު

وَإِذْ قُلْتُمْ = (އޭ بَنِى إِسْرَائِيل އެވެ.!) އަދި ކަލޭމެން ދެންނެވިހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ.!)۞ يَـٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ = އޭ موسى އެވެ.! އަހުރެމެންނަކީ ކެތެއް ނުވާނެއެވެ.۞ عَلَىٰ طَعَامٍ وَ‌ٰحِدٍ = އެއްކަހަލަ އެއްގެ ކެއުމަކަށް.۞ فَٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = އަދި އަހުރެމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ.!۞ يُخْرِجْ لَنَا = އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ނެރުއްވާނެއެވެ.۞ مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ = ބިން ހެދިލައިގަނެވޭ ތަކެތީގެ ތެރެއިން. (ބިމުން ހެދިގެންނަ ތަކެތީގެ ތެރެއިން.)۞ مِنۢ بَقْلِهَا = އޭގެ ތަރުކާރީގެ ބާވަތްތަކުން.۞ وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا = އޭގެ قِثَّا (ކަކިރި ނުވަތަ ކިއްޔާބާގެ ބާވަތެއް / އަދި އޭގެ ލޮނުމެދު ނުވަތަ ހިރުގަނދެއް.۞ وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا = އަދި އޭގެ މުގު އަދި އޭގެ ފިޔާއި.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَتَسْتَبْدِلُونَ = ކަލޭމެން ބަދަލުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِى هُوَ أَدْنَىٰ = އެއްޗެއްގައި މާދަރަ ދަށް އެއްޗަކާއި.۞ بِٱلَّذِى هُوَ خَيْرٌ = އެ އެއްޗަކީ މާހެޔޮވާ ހެޔޮއެއްޗަކާއި (އަޑުގަދަކޮށް ކިޔުމެވެ.)۞ ٱهْبِطُوا۟ مِصْرًا = ކަލޭމެން ކޮންމެވެސް ރަށަކަށް ފައިބާށެވެ.! فَإِنَّ لَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ.۞ مَّا سَأَلْتُمْ ކަލޭމެން ސުވާލުކުރި އެއްޗެއް.۞ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ޖެހުނީއެވެ.۞ ٱلذِّلَّةُ وَٱلْمَسْكَنَةُ = ނިކަމެތިކަމާއި ދަރުވާކަން (مِسْكِيْنُ ކަން)۞ وَبَآءُو = އަދި އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވީ.۞ بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން ކޯފާއާއިގެންނެވެ.۞ ذَ‌ٰلِكَ = އެހެން އެވީ.۞ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ يَكْفُرُونَ = ކާފިރުވާކަމުގައި.۞ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = އަދި އެމީހުން نبي ބޭކަލުން މަރާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = حقّ އަކާއި ނުލައި.۞ ذَ‌ٰلِكَ = އެގޮތަކީ. (އެބަހީ އެމީހުން نبي ބޭކަލުން މަރާކަން)۞ بِمَا عَصَوا۟ = އެމީހުން(ކާފިރުވިކަމުން) އުރެދުނުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީ މީސްތަކުން (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم) ތެދުކުރި މީހުން.۞ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يَهُودى ވީމީހުންނާއި.۞ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ = އަދި نَصَارى އިންނާއި.۞ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ = އަދި صَابِئِى ންނާއި

(މަޤާމިކަމުންނަށް ތަޢުކަށްކުރިމީހުން / ނުވަތަ دين އެއްކުރާމީހުން.۞ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = ޢޭގެތެރެއިން اللّه އާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެއްޖެމީހުން.۞ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އެމީހަކު صَالِح عَمَل ކުރި.۞ فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަވަންތަކަމެވެ!۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.۞ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަކަށް ބިރެއް ނުވެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) (އޭ بَنِي إسْرائيل އެވެ.!) مُوسى (عليه السّلام) އަށް ކަލޭމެން ދަންނަވާލިކަން ހަނދުމަކުރާށެވެ! (ކަލޭމެން ދަންނަވާލިމެވެ.) އޭ مُوسى (عليه السّلام) އެވެ. އެއްކާނާއެއްގެމައްޗަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކެތެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (ހަމައެކަނި مَنُّ އާއި سَلْوَى ކެއުމަށް ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ބިމުން ނުކުންނަ ބާވަތްތަކުގެ ތަކެތިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނެރެދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دُعَاء ކުރައްވާށެވެ! އެބިމުގެ ތަރުކާރީއާއި قِثَّا އާއި ގޮދަން ތޫމްފަދަ (ނުވަތަ ހިމަގަރަހާއި) އަދި އަޑިސްގެ މުގުއާއި ފިޔާފާއި (ނެރެދެއްވުމަށް ދަންނަވާށެވެ.!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މާހެޔޮ ހަނދަލު މާތްވެގެންވާ އެއްޗެއްގެ ބަދަލުގައި މާދަރަ ނިކަމެތި އެއްޗަކާ ބަދަލުކުރަން އެދުނީހެއްޔެވެ؟ އެހެންކަމަށްވާނަމަ ކަލޭމެން ކޮންމެވެސް ރަށަކަށް ފައިބާށެވެ.! ފަހެ ކަލޭމެން ބޭނު ސުވާލުކުރާތަކެތި ކަލޭމެންނަށް ހުންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަމާއި مِسْكِيْنُ ކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެނބުރި رُجُوعَ ވީ اللّه ގެ حضرة ށް ކޯފާއާއިގެންނެވެ. އެހެން އެވީ އެމީހުން اللّه ގެ آية ތަކަށް ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި ނަބިއްޔުންތަކުން މަރާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެގޮތަށް އެބައިމީހުން نَبِي ބޭކަލުން މަރަނީ، އެމީހުން اللّه އަށް ޢާޞީވެ އަދި ހައްދުފަހަނަޅައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٦٢) ހަމަކަށަވަރުން (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް) އީމާންކަންވަމުން ދުލުން މީސްތަކުންނާއި އަދި يهودى ވީ މީހުންނާއި نَصَارى އިންނާއި އަދި صَابِئُ ންނާއި މިމީހުންގެ ތެރެއިން اللّه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެ صَالِح عَمَل ކޮށްފިމާ (ދަންނަށެވެ.!) ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ދަރުމަވެއްޖެވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ.! މިއާޔަތުގައި ނަންގަނެވިގެންވާ ހަތަރު ބާވަތެއްގެތެރެއިން އީމާންވި މީހުންނީ އޭގެ ބަސްފުޅުން مُرَاد ކުރެވުނީ مُحمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް އީމާންވި ދުލުން މީހުންނެވެ. يهودى ވީ މީހުންނޭ ބުނެފައިވާ ބަސްފުޅުން مُرَاد ކުރެވުނީ مُوسى (عليه السّلام) އަށް ބާވައިލެއްވި دين އަށް ނިސްބަތްވާ މީހުންނެވެ. نصارى އިންނޭ ބުނެފައިވަނީ عيسى (عليه السّلام) އަށް ބާވައިލެއްވި دين އަށް ނިސްބަތް ކުރާ މީހުންނެވެ. ނަމަވެސް މިދެ أمّة ގެ މީހުންނަކީވެސް އެދުރުހަށިނގެ ފަދަ އެބައިމީހުން ބަދަލުކޮށް ގެނުވި ސަބަބުން އެދެ ދީންގެ مَعَالِم އެމީހުން އަތުން ގެއްލިފައިވާ ބައެކެވެ. މިގޮތް އެއީ ހަމަ ނަމޫނާ. صَابِئِى ންނަކީ ملائكة ންނަށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނެވެ. / ނުވަތަ ތަރިއެއްސެއް މީހުންނެވެ. / ނުވަތަ ތަރިތަކަށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްގޮތަށްވެސް ޚިލާފުވެފައިވެއެވެ. واللّه أعلم .

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۖ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْا۟ مِنكُمْ فِى ٱلسَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَٰهَا نَكَٰلًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ۖ قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ = އަދި ތިޔަބަނީއިސްރާއީލުންގެ ކަލޭމެންގެ عَهْد ކަނޑައަޅަ ހިފެހެއްޓެވީމު.❁ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ = އަދި ތިޔަބަނީއިސްރާއީލުންގެ ކަލޭމެންގެ މަތީގައި އުފުއްލަވައިފީމެވެ.❁ ٱلطُّورَ طُوْر ފަރުބަދަ. (އަދި އުފުއްލަވައިފީމެވެ.)❁ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم = ތިޔަބަނީއިސްރާއީލުންގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ތަކެތި ހިފާށެވެ.❁! بِقُوَّةٍ = ގަދަބާރުގައި.❁ وَٱذْكُرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ.❁! مَا فِيهِ = އޭގައިވާ ތަކެތި.❁ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައި. / تقوى ވެރިވުމަށް / ބިރުވެތިވުމަށް.❁ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم = ދެން ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ. ❁ مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުގައި.❁ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް اللّه ގެ فَضْلُ ވަންތަކަން ނުވާނަމަ. وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި. لَكُنتُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީހެވެ.❁ مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެ ދިޔަ މީހުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެނގިއްޖެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْا۟ مِنكُمْ = ކަލޭމެންނާއި ހަމަހަމަނުކުރި މީހުން.❁ فِى ٱلسَّبْتِ = ހޮނިހިރުދުވަހުގެ ކަމުގައި.❁ فَقُلْنَا لَهُمْ = ފަހެ ތިޔަބަނީއިސްރާއީލުންގެ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވީމެވެ. كُونُوا۟ قِرَدَةً = ކަލޭމެން ރާމާފުށުވެ ހުރިހާ މީހުން ވާށެވެ.❁ خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾ = އަޅާނުލެވޭ ދުރުކުރެވޭ. وحى ކުރެއްވީމެވެ.❁ فَجَعَلْنَٰهَا = ފަހެ ތިޔަބަނީއިސްރާއީލުންގެ އެކަން (އަދަބު) އެމީހުން ހަދައިފީމުއެވެ.❁ نَكَٰلًا = عُقُوبَة އެއް ކަމުގައި / عِبْرَة އެއް ކަމުގައި.❁ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا = އޭގެ ކުރިމަތީގައި ހުރި މީހުންނަށް. (ދުރުން އެހެން ހުރި މީހުންނަށް)❁ وَمَا خَلْفَهَا = އަދި އެމީހުންގެ ފަހުން އަންނަމީހުންނަށް.❁ وَمَوْعِظَةً = އަދި وَعْظُ ނަސޭހަތެއްގެ ގޮތުގައި.❁ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ = تقوى ވެރިންނަށް. ❁ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى (عليه السّلام) ވިދާޅުވިހިނދު.❁ لِقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް.❁ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރައްވައެވެ.❁ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً = ކަލޭމެން ގެރިއެއް ކަތިލުމަށް.❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.❁ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا = ކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް މަލާމާތް ކުރައްވަނީތޯއެވެ.؟❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ أَعُوذُ بِٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން އަހުރެން ރައްކާތެރިކަމާއި حِمَايَة

ވިހިގަންނަމުވެ.۞ أَنْ أَكُونَ = އަހުރެން ވުމުގެދު. (އަހުރެން ނުވުމަށްޓަކައި)۞ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾ =

جَاهِل ނުގޭތެރިން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ޢަހުދުކަން طُور ފަރުބަދަ އުފުއްލަވައިލެވުމާ ހަނދާންކޮށްލާ
ބަލާށެވެ.! (އެކަން އެހެންވީ ދިމާވި: توراة ލިޔުއްވާފައިވާ ފިލާތަކެއް موسى عليه السّلام ހިފުއްވައިގެން ވަޑައިގެން
އާދައިވާ ފަދައިން عمل ކުރުމަށް بَنِى إسرائيل ނަށް ވިދާޅުވިހިނދުން އެމީހުން ދެކޮޅުހެދީ اللّه تعالى ކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން
ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވައި ފަރަކަދެއްލި ފިޔަވައިން އަހުރެމެންނާ ނުރައްކާތެރިވެ އަހުރެމެން ތިޔައިގައިވާ
ތަކެތި قبولއެއް ނުކުރާނަމުވެ. އެހިނދު اللّه ކާފަވެސްގެން މަލާއިކަތުބަލާ ފުރުނަނަން އަމުރުފުޅުކުރައްވައި طُور ފަރުބަދަ
އެމީހުންގެ ބޮލުމަތީން އުފުއްލަވައި توراة ގައިވާ ތަކެތިން عمل ކުރުމަން އެކަމުވިއެވެ. އެހެންނުނުވަށް، ބޮލުމަތީން
ފަރުބަދަ ވެއްޓިއްލަވައި ކުށްތައްތެރިވާނަމެވެ. އެހިނދު އެމީހުން އާދައިވާގޮތަން عمل ކުރުމަން އެއްބަސްވި
އެގޮތުގެމަތީން އެމީހުންގެ ކިބައިން اللّه عَهْدُ ކަނޑަވަރު ހިއްޖުވިއެވެ. (زبدة التفسير) އެމީހުނަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ
وحى ކުރައްވީވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަން ދެއްވިތަކެއްސަ ބާރަން ހިފާހައްޓާށެވެ.! އަދި އާދައިވާގޮތަން
ތަނަވަން عمل ކުރާށެވެ. އަދި އޭގައިވާ ތަކެތި ދަސްކޮށް ހަނދާންބަލަހައްޓާށެވެ.! އެއީ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށެވެ.

(٦٤) ދެން ވެސް (އެހެން އެފަދަ ބޮޑު عَهْدُ ކަނޑަވަރުކުރެވުނުވެސް) ކަލޭމެން އަނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ.
(ބަސްއަހައި عمل ނުކުރީއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް اللّه ގެ فَضْل ވަންތަކަމާއި އޭނާގެ رحمة ނުވާނަމަ
ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން ކަލޭމެން ވާނޭއެވެ.

(٦٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ސަނިހުރުވާހުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންދިޔަމީހުން (އެދުވަހު މަސްވެރިކަންކޮށް
ހައްދުފަހަނައަޅައި ދިޔަމީހުން) ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. ފަހެ ނިކަމެތިވި ދޫނޑިވެގެންވާ ރާގަވަޅުކަނޑިކުނބިކަން
ކަލޭމެންނާ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގީމެވެ. (އެމީހުން ރާގަވަޅުކުނބިކަނަން ބަދަލުކުރެއްވީމެވެ.)

(٦٦) އަދި އެކަމަކީ އެހެން އެމީހުން ރާގަވަޅުކަނަން ބަދަލުކުރެއްވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ފަހުން
އަންނަމީހުންނަށް އާދޭސް މިހުންނަކާ عُقُوبَة އަކަށެވެ. عِبْرَة އަކަށެވެ. (އެފަދަ ނުބައިކަމެއްކުރާކަން ހިންގާ
އެއްނުމީހުންނަށްވެސް އެފަދަ عَذَاب ދެއްވައިފާނެކަން އެންގެވުމަށެވެ. އަދި تَقْوى ވެރިންނަށް وَعْظ އާއި
ނަސޭހަތެއްކަމަށެވެ.

(٦٧) އަދި موسى (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.!
(އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަންހެން ގެރިއެއް ކަތިލުމަށް اللّه تعالىކަލޭމެނަށް أمر
ކުރައްވައެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެން މަލާމާތްކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވިއެވެ. جَاهِل ނުގޭތެރިން އަހުރެން ނުވުމަށްޓަކައި اللّه ގެ حضرة ން އަހުރެން ރައްކާތެރިކަމާއި حِمَايَة
ވިހިގަންނަމުވެ. (އެހެން އަހުރެންނަކީ މީހުންނަން މަލާމާތްކުރާ جَاهِل އެއްނޫނެވެ. މިކަން ކަލޭމެންނަން ދަތިކޮށް
އެގޮތުގެމަތިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ اللّه ގެ ވިދާޅުވިއެވެ. ދަންނަވާފައިވާ ވީއްލުވާ ދަންނަވާ ސާކަ ކަލޭ
ފުރައްސާރަކުރުން އެކަކީ ނުވާ ބައެއްގެ ކަމެކެވެ.)

قَالُواْ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ ۖ فَٱفْعَلُواْ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُواْ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّـٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُواْ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ إِنَّ ٱلْبَقَرَ تَشَـٰبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّآ إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ ٱلْأَرْضَ وَلَا تَسْقِى ٱلْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُواْ ٱلْـَٔـٰنَ جِئْتَ بِٱلْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُواْ يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَٱدَّٰرَٰٔتُمْ فِيهَا ۖ وَٱللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾

ތަރުޖަމާ

❁ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.❁ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކޮށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ!❁ يُبَيِّن لَّنَا = އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް.❁ مَا هِيَ = އެއީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. (އެއީ ކޮންގޮތެއްގެއެއްޗެއްތޯ)❁ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ.❁ إِنَّهَا بَقَرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަންހެން ގެރިއެކެވެ.❁ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ = ދުވަސްވީ މުސްކުޅިވެސް އަދި ގަވެށިނުގަތް ކުޑަކުއްޖެއްވެސް ނޫނެވެ.❁ عَوَانٌ بَيْنَ ذَٰلِكَ = އެދެމެދުގެ މެދުމިނުގައިވާއެއްޗެކެވެ.❁ فَافْعَلُوا = ފަހެ ކަލޭމެން ކުރާށެވެ!❁ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރެވޭ ކަންތައް.❁ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.❁ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކުރައްވާ ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ!❁ يُبَيِّن لَّنَا = އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް.❁ مَا لَوْنُهَا = އޭގެކުލަވަރަކީ ކޮބައިކަން.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّهُ يَقُولُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ.❁ إِنَّهَا بَقَرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ގެރިއެކެވެ. (އަންހެން ގެރިއެކެވެ.)❁ صَفْرَاءُ = ރީނދޫކުލައިގެ. / ބިސްދޫކުލައިގެ.❁ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا = އޭގެކުލަވަރަކީ.❁ تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾ = ބަލާމީހުން ހިތަށް ދެކޭމީހުން އުފާކުރުވާ.❁ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.❁ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دعاء ކުރައްވާ ދަންނަވާދެއްވާށެވެ!❁ يُبَيِّن لَّنَا = އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށް.❁ مَا هِيَ = އެއީ ކޮންއެއްޗެއްކަން. / ކޮންގޮތެއްގެއެއްޗެއްކަން.❁ إِنَّ الْبَقَرَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެރި.❁ تَشَابَهَ عَلَيْنَا = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޝައްކުވެއެވެ.❁ وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން.❁ إِن شَاءَ اللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ.❁ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ތެދުމަގު ލިބޭނެ ބައެކެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّهُ يَقُولُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ.❁ إِنَّهَا بَقَرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަންހެން ގެރިއެކެވެ.❁ لَّا ذَلُولٌ = ނިކަމެތިނުވާ. / ނިކަމެތިކަމެއްނުވާ.❁ تُثِيرُ الْأَرْضَ = ބިން ވަލުލައިގެން ދަނޑު. (ދަނޑު ވަލުލައިގެން ދަނޑުވެރިކަން ނުކުރާ)❁ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ = އަދި ދަނޑުވަރު ފެންނުދޭ. / (ދަނޑުވަރު ފެންނުދޭ ނުވެއެވެ.)❁ مُسَلَّمَةٌ = (عَيْب ނުލާ) ސަލާމަތްވެފައިވާ.❁ لَّا شِيَةَ فِيهَا = އޭގައި އެއްވެސް ތަފާތުކުލައެއް. / ލައްކަ ކުލައެއްނެތް.❁ قَالُوا الْآنَ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. މިހާރު.❁ جِئْتَ

بِٱلْحَقِّ ۚ = ކަލޭގެފާނު حقّ ގެންނަވައިފިއްޔެވެ. / ސާފުކޮށް بيَان ކޮށްދެއްވައިފިއްޔެވެ. ۞ فَذَبَحُوهَا = ފަހެ އެމީހުން އެގެރި ކަތިލައިފިއެވެ. ۞ وَمَا كَادُوا۟ = އަދި އެމީހުން ގާތްވެސް ނުވެއެވެ. ۞ يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ = އެމީހުން އެކަންކުރުމަށް. ۞ وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا = އަދި ކަލޭމެން މީހަކު މަރާލިހިނދު. ۞ فَٱدَّٰرَٰٔتُمْ فِيهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަމުގައި ދެމެދު ދެބަސްވެ އަރައިރުންވީމުއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ مُخْرِجٌ = އަދި الله އީ ނެރުއްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. ۞ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން ވަންހަނާ ކުރާ ކަމެއްގައި ވާ ތަކެތި ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٨) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެގެރިއަކީ ކޮންގެރިއެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެންނަށް بيَان ކޮށްދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ދަންނަވައި ދުޢާ ކޮށްދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެގެރިއަކީ ދުވަސްވީ މުސްކުޅިވެފައިވާ ގެރިއެއްނޫނެވެ. އަދި بِكْرٌ ނުކުޅޭ ގެރިއެއްވެސް ނޫނެވެ. އެދެމެދުގެ މެދުމިން ގެރިއެކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެނަށް أمر ކުރެވުނުކަންތައް ކަލޭމެން ކުރާށެވެ!

(٦٩) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެގެރީގެ ކުލަ އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް بيَان ކޮށް ދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ދަންނަވާ دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެގެރިއަކީ ރީނދޫކުލައިގެ ގެރިއެކެވެ. އަދި ބަލާމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އުފާވެރިކަން ލިއްބައިދޭ ރީތި ގެރިއެކެވެ.

(٧٠) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެގެރިއަކީ ކޮންގެރިއެއްކަން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް بيَان ކޮށްދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށްޓަކައި ދަންނަވާ دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތަޝާބަހުވާ ގެރިއެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޮޅިއްޖެއެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ތެދު ކަމުގައި މަގު ލިބޭނެ ބަޔަކުވާނެއެވެ.

(٧١) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ. އެގެރިއަކީ ދަނޑުގައި ފަސްގަނޑު ހަރަން ގެންގުޅޭ ނިކަމެތި ގެރިއެއްނޫނެވެ. އަދި ދަނޑުގަނޑު ފެނުން ފެންދޭ ގެރިއެއްވެސް ނޫނެވެ. އެގޮތަކީ އެންމެހައި ދުރަ އަދި عَيْب ނެތް ސަލާމަތް ފުރިހަމަ ގެރިއެކެވެ. އޭގައި އެއްވެސް ކަޅެއް އަދި ދެކުލަވުމެއް ނިޝާނެއް ނުވާނެއެވެ. (ސީދާ ގަދަ ރީނދޫކުލައިގެ ގެރިއެކެވެ.) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނު މިހާރު حقّ ތެދުގޮތަކައި އެގެރި ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިއްޔެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުން އެގެރި ކަތިލައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަން ކުރުމަކަށް ގާތްވެސް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން އޭގެ ކަތިލި ކަމަށްކަމުން ނޫނެވެ. ނުކަތިލައިވާތީ އަގަށް ސުވާލުކުރުމާ ދެން އެކަންކޮށް ކަތިލިއެވެ.)

(٧٢) އޭ بَنِي إِسْرَائِيل އެވެ! ހަނދުމަކުރާށެވެ! ކަލޭމެންގެ މީހަކު މެރުނުހިނދު ކަލޭމެންގެ މެދުގައި އެކަމާ ދޭތެރޭ ކަލޭމެން ދެބަސްވެ އަރައިރުންވީމުއެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައް ނެރުއްވާ ފާޅުކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ.

فَقُلْنَا ٱضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْىِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِىَ كَٱلْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ ٱلْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ ٱلْأَنْهَـٰرُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ ٱلْمَآءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا۟ لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

މުފްރަދާތު

فَقُلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.❁ ٱضْرِبُوهُ ކަތިލުން އޭނާގެ ގައިގާ (މަރުވިމީހާގެ ގައިގާ) ޖަހާށެވެ.!❁ بِبَعْضِهَا = އޭގެ ކޮންމެވެސް ބަޔަކުން (އެގެރީގެ ކޮންމެވެސްބައަކުން)❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން (އެބަހީ އެމީހާގެ ގައިގާ އެގެރީގެ ކޮންމެވެސް ދުނަވަނަކުން ޖެހިމާ އޭނާ ދިރިގެން ތެދުވިފަދައިން.)❁ يُحْيِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާމީހަކުމި الله تعالى ދިރުއްވައެވެ. / ދިރުއްވާނެއެވެ.❁ وَيُرِيكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދައްކަވައެވެ.❁ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فِكُرُ ކުރުމަށްޓަކައި.❁ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم = ދެން ކަލޭމެންގެހިތްތައް ގާވެ ހަރުވެއްޖެއެވެ.❁ مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު.❁ فَهِيَ كَٱلْحِجَارَةِ = ފަހެ އެތަކެތި (އެހިތްތައް) ހިލަފަދައެވެ.❁ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً = ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ހަރުކަށްގަދަވެއެވެ.❁ وَإِنَّ مِنَ ٱلْحِجَارَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހިލައިގެތެރޭގައި ވެއެވެ.❁ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ = އެ ތަޅަތަޅައިގެންގޮސް އެއިން ނުކުންނަ ހިލަ.❁ ٱلْأَنْهَـٰرُ = އާރުތައް. / ކޯރުތައް.❁ وَإِنَّ مِنْهَا = އަދި އޭގެތެރޭގައިވެއެވެ.❁ لَمَا يَشَّقَّقُ = ހަމަކަށަވަރުން ކުދިކުދިވާހިލަ.❁ فَيَخْرُجُ مِنْهُ = ދެން އެއިން ނުކުންނަ.❁ ٱلْمَآءُ = ފެން.❁ وَإِنَّ مِنْهَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭގެތެރޭގައިވެއެވެ.❁ لَمَا يَهْبِطُ = ކަނޑައެޅިގެންވެއްޓޭތަކެތި. / ވެއްޓޭހިލަ.❁ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ = الله އަށްބިރުން.❁ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ = އަދި غَافِلُ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލޭމެންކުރާކަމުގައި الله ނުވެއެވެ.❁ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން. ❁ أَفَتَطْمَعُونَ = (އޭ مؤمن ންނޭވެ.!) ކަލޭމެން ފަހެ ދަހިވެތިވަނީހެއްޔެވެ؟❁ أَن يُؤْمِنُوا لَكُمْ = އެމީހުން (އެބަހީ بَنِي إسْرَائيل ގެ يهودى ން) ކަލޭމެންނަށް އީމާންވާނެކަމަށް. (އެމީހުން ކަލޭމެން ތެދުކުރާނެކަމަށް.)❁ وَقَدْ كَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ވިއެވެ.❁ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކު. (އެއީ عَالِمُ ން)❁ يَسْمَعُونَ = އަހާކަމުގައި.❁ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ = الله ގެ ބަސްފުޅު. (الله ބާވައިލެއްވި توراة ގެ)❁ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ = ދެން އެމީހުން (އެމީހުންގެ عَالِمُ ން) އެބަދަލުކުރަނީއެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ = އެމީހުންނަށް ވިސްނިގެން

އެބަސްފުޅު ވިސްނާ ދެނެގަތުމަށްފަހުވެސް. وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ދެނެތިބެ حَال . (އެއީ ކުރެއްވިކަން ދެނެތިބެ حَال)

إجْمَالِي މާނަ

(٧٣) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭމެން އޭނާގައި (އެބަހީ އެމަރުވިފައިވާ ގައިގަ) އޭގެ އެބަހީ އެގެރީގެ ކޮންމެވެސް ބައަކުން ތަޅައިލާށެވެ.! (ދެން އެމީހުން އެގެރި ކަތިލައި އެގެރީގެ ކޮންމެވެސް ތަނަކުން ކަކުވާއަކުން ނުވަތަ ބޯކިބައިން ދުލުން... والله أعلم މަރުވެފައިވާ އެމީހާގެ ގައިގާ ޖަހައިލުމުން އެމީހާ ދިރިގެން ތެދުވެ އޭނާ މަރައިލިމީހާގެ خبر ދިނީއެވެ. އަލުންވެސް އިހުރުފަދައިން މަރުވިއެވެ. ދެން الله އަށް އަންގަވަނީ) މަރުވެފައިވާމީހުންތަކަށް الله تعالى (قيامة ދުވަހުގައި) ދިރުއްވާނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބުއްދިއެކު ވިސްނާ فِكر ކުރުމަށްޓަކައި (އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ) دليل ތަކާއި ހެކިތައް ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދައްކަވައެވެ.

(٧٤) ދެން އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެބޮޑު مُعْجِزَة އަށްފަހުވެސް) ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް ހަރުވެ ގާވެއްޖެއެވެ. އެހިތްތައް ހިލަފަދައެވެ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ހަރުކަށިވެއްޖެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ހިލައެއްގެތެރޭގައިވެސް ހިލަގަނޑު ފެލިގެން އެއިން ކޯރުތައް ފައިބައިދެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭގެތެރޭގައި އެއިން ކުދިކުދިވެ ފަޅައިގެންގޮސް އެއިން ފެންނުކުންނަ ހިލަވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭގެތެރޭގައި الله އަށް ބިރުވެތިވެ ހިލަވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާއިމެދު غَافِلُ ވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް الله ނޫނެވެ.

(٧٥) (އޭ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް އީމާންވެގެންވާ مُؤمن ންނޭވެ.!) ކަލޭމެން ދެން އެމީހުން (އެބަހީ بَنِي إسْرَائيل ގެ يهودى ން) ކަލޭމެން ތެދުކޮށް ކަލޭމެނާ އެއްބަސްވެ (ދީނަށް އީމާންވެ) ކަލޭމެން ތަމަޢުވެރިވަނީހެއްތޯ؟ (އެކަމަކު އެމީހުންގެ ކަންކުރިގޮތް ނިކަން ދެކޭތޯއެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ އެއްބަޔަކު الله ގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަމުދިޔައެވެ. (الله ބާވައިލެއްވި تورات ގެ ބަސްފުޅު އަޑުއަހަމުދިޔައީއެވެ.) ދެން އެމީހުންނަށް އެބަސްފުޅު ރަނގަޅަށް ވިސްނި ދެނެގަތުމަށްފަހު އެމީހުން ބަދަލުކޮށް ހަލާކުކޮށްލައިދިޔައެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު عَالِمُ ންނެވެ.) އެމީހުން އެކަން އެނގިހުރެ އެއީ ކުށެއްކަމާ ބޭނުންތެރިކަމެއްކަން ރަނގަޅަށް އެނގިހުރެގެންނެވެ. (މިގޮތަށްވާ ކަލޭމެންގެބަސް ތެދުކުރާނީހެއްތޯ؟)

وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِىَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ عَهْدَهُۥٓ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذَا لَقُوا = އަދި އެމީހުން ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = (محمّد ގެފާނަށް) އީމާންވެގެންވާމީހުންނާ.❁ قَالُوٓا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. / يهودى ންގެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.❁ وَإِذَا خَلَا = އަދި ހުސްވެއްޖެއްޔާ / އެބަޔަކު އެކަނިވެއްޖެއްޔާ.❁ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި.❁ قَالُوٓا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބައި އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނެއެވެ.)❁ أَتُحَدِّثُونَهُم = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް (އެބައި އީމާންވީމީހުންނަށް) ކިޔައިދެނީހެއްތޯއެވެ.❁ بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ = (محمّد ގެފާނުންގެ ސިފަތަކުގެތެރެއިން) اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާފައިވާ ތަކެތި: (توراة ގައިވާ އެކަލޭގެފާނުންގެ ސިފަފުޅުތައް)❁ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ = އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حُجَّة قائم ކުރުމަށް.❁ عِندَ رَبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حَضْرَة ގައި.❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެއްޗެއް ނުވިސްނެނީހެއްތޯއެވެ؟ (ބުއްދިނުކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟) ❁ أَوَلَا يَعْلَمُونَ = އެމީހުންނަށް ފަހެ ނޭނގޭބާވައެވެ.❁ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވާކަން. / ދެނެވޮޑިގެންވާކަން.❁ مَا يُسِرُّونَ = އެމީހުން ސިއްރުކުރާކަންތައް.❁ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާކަންތަކާއި.❁ وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އެބައި يهودى ންގެތެރޭގައި ލިޔުކިޔުން ނޭނގޭމީހުންވެއެވެ.❁ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ = އެމީހުންނަށް ފޮތް ނޭނގެއެވެ. / ފޮތުގައިވާއެއްޗެއް ނޭނގެއެވެ.❁ إِلَّآ أَمَانِىَّ = ހަމައެކަނިވާ أُمِّيْدُ ތަކެއްފިޔަވައި. އެއީ އޮޅުންތަކެއްފިޔަވައި.❁ وَإِنْ هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ = ހަމައެކަނި ހީކުރުމެއްފިޔަވައި.

❁ فَوَيْلٌ = ފަހެ وَيْلُ ވެއްޖެއެވެ. / ނަރަކައިގެ ގަދަ عَذَاب ވެއްޖެއެވެ.❁ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ލިޔާމީހުންނަށް.❁ بِأَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން.❁ ثُمَّ يَقُولُونَ = ދެން އެމީހާ ބުނެއެވެ.❁ هَٰذَا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = މިއީ اللّٰه ގެ حضرة ންނެވެ. / އެބައި މިއީ اللّٰه ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ.❁ لِيَشْتَرُوا بِهِۦ = އޭގެން އެމީހުން ގަތުމަށްޓަކައި. (އެއީ ބަދަލުކުރުމަށްޓަކައި.)❁ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް. / ދުނިޔޭގެ ކުޑަ އެއްޗިއްސަކަށް.❁ فَوَيْلٌ لَّهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް ގަދަ عَذَاب ވެއްޖެއެވެ.❁ مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތައް ލިޔެފައިވާއެއްޗިއްސަށް.❁ وَوَيْلٌ لَّهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ގަދަ عَذَاب ވެއްޖެއެވެ.❁ مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾ = އެމީހުން ހޯދައިގަންނާއެއްޗީގެ ސަބަބުން.❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.❁ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ =

އަޅުގަނޑުމެންގެ ގައިގާ (ނަރަކައިގެ) އަލިފާން ނުޖެހޭނެއެވެ.۞ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَةً = ކަނޑައެޅިގެ عَدَدُ ދުވަސްތަ (މަދު) ދުވަސްކޮޅަކަށްމެނުވީ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ أَتَّخَذْتُمْ = ކަލޭމެން ހިފީއްތޯއެވެ. (އެގޮތަށް ޖެހޭނޭ ޒިންމާއެއް)۞ عِندَ ٱللَّهِ عَهْدًا = الله ގެ حضرة ން (އެގޮތުގެ މައްޗަށް) عَهْدُ ކަރުވަޅެއް.۞ فَلَن يُخْلِفَ ٱللَّهُ = ފަހެ އެންމެހައިގޮތަކުން الله خِلاَفُ ވެވޮޑިގެން ނުވާނެ ކަމުގައެވެ.۞ عَهْدَهُۥٓ = އެކަލާނގެ އެކުރެއްވި عَهْدُ އަށް.۞ أَمْ تَقُولُونَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ މައްޗަށް.۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ (٨٠) = ކަލޭމެން ނޭނގޭކަންތައް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٦) އަދި އެމީހުން - އެބަޔަކީ يهودى ން - (محمّد ގެފާނަށް އީމާންވެގެންވާ މީހުންނާ) ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ގާތު މި يهودى ން ބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންވެސް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ދެން މި يهودى ން އެމީހުންނަކަށް އެކަނިވެއްޖެއްޔާ يهودى ންނާއެކު (އެހެން މީހުންނާ ނުކުމެ) އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުނެއެވެ. (مؤمن ންނާ ބައްދަލުވާނަމަ ތޯރާތުގައިވާ މުސްލިމުން އަންގާ މުސްލިމުން ބުނެއެވެ.) ކަލޭމެން الله تعالى ބާވައިލައްވާފައިވާ ތަކެތި (އެބަޔަކީ توراة ގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ محمّد ގެފާނުގެ ސިފަފުޅުތަކާއި އެކަލޭގެފާނުގެ خبر ތަކެއް) ކަލޭމެން އެ مؤمن ންނަށް ކިޔައިދިނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން ވާދަކުރުމަށް) ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حُجَّة قَائم ކުރުމަށް دليل ދައްކާނީއެވެ. (އެހެން ކަލޭމެން ދަނެގަނެވެ.) ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއްވެސް فِكْرُ ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ އޭގެ ޖަވާބުގައި الله تعالى އިރުޝާދުކުރައްވަނީ

(٧٧) އެމީހުން ސިއްރުކުރާ ތަކެއްޗާއި އަދި ފާޅުކުރާ ތަކެއްޗާމެދު الله تعالى ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެމީހުންނަށް ފަހެ ނޭނގޭބާވައެވެ.

(٧٨) އަދި އެ يهودى ންގެ ތެރޭގައިވެސް أُمِّىُّ ން ވެއެވެ. އެބަޔަކީ ލިޔުން ކިޔުން ނޭގޭ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް أَمِّيْدُ ތަކާއި އެދުންތަކެއް ފިޔަވައި އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. (އެމީހުންނަށް حقّ ދުވަސްވާ ކަންތައް الله ގެ حضرة ން ލިބޭނެ ކަމުގެ أمّيد ކުރާ ބަޔެކެވެ.) އެމީހުންނަކީ ހަމަ ހިތަށްއެރުމުގައި ގޮސްފިންވެއެވެ.

(٧٩) ފަހެ ލިޔާމީހުންގެ އަތްތަކުން ފޮތްލިޔުއްވައި ދެން الله ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވި ފޮތެކޭ ބުނާމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ عَذَاب ހުއްޓެވެ. (އެގޮތަށް މިހުންވެސް އެ يهودى ންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.) އެމީހުން އެގޮތަށް ކަންތައް ކުރަނީ ދުނިޔޭގެ ކުޑަތަކެއްޗަކަށް އޮޅުވާލައިގެންނެވެ. (ދުނިޔޭގެ ކުޑަ ފައިދާއަކަށްޓަކައި الله ގެ ފޮތް ބަދަލުކޮށް حكم ތަކެއް ބޮޑުކޮށެވެ.) ފަހެ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެލިޔުމަކީ މިކަމާގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް وَيْلُ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުން އެ ހޯދައިގަތް ތަކެތީގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ عَذَاب ހުއްޓެވެ.

(٨٠) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކަނޑައެޅި عَدَدُ ދުވަސްތަ ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށްމެނުވީ އަޅުގަނޑުމެން ގައިގާ އަލިފާން ނުޖެހޭނެއެވެ. (އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރި މުއްދަތެވެ. އެއީ ސާޅީސް ދުވަހެވެ. ދެން އެހިގެންދެވެ.) އޭ رَسُول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. މިއަށްޓަކައި ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ގައި عَهْدُ އެއްކޮށް އެގޮތަށް ޖެހޭ ޒިންމާއެއް ހިފައިފިތޯއެވެ؟ ފަހެ އެންމެހައިކަމެއްގައި الله تعالى އެކަލާނގެ عهد އާއި خلاف ވެ ވޮޑިނުގެންނެވޭނެއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން ނޭނގޭ ކަންތައް الله تعالى ގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟

بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَـٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَـٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ وَقُولُوا۟ لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَـٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

މުރާޖަޢާ

بَلَىٰ = އާއެކޭ. (އެދިހުން الله ގެ ވަޢުދަކާ ޚިލާފުވާނެކަމެވެ.)۞ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً = ނުބައިކަމެއް ކޮށްފިމީހާ / ނުބައި ކަންތައްކޮށްފިމީހާ۞ وَأَحَـٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ = އަދި އޭނާގެ އެނބުރި ނުބައިކަންތަކުން އޭނާ ވަށާލައިފިއެވެ۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެންނީ۞ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ = އެއުރެން ދާއިމީ ގޮތުގައި އެތާނގައި ހުންނާނެއެވެ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެމީހުން۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެއުރެންނީ۞ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ = ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންނެވެ۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾ = އެއުރެން ދާއިމީ ގޮތުގައި އެތާނގައި ހުންނާނެއެވެ۞ وَإِذْ أَخَذْنَا = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ނެގިހިނދު۞ مِيثَـٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بنى إسرائيل ގެ عَهْد ކަށަވަރު۞ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ = الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ۞ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحْسَان ހެޔޮކޮށްދީ!۞ وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި ގާތްތިމާގެ 1 މީހުންނަށް۞ وَٱلْيَتَـٰمَىٰ وَٱلْمَسَـٰكِينِ = އަދި يَتِيْمُ ންނަށާއި މިސްކީނުންނަށް۞ وَقُولُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބުނާށެވެ!۞ لِلنَّاسِ حُسْنًا = މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅު ބަސް۞ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!۞ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތް ދޭށެވެ!۞ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ = ކަލޭމެންނުން މަދުބައެއް ފިޔަވައި۞ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾ = ކަލޭމެން ދުރުހެލިވެގެން حال.۞ وَإِذْ أَخَذْنَا = އަދި މިއަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންގެ ކަށަވަރު عَهْدُ ނެގިހިނދު۞ مِيثَـٰقَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ۞ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ =

ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވާށެވެ.! (އެބަހީ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވާށެވެ.!)۞ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެން نفس ތަކެއް ނުނެރޭށެވެ. އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއް ނުނެރޭށެވެ.! ۞ مِّن دِيَارِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގެވެށި ދޮރުން.۞ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ = ދެން ކަލޭމެން إقْرَار ވީ އެއްބަސްވީމުއެވެ.۞ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ (٨٤) = ކަލޭމެން ހެކިވެގެންވާ حال. / ނުވަތަ حَاضِر ވެގެންވާ حال ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) ހާހެހެވެ.! (އެވެރިން الله ގެ އަމުރަށް ދެކޮޅަށް ހަދައިގެން) ނުބައިކަންތައްކުރާމީހާ އަދި އޭނާގެ ކުށާއި ނުބައި އޭނާ ވަށާލައިފިއްޔާމުން ދަންނައެވެ.! އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތާގައެވެ.

(٨٢) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން ދަންނައެވެ.! އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތާގައެވެ.

(٨٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَنِي إسْرَائِيل ންގެ ކިބައިން عَهْد ކަށަވަރު ހިފެއްވިހިނދު (ހަނދާންކޮށްދޭބާށެވެ.!) އެ عَهْد ކަށަވަރަކީ: ކަލޭމެން الله އަށްމެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.! އަދި މައިންބަފައިންނަށާއި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި يَتِيم ނަށާއި އަދި مِسْكِيْنُ ންނަށް إحْسَان ތެރިވާށެވެ.! އަދި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެން ރަނގަޅު ހެޔޮބަސްބުނާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قَائم ކުރާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ.! (މިކަންކަމުގެ ވައުދަށް عَهْد ކަށަވަރު ހިފުމަށްފަހު) ދެން ކަލޭމެންކުރެ މަދުބައެއްމީހުންމެނުވީ އެކަމަށް ފުރަގަސްދީފީމުއެވެ. އެއީ އެކަމުން ކަލޭމެން ދުރުވެގެންވާ حال ގައެވެ.

(٨٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ (بَنى إسْرائيل ންގެ) ކިބައިން عَهْد ކަށަވަރު ހިފެއްވިހިނދު (ހަނދާންކޮށްދީބާށެވެ.!) އެއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވުމާއި އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގެވެށިދޮރުތަކުން ނުނެރުމަށެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވުމާއި އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ގެވެށިދޮރުން ނުނެރުމަށެވެ. ދެން ކަލޭމެން ރަނގަޅަށް ހެކިވެތިބެ އެކަމަށް إقْرار ވީ އެއްބަސްވީމުއެވެ.

ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَـٰرِهِمْ تَظَـٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَـٰرَىٰ تُفَـٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَـٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ ۖ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَـٰتِ وَأَيَّدْنَـٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ = ދެން އޭ މިއިބަޔިހުންނޫ.!◈ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތައް މަރަނިޔާއެވެ. (އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު މަރަނިޔާއެވެ.)◈ وَتُخْرِجُونَ = އަދި ކަލޭމެން ނެރެނިޔާއެވެ.◈ فَرِيقًا مِّنكُم = ކަލޭމެންކުރެ ބައެއް جماعة ބައެއް / އެއްބާޖަޔެއް.◈ مِّن دِيَـٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުން.◈ تَظَـٰهَرُونَ عَلَيْهِم = ކަލޭމެން އެމީހުންގެމައްޗަށް އެހީވެ ވާގިވެރިވަނިޔާއެވެ. (ގެވަތީގެ ދޮރުން ނެރުމަށް.)◈ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފަވެރިކަމާއި عَدَاوة ތެރިވުމުގެ ގޮތުން.◈ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَـٰرَىٰ = އަދި ކަލޭމެންގާތަށް ހައްޔަރުވެވިހުން ގެނައުމުން.◈ تُفَـٰدُوهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުން އަތުން فِدْيَة ނަގަނިޔާއެވެ.◈ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ = އަދި އެހެނަސް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حَرَام ވެގެންވެއެވެ.◈ إِخْرَاجُهُمْ = އެމީހުން (ގެތީގެދޮރުން) ނެރުން.◈ أَفَتُؤْمِنُونَ = އަޔެ ފަހެ ކަލޭމެން އީމާންވަނީހެއްތޯއެވެ؟◈ بِبَعْضِ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގެ ބައެއްބައިގަ.◈ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ = އަދި ފޮތުގެ އަނެއްބައިގަ ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީހެއްތޯއެވެ.؟◈ فَمَا جَزَآءُ = ފަހެ جَزَاء ނުވެއެވެ.◈ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ = އެކަމެއްކޮށް ހަދާމީހާގެ.◈ مِنكُمْ = ކަލޭމެން ކުރެ.◈ إِلَّا خِزْيٌ = ދުނިޔަވީ ނިކަމެތިކަމެއްމެނުވީ.◈ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حَيَاة ގައި.◈ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = އަދި قِيَامة ދުވަހުން.◈ يُرَدُّونَ = އެމީހުން ރައްދުކުރައްވާނެއެވެ.!◈ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ = އެންމެ ގަދަ عَذَاب އަށް.◈ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ = އަދި الله އީ غَافِلُ ވެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.◈ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާމެދު.◈ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ.◈ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حَيَاة ގަތްބައެކެވެ. ދުނިޔޭގެ حَيَاة ހޯދީބަދަލުގަ.◈ بِٱلْـَٔاخِرَةِ = آخرة ދޫކޮށް.◈ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ = ފަހެ އެމީހުންގެކިބައިން ލުއިކުރެއްވޭކަށްނުވެއެވެ.◈ ٱلْعَذَابُ = عَذَابُ ◈ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ = އަދި نَصْرُ ދެއްވޭނެކަމެއްވެސް އެމީހުން ނުލިބޭނެއެވެ.◈ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި مُوسى عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.◈ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް (توراة)◈ وَقَفَّيْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رَسُوْل ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ تَبَعَ ކުރެއްވިއެވެ. (އެ شريعة ގެމައްޗަށް

ގެންނެވީމެވެ.)۞ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އަދި مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلْبَيِّنَٰتِ = دليل ތަކެއް / އެއީ އެކަލޭގެފާނުން نبى ކަން ތަޙުޤީޤުކޮށްދޭ دليل ކުރާ مُعْجِزَة ތަކެވެ.۞ وَأَيَّدْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ގަދަފުޅުދެއްވީމެވެ.۞ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ = رُوْحُ الْقُدُس ގެ ދުވެރިކަމުގައި (އެއީ جِبْرِيل عليه السّلام އެވެ.)۞ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ = ފަހެ ކޮންމެ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް رَسُوْل ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެފަހަރެއްގައިހެއްޔެވެ؟ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ = ކަލޭމެންގެ نَفْسُ ތަށް ނުރުހޭ ކަންތަކާއިގެން.۞ ٱسْتَكْبَرْتُمْ = ކަލޭމެން كِبْرُ ވެރިވެ، ބޮޑާވީ.۞ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ބައެއް ބޭކަލުން ދޮގުކުރީމުއެވެ.۞ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބައެއް ބޭކަލުން މަރާހަދަނީއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އޭ މިޔަހޫދީންނޭވެ! ދެން ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު މަރައި އަދި ކަލޭމެންނުކުރު އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު އެމީހުންގެ ގެދޮރުން ނެރެ ހަދަނީއެވެ. ގާތްވެރިވެލާކުރުމުގެ عَدَاوة ދުރުވެރިވެލާކުރުމުގައި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް އެކަށައަޅުއްވައި ފާފަ އާއި ވާރުވެދީ ދަނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ގާތަށް أَسِيْرُ ންގެ ގޮތުގައި އެމީހުން ގެންނަ ކަލޭމެން ފަރުވާ ދީގެން فِدْيَة ހިފަނީއެވެ. އަދި އެމީހުން ގޮވައި ދޫކުރުން ނުކުރުމަކީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ حَرَام ކަމެކެވެ. އަދި ފަހެ ކަލޭމެން ފޮތުގެ އެއްބައެއް إيمان ވެފައި އަނެއްބައެއް ކަލޭމެން ކާފިރުވަނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ ކަލޭމެންކުރު އެގޮތަށް ކަންތައްކުރާމީހުންގެ جَزَاء އަކީ ކަލޭގައި ދުނިޔޭގައި ދެރަކުރެވިފައިވާކަން ލިބުމެވެ. އަދި قِيَامة ދުވަހުން އެންމެ ގަދަ عَذَاب އަށް އެމީހުން ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާމެދު الله تعالى غَافِلُ ވާ ފަރާތެއް ނޫނެވެ.

(٨٦) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ آخرة ގެ حَيَاة ދީގެން ދުނިޔޭގެ حَيَاة ގަތްބައެކެވެ. (آخرة ދުވަހުން އެމީހުން އެއްގޮތަކަށް ނަސީބުވެރިނުވެއެވެ.) ފަހެ އެމީހުންގެ ކިބައިން آخرة ދުވަހުން عَذَاب ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި نصر ލިބޭނެބައެއް ކަމުގައިވެސް އެމީހުން ނުވާނެއެވެ.

(٨٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމެވެ. (توراة ދެއްވީމެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނަށްފަހު ވިއްދައިގެން އެތައް رَسُول ބޭކަލުންނެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. (توراة ގައިވާ شريعة ގެމަތީގައެވެ.) އަދި مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އަށް بَيَان ވެގެންވާ دليل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ رَسُول ކަން ތަޙުޤީޤުވެގެންދާ دليل ކުރާ معجزة ތަކެވެ.) އަދި جبيرل عليه السّلام ގެ ދުވެރިކަމުގައި އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި ގަދަކަން ދެއްވީމެވެ. (އޭ يهودى ންނޭވެ!) ފަހެ ކަލޭމެންގެ هَوَى نفس ނުރުހޭކަމާއިގެން رَسُول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެފަހަރެއްގައި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވީހެއްޔެވެ؟ ދެން އަދި ކަލޭމެން އެބައިން އެއްބައެއް ބޭކަލުން ދޮގުކޮށް އަދި ކަލޭމެން އަނެއްބައި ބޭކަލުން މަރާހަދަނީހެއްޔެވެ؟

وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ ۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

ތަރުޖަމާ

وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۚ = އަހުރެމެންގެ ހިތްތަކުގައި އުރަހުގައި ބަންދުވެފައެވެ. ❁ بَل = (އެހެންނޫނެވެ.) އަދި ހަމައެކަނިއެވެ.؟ ❁ لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ = اللّه އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވައިފިއެވެ. ❁ بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ فَقَلِيلاً مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވަނީ ދާދި މަދުންނެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުންކުރެ އީމާންވަނީ މަދުބައެކެވެ. ❁ وَلَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައި ހިނދުން كِتَٰبٌ = ފޮތެއް مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حَضْرَة ން مُصَدِّقٌ = ތެދުކުރާ حال لِّمَا مَعَهُمْ = އެމީހުންގެ އަތްގައިވާ އެއި (ފޮތް) وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ = އަދި މީގެ ކުރީގައި އެމީހުން ވިއެވެ. يَسْتَفْتِحُونَ = فَتَح އަށް އެދޭ ކަމުގައި (ކާމިޔާބަށް އެދޭ ކަމުގައި) عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުންގެ މައްޗަށް فَلَمَّا جَآءَهُم = ދެންފަހެ، އެމީހުންގެ ގާތަށް އައި ހިނދުން مَّا عَرَفُوا۟ = އެމީހުންނަށް އެނގިވައިވާ އެއި كَفَرُوا۟ بِهِۦ ۚ = އެއަށް އެމީހުން ކާފިރުވިއެވެ. فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّه ގެ لَعْنَة ހުރީއެވެ. عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ = އެ އެއްޗަކަށް އެމީހުންގެ نَفْس ވިއްކާލި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ގޮތެވެ. ❁ أَن يَكْفُرُوا۟ = އެއީ އެމީހުން ކާފިރުވުމެވެ. ❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّه ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް. ❁ بَغْيًا = ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ގޮތުން. ❁ أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ = اللّه ބާވައިލެއްވުމަށް ޓަކައި. ❁ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْل ވެރިކަމުގެ. ❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހެއްގެ މައްޗަށް. ❁ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ. ❁ فَبَآءُو بِغَضَبٍ = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވި ކޯފާއެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ❁ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ = ކޯފާގެ މައްޗަށް. ❁ وَلِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ. ❁ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾ = ނިކަމެތިކޮށްލެވޭފަދަ عَذَاب އެވެ. ❁ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ يهودى ންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ) ❁ ءَامِنُوا۟ = ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ.! ❁ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّه ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް. (އެބަހީ محمّد ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކަށް.) ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. / އެބަހީ ބުނާނެއެވެ. ❁ نُؤْمِنُ = އަހުރެމެން އީމާންވަމު. ❁ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކަށް. (އެބަހީ موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވުނު توراة އަށެވެ.) ❁ وَيَكْفُرُونَ = އަދި

އުޅުނު ކާފިރުވަނީއެވެ.✽ بِمَا وَرَآءَهُۥ = އޭގެފަހުގެ ތިޔައެއްޗަށް.✽ وَهُوَ ٱلْحَقُّ = އަދި އެއީ ހަމަ حقّ އެވެ.
އެބަހީ ކީރިތި قرآن އެއީ ހަމަ حقّ އެވެ.✽ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ = އުޅުންނަށް އެކުވާއެއްޗި (އެބަހީ توراة)
ތެދުކުރާ حال.✽ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!✽ فَلِمَ تَقْتُلُونَ = ފަހެ ކަލޭމެން
މަރަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ✽ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ = الله ގެ نبي ބޭކަލުން.✽ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން.✽ إِن كُنتُم
مُّؤْمِنِينَ (٩١) = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.✽

إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އަދި އުޅުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންގެ ހިތްތައް މިވަނީ އެއްޗެއް ނުވިސްނޭނޭ ގޮތުން ބަންދުވެ
އުރަފުލިފައެވެ. އަދި ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ.! އުޅުންގެ ކާފިރުކަމުގެ ސަބަބުން الله އުޅުންނަށް لَعْنَة
ލެއްވިއެވެ. ފަހެ އުޅުން އީމާންވާނީ ތަންކޮޅު މަދުދިމާވެރިކަންކަމެވެ. / ނުވަތަ އުޅުންކުރީ އީމާންވާނީ މަދުބައެކެވެ.

(٨٩) އަދި އުޅުންގެ އަތުގައިވާ ފޮތް (توراة) ތެދުކުރާ حال الله ގެ حضرة ން އުޅުންގެ ގާތަށް ފޮތެއް
ބާވައިލެއްވިއިރުން އެބަހީ ކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވިއިރުން. (އުޅުން އެފޮތަށް ކާފިރުވިއެވެ.) އަދި އުޅުންވީ
އޭގެކުރިން (އެބަހީ محمّد ގެފާނު رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވުމުގެކުރިން) ކާފިރުންގެ މައްޗަށް نصر އާއި فتح ލިބުން
އެދިކުރުގަތެވެ. އަދި އުޅުން ބުނަނީވެސް "ދުރު ނުވާނެކަން نبيއަކު ފޮނުއްވެވޭނެ ވަގުތު. ދެން އޭނާ އަހުރެމެން
އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމަކޮށް عاد ގެ މީހުންނާއި إرَم ގެ މީހުން މަރާލެވުނުހެން ކަލޭމެން މަރާލާނަމެވެ."
މިއެވެ. އުޅުން ހިތާކީ އެ نبي ބޭކަލަކުވެސް ވަގުތެއްގެ ތެރޭގައި އުޅުންގެ ތެރެއިން ކަމަށެވެ.
ދެން ފަހެ އުޅުންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ محمّد ގެފާނު رَسُول ކަމުގައި ފޮނުއްވި ވަގުތު އުޅުންނަށް
ކިއްސާ އެނގި ބަޔަކު ކަމުގައިވިއަސް محمّد ގެފާނުގެ رَسُول ކަމަށް ކާފިރުވިއެވެ. ފަހެ
ކާފިރުންގެ މައްޗަށް الله ގެ لَعْنَة ހުށްޓެވެ.

(٩٠) އެ އެއްޗަކަށް އުޅުންގެ نَفْسُ ތަކެއް ވިއްކާލި އެއީ ނުބައިވެގެންވާއެވެ. އެއީ އެބަހީ: އުޅުން ދީން
އެއްކަލަ އުޅުންގެ ނަފްސުތަކަށް ބަދަލުކޮށްގެންނެވެ. އަދި އުޅުން ގޮތްއެއްކަލަ الله އަށް ކާފިރުވުމެވެ. الله ބާވައިލައްވާ ތަކެއްޗަށް
ކާފިރުވުމެވެ. އެއީ الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އެކަލާނގެ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ فَضْلَ
ވަންތަކަމުން (وحي) ބާވައިލެއްވުމާ އެކަމާ ދެކޮޅުހަދާ ހަސަދަވެރިވުމެވެ. (އުޅުން ހިތާކީ ފަހުގެ نبي އާ
ވަގުތަކަށް އުޅުންގެ ތެރޭގައި ވާނޭކަމަށެވެ. يهودى ންގެ ތެރެއިން ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް ސިފާ عَرَبِي ންގެ
ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނުފައި يهودى ންގެ ތެރެއިން ނޫވާތީ ސަބަބުން އުޅުން ދެކޮޅުހަދާ އެކަލޭގެފާނަށް حَسَدَ
ކުރީ ހަސަދަވެރި އެކަލޭގެފާނު އަޅުގަދަކަމުގެ މަސައްކަތްކުރީއެވެ.) ދެން ފަހެ އުޅުން އެކަށިގެންވާ
ކޯފާގެމައްޗަށް ކޯފާއާއިގެންނެވެ. (އެއީ އުޅުން ޢަމަލުތަކާއި އަޅުކަންކުރާ ކޯފާއި އަދި محمّد ގެފާނަށް
ކާފިރުވިކަމުގެ ކޯފާއެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށްޓަކައި ނިކަމެތިކުރާނޭ عَذَاب އެވެ.

(٩١) އަދި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގެ ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ އުޅުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްސާ (އެބަހީ محمّد
ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތީގެ ކަލޭމެން އީމާންވާށޭ ބުނެވިއްޖެއްސާ) އުޅުން ބުނަނީ އަހުރެމެން އީމާންވަނީ
އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތީގެއެވެ. (އެބަހީ موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި توراة އަށެވެ.) އަދި
އޭގެފަހުން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އުޅުން ކާފިރުވަނީއެވެ. އެބަހީ ކީރިތި قرآن އަށް އުޅުން ކާފިރުވަނީއެވެ. އެ

قرآن އަކީ އެކަލާނގެ ހަމަ حقّ ތެދެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުންގެ އަތްމަތީގައިވާ އެއްޗެއް އެބަހީ توراة ވެސް ތެދުކުރާ حال ބަލައިގަތުމަށް ދެކޮޅުވީ. (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! (ކަލޭމެން ކީއްވެ ކަލޭމެން އީމާންވާކަމުގައި ކަލޭމެން ބުނާއިރު އެއީ ތޯރާތަށްކަމުގައިވާނަމަ މީގެކުރިން ކަލޭމެން الله ގެ ރަސޫލުންނާއި نبي ބޭކަލުން قتل ކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންނަށް އަދުރުވިވެގެންވެސް އެބޭކަލުންނަށް އީމާންވެ އެބޭކަލުންނާ تَبَعَ ވެވުނުވެ. ކަލޭމެންގެބަސް ދެކޮޅަށް ކަލޭމެން الله ގެ نبي ނަމަ رَسُول ނަމަވާ الله ގެ أمر ފުރުޤަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟

۞ وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾ قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއިގެން. ۞ ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ = ދެން ކަލޭމެން ހިފައިފީމުއެވެ. إختيار ކޮށްފީމުއެވެ.۞ ٱلْعِجْلَ = ގެރި.۞ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލޭގެފާނަށްފަހުން.۞ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾ = ކަލޭމެން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ۞ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ عَهْدُ ކަނޑައެޅު ހިފެއްވިހިނދު.۞ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އުފުއްލެވީމެވެ.۞ ٱلطُّورَ = طُوْرُ ފަރުބަދަ.۞ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم = ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ތަކެތި ކަލޭމެން ހިފާށެވެ.!۞ بِقُوَّةٍ = ގަދަކަމުން / ބާރުގަދަކަމުން.۞ وَٱسْمَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަންއަޅައި އަހާށެވެ.! (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކަންފަށައިގެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.)۞ قَالُوا۟ سَمِعْنَا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އަޑުއެހީމުއެވެ.۞ وَعَصَيْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުކިޔަމަންތެރިވީމުއެވެ.۞ وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެތެރޭގައި ވަދެ ހަމަޖެހިއްޖެއެވެ.۞ ٱلْعِجْلَ = ގެރި. (އެބަހީ ގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ލޯބިވެރިކަން.)۞ بِكُفْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން. ۞ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!۞ بِئْسَمَا = ނުބައިވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. (ނުބައިވެގެންވީއެވެ.)۞ يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަން ކަލޭމެނަށް އަމުރުކުރާ އެ އެއްޗަކީ.۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾ = ކަލޭމެން ވީ އީމާންވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައިވާނަމަ.۞ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!۞ إِن كَانَتْ لَكُمُ =

ކަލޭމެންނަށް ވާކަމުގައިވާނަމަ. ❁ ٱلدَّارُ ٱلْأَخِرَةُ = آخرة ގެ ގޮތުގައި. ❁ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً = الله ގެ حضرة ގައި، خَاصّ ވެގެން. ❁ مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންނޫންކޮށް. فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ = ފަހެ ކަލޭމެން މަރުއެދޭށެވެ! (އަވަހަށް މަރުވުމަށް އެދޭށެވެ!) ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ❁ وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا = އަދި އެމީހުން އެއަށް އެބަހީ މަރުވުމަކަށް ދުވަހަކުވެސް ނޭދޭނެއެވެ. ❁ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން. (ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން.) ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ = އަދި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއިމެދު. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السّلام ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއި معجزة ތަކާއިގެން ކަލޭމެންނާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު (مِيْقَات އަށް) ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު ކަލޭމެން އިޖުތިހާދުކުރުމުގައި ގެރި إختيار ކޮށް އެއަށް އަޅުކަންކުރީމުއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ. (ދަންނަހެވެ!) މިއީ قرآن ބާވައިލެއްވިއިރު މިޒަމާނުގެ يهودى ންގެ ކާބަފައިންގެ عمل ތަކުގެ ގޮތް މިފަދައިން ހަނދާންކޮށްދެއްވުމުގެ ގޮތުން ވެއެވެ. والله أعلم)

(٩٣) (އޭ بَنِي إِسْرَائِيل ގެ يهودى ންނޭވެ!) އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން (تورات ގައިވާ ހުކުމްތަކަށް عمل ކުރުމަށް - أمر އާއި نهي އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް) عَهْدُ ކަށަވަރު ހިފެއްވީހިނދު ހަނދާންކުރާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް މިވެރިރަސްކަލާނގެ طُوْر ފަރުބަދަ އުފުއްލެވީމެވެ. (އަދި ކަލޭމެނަށް އަންގަވީމެވެ.) މިވެރިރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިފޮތް ގަދަކަމާއި ހިފާށެވެ. އެބަހީ تورات ގައިވާ ހުކުމްތަކަށް ތަނަގަޔަށް عمل ކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން މިވެރިރަސްކަލާނގެ أمر ފުރުމަތް އަހާ ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! (ދެން ފަހެ އެމީހުން) ދެންނެވިއެވެ. އަހަރެމެން އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެން އުރެދިއްޖައީމުއެވެ. (އެބަހީ އަހަރެމެން ތިބަރަސްކަލާނގެ ބަސްފުޅު އަހައިފީމުއެވެ. އަދި ތިބަރަސްކަލާނގެ أمر ފުޅަށް އުރެދިއްޖައީމުއެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި عِجْل އަށް - (ގެރިއަށް) އަޅުކަންކުރުމުގެ ލޯބި ވަރަށް قرار ވެއްޖައެވެ. (އެއީ އެއްކޮށް ކަށިމަތީގެ ހަރުގަނޑުގެ ތެރެއަށް އެއްޗެ ވަދެ ހަމަޖެހިގެންދާ ގޮތަށެވެ.) އެހެން އެވީ އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެންގެ إيمان ކަން އެކަމަކަށް ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރާކަންތައް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ މުއުމިނުން ކަމުގައި ވަންޏާއެވެ.

(٩٤) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! آخرة ގެގޮތުގެ الله ގެ حضرة ގައި އެހެންމީހުން ނޫނީވައި ކަލޭމެން (يهودى ން) ނަށް خاصّ ވެގެންވާނަމަ ދެން ކަލޭމެން އަވަހަށް މަރުވާން އެދޭށެވެ! ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ (އަވަހަށް އެދޭށެވެ!)

(٩٥) އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން - ކުރި ފާފައިގެ ސަބަބުން - ދުވަހަކުވެސް އެމީހުން އެކަމަކަށް ނޭދޭނެއެވެ. މަރުވުމަކަށް ނޭދޭނެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންގެ ކަންތައްތައް الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَتَجِدَنَّهُمۡ أَحۡرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٖ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمۡ لَوۡ يُعَمَّرُ أَلۡفَ سَنَةٖ وَمَا هُوَ بِمُزَحۡزِحِهِۦ مِنَ ٱلۡعَذَابِ أَن يُعَمَّرَۗ وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِمَا يَعۡمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلۡ مَن كَانَ عَدُوّٗا لِّجِبۡرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلۡبِكَ بِإِذۡنِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَهُدٗى وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَن كَانَ عَدُوّٗا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبۡرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوّٞ لِّلۡكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدۡ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖۖ وَمَا يَكۡفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُواْ عَهۡدٗا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٞ مِّنۡهُمۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

މުފްރަދާތު

وَلَتَجِدَنَّهُمْ = (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ.!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެ.※ أَحْرَصَ النَّاسِ = އެންމެ ހަރީޞްވެ މީސްތަކުންނަށްވުރެ.※ عَلَىٰ حَيَاةٍ = (ދުނިޔޭގެ) حَيَاة ގެ މައްޗަށް.※ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا = އަދި شَرِيْك ހަދާ މީސްތަކުންނަށްވުރެވެސް (ބޮޑަށް).※ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ = އޭގެތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް ލޯބިވެއެވެ. / އެދެއެވެ.※ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ = އޭނާއަށް ހާސް އަހަރުގެ عُمُر ވާނަމަވެއެވެ. (އޭނާއަށް ހާސް އަހަރުގެ عُمُر ލިބުނަސް)※ وَمَا هُوَ = އަދި އޭނާ ނޫނެވެ. (އެ عُمُر ދިގުކުރެއްވުން ނޫނެވެ.)※ بِمُزَحْزِحِهِ = އޭނާ ދުރުކުރާނޭ ކަމެއް.※ مِنَ الْعَذَابِ = عَذَاب ން.※ أَنْ يُعَمَّرَ = އެ عُمُر ދިގުކުރެއްވުން.※ وَاللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި اللّٰه ބަލައިވޮޑިގެންވެއެވެ.※ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން ކުރާކަންތައް.※ قُلْ = (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!※ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ = جِبْرِيل (عليه السّلام) އަށް عَدُوّ ވެއްޖެ މީހަކު ވާނަމަ.※ فَإِنَّهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު - އެބަހީ جِبْرِيل (عليه السّلام).※ نَزَّلَهُ = އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ އެކަލޭގެފާނު.※ عَلَىٰ قَلْبِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައި.※ بِإِذْنِ اللَّهِ = اللّٰه ގެ ހުއްދައާއެކު.※ مُصَدِّقًا = ތަޞްދީޤުކުރާ ގޮތުގައި حال.※ لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެކުރީގައި ބާވައިލެއްވި (ފޮތްތަކަށް.)※ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ = އަދި ތެދުމަގާއި އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު.※ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ = مؤمن ންނަށް.※ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ = އަދި اللّٰه އަށް عَدُوّ ވެއްޖެ މީހަކު ވާނަމަ.※ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ = އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި އެކަލާނގެ رَسُول ންނަށާއި.※ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ = އަދި جِبْرِيل އަށާއި އަދި مِيْكَائيل (عليهما السّلام) އަށާއި.※ فَإِنَّ اللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ.※ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾ = ކާފިރުންނަށް عَدُوّ އެވެ.※ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.※ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް (އެއީ ކީރިތި قرآن މެއެވެ. خبر ތަކެވެ. خاصّ ކޮށް يهودى ންނަށްވެސް ނޭނގޭ خبر ތަކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައިވެސް ވަނީ ކަމަށްވެއެވެ.※ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا = އަދި އެއަށް ކާފިރުނުވެއެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް ކާފިރު ނުވެއެވެ.※ إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾ = فاسق ން މެނުވީ. (اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ)※

أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُواْ = ހަމަގޮތަށް އެމީހުން عَهْدُ ވީ ކޮންމެފަހަރަކު ހެއްޔެވެ؟ ❁ عَهْدًا = ކަސަމެއްދީގެން عَهْدُ ވެވުމުން. ❁ نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم = އޭގެތެރެއިން އެއްބަޔަކު އެ عَهْد އެއްލައިލައިފިއެވެ. ❁ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނައުންނެވެ.! އޭގެ ގިނަމީހުން. ❁ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ = އީމާނެއް ނުވެއެވެ. / ތެދުނުކުރެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٩٦) (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ.!) ކަލޭގޮތުން ދުނިޔަވެރިކަމަށް ހާސްތިބި އެމީހުން - އެބަހީ يهودى ންނަށް ދިގުއުމުރުގެ حياة އަށް އެންމެ ދެރިވެރި މީހުންކަމުގައެވެ. އަދި ސިފާ مشرك ންނަށްވުރެވެސް (އެމީހުން ދެރިވެރިކަންބޮޑެވެ.) އޭގެތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެދެނީ އަހަރުގެ عُمُرُ ދިރުމަށް ލިބިދިނުމެވެ. އަދި (އެމީހުން އެ އުމުރުވަރަށް) عُمُرُ ދިގުވިޔަސް އެމީހުންގެ ކިބައިން عَذَاب ދުރުވާނެކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރާ ކަންތައްތައް اللّٰه ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.(އެމީހުންގެ عمل ތަކަށް اللّٰه ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ.) **(٩٧)** (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ.!) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ.! جِبْرِيل (عليه السّلام) އަށް عَدُوّ އަކަށްވާ މީހާ (ދަންނައެވެ.! ވީހާ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގޮތާ - އެބަހީ جِبْرِيل (عليه السّلام) އަކީ اللّٰه ގެ إِذْنَ ލިބިގެން ކަލޭގޮތުންގެ ހިތަށް ބާވައިލެއްވި އެ قرآن ގެންނެވީ ކަލޭގޮތުންނަށެވެ. އޭގެ ކުރިން އައިސް ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއް ތެދުކޮށްދޭ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެ يهودى ންގެ ތަކެތީގެ ތަސްދީގު حال ގައިވާ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެއީ مؤمن ންނަށް ތެދުމަގެއް އަދި އުފާވެރިކަމެކެވެ. **(٩٨)** اللّٰه އަށާއި އޭނާގެ مَلائكة ތަކުންނަށާއި އޭނާގެ رَسُول ންނަށާއި جِبْرِيل (عليه السّلام) އަށާއި مِيْكَائيل (عليه السّلام) އަށާއި ދުޝްމަނަކަށް ވާމީހަކަށް عَدَاوة ތެރިވެދިޔަތަކެއް ދަންނައެވެ.! (އެއީ ކާފިރުންނެވެ.) ވީހާ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވެސް ކާފިރުންގެ عَدَاوة ތެރިޔާއެވެ.

- ދަންނައެވެ.! މިއާދޭތެރޭގައި ބުނެވޭގޮތަކީ يهودى ންނާމެދު ބުނެވޭ. އެއީ އެމީހުންނާއި النّبى صلّى اللّٰه عليه وسلّم އާއި ދެމެދު އެކަލޭގޮތުންގެ نَبى ކަމާއިބެހޭ ހިނގި بحث އެއްގައެވެ. އެމީހުން ބުނީ ކަލޭގޮތުންނާ وَلِى އަކީ އެބަހީ وحى ގެނެސްދެއްވަނީ ޖިބްރީލް ملائكة އަކީ جبريل ކަމަށް ވާތީވެ ކަލޭގޮތުން تبع އެއް ނުވާނަމެވެ. އެއީ އަހަރެމެންގެ عَدُوّ އެކެވެ. واللّٰه أعلم: = زبدة التّفسيرا =

(٩٩) (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ.!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތުންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. آية ތަކެއް ބަޔާންވެގެންވާ (އެއީ ކަލޭގޮތުންގެ رَسُول ކަމުގެ ތެދުކަމުގެ دليل ކަމާ އާދައިގެ ކަލާމެއް. އޭގެތެރޭގައި ކިޔުމާ قرآن ގައި މިއަންނަގޮތާ އެންމެހައި خبر ތަކާއި ވާހަކަތައްވެސްވެއެވެ. خاصّ ކޮށް يَهُودِى ންނާއިބެހޭ ވަސަ خَبَرُ ތައްވެއެވެ. އެ خَبَرُ ތަކާ އެމީހުންގެ ޙާލަތުގެ ތަފްޞީލު بيان ވެގެންވާގޮތުގައެވެ. އެފަދަ އެފަދަ خبر އަކީ رَسُول ބާކަލޭގޮތުގެ ގެނެސްދެއްވި خبر އެވެ.) އަދި فَاسِقُ ން ނޫން މީހަކު އެ خبر ތަކާއި دليل ތަކަށް ކާފިރު ނުވާނެއެވެ.

(١٠٠) އަދި އެމީހުން عَهْد އެއްކޮށް އެގްރީމެންޓެއް ކުރި ކޮންމެހިނދެއްގައި އެމީހުންކުރެ އެއް جَمَاعَة އެއްގެ ބަޔަކު އެ عهد އެއް އެއްލައިލައިފިއްޔެވެ؟ عَهْد އާއި خلاف ވެއްޖެއްޔެވެ؟ (އެއީ އެމީހުންގެ އާދައެވެ.) އަދި ގިނައުންނެވެ؟ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން އީމާނެއް ނުވެއެވެ.

وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُوا۟ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

މުފުރަދާތު

❁ وَلَمَّا جَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.❁ رَسُولٌ = رَسُول ރަސޫލަކު.❁ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން.❁ مُصَدِّقٌ = ތަސްދީޤުކުރާ حال. ❁ لِّمَا مَعَهُمْ = އެމީހުންނާއެކުގައިވާ ތަކެތި. (އެއީ تورٰاة އެވެ.)❁ نَبَذَ فَرِيقٌ = އެއްބަޔަކު އެއްލައިލައިފިއެވެ.❁ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ތެރެއިން. (އެއީ عَالم ންނެވެ.)❁ كِتَٰبَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ފޮތް يعني تورٰاة.❁ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް.❁ كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންފަދައަކަށްތޯ. (ނުވަތަ އެމީހުންނާ ފަދައެވެ.)❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ = އެނގުމެ ނުވެސް ތިބޭ ފަދައިން.❁ وَٱتَّبَعُوا۟ = އަދި އެމީހުން تَبَعَ ވީ.❁ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينُ = ޝައިޠާނުންތައް ކިޔަމުންދިޔަ ތަކެއްޗަށް.❁ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَ = سُلَيْمَان (عليه السّلام) ގެ ވެރިކަމުގައި.❁ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ = އަދި سُلَيْمَان (عليه السّلام) ކާފިރުވެވޮޑިގެނެއް ނުވެއެވެ.❁ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ޝައިޠާނުން ކާފިރުވިއެވެ.❁ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ = އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް سِحْرُ އުގަންނައިދެނިއެވެ. (އުގަންނައިދެއެވެ.)❁ وَمَآ أُنزِلَ = އަދި ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.❁ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ = بَابِل ކަރައިގާ ދެމަލާއިކަތުންގެ މައްޗަށް.❁ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَ = އެއީ هَارُوت އާއި مَارُوت އެވެ.❁ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ = އަދި އެ ދެބޭކަލުން އެއްވެސް މީހަކަށް ނުދަސްކޮށްދެއެވެ.❁ حَتَّىٰ يَقُولَآ = އެދެބޭކަލުން ވިދާޅުވެއްޖެއްސުމަކާނުލައި / ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ = ތިމަންބޭކަލުން ވަނީ فِتْنَة (إمتحان) އެއްކަމުގައެވެ.❁ فَلَا تَكْفُرْ = ފަހެ ކަލޭ ކާފިރުނުވާށެވެ.❁ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا = ފަހެ އެމީހުން އެދެބޭކަލުންގެ ކިބައިން ދަސްކުރެއެވެ.❁ مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެއަށްޓަކައި ފަރަގުކުރާ ތަކެތި.❁ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ = ފިރިހެނާއާއި އަނބިމީހާގެ މެދުގައި.❁ وَمَا هُم = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.❁ بِضَآرِّينَ بِهِۦ = އެއިން ގެއްލުންދޭ / އަދި އެއިން ގެއްލުން ދޭ މީހުން.❁ مِنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް މީހަކަށް.❁ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ إِذْن ލިބިގެން މެނުވީ.❁ وَيَتَعَلَّمُونَ = އަދި އެމީހުން ދަސްކުރެއެވެ.❁ مَا يَضُرُّهُمْ = އެމީހުންނަށް ގެއްލުންދޭ ތަކެތި.❁ وَلَا يَنفَعُهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ފައިދާ ނުކުރާ

(ތަޢުލީމު.)۞ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އެނގިއްޖެއެވެ.۞ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ = ކަސްތެއްގެން އެގަތުމީހާ (سِحر ގަނެގަތީ.)۞ مَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އޭނާއަކަށް آخرة ދުވަހުން ނުވާނެކަން.۞ مِنْ خَلَٰقٍ = އެއްވެސް نَصِيب އެއް. / އެއްވެސް ސަވާބެއް / ހެޔޮކަމެއް.۞ وَلَبِئْسَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ = އެ އެއްޗަކަށް އެމީހުން އެމީހުންގެ ނަފްސުތަ ވިއްކައިފި.۞ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އަދި އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ ފޮތް ތެދުކުރާ حال الله ގެ حضرة ން އެމީހުންގެ ގާތަށް رَسُول ބާކަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދު - އެބަހީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم - رَسُول ކަމުގައި ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން ކުރިން ފޮތް ދެއްވުނު މީހުންކުރި އެއްބަސްހުރި الله ގެ ފޮތް - އެބަހީ توراة - އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް އެއްލައިލައިފިއެވެ. އެމީހުން އެފޮތް ނުވެސް ދަންނަހާހެއްޔެވެ. (އެފޮތުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ބަޔާން خبر ވެއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. محمّد صلّى الله عليه وسلّم ވަޑައިގަތުމުން އެކަލޭގެފާނަށް يهودى ންގެ އާދައިގެ މީހުން حَسَدَ ވެރިވެ އެކަލޭގެފާނުން އަދާވަތްތެރިކަން އެކަލޭގެފާނުގެ އިޚްތިޔާރުގައި ކުރުމުގެ ވާހަކަ الله تعالى އެކަލޭގެ މާތް قرآن ގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އޭގެ އެއް واقِعَة އެވަނީ حَشْر ސޫރަތުގެ ކުރިޔާގެ އާޔަތްތަކުގައި بَيَان ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ بَنُوا النّضِيْر ޤަބީލާގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. والله أعلم

(١٠٢) އަދި އެމީހުން يعنى يهودى ން سُلَيْمَانُ (عليه السّلام) ގެ ވެރިކަމާއިދޮދު ން ދެއްކި ވާހަކަތަކާއި تَبَعَ ވިއެވެ. އަދި سُلَيْمَانُ (عليه السّلام) ކާފިރުވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެކަމަކު ޝައިޠާނުންނަށް ކާފިރުވިއެވެ. އެޝައިޠާނުން މީސްތަކުންނަށް سحر އުގަންނައިދެއެވެ. އަދި بَابِلُ ކަރައިން ވަޑައިގެންނެވި ދެ ملائكة ންކަމުގައިވާ هَارُوت އާއި مَارُوت އާއި ދެމަލާއިކަތުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗާއި އެޝައިޠާނުން މީސްތަކުންނަށް އުގަންނައިދިނީއެވެ. އަދި އެދެމަލާއިކަތުން މީސްތަކުންނަށް އެތަކެތި އުގަންނައިދިނުމުގެ ކުރިން "ތިމަންދެމަލާއިކަތުން ހަމައެކަނި فتنة އެއް މިއީ إمتحان އެއް މިހުރީ ކަލޭ ކާފިރުނުވާށޭ!" މިހެން ވިދާޅުވެއްވެމުންނެވެ. އެއްވެސް މީހަކަށް އެއްޗެއް އުގަންނައިދެއްވައެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެދެމަލާއިކަތުންގެ ކިބައިން ފިރިމީހާއާއި އަނބިމީހާއާ ދެމެދު ފަރަގުކުރާ ކަންތައް އުގެނެއެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަމަކަށް ދެކެވެއެވެ. އަދި އެދެމަލާއިކަތުން ދަސްކޮށްދިން ކަންތައް ކުރަނީ سِحْر ގެ ބާވަތުން ނުވަތަ مُعْجِزَة ގެ ބާވަތުން ކަމަކަށް ވާކަށް ނުޖެހެއެވެ. والله أعلم. އަދި އެދެމަލާއިކަތުންގެ ކިބައިން ދަސްކޮށްދިން ކަންތައް އެމީހުން ކުރަނީ ގެއްލުންދިނުމަށެވެ. އެއްވެސް މީހަކަށް الله ގެ إِذْنَ ފިޔަވައި އެމީހުން ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އެމީހުން އުގެނެނީ އެމީހުންނަށް مَنْفَعَ އެއް ނުވާ އަދި ގެއްލުންވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެބަހީ ކަމަކީ آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ހެޔޮ އެއްވެސް ގެއްލުމާ ހަމަޖެހެއެވެ. އެ عِلْمُ ން عمل ކުރާ سِحْر ގެ ގަނޑުމަކަރާ ބާވަތެއް ގަނެގަތް މީހާއަށް آخرة ދުވަހުން އެއްވެސް ހެޔޮ نَصِيب އެއް އަދި ސަވާބެއް ނުވާކަން އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ނަފްސުތަ އެއްޗަކަށް ވިއްކައިލި ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް الله ގެ عَذَاب އަށް ވާއްސަ ބަދަލުގައި އެމީހުން އަމިއްލައަށް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެއީ سِحْر ގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔަވީ ފައިދާއެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމައެވެ.

وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقُولُوا۟ رَٰعِنَا وَقُولُوا۟ ٱنظُرْنَا وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ ۞ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآ ۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾

މުފްރަދާތު

وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އެއުރެން އީމާންވިނަމަ.☼ وَٱتَّقَوْا۟ = އަދި އެއުރެން تَقْوَى ވެރިވެ.☼ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ން ލިބޭ ثَوَاب އެއީ ދަރުމަ.☼ خَيْرٌ = ހެޔޮކަންބޮޑުވެ.☼ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾ = އެނގުނުނަމަ އެގޮތަށްދަނިވާނަމަ.☼ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!.☼ لَا تَقُولُوا۟ رَٰعِنَا = ކަލޭމެން رَاعِنَا އޭ ނުބުނާށެވެ.! (ކަލޭމެންގެ نبي އާ އާއި مخاطب ކުރުމުގައި މިބަސް ބޭނުން ނުކުރާށެވެ.!☼ وَقُولُوا۟ ٱنظُرْنَا = އަދި أَنْظُرْنَا އޭ ބުނާށެވެ. (نبي އާ އާއި مخاطب ކުރުމުގައި މިބަސް ބޭނުންކުރާށެވެ.! (އަޅުގަނޑުމެންނަށް إنتظار ކުރައްވާށެވެ.! / ބައްލަވާށެވެ.!)☼ وَٱسْمَعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަންތައް އަހާށެވެ.!☼ وَلِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ.☼ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ☼ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ލޯބިނުކުރެއެވެ. / ނުރުހެއެވެ.☼ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = يَهُودى ންނާއި نَصَارى ންނެވެ.☼ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ = އަދި مُشْرِك ންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް.☼ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم = ކަލޭމެން (مؤمن ންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުމަށް.)☼ مِّنْ خَيْرٍ = އެއްވެސް ހެޔޮ.☼ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.☼ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ = އަދި الله خاصّ ކުރައްވައެވެ. / إخْتِيَار ކުރައްވައެވެ.☼ بِرَحْمَتِهِۦ = އޭނާގެ رحمة ގައި.☼ مَن يَشَآءُ = އޭނާގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް.☼ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.☼ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމުގެ (فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ) ވެރިރަސްކަލާނގެއެވެ. ☼ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مَنْسُوخُ ކުރައްވާ އެއްވެސް އާޔަތެއް.☼ أَوْ نُنسِهَا = ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއާޔަތެއް ހަނދުމަނެތިކުރެވިއްޖެނަމަ އާޔަތެއް.☼ نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ = އެއަށްވުރެ ހެޔޮ އާޔަތެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެނެސްދެއްވަމެވެ.☼ أَوْ مِثْلِهَآ = ނުވަތަ އެފަދަ އާޔަތެއް (ގެންނަވަމެވެ.)☼ أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟.☼ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.☼ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަން.☼

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އަދި އެމީހުންވެސް الله އަށް އީމާންވެ تقوى ވެރިވިނަމަ އަދި الله ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ލިބޭ ثواب އާއި ދަރުމަ އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ އެކަން އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(١٠٤) އޭ އީމާންވެގެންވާމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَسُول ގެ އަރިހުގައި رَاعِنَا އޭ ނުދަންނަވާށެވެ! އަދި أنْظُرْنَا މިހެން ދަންނަވާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާއެއްޗެއް ކަންލައި އަހާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރި ވޭންދެނިވި عَذَاب އެބައެވެ.

- ދަންނައެވެ! رَاعِنَا ގެ كلمة އަކީ يَهودى ންގެ ބަހުގައި ހުތުރު ބަހަކަށްވާތީން أصحاب ބޭކަލުން އެބަސް ދެންނެވުމުން يهودى ން އެކަމާ މަލާމާތްކުރަން ފެށުމުން الله تعالى مؤمن ންނަށް އެންގެވި އެބަސް ނުކިޔައި އެބަހުގެ مَقَام ގައި އެއަށްވުރެ މާރަނގަޅު މާނައެއް ދެންނެވުމަށް. އެއީ أنْظُرْنَا މިއެވެ. މިބަހުގެ މާނައަކީ وحى ގެ ބަސްފުޅުތައް ވިދާޅުވުމަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވިސްނުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް إنْتِظَار ކޮށްދެއްވުމެން ދެންނެވުމެވެ! رَاعِنَا އިންވެސް ދޭންއެދޭ ހަމަމާނައެއް ދޭކަން އެ މާނައެވެ. ނަމަވެސް يهودىންގެ ބަހުގައި އެބަހަކީ ހުތުރުބަހަކަށްވާތީން އެބަސް ނުކިއުމަށް އެންގެވިއެވެ. والله أعلم.

(١٠٥) أهل كتاب ންގެތެރެއިން އަދި يهودى ންނާއި نَصَارى އިންގެތެރެއިން ކާފިރުވީމީހުންނާއި އަދި ސިފާ ޝިރުކުގެ مُشْرك ން ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އެއްވެސް ހެޔޮ ހެޔޮކަމެއް ބާވައިލެއްވުމަކަށް ލޯބިނުވެއެވެ. ނަމަވެސް އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކު އެކަލާނގެ رحمة ގައި خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައެވެ. މިގޮތަށް އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް رَسول ކަމާއި نبى ކަން އެކަލާނގެ ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلَ ވަންތަކަލާނގެއެވެ.

(١٠٦) ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިޔަދިޔަ قرآن ން އާޔަތެއް مَنْسُوخ ކުރައްވައިފިނަމަ އަދި ނުވަތަ ހަނދާންނެތުމަށް ލައްވައިފިނަމަ އެއަށްވުރެ ހެޔޮ آية އެއް ނުވަތަ ހަމައެފަދަ އެހެން آية އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންނަވާހުށީމެވެ. الله ހުރިހައިކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަކަލާނގެކަން ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެން ނުވަނީތޯއެވެ.

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِيَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُوا۟ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾

މުފުރަދާ

أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވޮޑިގެންނުވަނީތޯއެވެ.؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އަށް خاصّ ވެގެންވާކަން.❁ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަމާއި / އެތަންތާނގެ މުޅި مِلْكُ.❁ وَمَا لَكُم = އަދި ކަލޭގެފާނުންނަށް ނުވެއެވެ.❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި.❁ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު.❁ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ = އަދި އެއްވެސް نَصْرُ ދެއްވާ ވެރިއަކުވިޔަކަސް.❁ أَمْ تُرِيدُونَ = ނުވަތަ (އަދި ކިއްއެއްތޯއެވެ؟) ކަލޭމެން އެދެނީހެއްޔެވެ. (އެދެނީހެއްޔެވެ.) أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَسُول އާ އާދި ސުވާލުކުރުމަށް.❁ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ = مُوسَى (عليه السّلام) އާއި ސުވާލުކުރެވުނުފަދައިން.❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން.❁ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ = އަދި ކާފަރުކަމަށް ބަދަލުކޮށްފިމީހާ. (ބަދަލުކޮށްފިއެވެ.)❁ بِٱلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަމަށް.❁ فَقَدْ ضَلَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.❁ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ = މަގުގެ ސީދާމަގުން. މަގުމެދުން.❁ وَدَّ كَثِيرٌ = ގިނަބަޔަކު ލޯބިކުރިއެވެ. / ގިނަބަޔަކު އެދުނެވެ.❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = يهودى ންނާއި نَصَارى ންނުން.❁ لَوْ يَرُدُّونَكُم = އެދިހުން ކަލޭމެން مؤمن ން އަނބުރާ ގެންދެވުނުނަމައެވެ. ނުވަތަ އަނބުރާ ގެންދިޔުމަށް.❁ مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމުގެ ފަހުން.❁ كُفَّارًا = ކާފިރުންކަމުގައިވުމަށް/ ކާފިރުންކަމަށް.❁ حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم = އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައިވާ حَسَدَ ވެރިކަމުގެގޮތުން.❁ مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް بَيَان ވެ. އެނގުމަށްފަހުގައި.❁ ٱلْحَقُّ = حَقُّ / محمّد ގެދީނި ހަމަ حقّ رَسُول ކަން.❁ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ = ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް معاف ކޮށް عَفُوء ކުރާށެވެ.!❁ حَتَّىٰ يَأْتِيَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ = اللّٰه ގެ أمر ފުރު އަންނަންދެން. (ހަނގުރާމަކުރުމުގެ أمر ފުރު އަންނަންދެން.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ.❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ = ކޮންމެކަމަކަށްމެ ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.❁ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ.❁ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން زكاة ދޭށެވެ.❁ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ކުރިއަށް ފޮނުވާ އެއްޗެއް (ހެޔޮ عمل އެއް)❁ مِّنْ خَيْرٍ = ހެޔޮކަންތަކުގެ ތެރެއިން.❁ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ = އެއެއްޗެއް اللّٰه ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ފެންނާނެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ =

ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ދެކެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝١١٠ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް ބައްލަވާވޭ ގޮތުގާ ރައްކާތެރިވެގެންވެއެވެ. ❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ لَن يَدْخُلَ الْجَنَّةَ = ސުވަރުގެއަށް ނުވަންނާނެއެވެ. إِلَّا مَن كَانَ = ވެއްޖެމީހަކު ފިޔަވައި. هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ ۗ = يَهُودى ކަމުގައިވާ ނުވަތަ نَصَارى ކަމުގައިވާ. ❁ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ = އެއީ އެމީހުންގެ أمّيد ކުރާތަކެތި / އެދޭތަކެތި. ❁ قُلْ = (އޭ رسول އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ = (ތިޔަބައިމީހުން ގެނެސްދޭ) ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ دليل ދައްކާށެވެ.! ❁ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ۝١١١ = ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވަންޏާ

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٧) އުޑުތަކާއި ބިމުގެވެރިކަމާއި اللّٰه އަށް مِلْكُ ވެ އެކަލާނގެއަށް خَاصّ ވެގެންވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެން ނުވަނީތޯއެވެ؟ އެހެން ދެނެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. އަދި اللّٰه ފިޔަވައި އެހީތެރިވެދޭނެ ވަލީއަކު އަދި نَصْر ދެއްވާނެ އެހީތެރިއަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.

(١٠٨) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ.!) މީގެކުރިން موسى عليه السّلام އާއި ސުވާލުކުރެވުނު ފަދައިން ކަލޭމެންގެ رَسُول އާ އާއި ސުވާލުކުރަން ކަލޭމެން އެދިވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އީމާންކަން ކާފިރުކަމަށް ބަދަލުކޮށްލާމީހާ يعنى އީމާންކަމުގެބަދަލުގައި ކާފިރުކަން ހޯދާ مُرْتَدّ ވެއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގުން ސީދާމަގުން ގެއްލިއްޖެކަމީ يقين އެވެ.

(١٠٩) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.!) يَهُودى ންނާއި نَصَارى ންކުރެ ގިނަބަޔަކު ކަލޭމެން مؤمن ން އީމާންވުމަށްފަހު އަނބުރާ ކާފިރުންކަމުގައި ވާގޮތަށް ރައްދުކުރުމަށް އެދެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި އުފެދިގެންވާ حَسَدَ ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެގޮތަށް حَسَدَ ކުރަނީ އެމީހުންނަށް حَقّ ބަޔާންވެ އެނގުމަށްފަހުގައެވެ. (محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަކީ ހަމަ حقّ ނަބިއްޔާކަން އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައި بَيَان ވެ އެނގިގެން ވުމަށްފަހުގައެވެ.) އޭ مؤمن ންނޭވެ. ކަލޭމެން އެމީހުންގެ އެކަންތައްތަކަށް ދޫދީ عَفُوء ކޮށް ފުރަގަސްދީ ދޫކޮށްލާށެވެ.! އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ أمر އާއި اللّٰه ގެ حضرة ން އަންނަންދެނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމެއްގައި މުޅިއެކަށީގެންވާ اللّٰه تعالى ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ.! މިއެންގެވި ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ آية ބާވައިލެއްވުމާ ގުޅިގެން ކުރީގެ حكم مَنْسُوخ ކުރެވިއްޖެއެވެ.

އެއާޔަތަކީ، قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ۝٢٩

މިއާޔަތެވެ. (އެއީ توبة ސޫރަތުގެ 29 ވަނަ އާޔަތެވެ.)

(١١٠) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.!) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. زكاة ދިނުމަށްވެސް ކަލޭމެން ހެޔޮކަމެއް ކުރާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްޓަކައި ކަލޭމެން ކުރިއަށް ފޮނުވާ ހެޔޮކަމެއްގެ (ދަންނައެވެ.!) އެކަމުގެ ދަރުމަވާ ثواب اللّٰه ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ދެކޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކަށް اللّٰه ބައްލަވާވޭ ގޮތުގާވެއެވެ.

(١١١) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. يهودى ނޫނީ نَصَارى ވިޔަ ބުނެއެވެ. يَهُودى ކަމުގައިވާ ނުވަތަ نَصَارى ކަމުގައި ވާމީހަކު ފިޔަވައި ސުވަރުގެއަށް ނުވަންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން އެދޭތަކެތެވެ. އެމީހުންގެ أمّيد އެވެ. އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައި ވަންޏާ ކަލޭމެންގެ ދަޢުވާއަށް ތެދުކަމުގެ ދަލީލު ނިކަން دليل ދައްކާށެވެ.! (އެއްވެސް دليل އެއް ނުހުށަހެޅޭނެއެވެ. ހަމަހަމަ ބުނެ ވާހަކައެވެ. ތެދުވާހަކައެއް ނޫނެވެ.)

بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ لَيْسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَىْءٍ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَآ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ ۚ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

ލުޣަތު

بَلَىٰ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިޔެއްހެއްޓެވެ؟۞ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ = އެމީހެއްގެ މޫނު الله
އަށް ކިޔަމަންތެރިވީމާ. (ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ދިމާ)۞ وَهُوَ مُحْسِنٌ = އެމީހަކު إحسان ތެރިވެގެންވާ حال.۞ فَلَهُۥ
أَجْرُهُۥ = ފަހެ އެމީހަކަށް އެމީހެއްގެ ދަރުމަ (ޘަވާބު އަދާކުރެވޭ ދަރުމަ) ހުއްޓެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ رَبّ
ގެ حضرة ގައި.۞ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ = އަދި
އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾ = ހިތާމަކުރާނޭ ބަޔަކަށްވުރެ.۞ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ = އަދި يهودى ން
ބުނެފިއެވެ.۞ لَيْسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ = نَصَارى އިން ނުވެއެވެ.۞ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއްގެމަތީގައި.
(އެއްވެސް ދީނެއްގައި)۞ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ = އަދި نَصَارى އިން ބުނެފިއެވެ.۞ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ = يهودى
ން ނުވެއެވެ.۞ عَلَىٰ شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއްގެމަތީގައި. (އެއްވެސް ދީނެއްގައި)۞ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ =
އެބައިމީހުން ފޮތްކިޔާ حال.۞ كَذَٰلِكَ قَالَ = ބުނީއެވެ. އެފަދައިންނެވެ.۞ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ =
(އެއްވެސް ޢިލްމު ނެތް) ނުދަންނަ މީހުންވެސް.۞ مِثْلَ قَوْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ބުނުމާއެއްފަދައިން.۞ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ
بَيْنَهُمْ = ފަހެ الله تعالى އެމީހުންގެމެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قِيامة ދުވަހުން.۞
فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ = އެކަންކަމުގައި އެމީހުން ދެބަސްވާ ކަންތައްތަކުގައި.۞ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި
އަނިޔާވެރިވެގެންވާނީ ކާކުހެއްޓެވެ؟۞ مِمَّن مَّنَعَ = مَنَعَ ކުރި މީހާއަށްވުރެ.۞ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ = الله ގެ
މިސްކިތްތަކުން.۞ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ = އެކަލާނގެ ނަންފުޅު ޒިކުރުކުރުން. (އެކަލާނގެ ނަމުގައި
އަޅުކަންކުރުން)۞ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَآ = އަދި އެތަން ހަލާކުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރިމީހާ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ
= އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مَا كَانَ لَهُمْ = އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ أَن يَدْخُلُوهَآ = އެމިސްކިތްތަކަށް
ވަދެވުން.۞ إِلَّا خَآئِفِينَ = ބިރުގަނެގެން حال ގައިމުސްވީ.۞ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ.۞ فِى ٱلدُّنْيَا
خِزْىٌ = ދުނިޔޭގައި ނިކަމެތިކަމެއް.۞ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ.۞ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عَذَاب އެއް.۞ وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ = مَشْرِق ފަރާތާއި مَغْرِبُ ފަރާތް خاصّ ވެ

مِلْكُ ވެގެންވެސް الله އަށެވެ.۞ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا = ފަހެ ކަލޭމެން ކުރިމަތިލީ ކޮންމެ ދިމާއެއްގައި.۞ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ = އެދިމާއެއްގައި الله ގެ وجه ހުރެއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ.۞ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ = ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجمالي މާނަ

(١١٢) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ! إحسان ތެރިވެގެންވާ حال އުޅެނިކޮށް الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ ކޮންމެމީހަކު ކޮންމެ نَسْل އެއްގެމީހަކަށްވެސް الله ގެ حضرة ގައި އުޖޫރަކަށްވާ ދަރުމަވަންތަ ސަވާބު ހުށްޓެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ޙާލަތެއްގައިވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١١٣) އަދި يَهُودى ން ބުނެއެވެ. نَصَارى ންނަކީ އެއްވެސް دين އެއްގައި އެއްނޫނެވެ. އަދި نَصَارى ން ބުނި يهودى ންނަކީ އެއްވެސް دين އެއްގައި އެއްނޫނެވެ. އެފަދައިން ބުނާމީހުންވެސް އެހެން އެބުނަނީ އެމީހުން ކިޔާ ކިތާބު حال ގައެވެ. تَوراة އަދި إنجيل ކިޔަވާ حال ގައެވެ. އެއްވެސް ޢިލްމެއްގެ أهل ވެރިންކަމުގައި ނުވާ ނުދަންނަމީހުންވެސް ބުނަނީ ހަމަ މިހެންވެސް އެބުނާކަހަލަ ބަހެކެވެ. ދުނިޔެ قيامة ދުވަހުން އެބައިމީހުން އެދެބައިގެ إختلاف ވާ ކަންކަމުގައި الله تعالى حكم ކުރައްވާހުށްޓެވެ.

(١١٤) الله ގެ މިސްކިތްތަކުގައި މަނާކުރާމީހުންނަށްވުރެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ފަރާތަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟ އެއަށްވުރެ އަނިޔާވެރިބައެއް ނުވެއެވެ. އެމިސްކިތްތަކުގައި އެބަންދާނީގައި الله އަށް ذِكْرُ ކުރުމާ ތަސްބީހަށެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެމިސްކިތްތަކުގެ ހަލާކުކުރުމާއި ބަސްއަޅާއްކަމުކުރުމީހުންނެވެ. (އެމީހުންނަކީ نَصَارى އިންނަކާއި އެމީހުން بُخْتُنَصَر އާއި އޭނާ بَيْتُ الْمَقْدِسِ ހަލާކުކުރަން بَنِي إسْرَائِيل ގެ مؤمن ން އެމިސްކިތަށް ވަދެނުދިނުމަށް مَنَعَ ކުރިކަމުގައި طَبَرَى ގެ تفسير ގައި بَيَان ކުރައްވާ އެގޮތަށް تائيد ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެބައި نَصَارى އިން ނުވަތަ رومى ން އެ بَيْتُ الْمَقْدِس އަށް ވަންނަނީ ބިރުން ބިރުވެގެންކަމުގައިވިއެވެ. އެއީ އެއިންސާނުން مؤمنއަކަށް ހުރި އަޅުތަކިޔަކަށްދޭކޮންމެ ރާއްޖެއެއް އަޅުވާ ބޭކަސްދިއަމާލިއެވެ. އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ހުރި ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. އަދި آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ބޮޑުވެގެންވާ عَذَاب އެވެ.

- ދަންނައެވެ. بَيْتُ الْمَقْدس ނުންނަކަމުގެ الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް ކޮންމެ މިސްކިތަކަށް އަނިޔާވެރިވެ ހަލާކުކުރާ އެބަންޑާ އަޅުކަންކުރުމުގެ އަޅުކަންކުރިއަށްނޭރި مَنَعَ ކުރާ ކޮންމެމީހަކަށް އެފަދަ ދެރަކަމާއި عَذَاب ހުންނާނެކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم.

(١١٥) އަދި مَشْرِقُ ފަރާތާއި مَغْرِب ފަރާތް مِلْكُ ވެ خَاصّ ވެގެންވެސް ހަމަ الله އަށެވެ. އެބައި ހުރި ދިމާއަކީވެސް އެއީ الله އަށް خَاصّ ވެގެންވާ އެއްތަކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކުރިމަތިލީ ކޮންމެދިމާއެއްގައިވެސް الله ގެ وَجْهُ ހުރެއެވެ. قِبْلَة ވެއެވެ. سنّة ނަމާދު ކުރުމަށް ކުރިމަތިލީ ކޮންމެ ދިމާއެއްގައި އެއީ ހަމަ قِبْلَة އެވެ. މިއީ ދަތުރުމަތީގައި سنّة ނަމާދުކުރުމުގައި ޚާއްޞަކަމެކެވެ. ނުވަތަ خَوْفُ ނަމާދުގައިވެސް ޚާއްޞަކަމެކެވެ. ނުވަތަ قِبْلَة ގާއިމުކުރު إجْتِهَاد ކޮށް ނުބައި ދިމާއަކަށް ނަމާދުކުރުމުގެ ނުބައިޖެހުމުގެ ކަމުގެ دليل އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ އަޅުތަކުންނާމެދު ތަނަވަސްކަން ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަޅުތަކުންގެ عمل ތަކާއި ގޮތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ بَل لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۘ تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ قَدْ بَيَّنَّا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۖ وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾ وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

ލުޣަތު

وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. نَصَارى އިން ބުންޏެވެ.◈ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا = الله تعالى ދަރިކަލަކު ހިއްޕަވައިފިއެވެ. / إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ.◈ سُبْحَانَهُ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ.◈ بَلْ = އަދި ކިޔައްގެއްލެވެ.◈ لَهُ مَا فِي ٱلسَّمَوَاتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެއްޗި خاصّ ވ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.◈ كُلٌّ = ހުރިހާތަކެއްޗި.◈ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾ = އަޅުކަމްފުޅުވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. / ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ.◈ بَدِيعُ ٱلسَّمَوَاتِ = އެކަލާނގެއީ އިސްވެދިޔަ މިސާލެއްނެތި ހަމަ އަލަށް އުޑުތައް ކުރެއްވިކަލާނގެއެވެ. ◈ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމާއި.◈ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = އަދި އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ ނިންމަވާކަށް.◈ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ = ފަހެ ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަމަކަށް (އެއްގޮތަކަށް) އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ.◈ كُن = ވޭވާ.◈ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ = ފަހެ އެކަމެއް އެކަލާނގެ އެވިއެވެ.◈ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ = އަދި ނުދަންނަމީހުން ބުނެއެވެ. (نَصَارى އިން ބުންޏެވެ.)◈ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ = الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވާނަމަވީއެވެ.◈ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ = ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް مُعْجِزَة އެއް ފޮނުއްވާނަމަވީއެވެ.◈ كَذَٰلِكَ قَالَ = ބުނިހެވެ އެފަދައިންނެވެ.◈ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުންވެސް، يهودى ންވެސް.◈ مِّثْلَ قَوْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަސްފަދައިންނެވެ. ◈ تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް އެއްވައްތަރުވެގެންވެއެވެ.◈ قَدْ بَيَّنَّا ٱلْأَيَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް بَيَان ކޮށްދެއްވީމެވެ.◈ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ = يقين ކުރާބަޔަކަށް.◈ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ.◈ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި.◈ بَشِيرًا وَنَذِيرًا = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި.◈ وَلَا تُسْـَٔلُ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލު ނުކުރައްވާނެއެވެ.◈ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނާއިމެދު.◈ وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަކާ ނުރުހޭނެއެވެ.◈ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ = يَهُودِى އިންވެސް އަދި نَصَارى އިންވެސް.◈ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ مِلَّة އާއި تبع ވެވަޑައިގަންނަވާންދެން.◈ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!◈ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ތެދުމަގެވެ. (ދީނެވެ.)◈ هُوَ

ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ. ❁ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު تَبَعَ ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ. ❁ أَهْوَآءَهُم = އެމީހުންގެ هَوَىٰ نفس ތާއި / އަމިއްލަ އެދުމާއި. ❁ بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އައި ތަކެއްޗަށްފަހު. ❁ مِنَ ٱلْعِلْمِ = عِلْمُ ގެތެރެއިން. ❁ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަރަޙައްދުވެރިއެއް. ❁ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ = އަދި އެއްވެސް نصر ދެއްވާނެ ވެރިއަކުވެސް. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٦) އަދި އެމީހުން يعنى نَصَارى ން ބުނި اللّٰه تعالى ދަރިކަލަކު إِخْتِيَار ކުރެއްވިކަމަށް. ސުބުޙާނަހޫ އެފަދަ އެންމެހައި އުނިކަމަކުން طاهر ވަންތަވުމާއި ގޮވައިލާފައިވާ އެހެންނަކުން ސާފުވެ. އަދި ކަލާނގެއަށް ނިސްބަތްކުރެވޭ ތަނެއް ނުވެއެވެ. އަދި ޔަގީނުންވެސް އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ މިލްކެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެންމެހައި ތަކެތި ކިޔަމަންތެރިވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ...

(١١٧) އެކަލާނގެއީ އިސްވެދިޔަ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި ހަމަ އަލަށް އުޑުތަކާއި ބިން އުފައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ، އެއްޗަކަށް ކުންފަޔަކުން ވާށޭ ... ވުޖޫދަށް ...

(١١٨) އަދި ... عيسى عليه السّلام އަކީ اللّٰه ގެ ދަރިކަލެއް ... نصارى ން ބުނެއެވެ. اللّٰه ... وحى ... محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم އަކީ حقّ نبى ... حقّ نبى ... دليل އެއް/ مُعْجِزَة އެއް ... يهودى ... موسى عليه السّلام ... اللّٰه ... نصارى ... حقيقة يقين ... دليل ... بيان ... يهودى ... دليل بَيَان ...

(١١٩) އޭ رَسول اللّٰه އެވެ.! ... رَسُول ... خبر ... خبر ... رَسُول ... مَسئولية ...

(١٢٠) އަދި يهودى ... نَصَارى ... دينއާއި ... تَبَعَ ... حقيقى ... اللّٰه ... عِلْم އާއި وحى ... تبع ... اللّٰهގެ حضرة ން ... نصر ... ވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ ۞ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

މުފުރަދާ

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވިހުރިން އެމީހުންނަށް ☸ يَتْلُونَهُۥ = އެމީހުން އެފޮތް ކިޔަވައެވެ. / تَبَعَ ވުމެވެ. ☸ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦ = އެފޮތް ކިޔުވުން حَقُّ ވާގޮތަރިން / އެފޮތަށް تَبَعَ ވުން حقّ ވާގޮތަރިން. ☸ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެފޮތް ތެދުކުރެއެވެ. / ނުވަތަ އެފޮތް ތެދުކުރާމީހުންނަކީ އެއުރެވެ. ☸ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ = އަދި އެފޮތަށް ކާފިރުވާމީހުން ދަންނައެވެ. ☸ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ☸ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ☸ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އޭ بَنِي إِسْرَائِيل ންނޭވެ.! ☸ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ = ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نِعْمَة ހަނދާންކުރާށެވެ. ☸ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ = އެ نِعْمَة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި. ☸ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތްކުރެއްވީމެވެ. ☸ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾ = (އެޒަމާނު) އިންސާނުންގެ عَالَم ތަކުގެ މައްޗަށް / މުޅިއުންމަތްތަކުގެ މައްޗަށް. ☸ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا = އަދި ކަލޭމެން ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! ☸ لَّا تَجْزِى نَفْسٌ = (އެދުވަހުން) އެއްވެސް نفس އެއް ފުއްދައިނުދެނެއް. ☸ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا = އަނެއް نفس އެއްގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ކަމެއް. ☸ وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ = އަދި އެ نفس އެއްގެ ފަރާތުން އެއްވެސް فِدْيَة އެއް قبول ނުވެވޭ. ☸ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٌ = އަދި އެ نفس އަކަށް އެއްވެސް شَفَاعة އެއްގެ މަންފާއެއްނުވޭ. ☸ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ = އަދި އެއްވެސް نصر އެއް ލިބިގެންނުވާނޭ ފަދައިން އެމީހުންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ. ☸ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ رَبُّ އެކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވިހިނދު. ☸ بِكَلِمَٰتٍ = كلمة ތަކަކުން / أمر ތަކަކުން. / ކަންތައްތަކަކުން. ☸ فَأَتَمَّهُنَّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަންތައްތައް ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. ☸ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ☸ إِنِّى جَاعِلُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލައްވަވާހުށީމެވެ. ☸ لِلنَّاسِ إِمَامًا = މީސްތަކުންނަށް إمام އަކަށް. ☸ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ☸ وَمِن ذُرِّيَّتِى = އަދި މައްޗަކީ ދަރިފަސްކޮޅުން ވެސް. ☸ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ☸ لَا يَنَالُ عَهْدِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمام ކަން ނުލިބޭނެއެވެ. ☸ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ = އަނިޔާވެރިންނަކަށް. ☸ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ގެފުޅުފުޅުވެރިންދު.❁ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުން رُجُوعَ ވާތަނެއްކަމުގައި. / މީސްތަކުން ރައްކާތެރިވާން ތަނަށް ކަމުގައި.❁ وَأَمْنًا = އަދި އަމާންކަމުގައި. / އަމާންވާތަނެއްކަމުގައި.❁ وَٱتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ مَقَام ކަމަށް إخْتِيَار ކުރާށެވެ.!❁ مُصَلًّى = ނަމާދުކުރާ ތަނެއްކަމުގައި.❁ وَعَهِدْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ.❁ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ = إبراهيم عليه السّلام އާއި إسماعيل عليه السّلام އަށް.❁ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ = ތިމަންގެ ދެކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެފުޅު طَاهِر ކުރައްވާށެވެ.! ❁ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَـٰكِفِينَ = طَوَاف ކުރާމީހުންނާއި إعتكاف ވާމީހުންނަށް.❁ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ = އަދި رُكُوع ކުރާމީހުންނާއި سَجدَة ކުރާމީހުންނަށް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٢١) އެބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވި (ތޯރާތު مؤمن ން) حَقّ ގޮތުގައި އެފޮތް ކިޔަވައެވެ. އެފޮތަށް تَبَعَ ވެއެވެ. އެއީ އެފޮތް ތެދުކޮށް އީމާންވާމީހުންނެވެ. އަދި އެފޮތަށް ކާފަރުވާމީހުން ދަންނައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާމީހުންނެވެ.

(١٢٢) އޭ بَنِي إِسْرَائِيل ންނޭވެ.! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نِعْمَة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ.! އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ މިބި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން މާތް ކުރެއްވީމެވެ.

(١٢٣) އަދި އެއްވެސް نَفْس އަކަށް އަނެއް نَفْس އެއްގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައިނުދޭނެވާ، އަދި ފާފަވެރި އެއްވެސް نَفْس އެއް އެހެން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި އެއްވެސް فِدْيَة އެއް قبول ނުކުރާނޭ އަދި އެފަދަ نَفْس އަކަށް شَفَاعَة އެއްގެ އެއްވެސް مَنْفَعَ އެއް ނުކުރާނޭ ދުވަހަކަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ.! އަދި އެފަދަ ފާފަވެރި نَفْس ތަކުގެ أهل ވެރިންނަށް نَصْر ދީބޭނުމަށް ކުރުމުގައި ނުވެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(١٢٤) އަދި إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެބައެއްބައެއް ފުޅުބަސްތަކުން أمر އެކަލޭގެފާނު إمتحان ކުރެއްވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.! ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކުރިމަތިލާކަމެއް ފުރިހަމަ ކުރައްވައި ފާސްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންނަށް إمام އަކަށް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާނަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަރިފަސްކޮޅުންވެސް إمام ން ހައްދަވާނދޭވެ.! އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمام ކަން ނުލިބޭނެއެވެ. (مُشْرِك ންނަށް އިމާމުކަން ނުލިބޭނެއެވެ.)

(١٢٥) އަދި كَعْبَة اللّه - يعني ގެފުޅު އެއީ މީސްތަކުން ރައްކާތެރިވާ ސަލާމަތްވާތަނަކަށް رُجُوعَ ވާ ތަނެއްކަމުގައި އަދި އަމާންވާތަނެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ مَقَام ގައި ކަމަށް ނަމާދު ކުރާށެވެ.! (އެއީ طَوَاف ގެ ދެ رَكعة އެވެ. އެތަނުގައި ދެ ركعة ކުރުމަކީ ދާއިމީ ސުންނަތެކެވެ. އެތަނުން ނުކުރެވިއްޖެނަމަ حَرَمُ ގެ ކޮންމެތަނެއްގައިވެސް ދެ ركعة ކުރުން ހުއްދައެވެ.) އަދި إبراهيم އާއި إسماعيل (عليهما السّلام) އާއި ދެކަލުންނަށް طَوَاف ކުރާމީހުންނާއި إعْتِكَاف ވާމީހުންނާއި އަދި رُكُوع سُجُود ކުރާ މީހުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެފުޅު طَاهِر ކުރުމަށް އެދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَـٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَـٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ = އަދި إبراهيم عليه السّلاَم ދެންނެވި ހިނދު ❁ رَبِّ = އޭ އަޅުގެ رب އެވެ!❁ ٱجْعَلْ هَـٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا = މި ބިން (މި މައްކާ) އަމާން ރަށެއް ކަމުގައި ހައްދަވާނދޭވެ.! ❁ وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ = އަދި އެތަނގެ އަހުލުވެރިންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާނދޭވެ.!❁ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ = މޭވާގެ ތެރެއިން / ގަސްގަހާގެހިގެ ދަމިވަރުން ❁ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް ❁ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ = الله އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ރަނގަޅެވެ.!) ❁ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا = ފަހެ އެމީހަކަށް ކުޑަ އަހަރުމުއްދަތަކާއި ދުނިޔޭގެ މިނިވަންކަމުގެ ނިޢުމަތްތައް ދޭނަމެވެ. ❁ ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ = ދެން އެމީހަކަށް މަޖުބޫރުކުރައްވާނަމެވެ ❁ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ ޢަޛާބަށް ޖެހިއްލަވާނަމެވެ. ❁ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾ = އަދި ނުބައިވެގެންވާ އަނބުރިގާ ތަނެކެވެ. / ނުވަތަ އެއީ އަނބުރިދިޔުން ނުބައި ތަނެކެވެ. ❁ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ = އަދި إبراهيم (عليه السّلاَم) އުފުއްލަވާ ހިނދު ❁ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ = ގޮތުގެ ބިންގާ (އެބައި ގޮތުގެ ބިންގަލުގެ މައްޗަށް / ފާރު) ❁ وَإِسْمَٰعِيلُ = އަދި إسماعيل عليه السّلام ވެސް رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ = (ދެކަލުން ދެންނެވިއެވެ.) އޭ އަޅަމެންގެ رب އެވެ. އަޅަމެންގެ ކިބައިން ޤަބޫލު ކުރައްވާނދޭވެ!❁ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އީ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ = އައްސަވައްދެވޭ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ رب އެވެ.! ❁ وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ = އަދި އަޅަމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެގެންވާ ދެމީހުންކަމުގައި

ދެއްވާނދޭވެ! ❁ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ = އަދި އަޅުގަނޑުގެ ދަރިފަސް ކޮޅުންވެސް (ދެއްވާނދޭވެ!) ❁ أُمَّةً مُّسۡلِمَةً

لَّكَ = އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވާ ބޮޑުނބައިގެންވާބައެއް (އުއްމަތެއް) ❁ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا = އަދި

އަޅުގަނޑަށް އަޅުގަނޑުގެ مناسك ދައްކަވާނދޭވެ! (حج ކުރާނޭގޮތް) ❁ وَتُبۡ عَلَيۡنَآۖ = އަދި އަޅުގަނޑުމައްޗަށް

ތައުބާ ދެއްވާނދޭވެ.! إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ❁ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ =

ގިނަގިނައިން ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވާ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٦) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ދަންނަވައިގެން ހަނދުމަކުރޭ ކަލައްވާލުވެ! އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! މި مَكَّة މިއީ އަމާން ރައްކާތެރިކަމުގައި ދެއްވާފާނދޭވެ! އަދި އެރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް ގަސްގަހާގެހިގެ رزق ގެތެރެއިން ދެއްވާނދޭވެ! އެއީ އެމީހުންކުރެ اللّه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާބައެއްކަމުގައިވާނަމެވެ. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން ކާފިރުވެއްޖެމީހާ ދަންނަބައެވެ. ފަހެ މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހާއަށް ދުނިޔޭގައި ދާދި ކުޑަ އަދަދުކުރެވޭ ދުވަހަކު ކުޑަމިންވަރަކަށް އުފާވެރިކަން ދެއްވާނެއެވެ. ދެން އާޚިރަތުގައި އެމީހާ މަޖުބޫރުކުރައްވާނީ އަލިފާނުގެ عَذَاب އަށް ދިއުމަށެވެ. އަދި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންކަމެވެ.

(١٢٧) އަދި إبراهيم (عليه السّلام) كَعْبَة اللّه ގެ ފުރުގެ ބިންގާ އުފުއްލަވައިގަތުމުގެ - އެބަހީ ގޮފުޅު ބިނާކުރެއްވިގެން އެކަލޭގެފާނާއި ދަރިކަލުން إسْماعيل عليه السّلام އާއި ދެބައިކުދުން ދަންނަވައިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިން قبول ކުރައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٨) އޭ އަޅުގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅުގަނޑުމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ދެމީހުންކަމުގައި އަޅުގަނޑު ހައްދަވާނދޭވެ! އަދި އަޅުގަނޑުގެ ދަރިފަސްކޮޅުންވެސް އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ أُمَّة އެއް ހައްދަވާނދޭވެ! އަދި އަޅުގަނޑަށް حجّ އާއި ދެންވެސް އަޅުކަން އަޅުކަން އަދާކުރާނޭގޮތް އަޅުގަނޑަށް ދައްކަވާނދޭވެ! އަދި އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް تَوبة ދެއްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން تَوبة قبول ކުރައްވާ رحمة ތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَـٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَـٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَـٰهَكَ وَإِلَـٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

މަޢުނާ

رَبَّنَا = އަހަރުންގެ رب އެވެ! ۞ وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً = އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން (ޢިބަރަސްތޮރި އުއްމަތުގެ ތެރެއިން) ހިބަރަސްކާވާނުގެ ރަސޫލުބޭކަލަކު ފޮނުއްވާނދޭވެ! مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން ۞ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِكَ = އާޔަތްތައް އެމީހުންނަށް ހިބަރަސްކާވާނުގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވާނޭ ۞ وَيُعَلِّمُهُمُ = އަދި އާޔަތްތައް އެމީހުންނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވައި ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ފޮތާއި އަދި ޙިކުމަތް (ދީނުގެ ސުންނަތް) ۞ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ = އަދި އާޔަތްތައް އެމީހުން طَاهِر ކުރައްވާނޭ ۞ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ހިބަރަސްކާވާނުގެ ۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ = ޢިއްޒަތްތެރި ޙިކުމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلَّة ން ދުރުވާނީ އަނބުރައިލާނީ ކާކުހެއްވެ؟ ۞ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ = އެމީހާގެ نَفْسُ ގެ ކަންތައްތަކުގައި جَاهِلُ ވެ نفس ހަލާކުކުރި މީހަކުމެނުވީއެވެ. ۞ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَـٰهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރުމެންވާނީ އެކަލޭގެފާނު إِخْتِيَار ކުރެއްވީމެވެ. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި. ۞ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހުން އެކަލޭގެފާނުވާނީ. ۞ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން صَالِح މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ. ۞ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިހިނދު. ۞ أَسْلِمْ = ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! / އިސްލާމްވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ قَالَ أَسْلَمْتُ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަޅާ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. ۞ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ = عَالَمُ ތަކުގެ رَبّ އަށް. ۞ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ = އަދި إبراهيم عليه السّلام އެކަމަށް وَصِيَّة ކުރެއްވިއެވެ. (އެބަހީ ކިޔަމަންތެރިވުމަށް) إخلاص ތެރިކަމާއި وَصِيَّة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ بَنِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންނަށް. ۞ وَيَعْقُوبُ = އަދި يَعْقُوب عليه السّلام ވެސް وَصِيَّة ކުރެއްވިއެވެ. ۞ يَـٰبَنِىَّ = އޭ އަހަރުމެންގެ ދަރިންނޭވެ! إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް إِخْتِيَار ކުރައްވައި خَاصّ ކުރެއްވީއެވެ. ۞ ٱلدِّينَ = ދީން ۞ فَلَا تَمُوتُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން މަރުނުވާށެވެ! ۞ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ = ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ޙާލު ގައިމުސްލިމުންގެ حَال ގައި މެނުވީ. ۞ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ = (އޭ أهل كتاب ންނޭވެ!) ކަލޭމެން

حَاضر ވެވަޑައިގެންނެވީ؟ ۞ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ = يَعْقُوب عليه السّلام ގެ އަރިހަށް އައިހިނދު. حاضر ވިހިނދު.
ٱلْمَوْتُ = މަރު / އަވަހާރަވުން. ۞ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ۞
مَا تَعْبُدُونَ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯއެވެ؟ ۞ مِنْۢ بَعْدِى = އަހުރެންނަށްފަހު
މިމަންކަލޭގެފާނަށްފަހު. ۞ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ نَعْبُدُ إِلَـٰهَكَ = އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރާނީ
ކަލޭގެފާނުގެ إِلَه އަށެވެ. ۞ وَإِلَـٰهَ ءَابَآئِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންގެ إِلَه އަށެވެ. ۞ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ
وَإِسْحَـٰقَ = އެކާބަފައިންނަކީ إبراهيم އާއި إسْماعيل އާއި އަދި إسْحَاق (عليهما السّلام) އެވެ. إِلَـٰهًا وَٰحِدًا = ހަމަ
އެއްކަލާނގެއެވެ إِلَه އެއްގޮތެއްގެމަތީގައެވެ. وَنَحْنُ = އަދި އަހުރެމެންވަނީ حال ، لَهُۥ مُسْلِمُونَ (١٣٣) = ހަމައެކަނި
އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެން. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٩) އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އަދި އެ ޔިއްތަމަންތެރިވެގެންވާ أُمَّة އަށް އެމީހުންގެތެރެއިން رَسُول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވާނދޭވާ! (އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أُمَّة ގެ މީހުން ފޮނުއްވުމުގެ އިސްތިޖާބަކުރުމުގައިވެއެވެ.) އަދި އެ رَسُول ބޭކަލަކު أُمَّة ގެ މީހުންނަށް އިބަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާދެއްވާ އަދި އެމީހުންނަށް ކިޔައިދީ قرآن އާއި سُنّة އުގަންނައިދެއްވާ އަދި އެބޭކަލަކު އެމީހުން ހިރުގާމެހުން طَاهِرُ ކޮށްދެއްވާނޭ ބޭކަލުކަމުގައިވާނޭ ބޭކަލެކެވެ. ހަމަކަނޑައެޅިން އިބަރަސްކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٣٠) އަދި މިޔާގެ نفس ގެ مَنْفَع އާއިމެދު جَاهِلُ ވެ نفس ހަލާކުކުރި މީހަކުމެނުވީ إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلّة ން ދުރަށް އަނބުރައިނުލާނެއެވެ. ހަމަކަނޑައެޅިން މިމަންކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގައި خاصّ ކުރައްވައި إخْتِيَار ކުރެއްވީމެވެ. އަދި آخرة ގައި އެކަލޭގެފާނުވާނީ. ކަނޑައެޅިގެން صَالح ވެރިޔަމުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٣١) އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށޭ رَبّ އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިހިނދު އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. عَالَم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް މިއަހުރެ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ.

(١٣٢) އަދި إبراهيم عليه السّلام އާއި يَعْقُوب عليه السّلام އާއި ދެބޭކަލުންވެސް އެބޭކަލުންގެ ދަރިންނަށް އެކަމަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް އެބޭކަލުގެ ދަރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ދަރިންނޭވާ! ހަމަކަނޑައެޅިން اللّه تعالى ކަލޭމެންނަށްޓަކައި دين إختيار ކޮށްދައްވައިފިއެވެ. އެއީ ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ دين އެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައިމެނުވީ މަރުނުވާހުށިކަމެވެ.

(١٣٣) (އޭ يهودى ންނާއި نَصَارى އިންނޭވާ!) يَعْقُوب عليه السّلام ގެ އަވަހާރަވުން އަރިހަށް ކަލޭމެން އެތާ حَاضر ވެވަޑައިގެންނެވީ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށްފަހު ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯއެވެ؟ އެދަރިކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރާނީ ކަލޭގެފާނާ ކަލޭގެފާނުގެ ކާބަފައިންކަމުގައިވާ إبراهيم ގެފާނާއި إسْماعيل ގެފާނާއި އަދި إسْحاق ގެފާނާއި (عليهم السّلام) މިބޭކަލުންގެވެސް إله އަށެވެ. އެއްކަލާނގެވަންތަ اللّه އަށެވެ. އަދި ގަސްދުގެން ކިޔަމަންތެރިވެގެން މިވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾ وَقَالُوا۟ كُونُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ تَهْتَدُوا۟ ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾ فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

މުފުރަދާ

تِلْكَ أُمَّةٌ = އެއީ أُمَّة އުއްމަތެވެ. / ބަޔަކުދިޔަކުންނެވެ. ❁ قَدْ خَلَتْ = ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެގޮސްފައިވާ. ❁ لَهَا مَا كَسَبَتْ = އެމީހުން ކުރިކަމެއް އެމީހުންނަށްވެއެވެ. ❁ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކުރިކަމެއް (އެއީ ނަމާދު) ކަލޭމެންނަށްވެއެވެ. ❁ وَلَا تُسْأَلُونَ = އަދި ކަލޭމެންނާ ސުވާލުކުރައްވާނުވާނެއެވެ. ❁ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކާ ބެހޭގޮތުން. ❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. يَهودى ނުވަތަ نَصَارى ވާން ބުންޏެވެ. ❁ كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ = ކަލޭމެން (مؤمن ނޫން) يَهودى ނުވަތަ نَصَارى ވާށެވެ. ❁ تَهْتَدُوا = (އޭރުން) ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ = އަހަރެމެންނަކީ. އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلّة އެވެ. ❁ حَنِيفًا = توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال: (އެދިނުވަނީ توحيد އަށް ސީދާވެގެންނެވެ.) ❁ وَمَا كَانَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ = مُشْرِك ންގެ ތެރެއިން. قُولُوا = (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ބުނާށެވެ! ❁ آمَنَّا بِاللَّهِ = އަހަރެމެން الله އަށް އީމާންވީމެވެ. / الله ތަޢާލާ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا = އަދި އަހަރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތިއަށް. ❁ وَمَا أُنزِلَ = އަދި ބާވައިލެއްވުނު إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ = إبراهيم ގެފާނަށާއި އަދި إسْماعيل ގެފާނަށާއި (عليهم السّلام.) ❁ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ = އަދި إسْحَاق ގެފާނަށާއި يَعْقُوبُ ގެފާނަށާއި އަދި أسْبَاطُ ންނަށް (عليهم السّلام) ❁ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ = އަދި موسى ގެފާނަށާއި عيسى ގެފާނަށް ދެއްވުނު ތަކެތިއަށް عليهما السّلام. ❁ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ = އަދި ދެއްވުނު އެހެން ނަބީބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު ތަކެތިއަށް. ❁ مِن رَّبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ لَا نُفَرِّقُ = އަދި އަހަރެމެން فَرق ނުކުރަމެވެ ތަފާތުކުރިޔެއް ނުކުރަމެވެ. ❁ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ = އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކާދެމެދު. ❁ وَنَحْنُ = އަދި އަހަރެމެން މުސްލިމުންނެވެ. ❁ لَهُ مُسْلِمُونَ

(١٣٦) = ކަނޑައެޅިގެން އުޅަނާގެނެއްނަ ކިޔަމަންވެގެންނެވެ.۞ فَإِنْ ءَامَنُواْ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވެއްޖެ
بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އީމާންވީގޮތަށް ތިޔައެކަމަށް.۞ فَقَدِ ٱهْتَدَواْ = ހަމަކަށަވަރުން
އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގު ލިބުނީމެވެ.۞ وَإِن تَوَلَّوْاْ = އަދި އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. (ދޫކޮށްލައިފި.)۞
فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އޮތީ ދެކޮޅުވެރިކަމެއްގައެވެ.۞ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ
= ފަހެ ނިކަންމުޅި އެމީހުންގެ ފަރާތުން اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ.۞ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ (١٣٧) =
އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٤) އެބަބަޔަކީ ކުރިން ދިޔަ ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެދިޔަ ޖަމާޢަތެކެވެ. އެބަޔަކު ކުރިކަންތައްތަކުގެ جَزَاء ލިބިގެންދާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ جَزَاء ކަލޭމެންނަށް ލިބިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެބަޔަކު ކުރިކަމެއްގެ ސުވާލެއް ކަލޭމެންނާ ނުކުރެވޭނެއެވެ.
(١٣٥) އަދި يَهُودى ނަމަ نَصَارى ވެއްޖެ ހެދި ތި مؤمن ނުވާނެ! ކަލޭމެންވެސް يهودى ނަކަތުވާ ނަވަތަ نَصَارى ނަކަތުވާތީވެ! ހަމައެކަން ކަލޭމެން ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. (އޭ رَسُول اللّٰه އޭވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އަހަރެމެންނީވެ. އަދި ހަނީފުވެވަޑައިގެންނެވި إبراهيم عليه السّلام ގެ ދީނަށެވެ. އެއީ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ ދީނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު مشرك ންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.
(١٣٦) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ. އަހަރެމެން اللّٰه އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވި ތިޔައެއްޗަކަށް - ޔަޢުނީ قرآن އަށް އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި إبراهيم އާއި إسْماعيل އާއި إسْحاق އާއި އަދި يَعْقُوب ގެދަރިކޮޅުގެ އަދި أسباط ންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތިޔައެއްޗަކަށް (أسباط އަކީ يعقوب ގެދަރިންގެ 12 ބައިގެންނެވެ. އެއިން ކޮންމެ ބައެއްގެ ދަރިކޮޅަކީ أمّة އެކެވެ.) (عليهم السّلام) މި އެންމެ ބޭކަލުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތިޔައެއްޗަކަށްވެސް އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި موسى އާއި عيسى (عليهما السّلام) އަށް ދެއްވުނު ތިޔައެއްޗަކާއި އަދި އެހެނިހެން ނަބިއްޔުންނަށްވެސް އެބައިމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ދެއްވުނު ތިޔައެއްޗަކަށް އަހަރެމެން ފުރިހަމައަށް އީމާންވީމުއެވެ. އަދި نَبِي ބޭކަލުންގެ حَيْثِيَّة ން އެއިން ބޭކަލަކު ވަކިކޮށް ތަފާތު ނުކުރަމެވެ. އެންމެ ބޭކަލުންނީވެސް اللّٰه ފޮނުއްވި نبي ންނާއި رَسُول ންކަމުގައި އެއްބަސްވެ އެބޭކަލުންނަށް އީމާންވެ އެބޭކަލުން ތެދުކުރަމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެން މިވަނީ ކަނޑައެޅިގެން އުޅަނާގެނެއްނަ ކިޔަމަންވެ مُسْلِم ންކަމުގައިވެގެންނެވެ.
(١٣٧) ފަހެ އެމީހުންވެސް - އެބަހީ يهودى ންނާއި نَصَارى އިންވެސް ކަލޭމެން مؤمن ން ތިޔަ އީމާންވި ގޮތަށް އޭގެއުފެދި ތެދުކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވެސް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (ދޫކޮށްލައިފި!) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އޮތީ ކަނޑައެޅިގެން ދެކޮޅުވެރިކަމެއްގައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ނުބައިކަމުން ނިކަންމުޅި اللّٰه تعالى ކަލޭގެފާނަށް ފުދިވޮޑިގަތުމަށް ފުދިވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

صِبْغَةَ ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَـٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَآ أَعْمَـٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ ۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَـٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

މުފްރަދާ

صِبْغَةَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ކުލައެވެ. / اللّه ގެ دين އެވެ.※ وَمَنْ أَحْسَنُ = އަދި ރަނގަޅުވާނީ ބޮޑަށް ކާކުހެއްތޯއެވެ؟※
مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً = دين ގެ ގޮތުން اللّه އަށްވުރެ. وَنَحْنُ لَهُۥ عَـٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން
ހަމަ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާމީހުންނެވެ.※ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!※ أَتُحَآجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ
= اللّه އާއިމެދު ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނާ އަރައިރުންވެ جَدَلُ ކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ ※ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ = އަދި
އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبّ އެވެ.※ وَلَنَآ أَعْمَـٰلُنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އަޅުގަނޑުމެންގެ عمل ތައް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.※ وَلَكُمْ أَعْمَـٰلُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل ތައް
خاصّ ވެގެންވެއެވެ.※ وَنَحْنُ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން.※ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް
إخلاص ތެރިވެގެންވާމީހުންނެވެ.※ أَمْ تَقُولُونَ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ބުނަނީހެއްތޯއެވެ؟※ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ =
ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم ގެފާނާއި އަދި إسماعيل ގެފާނާ (عليهما السّلام).※ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ = އަދި
إسحاق ގެފާނާއި يَعْقُوب ގެފާނާއި (عليهما السّلام).※ وَٱلْأَسْبَاطَ = އަދި أسْباطُ ންނާއި (އެއީ يعقوب
ގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުންނެވެ.)※ كَانُوا۟ = ވެވަޑައިގެން ވެއެވެ.※ هُودًا أَوْ نَصَـٰرَىٰ ۗ = يهودى ން ކަމުގައި
ނުވަތަ نَصَارى ންކަމުގައެވެ.※ قُلْ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ※ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ ٱللَّهُ
= ބޮޑަށް ދަންނަނީ ކަލޭމެންހެއްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ اللّه ހެއްތޯއެވެ؟※ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިވާނީ ވަކިން ބޮޑު
ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ※ مِمَّن كَتَمَ = ވަންހަނާކުރި މީހަކަށްވުރެ.※ شَهَـٰدَةً عِندَهُۥ = އޭނާގެ އަތުގައިވާ
ހެކިބަސް.※ مِنَ ٱللَّهِ ۗ = اللّه ގެ حضرة ންވާ.※ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ = އަދި اللّه އީ غَافِلُ
ވެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއަކު ނޫނެވެ.※ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުން.※ تِلْكَ أُمَّةٌ =

އެއީ ބައެކެވެ. أُمَّة އެކެވެ.۞ قَدْ خَلَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ފާއިތުވެދިޔައެވެ.۞ لَهَا مَا كَسَبَتْ = އެ أُمَّة އަށް އެމީހުން ކުރިކަންތައް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ وَلَا تُسْئَلُونَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައި ވިކަންތަކާއި މެދުގައެވެ.۞ (١٤١)

إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٨) ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ ކުލަ ޖެހުއްވާށެވެ! الله ގެ دين އަކީ ވަރަށް ރަނގަޅެވެ. އަދި الله ގެ دين އަށްވުރެ ވަރަށް ހެޔޮވެގެންވާ ކޮން دين އެއް ހުރީތޯއެވެ؟ އެއަށްވުރެ ހެޔޮ دين އެއް ނުވެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ސިފާ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ.

- ދަންނައެވެ! نَصَارى ންގެ މީހުން އުފަންވާ ކުދިން ކުޑަކުދިންގެ ނަޖެހުމަށް ކުލަޖެހި ފެންގަނޑެއް ބަހައްޓައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ دين ގެ ބިސްމިލްލާހުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތެވެ. އެފެނަށް ކިޔަނީ مَعْمُودِيَّة އެވެ. އެފެނުގައި ނެރެވެން ފެނަށް އެއީ نَصَارى ނުވާނެ އެވެ. މިއީ مُسْلم ން އުފަންވާ ކުދިން ޚިތާން ކުރުމުގެ ބަދަލުގައިކަމެވެ. އަދި ބައެއް مسلم ން އުފަންވާ ކުދިން ޚިتَان ކުރާކަމަށް إسلام دين ގެ ފަރުޟެއް ކަމަށް ހަދައި ޚިتَان ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ފެނަށް ވައްޓާކަމަށް ވަކިގޮތެއް ނޫނެވެ. މި خُرَافَات ން އަހަރެމެން ބަހައްޓައެވެ. އެއީ ރޫޙާނީ ކަމެކެވެ. މި نَصَار ންގެ މިކަމަށް ރައްދުކުރައްވައި އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައި ބާވައި صِبْغَةُ اللّه وَمَنْ أَحْسَنَ مِنَ اللّه صِبْغَة މި އާޔަތެވެ. واللّه أعلم

(١٣٩) އޭ رَسُول اللّه އެވެ! އެ يهودى ންނާއި نَصَارى ންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ވިދާޅުވާށެވެ! اللّه ގެ ކަންތައްމެދު ތިޔަބައިމީހުން އަޅުގަނޑުމެންނާއި جَدَلُ ކުރަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެވެސް رَبّ އެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް عمل ތަކުގެ ނަތީޖާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުންނާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ނަތީޖާ ހުންނާނެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ ކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިވެގެންނެވެ.

(١٤٠) އޭ يهودى ންނާ نَصَارى ންނެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވަނީ ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم އާއި إسماعيل އާއި إسْحَاق އާއި يَعْقُوب އާއި އަދި أَسْبَاط ން (عليهم السّلام) މި ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން يهودى ންނަކަށް ނުވަތަ نَصَارى ންނަކަށް ވަނީ ކަމުގައިތޯއެވެ؟ (އޭ رَسول اللّه އެވެ!) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަންތަކާމެދު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ތިޔަބައިމީހުންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ اللّه ތޯއެވެ؟ އަދި ތިމާގެ އަތުގައިވާ اللّه ގެ ޝަހާދަތު ވަންހަނާކުރާ މީހަކަށްވުރެ އަނިޔާވެރިކަމުގެ ބޮޑު މީހަކު ކާކުތޯއެވެ؟ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އުފަންވާ يعنى يهودى ންނާއި نصارى ން ތިބީ ދަނެގެންނެވެ. އިސްލާމީ ބޭކަލުން مسلم ންކަން އެއީ އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުގެ معلومات ނެތެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަމަކާ ބެހޭގޮތުން اللّه غَافِلُ ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٤١) ދެން އެބައިމީހުންނީ ފާއިތުވެދިޔައީ ބައެކެވެ. އެބައިމީހުން ކުރެއްވި عمل ތަކުގެ ފުރިހަމަ جَزَاء އެބައިމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފުރިހަމަ جَزَاء ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުންނާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކުރިކަންތަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

۞ سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَ ٱلنَّاسِ مَا وَلَّىٰهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ ٱلَّتِى كَانُوا۟ عَلَيْهَا ۚ قُل لِّلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ ۚ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ ٱلَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى ٱلسَّمَآءِ ۖ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا ۚ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾

މުފުރަދާތު

سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ = ބުއްދިހަލުކަމުގެ جاهل މީހުން ނިކަމެތިން ބުނާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން.۞ مَا وَلَّىٰهُمْ = އެމީހުން އަނބުރުވައިލީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟۞ عَن قِبْلَتِهِمُ = އެމީހުންގެ قِبْلَة އިން.۞ ٱلَّتِى كَانُوا۟ عَلَيْهَا = އެގޮތަށްހުރި އެމީހުންގެ / އެމީހުން އެ قِبْلَة އަށް ނަމާދުކުރި.۞ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لِّلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ = مَشْرِق ފަރާތާއި مَغْرِب ފަރާތް (މުޅިދުނިޔެ) މިލްކުވެ خَاصّ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ.۞ يَهْدِى مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ ދައްކަވައެވެ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެވެ.۞ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ جَعَلْنَٰكُمْ = މިވަނީ ހެދެވިކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްލެއްވީ.۞ أُمَّةً وَسَطًا = عَدْل ވެރި أمّة އެއްކަމުގައި.۞ لِّتَكُونُوا۟ = ކަލޭމެން ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިންކަމުގައި.۞ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ = އަދި رَسُول ހުށްޓަވުމަށްޓަކައެވެ.۞ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ހެކިވެރި ބޭފުޅަކުކަމުގައި.۞ وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ = އަދި މިވަނީހަދަވައިގެ قِبْلَة ނުލައްވައެވެ.۞ ٱلَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ =ކަލޭގެފާނު އެ قِبْلَة އަށް އެއްގޮތަށްހުރި އެވީ، / (އެ قِبْلَة އާ ދިމާއަށް އަޅުކަންކުރެއްވި)۞ إِلَّا لِنَعْلَمَ =މިވަނީހަދަވައިގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމަށް އެންގެވުމަށްޓަކައެވެ.۞ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ = رَسُول އާއި تَبَعَ ވާމީހަކު.۞ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ = އެމީހާގެ ދެފައިގެ ފަހަތަށް އަނބުރާ ދީނުން ފަސްޖެހޭމީހުންގެ ތެރެއިން / ފަހަތަށް އެނބުރިދާމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ وَإِن كَانَتْ = އަދި އެކަންވިޔަސް.۞ لَكَبِيرَةً = ވަރަށްބޮޑު ކަމެއްކަމުގައި.۞ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ = اللّٰه އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވި ބައެއްގެ މައްޗަށް ނޫނީ.۞ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަން ގެއްލުވައިލެއްވުމަށް.۞ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ މީސްތަކުންނަށް.۞ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ނިކަން ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ = (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތި ބޮލިކަނޑައިގެން ވަންނަވަމުން ގެންދަވާތީ ދެކެވޮޑިގެންވަމެވެ.۞ فِى

ٱلسَّمَآءِ ۖ = އުޑުގެ ތިމާލަށް! ۞ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ =ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އަނބުރުއްވާނީމެވެ. / ތިމާލުކުރުއްވާނީމެވެ. ۞ قِبْلَةً تَرْضَىٰهَا ۚ = އެ قِبْلَة އަކަށް ކަލޭގެފާނު ރުހިވޮޑިގެންނވާ قِبْلَة އަކަށް. ۞ فَوَلِّ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމުބާރަކު އަނބުރުއްވާށެވެ! ۞ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި ތިމާލަށް. ۞ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންވީ ކޮންތާކުގައި ވިޔަސް.۞ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ތިމާލުކުރާށެވެ! ۞ شَطْرَهُۥ ۗ = އެތިމާލަށް (مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި ތިމާލަށް)۞ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފޮތްދެވިފައިވާމީހުން (يَهُودِي ނުވަތަ نَصَارَى އިން) ۞ لَيَعْلَمُونَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ۞ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ =ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حَقّ ކަން / مَسْجِدُ الْحَرَام އަށް ކުރިމަތިލުމީ حَقُّ ކަން. ۞ مِن رَّبِّهِمْ ۗ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ۞ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ = އަދި اللّٰه އީ غَافِلُ ވެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ. ۞ عَمَّا يَعْمَلُونَ (١٤٤) =އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކާއިމެދު.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٢) މިސްތަކާންގެތެރެއިން ބޮއްދިރިކަމުގެ ނުބައި ސިކުނޑިން جَاهِل މީހުން ބުނާނެއެވެ. އެމީހުންނަކީ يهودى ންނާއި مُنَافِقُ ންނެވެ. މި مُؤمن ންގެމީހުން އެ قبلة އަކާއި ތިމާލަށް ނަމާދުކުރަމުން އައި قِبْلَة އިން – (بَيْتُ الْمَقْدِس – އިން) އެހެންތިމާލަށް އެމީހުން އަނބުރުވައިލީ ކިއެއްވެގެން ބާވައެވެ؟ އޭގެ جَواب ގައި اللّٰه އެ އަންގަވަނީ އާ محمّد ގެފާނު ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَشْرِق ދެކުނާއި مَغْرِب ދެކުނާއިވެސް مِلْكُ ވެ خَاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. އެހެނީ މުޅިދުނިޔެއިވެސް އެއީ އެކަލާނގެ مِلْك އެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ އަޅަކަށް އެކަލާނގެ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގުގެ ހިދާޔަތްދެއްވައެވެ. (١٤٣) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެންނަކީ عَدْل ވެރި أمّة އެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. يعنى: محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ أمّة ގެ މީހުންކަމުގައި ކަލޭމެން ލައްވައި إبراهيم ގެފާނުގެ قبلة އަށް ކަލޭމެންނަށް توفيق ދެއްވައި އެންމެ މާތް أمّة ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވީ ވަކިން عدل ވެރި أمّة އެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވީ قيامة ދުވަހުން އެންމެހާ أمّة ތަކަށް ހެކިދޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވުމަށެވެ. އަދި رَسُول އާ އެއީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިޔާކަމުގައި ވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރިން ކުރިމަތިލި قبلة ބަދަލުކުރެއްވީ مسجد الحرام އަށް ކުރިމަތިލުމަށް އެންމެފަހުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رَسُول އާ އާއި تَبَعَ ވާމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމަށެވެ. އަދި قِبْلَة ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ مسألة އަކީ اللّٰه އެ ހިދާޔަތް ދެއްވި މީހުންނަށްމެނުވީ ބޮޑުކަމެއް ކަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ނަމާދު ގެއްލުވާލައްވާ ކަލާނގެއަކު اللّٰه ނުކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ މީސްތަކުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (١٤٤) (އޭ رَسول اللّٰه އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމުބާރަކު ބަލައިއުފުއްލަވާ އުޑުގެ ތިމާލަށް އަނބުރުއްވާތީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވީމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ރުހިވޮޑިގެންނވާ قِبْلَة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އަނބުރުއްވާނީމެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމުބާރަކު مسجد الحرام އާއި ތިމާލަށް އަނބުރުއްވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ވީ ކޮންތަނެއްގައިވިޔަސް ނަމާދުކުރާއިރު އެތިމާލަށް ކުރިމަތިލާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން أَهْل كِتَابُ ންނަށް އޭގެ ހަމަ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ حقّ ކަމެއްކަން ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރަމުންދާ ކަންތައްތަކާއިމެދު غَافِلُ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ اللّٰه تعالى ނޫނެވެ.

وَلَئِنْ أَتَيْتَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ ۚ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾ وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟ يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾

މުރާދު

وَلَئِنْ أَتَيْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ގެންނެވިއަސް.❁ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ = يَهودى ންނާއި نَصَارى
ންގެ ގާތަށް❁ بِكُلِّ ءَايَةٍ = ހުރިހާ دليل އެއް.❁ مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ قِبْلَة އާއި تَبَعَ
ނުވާނެއެވެ.❁ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ = އަދި ކަލޭގެފާނަކީ تَبَعَ ވާނޭ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.❁ قِبْلَتَهُمْ = އެމީހުންގެ
قِبْلَة އާއި.❁ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ = އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކުވެސް تَبَعَ ވާނޭ ބަޔަކު ނުވެއެވެ.❁ قِبْلَةَ بَعْضٍ =
އަނެއްބައެއްގެ قِبْلَة އާއި.❁ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު تَبَعَ ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ.❁ أَهْوَآءَهُم= އެމީހުންގެ هَوَى
نفس އާއި / އެމީހުންގެ އެދުމާއި އުފާވެރި.❁ مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްވެއްޖެކަމުގެ ފަހުން. مِنَ
ٱلْعِلْمِ = عِلْم ގެ ތެރެއިން. (وحى ގެ ތެރެއިން.)❁ إِنَّكَ إِذًا = އެހެންކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީ.❁
لَّمِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.❁ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ =
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވި މީސްތަކުން. (ދަންނަހުއެވެ.)❁ يَعْرِفُونَهُۥ އެމީހުން އެކަން ދަންނައެވެ. (مسلم
ންގެ قبلة އަކީ حقّ قبلة ކަން ދަންނައެވެ. ނުވަތަ محمّد ގެފާނުގެ رَسول ކަން އެއީ ހަމަ حقّ ކަން ދަންނައެވެ.)❁ كَمَا
يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ދަރިން ދަންނަހާ ދަރަޖައިން.❁ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު.❁ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން حقّ ވަންހަނާކުރަނީއެވެ.❁ وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ = އެމީހުން ދަންނަނިވިހާލު.❁ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ = حقّ އަކީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ.❁
فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!❁ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾ =
ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ = ކޮންމެ ބައެއްގެ އަތުގައިވެސް ހުއްޓެވެ. (ކޮންމެ ދީނެއްގެ ބައެއްގެ
ކިބްލަތަކާއި ވަކިވިހާލު ދިމާއެއް ވެއެވެ.)❁ هُوَ مُوَلِّيهَا = އެއީ އެބައަކު ކިބްލައަކަށް ދިމާކުރެވެ.❁ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ = ފަހެ
ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް އަވަސްވެ ވާދަކުރާށެވެ!❁ أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކޮން
ތަނެއްގައިވިޔަސްވެސް.❁ يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا = اللّٰه (قِيامة ދުވަހުން) ކަލޭމެން އެންމެން ގެންނަވައި جَمَعَ
ކުރައްވާނެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى . ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾
=ކޮންމެ ކަމަކަށް ވަރުގަދަ ކުދުރަތްތެރިކަމާއެކު ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު

ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާ ކޮންމެތަނެއްގައި. ❁ فَوَلِّ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުމަތި އަނބުރުއްވާށެވެ! / ދިމާކުރައްވާށެވެ! ❁ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مسجد الحرام އާއި ދިމާޔަށް. ❁ وَإِنَّهُۥ لَلْحَقُّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حَقُّ ކަން يَقِيْن އެވެ. ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން. ❁ وَمَا ٱللَّهُ بِغَـٰفِلٍ = އަދި الله تعالى غَافِل ވެވޮޑިގެންވާ ކަތަރުކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ عَمَّا تَعْمَلُونَ (١٤٩) = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކާއިމެދު. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٤٥) (އޭ رَسول الله އެވެ!) يهودى ންނާއި نَصَارى އިންގެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ކޮންމެފަދަ دليل އެއް ގެންނެވިޔަސް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ قبلة އާއި تبع ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީވެސް އެމީހުންގެ قبلة އާއި تبع ވާނޭ ބޭކަލަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބައެއް އަނެއްބައެއްގެ قبلة އާއި تبع ވާނޭ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި عِلْم އާއި وحى ގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވި معلومات އައުމަށްފަހު އެތަކެތި ދޫކޮށް އެމީހުންގެ هَوَى نفس އާއި ކަލޭގެފާނު تبع ވެވަޑައިގަންނަވައިފި ނަމަ އޭރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް މިބުނެވުނީ قبلة އަކީ ހަމަ حقّ قبلة އެވެ.)

(١٤٦) يهودى ންނާއި نَصَارى އިން އެމީހުންގެ ދަރިން ދަންނަހާފަދައިން އެއީ حَقّ ކަން ދަންނާނެއެވެ. (مؤمن ންގެ قبلة އަކީ مسجد الحرام ކަން) ދަންނާނެއެވެ. ނުވަތަ محمّد ގެފާނުގެ رسول ކަމަކީ ހަމަ حقّ رسول ކަމެއްކަން ދަންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ފޮތްތަކުންނާއި އިސްވެދިޔަ رسول ންގެ ބަސްފުޅުތަކުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންކޮޅު އެމީހުންކުޅު އެއްބަޔަކު ދަރަވަރާ ދެނެތިބެ حال ގައި حقّ ވަންހަނާކޮށް ފޮރުވަނީއެވެ.

(١٤٧) އޭ رَسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ އެއްޗަކީ ހަމަ حقّ އެވެ. (مؤمن ންގެ قبلة އަކީ ހަމަ مسجد الحرام އެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ނުވާހުރިކަމެވެ.

(١٤٨) އަދި ކޮންމެ دين އެއްގެ ބަޔަކަށްވެސް ވަކިދިމާއެއް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެބަޔަކު އަޅުކަންކުރާއިރު ކުރިމަތިލާ قبلة އެވެ. ދިމާއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ކުރުމަށް ވާދަކޮށް އަވަސްވެގަންނާށެވެ! ކަލޭމެން ކޮންމެތާކު މަރުވި ވެއްޖެއްޔާވެސް قيامة ދުވަހުން الله تعالى ކަލޭމެން އެންމެން އެއްކުރައްވާ جمع ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ކޮންމެކަމަކަށް ކުދުރަތުވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާ ކޮންމެތާކުން އަދި ކޮންމެތަނަކުން ހުންނެވިޔަސް ނަމާދުކުރައްވާއިރު قِبْلَة އަކަށް مَسْجِدُ الحَرَام އަށް ކަލޭގެފާނު ކުރިމަތިލައްވާށެވެ! އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ حقّ ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާއިމެދު الله تعالى غَافِل ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِى وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَٱذْكُرُونِىٓ أَذْكُرْكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِى وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެތަނެއްގައި. ۞ فَوَلِّ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނުފުޅު އަނބުރުއްވާށެވެ! ދިމާކުރައްވާށެވެ! ۞ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مسجد الحرام އާއި ދިމާއަށް. ۞ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންވީ ކޮންމެތަނެއްގައިވިޔަސް. ۞ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް އަނބުރާށެވެ! / ދިމާކުރާށެވެ! ۞ شَطْرَهُۥ = އޭގެދިމާއަށް. ۞ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ = މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ނުވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ حُجَّةٌ = ހުއްޖަތެއް حُجَّة އަކީ / دليل އެވެ. ۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން އަނިޔާވެރިވީމީހުން ފިޔަވައި. ۞ فَلَا تَخْشَوْهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (مُؤْمِنުން) އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ! ۞ وَٱخْشَوْنِى = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައެވެ. ۞ كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ފަދައިންނެވެ. ۞ رَسُولًا مِّنكُمْ = ކަލޭމެންނުން رَسُول ބޭކަލަކު. ۞ يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ = އެބޭކަލަކު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ. ۞ ءَايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ وَيُزَكِّيكُمْ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެން طَاهِر ކުރައްވައި. ۞ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ކަލޭމެންނަށް އެކަލޭގެފާނު ފޮތް ކިޔަވައިދެއްވާ. ۞ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة އާއި / سُنَّة އާއި. ۞ وَيُعَلِّمُكُم = އަދި އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް އުގަންނަވައިދެއްވާ. ۞ مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަނުވާ ކަންކަމެވެ. ۞ فَٱذْكُرُونِىٓ = ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރާށެވެ! / ذِكر ކުރާށެވެ! ۞ أَذْكُرْكُمْ = އަހުރެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَٱشْكُرُوا۟ لِى = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ! ۞ وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾ = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކާފަރުނުވާށެވެ! ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٠) އަދި ކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގެން ހުންނަވާ ކޮންމެތަނެއްގައިވެސް ނަމާދުކުރުމުގެ ކުރައްވަންޏާ مَسْجِدُ الحَرَام އަށް ކުރިމަތިލެއްވާށެވެ! އަދި އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެންވީ ކޮންމެތަނެއްގައިވެސް ކަލޭމެން ނަމާދުކުރާއިރު އެދިމާއަށް ކުރިމަތިލާށެވެ! އެއީ އެއްވެސް ބަޔަކަށް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް حُجَّة ދެއްކޭނެ ނުހުންނާނެގޮތުންނެވެ. (يهودى ންގެމީހުން ބުނަނީ محمّد ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أصحاب ން އަހުރެމެންނާ ތަބާވެ ދީނުގައެވެ. އެކަމަކު ނަމާދުކުރަނީ އަހުރެމެންގެ قِبْلَة އަށެވެ. މި حُجَّة ގެ މައްޗަށް އެމީހުން جَدَل ކުރާކަމުގައިވިއެވެ. އެހެންވެ الله تعالى مؤمن ންގެ ކިބައިން އެއްސަރަދު ޖެއްސަވައިދެއްވިއެވެ. މިހާރު ދެން އެމީހުންނަކަށް އެއްޗެއް ދިމާކުރުމުގެ އެއްވެސް حُجَّة އެއްނުވާނެއެވެ.) އެމީހުންގެތެރެއިން އަނިޔާވެރިވާބަޔަކާ މިހާރު ބުނާނެއެވެ. އެމީހުންނަކީ قريش ވަންސައިގެ މީހުންނެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުގަންނާށެވެ! އަދި قبلة ބަދަލުކުރުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކުރުއްވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

(١٥١) އެއީ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން رَسُول ބޭކަލަކު ކަލޭމެންގެތެރެއަށް ފޮނުއްވިފަދައިންނެވެ. (އެއީވެސް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة ފުރިހަމަ ކުރުއްވުމުގެ ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.) އަދި އެބޭކަލަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވައި ސާފުކުރުއްވައި އަދި ހަޑިކަމުން އެންމެހައި ކަލޭމެން ކަލޭމެން طَاهِر ކުރައްވައި އަދި އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައި قرآن އާއި މާތްވެގެންވާ سُنّة އުގަންނަވައިދެއްވައި އަދިވެސް ކަލޭމެން ދަންނަކަށްނުވާ ނުވާ އެތައްކަމެއް އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް އުގަންނަވައި ދެއްވުމުގައެވެ.

(١٥٢) ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އޭރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރުއްވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ކާފަރުނުވާށެވެ!

* ދަންނައެވެ! سَيَقُول السُّفَهَاء މިއަށުން ފެށިގެންވާ ގޮތުގަނޑެއްކަން މިއާޔަތް بَيْتُ المَقْدِس ން مَسْجِدُ الحَرَام އަށް قِبْلَة ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ ވާހަކައެވެ. އެކަންހިނގީ هجرة އިންފަހުން ސަތާރަމަހުގައި ކަމުގައިވެއެވެ. رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم، މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވިފަހުން بَيْتُ المَقْدِس އާ ދިމާއަށް ނަމާދުކުރުއްވުމުގައި ސޯޅަ ނުވަތަ ސަތާރަ މަސްދުވަސްވެއެވެ. އޭގެފަހުން كعبة الله އާއި ދިމާއަށް - އެބަހީ مَسْجِدُ الحَرَام - އާއި ދިމާއަށް ކުރިމަތިލެއްވުމަށް އަމުރުފުޅު އައުމުން އެވަގުތުން ފެށިގެން مسلم ންގެ قِبْلَة އެއްކަމުގައި مكّة ގެ مَسْجِدُ الحَرَام ވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެދިމާއަށް އެންމެފުރަތަމަ ކުރެއްވި ނަމާދުކަމުގައިވަނީ عصر ނަމާދެވެ. އަދި قِبْلَة މިގޮތަށް ބަދަލުކުރެއްވުމުގެ ސަބަބުތަކުންވެސް، އަދި އޭގެ حِكمة އެވަނީ آية ގައި އަންގަވާފައެވެ. އެއީ رَسُول އާ އަށް تَبَع ވާމީހުންނާ ނުވާމީހުން ބެއްލެވުމަށެވެ. މިކަމާ ބެހޭ ދިގުވާހަކައެއް سِيرة ފޮތްތަކާއި تفسير ފޮތްތަކުގައިވެސްވެއެވެ. އެފަދަކަންތައް މިފޮތް އެކަށީގެންނުވާތީ މިވަރުން ކުރުކޮށްލީއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٥٣﴾ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَن يُقْتَلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتٌۢ ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ وَلَـٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلْخَوْفِ وَٱلْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَنفُسِ وَٱلثَّمَرَٰتِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٥٥﴾ ٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَـٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوٓا۟ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَٰتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ ۞ إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

މާނަ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ ٱسْتَعِينُوا۟ =ކަލޭމެން ވާގިއެދޭށޭވެ! ❁ بِٱلصَّبْرِ
وَٱلصَّلَوٰةِ = ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ.❁ مَعَ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٥٣﴾
=ކެތްތެރިންނާއި އެކުގައެވެ. ❁ وَلَا تَقُولُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! ❁ لِمَن يُقْتَلُ = قَتْلُ
ވެވޭމީހުންނާމެދު.❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި.❁ أَمْوَٰتٌ = މަރުވެފައިވާ ބައެކެވެ.❁ بَلْ أَحْيَآءٌ = އަދި
ކިޔައް ހެއްދުވެ ދިރިހުރި ބައެކެވެ.❁ وَلَـٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ =އަދި އެނގެންއަކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް
ނޭނގޭނެއެވެ.❁ وَلَنَبْلُوَنَّكُم =އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ.❁ بِشَىْءٍ مِّنَ
ٱلْخَوْفِ = ބިރުވެރިކަމުގެ ބައެއްކަންތަކުން.❁ وَٱلْجُوعِ = ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގެގޮތުންނާއި.❁ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلْأَمْوَٰلِ
= އަދި މުދާ މަދުކުރެއްވުމުގެގޮތުންނާއި.❁ وَٱلْأَنفُسِ އަދި މީހުންނާއި.❁ وَٱلثَّمَرَٰتِ = އަދި ގަސްގަހާގެހި ނަތީޖާ
(މަލިވަރު) މަދުކުރެއްވުމުންނާއި.❁ وَبَشِّرِ ٱلصَّـٰبِرِينَ ﴿١٥٥﴾ =އަދި ކެތްތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާށެވެ!
❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ / އެ ކެތްތެރިންނަކީ.❁ إِذَآ أَصَـٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌ = އެމީހުންނަށް مُصِيبَة އެއް
ޖެހިއްޖެއްޔާ.❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުންނަކީ ބުނާމީހުންނެވެ.❁ إِنَّا لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވަނީ الله އަށެވެ. /
އަހުރެމެންވަނީ الله ގެ މިލްކެވެ.❁ وَإِنَّآ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿١٥٦﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެނބުރި رُجُوع
ވާނީވެސް ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނަށެވެ!)❁ عَلَيْهِمْ صَلَوَٰتٌ = އެމީހުންގެ
މައްޗަށްހުރި صلوات އެވެ. / ރަޙުމަތްލެއްވުމެވެ.❁ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرةން.❁ وَرَحْمَةٌ = އަދި رحمة
އާއި.❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.❁ ٱلْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ =ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ
މީހުންނެވެ. ❁ ۞ إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ = ހަމަކަށަވަރުން صَفَا ފަރުބަދައާއި مَرْوَة ފަރުބަދަވަނީ.❁ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ❁ الله ގެ

شِعَار ތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. / اللّه ގެ دين ގެ علامة ތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.❁ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ = ފަހެ ގެފުޅަށް حَجُّ ވެއްޖެއްޔާ. / حَجّ އަށް ދިޔައީމާ.❁ أَوِ ٱعْتَمَرَ = ނުވަތަ عُمْرَة ވެއްޖެއްޔާ.❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ = ފަހެ އޭނާގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا = އެދެފަރު ދެމެދު ހިނގުމަކުން.❁ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا = އަދި ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި سُنَّة ގެގޮތުގައި حَجُّ عُمْرَة ވެއްޖެއްޔާ (ފަރުޟަށްވުރެ).❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ.❁ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾ = شكر ވެރިވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٣) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ! ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދުން ކަލޭމެން ވާގިއެދޭށެވެ! (اللّه ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހުރުމަށް ވާގިއެދޭށެވެ! އެހެނީ ކަންކަމުގެމައްޗަށް قواعد ން ކެތްކުރުމީ اللّه ގެ ތަރުބިއްޔަތުން ލިބޭނެކަމެކެވެ. ނަމާދުކުރުމުން اللّه ގެ حضرة ން ތިމާގެ ބޭނުންތައް ފުރިހަމަވެގެންދެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކެތްތެރިންނާއެކު اللّه ގެ ޢިނާޔަތް ތިރިވޭގޮތުންވެއެވެ.

(١٥٤) އަދި اللّه ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް މަރުވެގެންދިޔަ މީހުންނަކީ حقيقة ގައި މަރުވެދިޔަބައެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން ނުބުނާށެވެ! އަދި ކިޔައްތޯއެވެ؟ އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ދިރިހުރި ބަޔެކެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކަށް އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަމެއްގެ إحساس ނުވާނެއެވެ.

(١٥٥) ބިރުވެރިކަމުގެ ކަންކަން ދިމާކުރެއްވުމުންނާއި ބަނޑުހައިހޫނުކަން ދިމާކުރެއްވުމުންނާއި މުދާ މަދުކުރެއްވުމުންނާއި އަދި ފުރާނަ މަދުކުރެއްވުމުންނާއި ގަސްގަހާގެހިގެ މޭވާ މަދުކުރެއްވުމުންނާއި މިފަދަ އެންމެހާ ކަންކަމުން މިމުޅިހާލަތުގައި ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ. މިކަންކަން ތަޖުރިބާ ކުރައްވާތީ ކެތްކުރާނަމަ މިފަދަ ކަންކަން ދިމާވާއިރު ކެތްތެރިވާމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

(١٥٦) ދެންފަހެ މިބާވަތް ކެތްތެރިންނަކީ އެމީހުންނަށް مُصِيبَة އެއް އަދި ނުތަވާ ކަންތައްގަނޑެއް ދިމާވުމުން اللّه ހަނދާންކޮށް "إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ" މިފަދައިން ކިޔާ اللّه ގެ حضرة ން ވާގިއެދި އެފަރާތަށް رُجُوع ވާމީހުންނެވެ. އެ عِبَارَة ގެ މާނައީ "އަޅުގަނޑުމެނީ اللّه ގެ مِلْك އެއްޗެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން އަނބުރާ رُجُوع ވާންވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ." މިއެވެ.

(١٥٧) މިފަދަ ސިފަތަކުގައި ހުރިމީހުން ދަންނާށެވެ. އެފަދަމީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ޞަލަވާތާއި رحمة ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގުގައި ވާމީހުންނެވެ.

(١٥٨) ހަމަކަށަވަރުން (مكّة ގެ حَرَم ކައިރީގައިވާ) صَفَا ފަރުބަދައާއި مَرْوَة ފަރުބަދައަކީ اللّه ގެ دين ގެ علامة ތަކުގެތެރެއިން ހިމެނިގެންވާ ދެފަރުބަދައެވެ. ފަހެ ގެފުޅަށްގޮސް حجّ ވާމީހާ ނުވަތަ عُمْرَة ވުމަށްޓަކާ ދިޔަ މީހާ އެދެފަރު سَعْيُ ކުރުމަކީ — ކަނޑައެޅިގެންވާ قواعد ން ހިނގުމަކީ އޭނާގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވާނެއެވެ. (އެދެފަރު ހިނގުމަކީ حَجُّ عُمْرَة ގެ واجب ގެތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.) އަދި فرض حَجّ ފިޔަވައި سُنَّة ގެގޮތުން حَجُّ عُمْرَة ކުރިމަތިލައިފިނަމަ ހެވާއި ދަރުމަ ލިބޭނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ އަޅުތަކުންގެ ހެޔޮ عَمل ތަކަށް شكر ވެރިވޮޑިގެންވާ އަދި އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ހާލަތު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡتُمُونَ مَآ أَنزَلۡنَا مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلۡهُدَىٰ مِنۢ بَعۡدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أُوْلَٰٓئِكَ يَلۡعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلۡعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ وَأَصۡلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيۡهِمۡ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمۡ كُفَّارٌ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ لَعۡنَةُ ٱللَّهِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ ﴿١٦١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابُ وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾ وَإِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾ إِنَّ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱلۡفُلۡكِ ٱلَّتِي تَجۡرِي فِي ٱلۡبَحۡرِ بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن مَّآءٖ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٖ وَتَصۡرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ وَٱلسَّحَابِ ٱلۡمُسَخَّرِ بَيۡنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

ލަފުޒީމާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡتُمُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ވަންހަނާކުރާމީހުން / ސިއްރުކުރާމީހުން.۞ مَآ أَنزَلۡنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިތަކެތި.۞ مِنَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ގެތެރެއިން.۞ وَٱلۡهُدَىٰ = އަދި ތެދުމަގުގެ.۞ مِنۢ بَعۡدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް އެތަކެތި ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށްފަހު.۞ فِي ٱلۡكِتَٰبِ = ފޮތުގައި (توراة އާއި إنجيل އާއި އަދި قرآن ގައިވެސް.) ۞ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން ހަންހަނެވެ.۞ يَلۡعَنُهُمُ ٱللَّهُ = الله تعالى އެމީހުންނަށް لَعْنَة ކުރެއްވާނެއެވެ.۞ وَيَلۡعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ = އަދި لَعْنَة ކުރާމީހުންވެސް، لَعْنَة ކުރާނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް އާއި ملائكة ބޭކަލުންނާ އިންސާނުންގެ މީސްތަކުންނެވެ.)۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ = توبة ވީ މީސްތަކުން ފިޔަވައި.۞ وَأَصۡلَحُواْ وَبَيَّنُواْ = އަދި އެމީހުން إصلاح ކޮށް އަދި بَيَان ކޮށްފި.۞ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން ހަންހަނެވެ.۞ أَتُوبُ عَلَيۡهِمۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް توبة ލައްވާނީމެވެ.۞ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން توبة ލައްވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުން.۞ وَمَاتُواْ = އަދި އެމީހުން މަރުވި.۞ وَهُمۡ كُفَّارٌ = އެމީހުން ކާފިރުން ކަމުގައި ވެގެންވާ حال. أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން ހަންހަނެވެ.۞ عَلَيۡهِمۡ لَعۡنَةُ ٱللَّهِ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރި الله ގެ لَعْنَة އެވެ.۞ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ = އަދި މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި.۞ وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ ﴿١٦١﴾ = އަދި އެންމެހާ މީސްތަކުންނާއި.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެ لَعْنَة ގައި ދެމިތިބޭހުށިގެން.۞ لَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ލުއިނުކޮށްދެވޭނެއެވެ.۞ ٱلۡعَذَابُ = عَذَاب.

۞ وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾ = އަދި ތަންވަޅުދިނުމަށް ފަސްކޮށްދެވޭގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން ނުވާނެއެވެ.۞ وَإِلَٰهُكُمۡ އަދި ކަލޭމެންގެ إله އަކީ.۞ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞ = ހަމަ އެކެއް إله އެކެވެ. (އެއްކަލާނގެވަންތަ الله އެވެ.)۞ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންއެއްވެސް حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾ = އެއީ رحمن ވަންތަ رَحيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުމުގައި ވެއެވެ.۞ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭދުވާ ބަދަލުވާ ތަފާތުވުމުގައި.۞ وَٱلۡفُلۡكِ = އަދި ބޮޑު ދޯނި އުޅަނދުފަހަރުގައި.۞ ٱلَّتِي تَجۡرِي فِي ٱلۡبَحۡرِ = އެއުޅަނދު ކަނޑުގައި ދުވާ.۞ بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންގެ مَنْفَعَ އަށް.۞ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = އަދި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާއި.۞ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން / ވިލާން.۞ مِن مَّآءٖ

= ވާރޭގެ ބާރުހިންނެވި.۞ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ފަހެ އެއިން އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވައި.۞ بَعْدَ مَوْتِهَا =
އެބިންގަނޑު މަރުވެފައިވުމަށްފަހު.۞ وَبَثَّ فِيهَا = އަދި އެބިންމަތީގައި އެކަލާނގެ فَرَق ކުރައްވައި / ހަރުދަނައި.۞ مِن
كُلِّ دَابَّةٍ = ކޮންމެ ދިރޭތަކެއްޗެއް (ބިމުގައި ހިނގާބިނގާވާ އަދި ބަރަވާތް ކުރާ ކޮންމެ ދިރޭތަކެއްޗެއް/
ކަނޑުފަސޮވަސް ބިމުގައިބައްކަމުގައިވެސް.)۞ وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ = އަދި ވައި އެކިފަރާތްފަރާތަށް
ބަދަލުކުރައްވުމުގައިވާ.۞ وَٱلسَّحَابِ ٱلْمُسَخَّرِ = އަދި ކިޔަމަންކުރައްވާފައިވާ ވިލާގަނޑުގައިވާ.۞ بَيْنَ ٱلسَّمَآءِ
وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމާއިދެމެދު.۞ لَءَايَٰتٍ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ހެކިތަކާއި دليل ވެއެވެ.۞ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾
= ބުއްދިވެރިން ވިސްނާބަޔަކަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٥٩) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވައި ބާވައިލެއްވި ބަޔާންވެގެންވާ بَيَان ދަލީލު دَلِيل އާއި ތެދުމަގު ވިސްނަވާނުންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވައި އެންގެވުމަށްފަހު އެތަކެތި ވަންހަނާކޮށް ސިއްރުކޮށް ވިސްނަވާނުންނަށް عامّ ކޮށް ނަސާރާވިޔުން ދޫކޮށްފައިވާ. އެމީހުންނަކީ الله ގެ لَعْنَة އާއި މަލާއިކަތުންގެ لَعْنَة ވެއެވެ. މިއާޔަތުން بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ يهودى ންގެ ބައެއް عَالِم ން ކަންތައްކުރިކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުންގެ ފޮތުގައިވާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ ބައެއް خبر ތަކާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް ސިފަފުޅުތައް بَيَان ކުރައްވައި އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވާނެކަމުގެ نبي އާ ކަމާ ވެއްޖެކަމަށް ހިތުން ދަނެތިބެ އަދި އެމީހުން ވަންހަނާކޮށް ސިއްރުކޮށް އެކަލޭގެފާނު رسول ކަމާމެދު ޝައްކު ކުރެއްވުނުކަމަށް ހަދައިގެން ދިން ވާހަކައެވެ. ފަހެ يهودى ންނަށް އެކަމަށް إسلام دين ގެ ކަމުގައި ތިބިއަހަރެން އެނގިހުރެ އެކަމަކީ ސިއްރުކޮށްފައިވާ ވަންހަނާކޮށް ކޮންމެހެން ކޮށްފައިވާ މިއާޔަތުގައި މިވާ وعيد ގެ ދަރަޖައަށް ނުވާނެއެވެ. އެމީހަކަށް الله ގެ لعنة حقّ ވެއްޖެއެވެ.

(١٦٠) އެފަދަމީހުންގެ توبة ވެ އެމީހުން ނުބައިކުރިކަންތައް إصلاح ކޮށް ބަޔާންކޮށް بَيَان ކޮށްދިނުމުން ފިލުވައެވެ. ފަހެ އެފަދަމީހުންނަށް الله تَوبة ޤަބޫލުކުރައްވައި ރަނގަޅުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަ ރަނގަޅުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއި ގިނަގިނައިން توبة ޤަބޫލު رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

(١٦١) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި ވިސްނަކަން އަދި އެމީހުން އެކާފަރުކަމުގައި މަރުވެދިޔައީމާ އެމީހުންނަށް الله އާއި ملائكة ބަޔަކުންނާ އަދި އެންމެހައި ވިސްނަކަންގެ لعنة ހުއްޓެވެ.

(١٦٢) އެމީހުންގެ އެ لَعْنَة ގައި ތިބޭނޭއެވެ. عَذَاب ގައި ދެމިތިބޭހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން عَذَاب ލުއިކުރެވޭނެ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް عُذْر ދެއްވުމަށްޓަކައި އެއްވެސް ވަގުތެއްވެސް ލިބޭނޭހުއްޓެވެ. ނުވެދެވޭނެއެވެ.

(١٦٣) އަދި ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމައެކަނި އެއްކަލާނގެ އެވެ. إله އެކަކެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންވެވޭ حقّ އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ رحمن ވަންތަ رحيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦٤) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވުމުގައިވާއި، ރޭގަނޑާ ދުވާލު ތަފާތުކުރެއްވުމުގައިވާއި، އަދި ވިސްނަކަންގެ مَنْفَع އަށްޓަކައި ކަނޑުގައި ދުވާ އުޅަނދުފަހަރުތަކުގައިވާއި – އަދި الله އުޑުން ބާވައިލައްވާ ފެނުގައިވާއި ބިންގަނޑު މަރުވެފައިވުމަށްފަހު އެއިން އެކަލާނގެ ދިރުއްވައި އަދި ބިމުގައި އަދި ހުރިހާ ދިރޭތަކެއްޗެއް ފަދަ ހިނގާބިނގާ ތަކެތީގައިވާއި – އަދި ވައި ދިރޭދިރޭފަރާތަށް ބަދަލުކުރެއްވުމުގައިވާއި – އަދި އުޑާއި ބިމާއި ދެމެދު ކިޔަމަންކުރައްވާފައިވާ ވިލާގަނޑުގައިވާއި މި އެންމެހައި ކަންކަމުގައި الله ގެ قدرة ބޮޑުކަމާއި ވަޙްދާނިއްޔަތާއި ރަބޫބިއްޔަތަށް ދެލާލަތުކުރާ ހެކިތަކާއި دليل އާއި علامة ތަކެއް ވެއެވެ. އެކަމަކީ ބުއްދިވެރިން فكر ކުރާ ބަޔަކަށެވެ. (އެންމެހައި މީހުން އެއްވެސް އެއްކަލާނގެ ވިސްނާކަމަށް ނަސޭހަތެވެ.)

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ۗ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا ۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

މުފްރަދާ

وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެތެރެއިން ވެއެވެ.❁ مَن يَتَّخِذُ = ހިފާމީހުން / إختيار ކުރާމީހުން.❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. أَندَادًا = شَرِيْك ތަކަށް.❁ يُحِبُّونَهُمْ = އެމީހުން އެތަކެއްޗަކަށް ލޯބިވެއެވެ.❁ كَحُبِّ ٱللَّهِ = اللّٰه އަށް ލޯބިވާފަދައިން.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުން.❁ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ = اللّٰه އަށް ލޯބިވާގޮތުގައެވެ.❁ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިން ދެކޭނަމަ. مُشْرِك ން ދެކޭނަމަ.❁ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުން عَذَاب ދެކޭހިނދު.❁ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި ބާރުވެރިކަން اللّٰه އަށްކަން.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ.❁ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ = عَذَاب ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެކަން.❁ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ = تَبَع ވެވުނުމީހުން ބަރީއަވެގަންނަހިނދު.❁ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ = ތަބާވި މީހުންގެ ކިބައިން.❁ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ = އަދި އެމީހުން عَذَاب ދުށެވެ.❁ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ކެނޑިއްޖެ.❁ ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ އެންމެހައި ސަބަބުތަކެއް. / އެންމެހައި ގުޅުންތަކާއި مَوَدَّة ❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ އަދި تَبَع ވިމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދެވަނަފަހަރަކަށް ދުނިޔެއަށް ދެވޭނަމަ.❁ فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގަންނާނެއެވެ.❁ كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا = އެމީހުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގަތްފަދައިން.❁ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.❁ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ = اللّٰه އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ عَمَلُ ތައް ދައްކަވަނީ.❁ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށްވާ ހިތާމަތަކެއްކަމުގައި.❁ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ = އަދި އެމީހުންނަކީ ނުކުންނާނޭ ބައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ.❁ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾ = ނަރަކައިން.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައިވާ ތަކެތިން ކަލޭމެން ކާށެވެ!❁ حَلَٰلًا طَيِّبًا = حَلَالُ ރަނގަޅު ތަކެއްޗެއް.❁ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ!❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شَيْطَان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް.❁ إِنَّهُۥ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ކަލޭމެންނަށްވާ.❁ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ = بَيَان ވެގެންވާ عَدَاوة ތެރިއެކެވެ.❁ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم = އޭނާ ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރަނީ.❁ بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ = ނުބައިކަންތަކާއި فَاحِش ކަންތަކަށެވެ.❁ وَأَن

تَقُولُواْ = އަދި ކަލޭމެން ބުނުމަށެވެ.۞ عَلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ ރަސްކަލާނގުގެ މައްޗަށް.۞ مَا لَا تَعْلَمُونَ (١٦٩) = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٥) އަދި اللّٰه ފިޔަވައި شَرِيْكُ ތަކެއް ހިފައި إخْتِيَار ކުރާމީހުން އުޅެތެވެ (އެބަހީ ބުދުން އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކު) މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ އެ شريك ތަކަށް اللّٰه އަށް ލޯބިކުރާފަދައިން ލޯބިކުރެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އީމާންވީ މީސްތަކުން اللّٰه އަށް ލޯބިވުން މާބޮޑެވެ. އަދި شَرِيْكُ ކުރި މީސްތަކުންނަށް قيامة ދުވަހުން عَذَاب ފެންނަހިނދު އެންމެހައި ބާރަކާއި އާރެއް خاصّ ވާ مِلْكُ ވެރިކަމަކީ ހަމައެކަނި اللّٰه އަށްކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެ ނަމައެވެ. (އެހިނދުން އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނެއެވެ. އެކަމަކު ދުނިޔޭގައި އެމީހުން އެއާދެއް ވިސްނިނަމައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ عَذَاب ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެކަންވެސް އެމީހުންނަށް އެނގި ބައްޓަންވާނެއެވެ. (އެކަމަކު ދެން އޭރުން އެނގުނީ ހަމަހުސްނަމައެކެވެ.)

(١٦٦) اللّٰه ފިޔަވައި އެހެނިހެން ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކޮށް تبَعَ ވެގެން އުޅުނުމީހުންގެ ކިބައިން އެ تَبَعَ ވެވުނުތަކެއް (އަޅުކަންވެވުނުތަކެއް) ދުރުވެ ބަރީއަވެގަތް އަދި އެ تَبَعَ ވިމީހުންނަށްވުރެ عَذَاب އެމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް ފެނުނު ހިނދު ދެފަރާތުގައި އެބަހީ تبَعَ ވިމީހުންނާއި تبَعَ ވެވުން ދެފަރާތުގެދެމެދުގައިވާ އެންމެހައި ގުޅުމާއި مَوَدَّة ކެނޑިދާނެއެވެ.

(١٦٧) تبَعَ ވިމީހުން - އެބަހީ اللّٰه ފިޔަވައި އެހެނިހެން ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރި މީހުން ބުނާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދުވަސްފަހަރަކަށް ދުނިޔެއަށް އާދެވުނު ވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން އެތަކެތި ބަރީއަވެގަތްފަދައިން އަޅުގަނޑުމެންވެސް އެތަކެތީގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގަންނާނީމުއެވެ. އެކަމަކު ދެން އެއީ ހަމަ ނުވާނެކެވެ. (އެއަށް ފުރުޞަތެއް ނުލިބޭނެއެވެ.) އެމީހުންގެ ނުބައި عَمَلُ ތައް ހިތާމަތަކެއްކަމުގައި اللّٰه تعالى އެމީހުންނަށް ދައްކަވާ ހުށިއެވެ. އަދި ނަރަކައިން ނުކުންނާނޭބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١٦٨) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ބިމުގައިވާތަކެތީގެތެރެއިން حَلالُ ރަނގަޅުތަކެތި ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ! އަދި شَيْطَان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި ކަލޭމެން تَبَعَ ނުވާށެވެ! (އޭނާގެ ވަސްވާހުގެ ނުބައި ނުރައްކާ ކަންތައް ކަލޭމެން ނުކުރާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އޭނާގެ عَدَاوة ތެރިކަން ބަޔާންވެގެންވާ ކަލޭމެންގެ عَدَاوة ތެރިޔާއެވެ.

(١٦٩) އޭނާ ކަލޭމެންނަށް އަމުރުކުރަނީ ނުބައިކަންތަކަށާއި ކުށްފާފައަށާއި فَاحِش ކަންތައްތައް ކުރުމަށާއި އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަމެއް اللّٰه އާއިމެދު ކަލޭމެން ބުނުމަށެވެ. اللّٰه ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދާ ބުނުމަށެވެ. (ނުބައި ކަންތައްތަކަކީ ބޮޑު ފާފަތަކެވެ.) فَاحِش ކަންތައްތަކީ އެކަމެއްގެ ވަރަށް ބޮޑު ހުތުރު ކަންތަކެވެ. އިލުން ނުފެންނަ ކަންތަކެވެ. ނުވަތަ اللّٰه އަށް ދޮގުހެދުމެވެ. / ނުވަތަ ޒިނޭ ކުރުމެވެ. والله أعلم .

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۗ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً ۚ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَٱشْكُرُوا لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۙ أُولَٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ إِلَّا ٱلنَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް (مُشْرِك ނަށަށް) ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ ٱتَّبِعُوا = ކަލޭމެން تَبَعَ ވެރިވޭ! ❁ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّٰه ބާވައިލެއްވި ތިޔައެއްޗަކަށް. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ بَلْ نَتَّبِعُ = އެހެންނޫނެވެ. އަދި ތަބާވާނީއެވެ؟ އަހުރެމެން تَبَعَ ވެރި. ❁ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެގޮތެއްގެ މަތީގައި ވިސްނުން އަހުރެމެން ދެކެތިބީގޮތް. ❁ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ = އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަކީ ކިޔަރާއްޔާވެސް؟ ❁ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا = އެއްޗެއް ނުވިސްނާ ބަޔަކުކަމުގައިވިޔަސް. ❁ وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ = އަދި ތެދުމަގު ނުލިބޭބަޔަކުކަމުގައިވިޔަސް. ❁ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވީމީހުންގެ މިސާލަކީ – (ކާފަރުންނަށް وعظ ދޭމީހާގެ މިސާލަކީ) ❁ كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ = ގޮވާލާމީހާގެ މިސާލެވެ. / ޙަޔަވާނާ ގޮވާމީހާގެ މިސާލެވެ. ❁ بِمَا لَا يَسْمَعُ = އަޑު ނީވޭ ތަކެއްޗަށް / ނުވިސްނޭ فَهُمْ ނުވާ ތަކެއްޗަށް. ❁ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً = ހަމައެކަނި އަޑާއި ގޮވުން. ގޮވާލާ އަޑުގޮވުން. ❁ صُمٌّ بُكْمٌ عُمْىٌ = ބީރު ގޮނގު ލޯކަނު ބަޔަކުވެއެވެ. ❁ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނާބަޔެކެވެ. / ނުވިސްނާނެބަޔެކެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ❁ كُلُوا = ކަލޭމެން ކާށެވެ! / ކައިބޮއިހަދާށެވެ! ❁ مِنْ طَيِّبَٰتِ = ރަނގަޅު حَلَال ތަކެތި. ❁ مَا رَزَقْنَٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުގެ. ❁ وَٱشْكُرُوا لِلَّهِ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް شكر ކުރާށެވެ! ❁ إِنْ كُنتُمْ = ކަލޭމެން ވިއްޔާ. ❁ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ = އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާބަޔަކުކަމުގައި. ❁ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ حَرَام ކުރެއްވީ ކަތިނުކޮށް މަރުވީ ތަކެތި. ❁ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ = މަރުވެފައިވާއެއްޗާއި ލޭއާއި. ❁ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ = އަދި ޢޫރުމަހާއި. ❁ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ = އަދި ގޮވާލެވުނު ކަތިލެވިފައިވާ ތަކެއްޗާއި. ❁ لِغَيْرِ ٱللَّهِ = اللّٰه ނޫން ފަރާތަކަށް. ❁ فَمَنِ ٱضْطُرَّ = ފަހެ ކޮންމެ މީހަކު مَجْبُوْر ކުރެވިއްޖެނަމަ (ކައިލުމަށް)❁ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ = ހައްދުފަހަނައަޅާ عَدَاوة ކުރާމީހަކު (ނުވަތަ ކާފަރުން ހިފައި އަދި ބަނޑުފުރާކަށް ކައިގަނެއެއްނުވާ)❁ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ = ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަކަށް ފާފައެއްނުވެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވީ. ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާ ރަޙްމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ވަންހަނާކުރާމީހުން. ❁ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = اللّٰه ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗެއް. ❁ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގައި. ❁ وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ =

އަދި އެތަކެތި އެމީހުން ވިއްކައި. ثَمَنًا قَلِيلاً = ކުޑައަގަކަށް.۞ أُولَٰٓئِكَ = އެމީހުން.۞ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަނޑަށް އެމީހުން ނުކައެވެ.۞ إِلَّا ٱلنَّارَ = އަލިފާންގުޅިފިޔަ.۞ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله تعالى އެމީހުންނަށް رحمة ގެ ބަސްފުޅު وحى ނުކުރައްވާހުށްޓެވެ.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قِيَامة ދުވަހުން.۞ وَلَا يُزَكِّيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން طَاهِر ނުކުރައްވާހުށްޓެވެ.۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނަހުއްޓީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٠) އަދި އެ مُشْرِكُ ންގެ ގާތުގައި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން تَبَعَ ވާށޭ ބުނުމުން އެމީހުން ބުނަނީ އަހުރެމެން تَبَعَ ވަނީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެގެންނެވިކަމެއްގައި ވަނިކޮށް އަހުރެމެން ދުށްގޮތަށެވެ. އަޔާހެ، އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަކީ އެއްޗެއް ނުވިސްނާ އަދި ތެދުމަގު ލިބިފައިނުވާ ބައެއްކަމުގައިވީނަމަވެސް އެމީހުންނާ ހަމަ تَبَعَ ވާންވީހެއްޔެވެ؟

(١٧١) އަދި ކާފިރުންނަށް وعظ ދީ ނަސޭހަތްތެރިވާމީހާގެ مِثال އަކީ ހަމައެކަނި ގޮވާލާއަޑުނޫން ނޭހޭ އަދި އެހިވާ އަޑެއް އެއްވެސް ފަރުގަކަށް ނުވިސްނާ ޖަނަވާރުތަކަކަށް ގޮވާ نصيحة ދޭމީހާގެ މިސާލެވެ. އެމީހުންނަކީ ކަންފަތްބީރުންނާއި ގޮނގުން އަދި ކަނުބޮޑުއެއްވާ ބައެކެވެ. (وعظ نصيحة ދޭމީހާގެ ވާހަކައިން އެއްޗެއް ނުވިސްނާ ކަންފަތްބީރަކު ބުނާ ބަސް ކަންފަތްބީރުއެއްކޮށް ނުފެނޭ ބައެއްކަމުގައި ނުކުރެވޭ ބައެކެވެ. ބޮޑުވެގެން ބޭނުމެއް ނުކުރާ ބައެކެވެ.

(١٧٢) އޭ އީމާންވާއެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކާންދެއްވި ތަކެތިން ހުރިހާ ރަނގަޅު حلال ތަކެތީން ކައިބޮއިހަދާށެވެ! އަދި ތަކެތިން الله އަށް شكر ކުރާށެވެ! އެއީ އެކަލާނގެއަށް އެކަނި ތަކެތިން އަޅުކަންކުރާކަމުގައި ވަންޏާއެވެ.

(١٧٣) އެކަލާނގެ ތަކެތިންގެމައްޗަށް حَرَام ކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ތަކަށްވާ މުޅިތަކެއްޗާއި ލޭއާއި ޙޫރުމަސްއާއި الله ގެ ނަންނޫން ނަމެއްގައި ކަތިލެވޭ ހައިވާނުތަކުގެ ނަމުގައި ކަތިލެވޭ ހައިވާނާތަކެއްޗާއި މިތަކެއްޗެވެ. މިއީ ކަނޑައެޅިގެން حرام ކުރައްވާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حرام ކުރައްވާފައިވާ އެހެނިހެން ތަކެއްޗެއް نَصُّ ތަކުން ފެނެއެވެ. ދެންފަހެ ކާނެ އެއްޗެއްނުލިބި ގޮތްތަކެއްގެ މަތިން ނިކަމެތިކަމަކަށް مِ بَيَان ވެގެންވާ حَرَام ކުރެއްވި ތަކެތިން ބޭނުންކުރުމަށް ކަނބޮޑުނުވާ ނަމަވެސް ދުވަސްތަކުގެ ކުށެއްނޫނެވެ. އެހެނީ ޖެހިގެން ހަދާ ކަމެއްގައި ގުނަވަރެކެވެ. ހަމައެކަނި ފުރާނަ ސަލާމަތްކުރުމަށް ބޭނުންކުރުމަށް ގޮސް ކަމުގެ ކުށް ނުބުނެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރި رحمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧٤) ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ ފޮތުގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކޮށް ދޭންޖެހޭ ތަކެތި އެއްވެސް އަގެއްނެތް ދުނިޔެވީ ބަދަލަކަށް އެތަކެތި ވިއްކައި ބަނޑުފުރާ ކަންތައް ކުރާމީހުން އެމީހުންގެ ބަނޑަށް އަލިފާން ނޫން އެހެން އެއްޗެއް ނުކައެވެ. އަދި قِيَامَة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް الله تعالى قِيَامَة ދުވަހުން ހުންނަހުއްޓީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. އަދި رَحْمَة ގެ ބަސްފުޅު وحى ނުކުރައްވާހުށްޓެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފާފަތަކުން އެކަލާނގެ އެމީހުން طَاهِر ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނަހުއްޓީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ۗ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾ ۞ لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا ۖ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى ۖ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ ۚ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ۗ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۗ فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾

ލަފުޒީ

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން. ❁ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ = މަގުފުރެދުންގަތް މީހުންނެވެ. ❁ بِالْهُدَىٰ
= ތެދުމަގުގެބަދަލުން / ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި. ❁ وَالْعَذَابَ = އަދި عَذَاب (ގެއްލިހުންނެވެ.) ❁ بِالْمَغْفِرَةِ = ފާފަފުއްސެވުމަކަން. ❁
فَمَا أَصْبَرَهُمْ = އެމީހުންގެ ހުރި ކެތްތެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ.! ❁ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾ = ނަރަކައިގެ މައްޗަށް. ❁ ذَٰلِكَ =
އެކަމީ، ❁ بِأَنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ❁ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވިކަމެވެ. ❁
وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إختلاف ވި ދެބަސްވި މީހުން. ❁ فِي الْكِتَابِ = ފޮތާއިމެދު. ❁ لَفِي
شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾ = ކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން އެވަނީ ވަރަށް ދުރު ދެބައިވެރިކަމެއްގައެވެ. ❁ ۞ لَيْسَ الْبِرَّ
= ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ = ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް އަނބުރުން. ❁ قِبَلَ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ = مَشْرِق ދިމާލަށާއި مَغْرِب ދިމާލަށް. ❁ وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ހެޔޮކަމަކީ / ހެޔޮވެރި. ❁ مَنْ
آمَنَ بِاللَّهِ = الله އަށް އީމާންވީމީހާއެވެ. / ނުވަތަ الله އަށް އީމާންވީ މީހާގެ عَمَل އެވެ. ❁ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَالْمَلَائِكَةِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި އަދި މަލާއިކަތުންނަށާއި. ❁ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ = އަދި ފޮތަށާއި އަދި
ނަބިއްޔުންނަށާއި. ❁ وَآتَى الْمَالَ = އަދި މުދާ ދިނުމާއި. ❁ عَلَىٰ حُبِّهِ = އޭގެމައްޗަށް ލޯބިހުރުމާއެކު. ❁ ذَوِي
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ = ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި އަދި يَتِيْم ންނަށް. ❁ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ = އަދި مِسْكِيْن
ންނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށާއި. ❁ وَالسَّائِلِينَ = އަދި ސުވާލުކުރާ މީހުންނަށާއި. ❁ وَفِي الرِّقَابِ = އަދި އަޅުން
މިނިވަންކުރުމަށާއި. ❁ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ = އަދި ނަމާދު قَائِمُ ކުރުމާއި. ❁ وَآتَى الزَّكَاةَ = އަދި ޒަކާތްދިނުމާއި. ❁
وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ عَهْدُ ފުއްދާ މީހުންނެވެ. ❁ إِذَا عَاهَدُوا = އެމީހުން عَهْد އެއް
ކުރިއްޔާ. ❁ وَالصَّابِرِينَ = އަދި ކެތްތެރިވާ މީހުންނާއި. ❁ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ = فَقِيْر ކަމުގައްޔާއި
ބަލިވުމުގައްޔާއި. ❁ وَحِينَ الْبَأْسِ = އަދި ހަނގުރާމަ ގަދަވެހިނގާ ވަގުތުގައްޔާއި. ❁ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا =
އެމީހުންނަކީ (އެމީހުންގެބަސް ތެދުކުރި މީހުންނެވެ. / އީމާންވުމަކަން ބުނެބަސް ތެދުކުރި މީހުންނެވެ.) ❁ وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ تَقْوَى ވެރިންނެވެ. ❁ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ
އީމާންވީ މީހުންނޭވެ! ❁ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް قِصَاص ހިފުން (މަރަށް މަރުހިފުން.)
ކަނޑައެޅި ލިޔުއްވިއެވެ. فَرض ކުރެއްވިއެވެ. ❁ فِي الْقَتْلَىٰ = މަރާލެވުނު މީހުންގެ ތެރޭގައި. ❁ الْحُرُّ بِالْحُرِّ

=މިނިވަނަކަށް މިނިވަނެއް. وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ =އަދި އަޅަކަށް އަޅެއް. وَالْأُنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ = އަންހެނަކަށް އަންހެނެއް. فَمَنْ عُفِيَ لَهُ = ފަހެ އެމީހަކަށް عَفُوْ ވެވުނުމާ. مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ = އޭނާގެ أَخُ ގެ ފަރާތުން އެއްވެސްކަމެއް. فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ = ފަހެ ރަނގަޅު ގޮތުގައި تَبَعَ ވުން ހުރެއްޖެވެ. وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ = އަދި އޭނާއަށް إحْسَان ތެރިކަމާއެކު އަދާކުރުން ހުރެއްޖެވެ. ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ = އެއީ ލުއިކަން ދެއްވުމެކެވެ. مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން. وَرَحْمَةٌ = އަދި رَحْمَة އެކެވެ. فَمَنِ اعْتَدَىٰ = ފަހެ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންފިމީހާ / عَدَاوة ތެރިވެއްޖެމީހާ. بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން / عَفُوْ ކުރުމަށް دِيَة ހިފުމަށްފަހު.) فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٥) އެމީހުން އެއީ ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި މަގުފުރެދުން ގަނެއްގަތް ބައެކެވެ. އަދި މާފުކުރެއްވުމުގެ ބަދަލުގައި عَذَاب ގަނެއްގަތް ބައެކެވެ. ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެމައްޗަށް އެމީހުންގެ ހުރި ކެތްތެރިކަމާއެވެ!!

(١٧٦) އެގޮތަކީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އުނގެނުވި ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ހަމަ حقّ ތެދުގޮތުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފޮތާއިމެދު ދެބަސްވެ إختلاف ވީމީހުން އެވަނީ ވަރަށްބޮޑު ދިކޮޅުވެރިކަމުގައެވެ.

(١٧٧) ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް مَشْرِق ފަރާތަށާއި مَغْرِب ފަރާތަށް އިސްބުރުކުރުމަކީ އަދި ހެޔޮކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ހެޔޮކަމަކީ الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށާއި مَلاَئِكَة ބޭކަލުންނަށާއި ފޮތަށާއި އަދި نَبِي ބޭކަލުންނަށާއި މި އެންމެ ފަރާތްތަކަށް އީމާންވުމެވެ. އަދި މުދަލަށް ލޯބިވާ ހާލުގައި ދަރިވެރިކަމާއެކުވެސް ގާތްތިމާގެމީހުންނަށާއި يَتِيْم ންނަށާއި مِسْكِيْن ންނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށާއި ސުވާލުކުރާމީހުންނަށާއި އަދި އަޅުން މިނިވަންކުރުމަށާއި މިކަންކަމަށް ހަރަދުކުރުމާ ދޭތެރިކުރުމެވެ. އަދި ނަމާދު قائم ކުރުމާއި ޒަކާތް ދިނުމާއި މިކަންކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން عَهْدُ ކޮށްފިއްޔާ އެ عَهْدُ ފުއްދުމުގައެވެ. އަދި فَقِيْر ކަމާއި ބަލިމަޑުކަމާއި އަދި ހަނގުރާމަ ގަދަވެފައިވާއިރު މިވަގުތުތަކުގައި ކެތްތެރިވާމީހުންނެވެ. އެފަދަ މީހުންނަކީ އެމީހުން އީމާންވުމުގެ ތެދުވެރިކަމުގައި ބޭރުބަނުން ތެދުކަމެއް މީހުންނެވެ. އަދި ކަލާޔާއިނގެން އެމީހުން އެއީ تقوى ވެރިންނެވެ.

(١٧٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! މަރާލެވޭ މީހުންނާމެދު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ޤިޞާޞް (قِصَاصُ ހިފުން) ކަލާޔައްގެ فرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. މިނިވަންކަން މިނިވަނަކު އަޅަކަން އަޅަކު އަންހެނަކަން އަންހެނަކުގެ قَوَاعِدُ ނެތެވެ. (ހަމަވެސް މިއާއްމުގައިމިވާ قواعد އަކީ ބަދަލު އައިސްފައިވެއެވެ. އެއީ އެހެނިހެން ބަސްފުޅުތަކުންނާއި އަދި حديث ން ސާބިތުވާގޮތުންނެވެ. އަންހެނެއްގެ مُقَابِلُ ގައި ފިރިހެނަކު މެރުނަކަމުގައި حديث އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި މިކަމާބެހޭ تفصيل حكم ތަށް حديث ފޮތްތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ.)

ދެންފަހެ މަރުވިމީހާގެ وَلِي ވެރިޔާގެ ފަރާތުން މިހާ މަރާލި قَاتِلُ ކަލޭގެފާނުން قِصَاص ނުހިފައި عَفُوْ ކުރުމަށްޓަކާ ދެންއޮތީ قَاتِلُ ގެ ފަރާތުން ދިޔަދިނުމެވެ. وَلِي ވެރިޔާ އެދިއަ ނުވެފައިން قَاتِلُ ކައިރިއަށް ރަނގަޅުގޮތުގައި ދިޔައިން ހުއްޓެވެ. އަދި قَاتِلُ ކަލޭގެ އެދިއަ މަރުވިމީހާގެ وَلِي ވެރިޔާއަށް إحْسَان ތެރިކަމާއެކު އަދާކުރުން ހުއްޓެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ދެއްވާލުއިކަމާއި ލުއިކަމާއި رَحْمَة އެކެވެ. އެހެނީ މިހާ މަރުވިމީހާގެ ބަލަހައްޓާމީހާއަށް ދިޔަ عَفُوْ ކުރުމުގެ ބާރު މަރުވިމީހާގެ وَلِي ވެރިޔާއަށްދެއްވީ الله އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ رحمة އެވެ. ދެންވެސް އޭގެފަހުން عَدَاوة ތެރިވެ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންފިމީހާ އެހެން عَفُوْ ކުރުމަށްފަހު އެ قاتل ކަލޭގެއާއި ދިމާކޮށް އަނިޔާކޮށްފިމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

وَلَكُمْ فِي ٱلْقِصَاصِ حَيَوٰةٌ يَٰٓأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا ٱلْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ بَعْدَمَا سَمِعَهُۥ فَإِنَّمَآ إِثْمُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾ فَمَنْ خَافَ مِن مُّوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَلَكُم فِي ٱلْقِصَاصِ = އަހަރެ قِصَاص ހިފުމުގައި ކަލޭމެންނަށްވެއެވެ.❁ حَيَوٰةٌ = ދިރިހުރުން. / ދިރުން.❁ يَٰٓأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ = އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ!❁ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށް. ބިރުވެތިވުމަށް.❁ كُتِبَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް فرض ކުރެއްވިއްޖެއެވެ.❁ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ = ކަލޭމެން ކުރެމީހަކު މަރަށް حاضر ވެއްޖެއްޔާ.❁ إِن تَرَكَ خَيْرًا = އެދިޔާ ހެޔޮއެއްޗެއް / މުދަލެއް ދޫކޮށްފައިވާނަމަ.❁ ٱلْوَصِيَّةُ لِلْوَٰلِدَيْنِ = މައިންބަފައިންނަށްޓަކައި وَصِيَّة ކުރުން.❁ وَٱلْأَقْرَبِينَ = ގާތްތިމާގެމީހުންނަށާއި.❁ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ = ރަނގަޅު ގޮތުގެމަތިން.❁ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ = تقوى ވެރިންނަށް حقّ އެއްގޮތުން.❁ فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ = ފަހެ އެބަދަލުކޮށްފިމީހާ. (އެބަހީ مَيِّت މީހާ وَصِيّة ކުރިބަސް خبر ދެއްވި.)❁ بَعْدَمَا سَمِعَهُۥ = އޭނާ އެވާހަކަ އެހުމަށްފަހު.❁ فَإِنَّمَآ إِثْمُهُۥ = ފަހެ އެފާފަ ބަދަލުކުރާމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރެއެވެ.❁ عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓ ۚ = އެބަދަލުކުރާ މީހުންގެމައްޗަށެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ فَمَنْ خَافَ = ފަހެ ބިރުވެތިވެއްޖެމީހާ.❁ مِن مُّوصٍ جَنَفًا = وصِيَّة ކުރާމީހާގެ ކަޑަތުކުރުން. (حقّ މީހާ ދޫކޮށްލުން.)❁ أَوْ إِثْمًا = ނުވަތަ ފާފަވެރިކަމެއް.❁ فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ ދެން އެމީހުންގެ މެދު إصلاح ކޮށްދިނީމާ.❁ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ = ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަށް ފާފައެއް ނުވެއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެމީހުންނޭވެ! كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް (رَمَضَان މަހު) ރޯދަ فرض ކުރެއްވިއްޖެއެވެ.❁ كَمَا كُتِبَ = فرض ކުރެއްވިފަދައިން.❁ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ މީހުންގެމައްޗަށްވެސް.❁ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٩) އޭ ބުއްދިވެރިންނޫވެ! ކަލޭމެންގެ ދިރިހުރުން ވަނީ މަރަށްމަރުހިފުމުގައެވެ. (عجائب ނުވާނެތޯވެ! މަރަށްމަރުހިފުން، حَدّ ތަކު قَائِم ކުރުން މިކަންކަމުގައި مُجْتَمَع ގެ އަމާންކަމާއި ހިމާޔަތްހުރެކަން ހުންނަހުއްޓެވެ. އެބާވަތުގެ ކަންތައް ނުހިނގާނަމަ حَدّ ތަކު قَائِم ނުކުރާނަމަ އެތަނެއް ފާސިދުވެ ބަރަބާދުވެއެވެ. مُجْتَمَع ބިރުވެރިކަމުގެތެރެއަށް ވެއްޓިދާނެއެވެ.) އަދި އެކަން اللّه ޝަރުޢުކުރެއްވީ އެބަޔަކު حَدّ ތަކު قَائِم ކުރުން ޝަރުޢުކުރެއްވީ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ. ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٨٠) ކަލޭމެންކުރެމީހަކު މަރަށް حاضر ވެއްޖެ މުދާތަކެއް ދޫކޮށްފައިވާނަމަ މައިންބަފައިންނާ ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި މީސްތަކުންނަށް މަޢުރޫފް ދިނުމަށް وَصِيَّة ކުރުން ކަލޭމެންގެމައްޗަށް فرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. ތަންދޫވެސް ތަކުވާ ވެރިންގެ ނިސްބަތަށް ކަމެއް އެއީ تقوى ވެރިންގެ މައްޗަށް ވާޖިބު حقّ އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (މިއާޔަތުގެ حكم އާއިދުގެ أختلاف ވާފަދައިންނެވެ أَغْلَبِيَّة ދިބެހިފައިވާ مِيْرَاث ގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން މިއާޔަތުގެ حُكْمْ مَنْسُوخُ ކުރެއްވިއެވެ. والله أعلم .)

(١٨١) ދެންފަހު މަރަށް حاضِر ވިމީހާ وَصِيَّة ކުރި ގޮތް އަޑުއިވިމަކަށްފަހު وَصِيَّة ބަދަލުކޮށްފިނަމަ އެ وَصِيَّة ބަދަލުކުރިމީހުންގެ ފާފައަކީ އެބަޔަކުގެ ފާފައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨٢) ފަހެ وَصِيَّة ކުރާމީހާގެ ފަރާތުން حقّ އާއި ދުރުވާ ފަރާތަކަށް ނުވަތަ ފާފަވެރިވުމަށް ޖެހޭފަދަ ކަމެއް ހިނގައިފި ބިރުވެތިވެއްޖެމީހާ (އެހެން ދިމާވި حقّ ނުން ބަދަލުކޮށް وَصِيَّة ކުރާކަމަށް. އެހެންވެއްޖެއްޔާ) ދެމެދަށް ހުރި މީހާ އެކަން إصلاح ކޮށް ދެފަރާތަށް عَدْل ވެރިވާގޮތް އެބަޔަކުގެމެދުގައި ހަމަޖައްސާލައިފިނަމަ އެއީ އޭނާއަށް ފާފައެއްނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ ފާފަފުއްސަވާ ގިނަގިނައިން رَحمة ލައްވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٨٣) އޭ އީމާންވީމީހުންނޫވެ! ކަލޭމެންގެކުރީގެ މީސްތަކުންނަށް فرض ކުރެއްވިފަދައިން ކަލޭމެންނަށްވެސް ރޯދަ فرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށެވެ.

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ ۚ وَأَن تَصُومُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْهُدَىٰ وَٱلْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

ލަފުޒުމާނަ

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ = عدد ގުނެވިގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައި. ❁ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا = ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރެއިން ބަލި ބަލިމީހަކުކަމުގައިވި މީހަކުވިޔަސް. ❁ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރެއްގެމަތީގައިވާމީހަކުވިޔަސް. ❁ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ = ފަހެ އެހެން އެނޫން ދުވަސްތަކެއްގައި އެ عَدَد ހަމަކުރާށެވެ.! وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ = އަދި ބޮޑުވަޒަންކަމާއެކު ރޯދަހިފުމަށް ކުޅަދާނަވާމީހުން (ރަނގަޅުވެގެން ރޯދަ ހިފިދާނެކަމުގެ أمّيد އޮތް ބަލި މީސްތަކުންނާއި ހަމަލަވެރިންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވެއެވެ. ❁ فِدْيَةٌ = فِدْيَة ދިނުން. ❁ އެއީ طَعَامُ مِسْكِينٍ = (ރޯދައެއްގެ ބަދަލުގައި) މިސްކީނަކަށް ކާންދިނުމެވެ. ❁ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا = އަދި سُنَّة ގޮތުން ރަނގަޅުކަމެއްކުރީމާ. ދަންނަވާށެވެ. ❁ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ = ފަހެ އެއީ އެމީހަކަށް ހެޔޮކަމެކެވެ. ❁ وَأَن تَصُومُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ރަނގަޅުވުން. ❁ خَيْرٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެގޮތް އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ. ❁ شَهْرُ رَمَضَانَ = رَمَضَان މަސް އެއީ. ❁ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ = އެމަހުގައި ބާވައިލެއްވުނު މަހެވެ. ❁ ٱلْقُرْءَانُ = ކީރިތި قرآن ❁ هُدًى لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް މަގުދައްކައިދޭ އެއްޗެއްގެގޮތުން. ❁ وَبَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْهُدَىٰ = މަގުދެއްކުމުގެ ބަޔާން ވެގެންވާ إرشاد ތަކެއްގެ ގޮތުގައި (حلال އާއި حَرَام އާއި حكم ތަކުގެ) ❁ وَٱلْفُرْقَانِ = حقّ އާއި بَاطِلُ ވަކިކޮށްދޭ إرشاد ތަކެއް. ❁ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ = ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެމަސް ފެނިއްޖެމީހާ / ނުވަތަ އެމަހު حَاضِر ވެއްޖެމީހާ. ❁ فَلْيَصُمْهُ = ފަހެ އެމީހާ ރަނގަޅުކުރާށެވެ. ❁ وَمَن كَانَ مَرِيضًا = އަދި ބަލިމީހަކުކަމުގައިވެއްޖެމީހާ. ❁ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ = ނުވަތަ ދަތުރެއްގައިވާމީހާ. ❁ فَعِدَّةٌ = ފަހެ عدد ހަމަކުރާށެވެ.! مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ = އެހެން ދުވަސްތަކެއްގައި. ❁ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ = الله ކަލޭމެންނަށް އިރާދަކުރައްވަނީ ފަސޭހަ ކަމެވެ. ❁ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ = އަދި އިރާދަ ނުކުރައްވައެވެ ކަލޭމެންނަށް ދަތިކަމެއް. ❁ وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ = އަދި ކަލޭމެން عدد ފުރިހަމަކުރުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَلِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تَكْبِير ކިޔުމަށެވެ. ❁ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަގުދެއްކެވި ކަމަށްޓަކައި. ❁ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٤) އެއީ عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކުގައެވެ. رَمَضان މަހުގެ ދުވަސްތަކުގައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންކުރެ ބަލިވެއްޖެނަމަ ނުވަތަ ދަތުރުވެރިއެއްނަމަ އެދުވަސްތަކަށް ހަމަވާގޮތަށް އެހެންދުވަސްތަކުގައެވެ. ބަލިފަސޭހަވެގެން – އަދި ދަތުރުވެރިޔާ ދަތުރު ނިމުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި މުސްކުޅިވެ ވަރުދެރަވެ ބަލިކަމާ އުނދަގޫއާއެކުގެންނީ ރޯދަހިފުމަށް ކުޅަދާނަވާމީހާ ރޯދަހިފުމުގެ ބަދަލުގައި فِدْيَة ދޭށެވެ! އަދި ރޯދަމަސް އެބަހީ رَمَضان މަހުގެ ރޯދައިގެވަރު تَطَوُّع ގޮތުގެން سُنَّة ރޯދަހިފުން ހެޔޮވާގޮތުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން ރޯދަހިފުމީ ކަލޭމެންނަށް އެންމެރަނގަޅު ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވާގޮތާ ކަމުގައެވެ. فِدْيَة ދިނުމުގެ މިންވަރާއި އޭގެ حكم حديث ފުރިހަމަކަމުގައި فقه ފޮތްތަކުގައިވެއެވެ.

- ދެންނެވީ! މިއާޔަތުގައި وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ މިބަސްފުޅުގެން އާއެކު ނިމުމާއިދުރުވާ މިވާ حكم ތަކުގައި ވިސްނުމަށް إختلاف ވެއްޖެއެވެ. ބޭކަލުންގެ ބައެއް އަރިހުން ބަހައްޓަވައި އެކަމު ފޯހެވެ. އެ ދުލާއި ނަހީކަމާ މުޅިގޮތުގައި بَيَان ކުރުން ދިޔައިކަމުގެ ގޮތުގައި އެގޮތަށް ހަމައެކަނި ހުއްދަކުރެވިފައެވެ. އަނެއްބައި ދިޔައިމީހުން عامّ ކޮށް مُسْلِم ންގެ ދުލުގައި ހިނގާދޭތެވެ. والله أعلم .

(١٨٥) رَمَضانމަހަކީ އެމަހުގެ ތެރޭގައި ކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވުނު މަހެކެވެ. (އެއީ لَوْحُ الْمَحْفُوظُ ން ދުނިޔެ އުޑަށް ބޭނުންވާ ބާވައިލެއްވުމެވެ. އެބާވައިލެއްވުން ބާވައިލެއްވީ لَيْلَةُ الْقَدْرِ ވިލޭރޭގައެވެ. حديث ތަކުން ދަލީލުކުރާ އެއީ رَمَضان މަހުގެ ފަހުދިހައިގެ އޮޑުރޭ ރޭތަކުން ކޮންމެވެސް ރެއެއްގައެވެ. ދެން رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ މުބާރަކު ހިތުގައި ތަރުތީބުގެތެރޭގައި قرآن ބާވައިލައްވާ ނިންމެވިއެވެ. والله أعلم .)

އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ މީސްތަކުންނަށްވާ ތެދުމަގެއް ގެންގުޅުމަށެވެ. އަދި ތެދުމަގާއި حقّ އާއި بَاطِل ވަކިކޮށްދޭ އެތަކެއް دليل އާއި إرشاد ގެންގުޅުމެވެ. ދެން ކަލޭމެންގެތެރެއިން ރޯދަމަސް އެބައި رَمَضان މަސް ދެކެވިއްޖެ – އެބައި އޭގެހަކަން رَمَضان މަހުގެ ހަނދު ސާބިތުވެއްޖެ އެމީހަކު ރޯދަހިފާހުށިކަމެވެ. އަދި ބަލިވީއާއި ދަތުރުވެރިޔާ އެމަހުގެ ރޯދަ ދުވަސްތައް ހަމަކުރާ އެހެންދުވަސްތަކުގައި ކަމުގައެވެ. (ބަލިވީ ބައި ފަސޭހަވެގެން ދަތުރުވެރިޔާ ދަތުރު ނިމުމުން.) اللّه އެދިވޮޑިގެންނެވީ ކަލޭމެންނަށް ލުއިކަމާ ފަސޭހަތަކެކެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ދަތި އުނދަގޫކަމެއް އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އުޒުރުވެރިވާ ދުވަހު ބަލިވުމާއި ދަތުރުވެރިޔާއަށް عُذْر ދީފައިވަނީ ހަމަޔަކީ عَدَد ހަމަކުރުމަށްޓަކައި ތުހުމަތު ތިބި ثواب ފުރިހަމަކުރުމަށް ލިޔުއްވާތީއެވެ. އަދި ރޯދަހިފުމުގެ މުއްދަތު ނިމުމުން اللّه އަށް މާތްކަން ދެއްވައި تكبير ކިޔުމާ اللّه އަށް ذِكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَٱلْـَٔـٰنَ بَٰشِرُوهُنَّ وَٱبْتَغُوا۟ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ مِنَ ٱلْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا۟ ٱلصِّيَامَ إِلَى ٱلَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَٰجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى = (رَسُول اللّٰه އޭވެ!) މާތްވަންތަކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރާނަމަ. ❁ عَنِّى = މާތްވަންތަކަލާނގެ ގާތްކަމާބެހޭ ގޮތުން ވިސްނާއިރު. / މާތްވަންތަކަލާނގެއާއި ދުރު. ❁ فَإِنِّى قَرِيبٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މާތްވަންތަކަލާނގެ ހުރީ ގާތުގައި ކަމުގައިވެއެވެ. ❁ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ =دُعَاء ކުރާމީހާގެ دُعَاء އަޑު މާތްވަންތަކަލާނގެ إجابة ކުރައްވައެވެ. ❁ إِذَا دَعَانِ = އެދިގެން މާތްވަންތަކަލާނގެއަށް دُعَاء ކޮށްފިއްޔާ. ❁ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى = ފަހެ މާތްވަންތަކަލާނގެ حضرة ން إجابة ކުރެއްވުމަށް އެދިގެން އެދޭށެވެ! وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى އަދި އެދިގެން މާތްވަންތަކަލާނގެ ތެދުކުރާށެވެ. / އީމާންކުރާށެވެ! ❁ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ =އެބައިމީހުން ތެދުމަގު ލިބޭތޯ. ❁ أُحِلَّ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް حلال ކުރެވިއްޖެއެވެ. ❁ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ =ރޯދައިގެ ރޭގައި. ❁ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނާ جِمَاعُ ވުން. ❁ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ = އަންހެނުންނީ ކަލޭމެންނަށް ލިބާހެކެވެ. / ނިވަކެކެވެ. ❁ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ = އަދި ކަލޭމެންނީ އަންހެނުންނަށް ވެސް ލިބާހެކެވެ. / ނިވަކެކެވެ. ❁ عَلِمَ ٱللَّهُ = اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ أَنَّكُمْ كُنتُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންވީކަން. ❁ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس އަށް خِيَانَة ތެރިވާކަމުގައި. ❁ فَتَابَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް تَوبَة ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَعَفَا عَنكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عفوء ކުރެއްވިއެވެ. ❁ فَٱلْـَٔـٰنَ بَٰشِرُوهُنَّ = ފަހެ މިހާރުން ކަލޭމެން އަންހެނުންނާ ގުޅޭށެވެ! (جِمَاعُ ވުން ހުއްދަވެއްޖެ!) ❁ وَٱبْتَغُوا۟ =އަދި ކަލޭމެން އެދޭށެވެ! ❁ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް اللّٰه ލިޔުއްވައިވަޑައިގެންފައިވާ. (ދަރިން ލިބުމަށް.) ❁ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކައިބޮއިހަދާށެވެ! ❁ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް بَيَان ވެ އެނގިއްޖެ ވަގުތަށް ދާންދެން. ❁ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ ހުދުރޮދި. ❁ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ = ކަޅުރޮދީގެ ތެރެއިން. ❁ مِنَ ٱلْفَجْرِ = فَجْرُ ގެ. ❁ ثُمَّ أَتِمُّوا۟ ٱلصِّيَامَ = ދެން ކަލޭމެން ރޯދަ ފުރިހަމަކުރާށެވެ! ❁ إِلَى ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑު ވަންނަންދެން. ❁ وَلَا تُبَٰشِرُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން

އެކަނބަލުންގައި ނުބެހޭށެވެ!❁ وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ = ކަލޭފުޅުން إعْتِكَاف ހުރި حَال·❁ فِي الْمَسَاجِدِ =
މިސްކިތްތަކުގައި.❁ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ = އެއީ اللّهُ ގެ حَدُّ ތަކެވެ. اللّه ކަނޑައެޅުއްވި ހިސްތަކެވެ.❁ فَلَا تَقْرَبُوهَا =
ފަހެ އެ حَدُّ ތަކާއި ކަލޭފުޅުން ގާތްނުވާށެވެ!. كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.❁ يُبَيِّنُ اللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ = اللّه އެކަލާނގެ
آية ތަކާއި ބަޔާންކުރައްވައެވެ.❁ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް.❁ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾ = އެމީހުން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٦) (އޭ رَسُول اللّه އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެއާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވީ ދުރުގައިތޯ ގާތުގައިތޯ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކޮށް އަހައިފިއްޔާ ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގާތްގާތުގައި ވަޑައިގެންވެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دُعَاء ކުރާ ދަންނަވާމީހަކު އެދިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دُعَاء ކޮށްފިއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ دُعَاء ކުރިމީހަކަށް إجَابَة ކުރައްވަމެވެ. ޖަވާބުދެއްވަމެވެ. ދެން އެމީހުން دُعَاء إجَابَة ކުރުއްވުން އެދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ދަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބުރަތަށް އީމާންކުރާށެވެ! އެއީ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.

(١٨٧) (އޭ مؤمن ންނެވެ!) رَمَضَان މަހުގެ ރޯދަ ރޭރޭގައި ކަލޭފުޅުން ކަލޭފުޅުންގެ އަންހެނުން ގާތަށް ގޮސް ހުއްދަ އެކަނބަލުންނާ جِمَاع ވުން حَلَال ކުރައްވައިފިއެވެ. - (އެކަންތައް إسلام دين ގެ ކުރީޒަމާނުގައި މަނާވެފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން އެ حكم مَنْسُوخ ވިއެވެ.) -އަދި އެކަނބަލުންނަކީ ކަލޭފުޅުން ފިރިހެނުންނަށް ލިބާހެކެވެ. އަދި ކަލޭފުޅުންނަކީ އެކަނބަލުންނަށް ލިބާހެކެވެ. ދެމީހުންކުރާ ކަންތައްތަކާއި އެކަކު އަނެކަކުގެ ސިއްރުތަކާއި ނިވައިކުރާނޭ ވީހެވެ. އަދި ނުވަތަ ދެމީހުން އެއްބަރާބަރުވާގޮތުގައި ވޭ އޭގެއްވެސް ކިޔައިމެވެ. ނުވަތަ ދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކުގެ ގައިގާ ބިނާވެފައިވާ ލިބާސެއް ހެންނެވެ. ހެދުމާ ގައިފަދައިން ބެހިފައިވާ ގޮތަށެވެ. އަދި ކަލޭފުޅުންގެ نفس ތަކަށް خِيَانَة ތެރިވާކަން اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. މި خِيَانَة އެއްކަމުގައި عِلْم ވެރިން بَيَان ކުރައްވައިދީ ރޯދަހުރާ ރޭގެ ކަލިންބައިލާގެ ގޮތުގައި ކުރިޔަވެގެން خِيَانَة ވާގޮތް އަންހެނުންގެ ހޮށް ދެކުނުގެ خِيَانَة އެވެ. ބައެއް ބޭކަލުންގެ އަރިހުން އެފަދަ ކަންތައް ދިމާވެފައިވާކަމުގެ ސަބަބުން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގައި ވިއެވެ.
والله أعلم: = تفسير الطّبرى = އަދި اللّه تعالى އެމީހުންނަށް އެފަދަކަންތައްތަކަށް توبة ލެއްވުމަށް عَفُوء ކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން ރޯދައިގެ ރޭތަކުގައި ކަލޭފުޅުން އަންހެނުންނާގައި ބިރު އަދި އެކަނބަލުންނާ جِمَاعُ ވާށެވެ! އެބަހީ: އެއީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. އަދި اللّه تعالى ކަލޭފުޅުންގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ ދަރިންފަސް ލިބުމަށް އެދޭށެވެ! އަދި ހެނދުނުގެ ވަގުތުގައި ފަތިސް ވުމަށް ކަލޭފުޅުން ކެއުމާއި ބުއިމާ ކުރާށެވެ! އެއީ ހެނދުނުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން فَجْر ގެ އަލިކަން ފާޅުވެ އެނގި ދާނދެން ދާންދެނެވެ. ދެން އިރު އޮއްސުނު ރޭގެ އިރުއޮއްސުނުހިނދު ހެނދުނުގެ ވަގުތުން ރޯދަ ފުރިހަމަކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭފުޅުން މިސްކިތްތަކުގައި إعتكاف ހުރި ހާލުގައި ކަލޭފުޅުން އެކަނބަލުންނާ ބޭނުންވުމެއްނުކުރާށެވެ! އަދި މިބާވަތުގެ ކަންތައްތަކީ اللّهُ ގެ حَدّ ތަކެވެ. ދެން. އެ حَدُّ ތަކާއި ކަލޭ ދުރުން ގާތްނުވާށެވެ! اللّه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތް މީސްތަކުންނަށް بَيَان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ އެމީހުން تقوى ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ.

وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ وَتُدْلُوا۟ بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا۟ فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ ۖ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ ۗ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾ وَقَٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾ وَٱقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقَٰتِلُوهُمْ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَٰتِلُوكُمْ فِيهِ ۖ فَإِن قَٰتَلُوكُمْ فَٱقْتُلُوهُمْ ۗ كَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩١﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم = އަދި ކަލޭމެން މުދާތައް ނުކާށެވެ! (އެބަހީ: އެކަކުގެ މުދާ އަނެކަކު ނުކާށެވެ! ބޭނުން ނުކުރާށެވެ!) ❁ بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ = ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި باطِل ގޮތަށް. ❁ وَتُدْلُوا۟ بِهَآ = އަދި އެމުދާ (رِشْوَة ގެ ގޮތުގައި) ދީ (ނުހަދާށެވެ!) ❁ إِلَى ٱلْحُكَّامِ = حاكِمُ ންނަށް / قاضِي ންނަށް. ❁ لِتَأْكُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކެއުމަށްޓަކައި. ❁ فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މުދަލުން ބައެއް. ❁ بِٱلْإِثْمِ = ފާފަވެރިވުމުގެ ގޮތުން. / ނު حَقّ ން. ❁ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަހާ حال. ❁

❁ يَسْـَٔلُونَكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ސުވާލުކުރެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ = هِلاَلُ ތަކާއިބެހޭ / މަހުގެ ފުރަތަމަ ރޭ ފެންނަ ހަނދުތަކާއިބެހޭގޮތުން. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ = އެއީ މީސްތަކުން ވަގުތު ބެލުމަށް އޮތް ތަކެއްޗެވެ. ❁ وَٱلْحَجِّ = އަދި حَجُّ ގެ ވަގުތުތަކައި. ❁ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ = އަދި ހެޔޮކަމަކީ ނޫނެވެ. ❁ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ = ކަލޭމެން ގެތަކަށް ވަދެވުން. ❁ مِن ظُهُورِهَا = އެގެތަކުގެ ފަހަތުން (ދޮރުނޫން ތަނަކުން.) ❁ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ހެޔޮކަމީ. ❁ مَنِ ٱتَّقَىٰ = تقوى ވެރިވި މީހާއެވެ. / تقوى ވެރިވިމީހާގެ عمل އެވެ. ❁ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ = އަދި ކަލޭމެން ގެތަކަށް ވަންނާށެވެ! مِنْ أَبْوَٰبِهَا = އެގެތަކުގެ ދޮރުތަކުން. ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ❁ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾ = ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވެ ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَقَٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ❁ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمْ = ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރާ ބައެއްނާއި. ❁ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުދާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ❁ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾ = ހައްދުފަހަނައަޅާ ބައެއްނާ ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ! ❁ وَٱقْتُلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކޮށް މަރާށެވެ! ❁ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެމީހުން ފެންނަހާތަނެއްގައި. ❁ وَأَخْرِجُوهُم = އަދި ކަލޭމެން (އެމީހުންގެ ގެދޮރުން) އެމީހުން ނެރޭށެވެ! ❁ مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން ނެރުނު ތަނަކުން. ❁ وَٱلْفِتْنَةُ = އަދި فِتْنَة އެބަހީ الله އަށް شرك ކުރުން. ❁ أَشَدُّ مِنَ ٱلْقَتْلِ = މީހުން މެރުމަށްވުރެ ނުބައި ހާލަތެކެވެ. ❁ وَلَا تُقَٰتِلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާށެވެ. / ނުމަރާށެވެ. ❁ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدِ الْحَرَام ގެ ކައިރީގައި / مكّة ގެ حَرَم ތެރޭގައި. ❁ حَتَّىٰ يُقَٰتِلُوكُمْ فِيهِ = އެމީހުން އެތާނގައި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ކޮށްފިނަމަ މެނުވީ! ❁ فَإِن قَٰتَلُوكُمْ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެންނާ އަދި ހަނގުރާމަކޮށްފިނަމަ. ❁

فَاقْتُلُوهُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ = ކާފިރުންގެ جزاء ހުރީ.۞ (١٩١)

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨٨) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން އެއްބަޔަކުގެ މުދާ بَاطِلُ ގޮތުގައި އަނެއްބަޔަކު ކައި ނުހަދާށެވެ! އަދި حقّ ނޫން ހުރިހާ ޙަރާމް ގޮތަކުންނެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ މުދަލުގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުނާއި ވަކީލުވެރިވެފައިވާމީހުން ކާއްޔަކަށްވާ ބޭނުންކުރުމަށްޓަކައި رِشْوَة ދޭގޮތުގައި قَاضِي ނަށާއި ނުވަތަ އެ مَقَام ގައިވާ އެއްވެސް މީހަކަށް ދީ ނުހަދާށެވެ! އަދި ކަނޑައެޅިގެން ނުބައިކަމެއްކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ حال އެފަދަ ކަންތައް ނުކުރާށެވެ!

(١٨٩) (އޭ رَسُولُ اللّٰه އެވެ!) ހަނދުގެ ތަފާތު ސިފަތަކާ ގުޅޭގޮތުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރައެވެ. އޭގެ ޖަވާބު ދެއްވާ ވަނީ ޔާއިވެ. އޭގެ مَقْصَدَ ޔަ ކާބައިމީ އަހަރި ހަމަނުހެއް. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަދި حجُّ ގެ ކަންކަމުގައްޔާއި އެހެނިހެން ކަންކަމުގައިވެސް މިސްކީނުން ފަދަ ބޭނުންކުރާ އެއްޗެކެވެ. އަދި إسلام دين ގެ حكم އައުމުގެކުރިން جَاهِلِيَّة ޒަމާނުގައި ބައެއް عَرَبِي ންގެމީހުން ހަމަޖެހިގެން حجّ އަށް إِحْرَام ބަނދެގެން ހުންނަމީހާ ގެގެ أَصْلُ ދޮރުން ނުވަދެ ގެގެ ފަހަތުގެ ދޮރުން ނުވަތަ ފަހަތުން ބޮޑުބިއްލޫސް ބޭނުންކޮށް ގެއަށް ވަންނަކަމުގެ އެއްވެސް حال އެއްގައި ހެޔޮކަމެއްނޫނެވެ. ނަމަވެސް ހެޔޮކަމަކީ اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވެ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެގެންނެވެ ކުރާ عمل އެވެ. އަދި إحرام ބަނދެގެން ހުންނަ މީހުންވެސް ގެއަށްވަންނަންވާނީ ގެގެ أصل ދޮރުން ވަންނާށެވެ! އަދި اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.

- إحرام ބަނދެގެންވާ حال ގައިނަމަ ވަންނަންވާނީ ގެގެ ފަހަތުގެދޮރުން ދޮރުކޮޅުން ނުވަތަ ބޮޑުބިއްލޫސް ގައިނަމަ ވަންނަމުން ގެންދިޔައީ عَرَبِي ންގެ ބައެއް قَبِيلَة ގެ މީހުންކުރިކަމެވެ. އަދި حُمْسُ ކިޔާ ބައެއްވެ. އެމީހުންނަކީ އެހެނދުގައި ދީނުގެ ކަންކަމުގައި ބޮޑަށް ހިފަހައްޓާ މީހުންނެވެ. އެމީހުން އެކަންކުރި إحرام ބަނދެގެންވާ حال ބޭނުވައިކުރުމުގެ ނިޔަތުގައެވެ. މިއާއަކީ ބޮޑުއިހުމާލުން އެކަން بَاطِل ވިއެވެ.

(١٩٠) އަދި ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރާ ބައިމީހުން ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް اللّٰه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަކަށް ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ! އަންހެނުންނާ ކުޑަކުދިން މަރައިނުލާށެވެ! ދެން جِزْ يَة ގެ أهل ވެރިންވެސް އެ قواعد ގެ މަތީ ދެމިތިބިކަމުގައި އެމީހުންވެސް ނުމަރާށެވެ! ހައްދުފަހަނަޅައިގަތުމަކީ މިބާވަތުގެ ކަންތައްތައް ކުރުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނަޅައިދާ މީހުންނަކީ اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވާ ބައެވެ.

(١٩١) އަދި އެމީހުން އެބަހި مُشْرِك ން ފެންނަތަނެއްގައި ހިފައި ކަލޭމެން އެމީހުން މަރާށެވެ! އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރުނުފަދައިން ކަލޭމެންވެސް އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރޭށެވެ. އަދި އެމީހުން މަގުފުރެދުވުމަށް شِرك ކުރުމަކީ ހާދަ މާބޮޑެވެ. އަދި الْمَسْجِدُ الْحَرَام ކައިރީގައި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަނުކުރަނީސް ކަލޭމެން ކުރިއަރައިގެން އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާށެވެ! މުޅި مكّة ގެ حرم ގެ حكم އަޔާސް މިއެވެ. ދެން އެމީހުން އެތާގައި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރިނަމަ ކަލޭމެންވެސް އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކޮށް މަރައި ހަދާށެވެ! ކާފިރުންގެ جزاء ހުރީ އެފަދައިންނެވެ.

فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (١٩٢) وَقَـٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ لِلَّهِ ۖ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَلَا عُدْوَٰنَ إِلَّا عَلَى ٱلظَّـٰلِمِينَ (١٩٣) ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ بِٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْحُرُمَـٰتُ قِصَاصٌ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱعْتَدُوا۟ عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ (١٩٤) وَأَنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا تُلْقُوا۟ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى ٱلتَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوٓا۟ ۛ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ (١٩٥)

ތަރުޖަމާ

فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހުއްޓައިލައިފިއްޔާ— އެމީހުން ހަނގުރާމަ ހުއްޓައިލައިފިއްޔާ.✿ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ.✿ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (١٩٢) = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.✿ وَقَـٰتِلُوهُمْ = އަދި ކަލޭމެން مؤمن ން އެ مشرك ންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! ✿ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ = އެއްވެސް شِرْك އެއް ނެތިއްޖެއުމަށްދާންދެން.✿ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ لِلَّهِ = އަޅުކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން اللّٰه އަށް خَلاَص ވެއްޖެއުމަށްދާންދެން.✿ فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހުއްޓައިފިއްޔާ. (އެމީހުން ހަނގުރާމަ ހުއްޓައިފިއްޔާ)✿ فَلَا عُدْوَٰنَ = ފަހެ عَدَاوة ތިބެވޭ ދަތިކުރުވެރިވާމީހުންނަށެވެ.✿ إِلَّا عَلَى ٱلظَّـٰلِمِينَ (١٩٣) = އަނިޔާވެރިންގެމައްޗަށް ވެސްވެ. (مُشْرِك ންގެމައްޗަށް ވެސްވެ.)✿ ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ = حُرْمَة ތިބިކުރެވިގެންވާ މައްސަރު (ذُوالقعدة މަސް).✿ بِٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ = حُرْمَة ތިބިކުރެވިގެންވާ މައްސަރުގެ مَقَابِلُ ގައެވެ.✿ وَٱلْحُرُمَـٰتُ قِصَاصٌ = حُرْمَة ތިބިވެގެންވާ ތަކެތީގައިވެސް قِصَاص ވެއެވެ.✿ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް عَدَاوة ތިބިވެގެންފިމީހާ އަނިޔާވެރިވެގެންފި މީހާ.✿ فَٱعْتَدُوا۟ عَلَيْهِ = ފަހެ ކަލޭމެންވެސް އޭނާއާ عَدَاوة ތިބިވާށެވެ! ދިމާކުރާށެވެ! ✿ بِمِثْلِ مَا ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ = އެފަދަ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް عَدَاوة ތިބިވި ދިމާކުރިފަދައިން.✿ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! (އަނިޔާވެރިވުމާމެދު ބިރުވެތިވާށެވެ!) ✿ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ✿ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވާކަން.✿ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ (١٩٤) = تَقْوى ވެރިންނާއެކުގައި.✿ وَأَنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާށެވެ.✿ وَلَا تُلْقُوا۟ بِأَيْدِيكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެން ނުއަޅާނުލާށެވެ! އެއްގަލިނުލާށެވެ! ✿ إِلَى ٱلتَّهْلُكَةِ = ހަލާކުގެތެރެއަށް.✿ وَأَحْسِنُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން إحسَان ތެރިވާށެވެ! ✿ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ލޯބިވޮޑިގަންނަވައެވެ.✿ ٱلْمُحْسِنِينَ (١٩٥) = إحسَان ތެރިންނަށް. ✿

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٢) ފަހެ އެ مُشْرِك ންގެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓައި އެމީހުންގެ ގޯނާކުރުމުން تَوبة ވެ إسلام ވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސަވާ ހުއްޓެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩٣) އާ مؤمن ންނޭވެ! އެއްވެސް شِرك އެއްނެތި އަޅުކަންކުރުމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން الله އަށް އެކަނި خاصّ ވެއްޖައުމަށްދާންދެން ކަލޭމެން އެ مشرك ންނާ ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުން ހަނގުރާމަ ހުއްޓައި އިސްލާމް دين އަށް ވަދެ دين ގެ ކަންތައްތައް لَازِمُ ކޮށްގެންފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ عَدَاوة ތެރިވެ ދެކޮޅުވެރިވެގަތުމެއްނެތެވެ. ހަމައެކަނި ދެންވެސް ތިބި مشرك ންގެމައްޗަށް ވެސްވިއެވެ.

(١٩٤) حُرْمة ތެރިކުރެވިގެންވާ މަހެއްގެ مُقَابِلُ ގައިވަނީ حُرْمَة ތެރިކުރެވިގެންވާ މަހެކެވެ. (رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم صُلْحُ الْحُدَيْبِيَّة ގެ އަހަރު عُمْرَة އަށް ވަޑައިގެންނެވީ ذُوالقَعْدَة މަހުގައެވެ. އެދުވަހު އެކަލޭގޯތި مشرك ންނާދެކޮށް ފޮނުން صُلح އަށްގަތީ އެކަލޭގޯތި މައްކާއަށް ވެއްދެވުމެއްނެތި مَكَّة އަށް ވަޑައިގެން ދިޔުމަށް مدينة އަށް ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އެއީ هجرة އިން ހަތަރުއަހަރުވެ. ދެން އައިއަހަރު قواعد ގެމަތިން ހަމަ ذُوالقَعْدَة މަހު مَكَّة އިން ކުރު أهل ވެރިން ނުކުމެ ނިކުމެ ދިޔުމަ رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި އެކަލޭގޯތީގެ أصحاب ނާ ވިސްނުމަށް ވަދެވޮޑިގެން مَكَّة ގައިވީ عُمْرَة ގެ ކަންތައް ނިންމެވީއެވެ. ކުރީގެ ذُوالقَعْدَة މަހުގެ مُقَابِل ގައި އަންނައަހަރުގެ ذُوالقَعْدَة މަސް الله تعالى އެކަލޭގޯތިއަށް ދެއްވީއެވެ.) އެއިވެސް ހަމަ قِصَاص އެވެ. އެހެންވެ ދެން އެ އަންގަވަނީ حُرْمَة ތެރިވެގެންވާ ކަންކަމުގައިވެސް قِصَاص ވާނެކަމެވެ. – މިކަމަކީވެސް مشرك ންގެ ކިބައިން الله تعالى ހިއްޕެވި قِصَاص އެކެވެ. – ދެން އެ އަންގަވަނީ: ކަލޭމެންނާ عَداوة ތެރިވެ ހަމަ ދޫކޮށް ތަނަވަސްކަމެއް ބޭނުމައި ކަލޭމެންނަށްވެސް عَداوة ތެރިވެ ދިމާކުރުން އޮންނާނެކަމަށް އެމީހުންނަށްވެސް ކަލޭމެންނާ عَداوة ތެރިވެ ދިމާކުރި މިންވަރަކަށެވެ. އެއަށްވުރެ ބޮޑަށް އަނިޔާކޮށް ދިމާކުރުމާމެދު ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާނުކަމަށެވެ! الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި الله تعالى تقوى ވެރިންނާއިއެކު ވާނެކަންވާކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! އެބަހީ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެހީވެދެއްވުމާއި އެކަލާނގެ ގާތްކަން ދެއްވާނެކަމެވެ. ވާނެކަމެވެ. އެމީހުންނަށް އަބަދުވެސް ހިތާމަކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(١٩٥) އަދި الله ގެމަގުގައި ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ އަތުއްލަ އަމިއްލަކަން ހަލާކުވުމަށް އެއްލައި ނުލާށެވެ! ދީނުގެ ނުލާށެވެ. އެހެނީ الله ގެމަގުގައި ދާ ހޭދަކުރަން ތަރުތީބުން فرضވާ ޖިހާދަށް ހޭދަނުކުރުމަކީ އެއީ ހަލާކުވުމެކެވެ. އެހެން އަހަރެން ދާ ވިޔަފާރިކުރާށެވެ! އަދި ހޭދަކުރުމުގައި إحسان ތެރިވާށެވެ! إخلاص ތެރިވާށެވެ! الله ގެ دين ކުރިއެރުވުމަށް ހޭދަކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَأَتِمُّوا۟ ٱلْحَجَّ وَٱلْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا۟ رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْهَدْىُ مَحِلَّهُۥ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِۦٓ أَذًى مِّن رَّأْسِهِۦ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ ۚ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلْعُمْرَةِ إِلَى ٱلْحَجِّ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ ۚ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٍ فِى ٱلْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ ۗ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُۥ حَاضِرِى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾ ٱلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَٰتٌ ۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى ٱلْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا۟ فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقْوَىٰ ۚ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٧﴾

މުފުރަދާތު

وَأَتِمُّوا۟ ٱلْحَجَّ وَٱلْعُمْرَةَ لِلَّهِ = اللّه އަށްޓަކައި حجّ އާއި عُمْرة ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! ۞ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން إحصار ވެއްޖެއްޔާ. (حجّ ، عُمْرة އަދާ ކުރުމުގެ ނުވެ ބަންދުވެވުން.)۞ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ = ފަހެ هَدْيُ ގޮތުގައިން ފަސޭހަވީއެއްޗެއް.(އެއްޗެއް ކަތިލާށެވެ!)۞ وَلَا تَحْلِقُوا۟ رُءُوسَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ބޮލު ނުބާލާށެވެ! ۞ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْهَدْىُ = هَدْيُ ކަތިލަންޖެހޭ ތަނަށް ދާންދެން.۞ مَحِلَّهُۥ = ތަނުގެ مَحَلُّ އަށް.۞ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ބަލިމީހަކު ވީނަމަ.۞ أَوْ بِهِۦٓ أَذًى = ނުވަތަ އުނދަގޫއެއްވާނަމަ. (އުނދަގޫ ދިނުމުން)۞ مِّن رَّأْسِهِۦ = އޭނާގެ ބޮލުގައި.۞ فَفِدْيَةٌ = ފަހެ فِدْيَة ދޭންވާނެއެވެ. (ބަދަލުގައި فِدْيَة ދޭށެވެ!) ۞ مِّن صِيَامٍ = ރޯދަހިފުމުން.۞ أَوْ صَدَقَةٍ = ނުވަތަ صَدَقَة ދިނުން.۞ أَوْ نُسُكٍ = ނުވަތަ އެއްޗެއް ކަތިލުމުން.۞ فَإِذَآ أَمِنتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އަމާންވެއްޖެއްޔާ (ބިރުބިއްޔާއި ނުވަތަ ވަގުތުބަލިމަރުކަމުން ސަލާމަތްވެ)۞ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلْعُمْرَةِ = ފަހެ عُمْرة ވެގެން تَمَتُّعُ ލިބިގަތް / އަރާމުކުރިމީހާ.۞ إِلَى ٱلْحَجِّ = حَجّ އަށް. حَجّ އަށް إحرام ބަންދުވާންދެން.۞ فَمَا ٱسْتَيْسَرَ مِنَ ٱلْهَدْىِ = هَدْيُ ގޮތުގައިން ފަސޭހަވީއެއްޗެއް ކަތިލުން ކަން ޖެހޭނެއެވެ.۞ فَمَن لَّمْ يَجِدْ = هَدْيُ ނުލިބިއްޖެމީހާ.۞ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٍ = ތިންދުވަހު ރޯދަހިފުމެވެ.۞ فِى ٱلْحَجِّ = حَجّ ގެދުވަސްވަރު.۞ وَسَبْعَةٍ = އަދި ހަތް ރޯދަހިފާށެވެ! ۞ إِذَا رَجَعْتُمْ = ކަލޭމެން އެނބުރި ރަށަށް رُجُوع ވެއްޖެއްޔާ.۞ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ = އެއީ ފުރިހަމަ ދިހަރޯދައެވެ.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ، އެބަހީ އެ حُكْم އޮންނާނީ.۞ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُۥ = އެމީހާގެ أهل ވެރިންނުވާމީހާއަށެވެ.۞ حَاضِرِى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = المَسْجِدُ الْحَرَام ގައި حَاضِر ވެގެންވާ މީހުންކަމުގައި.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވީ.۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾ = عُقُوبَة ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ ٱلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَٰتٌ = حَجُّ ގެ ވަގުތަކީ ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މަސްތަކެކެވެ. (އެއީ شَوَّال ، ذُوالقعدة އާއި ذوالحجّة ގެ ފުރަތަމަ ދިހަދުވަހެވެ. ނުވަތަ އެ މަސް ތިނެވެ.)۞ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ = ފަހެ އެމަސްތަކުގެ ތެރޭގައި حَجُّ فرض ކޮށްފިމީހާ (حَجُّ އަށް إحرام ބަންދުކުރިމީހާ)۞ فَلَا رَفَثَ = ފަހެ އޭނާ އަންހެނުންނާ جِمَاعُ ވުމެއް / އަދި އެކަމާބެހޭ ވާހަކަދެއްކުމެއް ނުވެއެވެ.۞ وَلَا فُسُوقَ = فَاسِقُ ވުމެއްނުވެއެވެ.

(އެއްވެސްގޮތަކުން الله އަށް އުރެދިގެންވުމެއް ހުއްދަވެއްނުވާނެއެވެ.)❁ وَلَا جِدَالَ = އަދި جَدَلُ ކުރުމެއްވެސްނުވެއެވެ. އެކަކު
އަނެކަކާ ޒަވަރިކުރުމުގެފަދަ ކަމެއްވެސް ނުވާނެއެވެ.❁ فِي ٱلْحَجِّ = حجّ ގެތެރޭގައި.❁ وَمَا تَفْعَلُواْ مِنْ خَيْرٍ = އަދި
ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން ކަލޭމެންކުރާހައިކަމެއް ކުރިޔަސްވެސް.❁ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ = އެކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَتَزَوَّدُواْ =
އަދި ކަލޭމެން ދަތުރުގެ ކާނާ ހޯދާށެވެ!❁ فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ = ފަހެ ހެޔޮކަލަވަރުން އެންމެ ރަނގަޅު ކާނާއީ.❁
ٱلتَّقْوَىٰ = تَقْوَى ވެރިކަމެވެ. الله ގެ ބިރުވެތިކަމެވެ.❁ وَٱتَّقُونِ އަދި ކަލޭމެން މިޒަތަކުރަސްކަލާނގެއަށް تَقْوَى
ވެރިވާށެވެ!❁ يَٰٓأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ (١٩٧) = އޭ ބުއްދިވެރިންނޭވެ!❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٦) އޭ مؤمن ންނޭވެ! الله تعالى އަށްޓަކައި ކަލޭމެން حجّ އާއި عُمْرَة ގެ އަޅުކަން ބާރަބަރަށް ފުރިހަމަ ކުރާށެވެ!
އަދި حجّ ނުވަތަ عُمْرَة އަށް إحرام ބަނދެގެން ދާއިރު مكّة އަށް އައުމަށް حجّ ގެ ކަންތައް އަދާކުރުމަށް މަގުބަންދުވެއްޖެނަމަ
(عَدُوُّ ންގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ބަލިވުމުގެ ސަބަބުން ފަދަ ކަމަކާހުރެ) ހާދީޔާގެ ގޮތުގައި ބޮޑުސޫފައެއް ފަދަ هَدْيُ ކަތިލައި
ނުވަތަ هَدْيُ حَرَم އަށް ހިފައިނުދާހައި إحرَام ކަނޑާނުލާށެވެ! އަދި هَدْيُ އާދޭ مَحَلّ އަށް ފޯރައިދެވެންދެން ކަލޭމެންގެ
ބޮލުން ނުބާލާށެވެ! (މިއިން ކޮންމެ حكم އެއްގައި إخْتِلَاف ފުޅުތަކެއްވެއެވެ. އަދި تفصيل ވާހަކަތައްވެއެވެ. އެވާހަކަތަކުގެ
އެހެން ދަށުގެ ފޮތެއްގައި ބަޔާންކުރެވޭނެ أمّيد ކުރަމެވެ.) ދެން އަދި ކަލޭމެންކުރު މީހަކު ބަލިވެގެން
ނުވަތަ ބޮލުގައި އުނދަގޫވާގޮތެއް އަޅާވެގެން ބޮލުގައިހުރި ޙަލާކަމުގެ ސަބަބުން ބޮލުމައްޗާ فِدْيَة ދޭށެވެ! އެއީ
ރޯދަހިފުމާއި ޞަދަޤާތްދިނުމާއި ނުވަތަ ޤުރުބާނީގެ ގޮތުގައި ކަތިލެވޭ ޖަނަވާރެއް ކަތިލުމެވެ. - ދެން إحْصَار
ފިޔަވައި ކަންކަމުން އަމާންވެގެން حجُّ ގެ ކުރިން عمرة ގެ ކަންތައް އަދާކުރުމަށްފަހު عُمْرَة އަށް ބަނދުން
إحْرَام ބަނދެ (تَمَتُّعُ ގޮތަށް) هَدْيُ ކަތިލުމަށް ހުރެއެވެ. އެއީ ބަކަރިޔަކު ކަތިލުމެވެ. ނުވަތަ ހަތްމީހުން ބައިވެރިވެގެން
ޖަމަލެއް ނުވަތަ ގެރިއެއް ކަތިލުމެވެ. ކަތިލަން ބަކަރިޔަކު ނުފެނުނުމާ حجُّ ގެތެރޭގައި ތިންދުވަސް ރޯދަހިފައި
އަނބުރާ ރަށަށް އައިސް ހަތްދުވަސް ރޯދަހިފުމެވެ. އެއީ ބަރާބަރު ފުރިހަމަ ދިހަދުވަހުގެ ރޯދައެވެ. ނަމަވެސް
މި هَدْيُ ކަތިލުމުގެ وَاجب ކަން ޚާއްޞަވީ مكّة ގެ أهل ވެރިންނޫން މީހުންނަށެވެ. (المِسْجِدُ الحرام ގެ ކައިރިގައި حَاضِر
ވެ ދިރިއުޅެމުންނުދާ މީހުންނެވެ.) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ
عُقُوبَة ގަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.
(١٩٧) حَجّ އަށް إحْرَام ބަނދުމުގެ مُوسم އަކީ މައްސަލަތަކެކެވެ. އެއީ حَجُّ مُوسم އެވެ. އެއީ شَوَّال މަހާއި ذُوالْقَعدَة މަހާއި
حَجُّ މަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަދުވަހެވެ. (ނުވަތަ އެޔާނުމަސްދުވަސް އެކަތެވެ.) ފަހެ އެ مُوسم ގައި حَجّ އަށް إحرام ބަނދުއް
حَجّ ގެ ޢަމަލުތަކުގެތެރޭގައި ވަދެގެން ނިމިދާންދެން އަނބިންނާއި ޖިމާޢު ވުމާއި އެކަމާބެހޭ ވާހަކަ ދެއްކުމާއި އެޔާނާގުން
ބިރުދޭން حرام ވާނެއެވެ. އަދި فَاسِقُ ވެ ގޯސްކަމެއްކުރުމެވެ. އެއީ الله އަށް އުރެދުމުގެ އެންމެހައި ކަންތަކެވެ. އަދި حَجّ
ގެތެރޭގައި އެކަކު އަނެކަކު ޒުވާބުކޮށް جَدَلُ ކުރާ ޒަވަރިކުރުމުގެ ކަމެއްވެސްނުވެއެވެ. މިއީ ހެއްޔާވެސް حَرَام ކަންތަކެވެ. އެއާ
خلاف އަށް ހެޔޮކަންތައްކުރުމާ ކުރިއަރާ! ހެޔޮކަންކަމުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެންކުރާ ކޮންމެ ކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.
އެކަންކަމަށް އެކަލާނގެ ހެޔޮޖަޒާދެއްވާ ހެއްވާނެއެވެ. އަދި حَجّ ދަތުރަށް ފުރާއިރުގައި ދަތުރުމަތީގެ ކާނާ ހޯދާ
ތައްޔާރުކުރާށެވެ! އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ކާނާއީ تقوى ވެރިކަމެވެ. الله އަށް ބިރުވެތިވުމާ طَاعَة އަދާކުރުމެވެ. އޭ
ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ކަލޭމެން މިޒަތަކުރަސްކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! މިޒަތަކުރަސްކަލާނގެ
އަމުރުތަކަށް ބިރުވެތިވެ ނަހީކުރައްވާ ކަންތަކުން ދުރުވެގެންނާށެވެ! تقوى ވެރިވުމުގެ ޙަޤީޤަތަކީ އެއީއެވެ.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَٰتٍ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَٱذْكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمْ وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٩﴾ فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَٰسِكَكُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿٢٠١﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

މުފްރަދާތު

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފާފައެއްނެތެވެ. / ކުށެއްނެތެވެ. ❁ أَن تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا = فَضْلُ ވަންޏަކަށް އެދިގަތުމުން. (ވިޔަފާރިކޮށް ފައިދާހޯދުމުން.)❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.❁ فَإِذَآ أَفَضْتُم = ތިޔަ ކަލޭމެން ނިކުމެގެން رُجُوع ވުމުން ފުރައްޓާ.❁ مِّنْ عَرَفَٰتٍ = عَرَفَات ން.❁ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަ ކަލޭމެން الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! / الله ހަނދާންކުރާށެވެ! ❁ عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ = المِشْعَرُ الحَرَام ގެ ކައިރީގައި. (އެއީ مُزْدَلِفَة ގައި ހުންނަ މިސްކިތެވެ.) މުޅި مُزْدَلِفَة އެކަމަށް ހިމެނިގެންވާތީއެވެ.❁ وَٱذْكُرُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރާށެވެ! ❁ كَمَا هَدَىٰكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްވިފަދައިން.❁ وَإِن كُنتُم = އަދި ކަލޭމެންވީއެވެ (ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންވީ)❁ مِّن قَبْلِهِۦ = އޭގެކުރިން. / إسلام دين ގެ ކުރިން. (الله ގެ ތެދުމަގު ދެއްވުމުގެ ކުރިން.)❁ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން.❁ ثُمَّ أَفِيضُوا۟ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ފުރާށެވެ. (ތިޔަބައި މިނާއަށްދާށެވެ!)❁ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން ދިޔަތަނުން އެއީ (إبراهيم عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިތަނުން – އެގޮތަށް).❁ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުން އެދޭށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ فَإِذَا قَضَيْتُم = ދެން ކަލޭމެން ނިންމައިފިއްޔާ.❁ مَّنَٰسِكَكُمْ = ކަލޭމެންގެ نُسْك ތައް (عِيْدُ ދުވަހު ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް – އެއީ ހިލަމުކުން، ކަތިލުން، ބޯބޭލުން ނުވަތަ ކޮށުން طَوَاف الإفاضة ކުރުން މިއެވެ.)❁ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = ދެން ތިޔަ (مِنَى ގައި) الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! ❁ كَذِكْرِكُمْ ءَابَآءَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނަށް ذِكر ކުރިފަދައިން.❁ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا = ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގަދަ ذِكر އަކުން.❁ فَمِنَ ٱلنَّاسِ = ތިޔަ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.❁ مَن يَقُولُ = ބުނާމީހުން / ކިޔާމީހުން.❁ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا = އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވާނދޭވެ! ❁ وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި އޭނާއަކަށް آخرة ގައި ނުވެއެވެ.❁ مِنْ خَلَٰقٍ ﴿٢٠٠﴾ = އެއްވެސް

ނަސީބެއް. / އެއްވެސް ސަވާބެއް.۞ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ބުނާމީހުންވެއެވެ. / ކިޔާމީހުންވެއެވެ.۞ رَبَّنَآ ءَاتِنَا = އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅަގަނޑަށް ދެއްވާނދޭވެ! ۞ فِي ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަން.۞ وَفِي ٱلْأَخِرَةِ حَسَنَةً = އަދި آخرة ގައިވެސް ހެޔޮކަން. ۞ وَقِنَا = އަދި އަޅަގަނޑު ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ! ۞ عَذَابَ ٱلنَّارِ (٢٠١) = ނަރަކައިގެ عَذَاب ން.۞ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ = ކާމިޔާބީ نَصِيبٌ ހުރި އެމީހުންނަށެވެ.۞ مِّمَّا كَسَبُوا = އެމީހުން ކުރިމަސައްކަތުން.۞ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ (٢٠٢) = އަދި اللّه އީ ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٨) އޭ مؤمن ންނޭވެ! حَجّ އަށް إحرام ބަނދެގެންހުރުއްޖެއްސ حَجّ ގެ މުއްދަތުގައި ވިޔަފާރިކޮށް ގަނޑުވިއްކުމުގެ ކަންތައް ހިންގައި اللّه ގެ حضرة ން فَضْلَ ވަންތަކަމާއި ދީލަތިކަން އެދުމަކީ ކަލޭމެންނަށް ކުށެއް ގުނާހަކަމެއްނޫނެވެ. ފާފަކަމެއްނޫނެވެ.

ދެންފަހެ عرفات ގައިހުރެ އެކަން ނިމުމުން އަވަސްއަވަހަށްمُزْدَلِفَة އަށް އައިސް އެތަނުގައިވާ الْمَشْعَرُ الْحَرَام ގެ ކައިރީ މިސްކިތުގައި އަދި ނުވަތަ މިސްކިތާކައިރީގައި އަދި ނުވަތަ މުޅި مُزْدَلِفَة ގައި اللّه އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! މިއީން މުހިއްމުކުރާ އެއްކަމަކީ مَغْرِبُ ނަމާދާ عِشَاء ނަމާދު ދެނަމާދު جمع ކޮށް އެތަނުގައިކުރުމާއި ދެންވެސް اللّه އަށް ذِكر ކުރުމާއި ތަލްބިޔަހާރާޖު އެތަނުގައި ކުރުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިކަމަށްޓަކައި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވުމުގެ ކުރީގައި ކަލޭމެންވީ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައެވެ.

(١٩٩) ދެން مُزْدَلِفَة އިން مِنَى އަށް إبراهيم عليه السّلام ފައިބައިގެންނެވިފަދައިން ކަލޭމެންވެސް ދާށެވެ! އަދި ފާފަފުއްސެވުން އެދި اللّه ގެ حضرة ގައި ދަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠٠) ދެންފަހެ ބޮޑު عيد ދުވަހު مِنَى ގައްދާއި مكّة ގައި ކަލޭމެންގެ نُسُكُ ތަކެއް އަދާކޮށް ނިންމުމަށްފަހު – އެ نُسُكُ ތަކަކީ جَمْرَه އަށް ހިލަގަނޑުއުކުމާއި ބޯބޭހުމާއި ނުވަތަ ކޮޅުކެނޑުމާއި ކަތިލުމާއި طَوَافُ الإفَاضَة ކުރުމެވެ. މިގޮތުގައިން ކަންތައްތަކުގައި ދަނާއް ކުރުމުގެ ފުރިހަމަގެ. ދެން ބާކީހުރި ކަންތައް أيَّامُ التَّشريق ތަކުގައި ކުރުންނެވެ.) ދެން منى ގައިތިބީ اللّه އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކުރިޔަމަތިފަދައިން ނަމަވެސް އަދި އެއަށްވުރެ ގިނައިންނެވެ. ފަހެ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ހަމައެކަނި (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا – އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅަގަނޑަށް ދުނިޔޭގައި ދެއްވާނދޭވެ!) މިހެން ކިޔައި دُعَاء ކުރާމީހުންވެއެވެ. އެމީހުންނަށް آخرة ގައި އެއްވެސް ނަސީބެއް ކާމިޔާބީއެއްނެތެވެ.

(٢٠١) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި (رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ – އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! އަޅަގަނޑަށް ދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަން ދެއްވާނދޭވެ! އަދި آخرة ގައިވެސް އަޅަގަނޑަށް ހެޔޮކަން ދެއްވައި އަޅަގަނޑު ނަރަކައިގެ عَذَاب ން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ! މިހެން دُعَاء ކުރާމީހުންވެއެވެ.

(٢٠٢) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މަސައްކަތުގެން، ކުރިހެޔޮ عمل ތަކުގެ ސަވާބުން ކާމިޔާބު ނަސީބުވާނޭ މީހުންނެވެ. އަދި اللّه އީ ހިސާބު ބެއްލެވުމުގައި އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

✿ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِى يَوْمَيْنِ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ لِمَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُۥ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيُشْهِدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا فِى قَلْبِهِۦ وَهُوَ أَلَدُّ ٱلْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ ٱتَّقِ ٱللَّهَ أَخَذَتْهُ ٱلْعِزَّةُ بِٱلْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُۥ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱدْخُلُوا۟ فِى ٱلسِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾

މުފްރަދާތު

✿ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! اللّٰه ހަނދާންކުރާށެވެ! ✿ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْدُودَٰتٍ ۚ = عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައި. (މިއީ مِنَىٰ ގައި أيَّامُ التَّشريق ގެ ދުވަސްތަކުގައެވެ) ވާހަކައެވެ. تكبير ކިޔައި اللّٰه އަށް تعظيم ކޮށް މާތްކޮށް ހިތުގެ ވާހަކައެވެ.✿ فَمَن تَعَجَّلَ فِى يَوْمَيْنِ = ފަހެ ދެދުވަހު މިތަނުގައި އަވަސްވެގެންދިޔަ / އެގޮތަށް ދަތުރުވެގެން ބަޔަކު ދުވަހު މިތަނުގައި ދެން އެވަރުން ނިންމި މީހާ ދަތުރުކުރިއެވެ! ✿ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ = ފަހެ އޭނާގެމައްޗަކު ކުށެއް ނެތެވެ. ✿ وَمَن تَأَخَّرَ = އަދި ފަސްވެއްޖެމީހާ ބަޔަކު ދަތުރުކުރުން ހިތްޖެހުމަށް ދާން ފަސްކުރިމީހާ ދަތުރުކުރިއެވެ! ✿ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ = ފަހެ އޭނާގެމައްޗަކު ކުށެއްނެތެވެ.✿ لِمَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ = އެއީ تقوى ވެރިވެއްޖެމީހާއަށެވެ.✿ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ✿ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ✿ أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ = ހަމަކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް ކަލޭމެން مَحْشَرُ ކުރެވޭ އެއްކުރެވޭނެ ހަމަ ކަމުގައިވާނޭ حضرة އަށެވެ.✿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.✿ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُۥ = އެމީހާގެ ބަސް ކަލޭގެފާނު عجائب ކުރުވާމީހެއް.✿ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. وَيُشْهِدُ ٱللَّهَ = އަދި އޭނާ اللّٰه ހެކިކުރުވައެވެ.✿ عَلَىٰ مَا فِى قَلْبِهِۦ = އޭނާގެ ހިތުގައިވާ ތަކެއްޗާއިމެދުގައި – (އޭނާ އެބުނަނީ ތެދެއްކަމުގެ މައްޗަށެވެ)✿ وَهُوَ = އޭނާއީ حال ✿ أَلَدُّ ٱلْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ = ގަދަފަދަގޮތުން ދެކޮޅުވެރިކަން ކުރާ ދެކޮޅުވެރިއަކުކަމުގައި.✿ وَإِذَا تَوَلَّىٰ = އަދި އޭނާ އެނބުރި ދުރަށްގޮސްފިއްޔާ.✿ سَعَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ = އޭނާ ބިމުގައި މަސައްކަތްކޮށް ހިނގައިފިއެވެ.✿ لِيُفْسِدَ فِيهَا = އެބިމުން ފަސާދަކޮށް ބޮޑުވާތީ ކުރުމަށްޓަކައި.✿ وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ = އަދި ދަނޑުބިމާ نَسْلُ އެބަހީ ދަރިފަސްކޮޅު ހަލާކުކުރުމަށްޓަކައެވެ.✿ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ = އަދި ފަސާދަކުރުން اللّٰه ލޯބިނުވޮޑިގެންނެވެ.✿ وَإِذَا قِيلَ لَهُ = އަދި އޭނާއަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.✿ ٱتَّقِ ٱللَّهَ = ކަލޭ اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ✿ أَخَذَتْهُ ٱلْعِزَّةُ = عِزَّة ވެރިކަމާއި ބޮޑާކަން އޭނާ إختيار ކުރެއެވެ.✿ بِٱلْإِثْمِ ۚ = ކުށްވެރިވުމާއެކު.✿ فَحَسْبُهُۥ جَهَنَّمُ ۚ = ފަހެ އޭނާއަށް ނަރަކަ ފުދޭނެއެވެ.✿ وَلَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ = އަދި ނިދައިގަންނަ ތަނެއް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ✿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.✿ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ =

އެމީހާގެ نفس ވިއްކައިލާފައިވެއެވެ. ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ = الله ގެ ރުހިވޮޑުގަތުމަށް. وَاللَّهُ رَءُوفٌ = އަދި الله އީ ނުހަނު އޯގާވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. بِالْعِبَادِ (٢٠٧) = އަޅުތަކުންނަށް. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ އީމާންވި މީސްތަކުންނޭވެ! ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ = ކަލޭމެން إسلام دين އަށް ވަންނާށެވެ! كَافَّةً = އެކީ އެކަކުމެނާކަށް / އަދި އެންމެން އެކީ. وَلَا تَتَّبِعُوا = އަދި ކަލޭމެން تبَعَ ނުވާށެވެ! خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ = ޝައިޠާނާގެ ފިޔަވަޅުތަކައި. إِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ. لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ (٢٠٨) = ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅި بَيَان ވެގެންވާ عَدَاوة ތެރިއެކެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠٣) އަދި عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްކޮޅެއްގައި ކަލޭމެން الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އެއީ مِنَى ގައި ތިބޭ أيّام التَّشريق ގެ ދުވަސްކޮޅުގައި تَكْبِير ކިޔުމާއި الله އަށް تَعْظِيم ކޮށް މާތްކޮށް ހިތުމުގެ ވާހަކައެވެ. ދެންފަހެ حَجُّ ވަރުގެ އެގޮތަށް ދުވަހާއި ތަށްރީޤު ދުވަސްކޮޅާއި މިނާގައި ހުރެގެންނާ މިހާރުގެ ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި ތާޚީރުކޮށްލުމުގައިވެސް ފަސްކޮށްލުމުގައި ހަމަ ވޭނާގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. އެއީ تقوى ވެރިންނަށް ޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! قيامة ދުވަހުން ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނީ އެއްކުރެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٠٤) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި އެމީހެއްގެ ބަހުން ކަލޭގެފާނު عجائب ކޮށްލަދެވިފައިވާނޭއެވެ. (އެއީ أخْنَس بنُ شَرِيْق ކަމުގައި ނުވަތަ مُنَافِق ންގެ މީހުކަކުގައި ބުނެވިފައެވެ. އޭނާ رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ޙަޟްރަތަށް އައިސް إسلام ކަން ފާޅުކޮށް - އަދި އޭނާ އޭނާގެ ތެދުވެރިކަމުގައި الله ހިތްވެރިކޮށް ހުވާކުރިއެވެ. މިއާއެއްކޮށް މިގޮތުގެ އާލާތްތަކުގައި އުޅުނީ އޭނާގެ ވާހަކައެވެ. ދެން އޭނާ رَسُول އާގެ ހަޒްރަތުން ނިކުމެގެންދިޔަ ފަހުން مسلم ންގެ ދަނޑުވެރިކަމުގެ ދަނޑުވެރިކަމާއި حِمَار ތަކެއްގެ ބަނޑުފަޅާ خراب ކުރިއެވެ.) އޭނާގެ ބަސް ރަސޫލާއަށް رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم عجائب ކޮށްލެވުނެވެ. އަދި އޭނާ އޭނާގެ ތެދުވެރިކަމުގައި الله ހިތްވެރިކޮށް ހުވާކުރިއެވެ. ހަމަ އޭނާއީ ދަރަނިވެރިކަން ގަދަވެގެންވާ ދަރަނިވެރި ނުބައި މީހެކެވެ.

(٢٠٥) އޭނާ އެނބުރި ފުރަތަމަވެސް ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރެއެވެ. އަދި ދަނޑުބިމާއި نَسْلُ ހަލާކުކުރެއެވެ. ދަނޑުބިމާއި ޖަނަވާރުތަކެވެ. އަދި ފަސާދަކުރުމަށް الله ލޯބިވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٢٠٦) އަދި އޭނާއަށް الله އަށް ކަލޭ ބިރުވެތިވޭ تقوى ވެރިވާށޭ ބުނެވިއްޖެއްޔާ ފާފަވެރިވުމުގެ ބޮޑާވުން ހިފާ ފާފަވެރިކަން އިސްކުރެއެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް ނަރަކަ ފުދެއެވެ. އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންމަތީކަމެވެ.

(٢٠٧) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި الله ގެ ރުހިވޮޑުގަތުމަށް އެދި ތިމާގެ نفس ވިއްކާ މީހުންވެއެވެ. އަދި الله تعالى އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ صُهَيْبُ الرّومى އާ ގުޅިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މުޅި އެތިކުރުމާ ދޫކޮށްލައިގެން ހަމައެކަނި نفس އާއިގެން هجرة އަށް ވަޑައިގަތެވެ. والله أعلم .

(٢٠٨) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން އެންމެން އެކުއެކީ إسلام دينަށް ވަންނާށެވެ! الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި شيطان އާގެ ފިޔަވަޅުތަކައި تبَعَ ނުވާށެވެ! ފިތުނަފަސާދަ އުފެދުމަކަށް ތަބާނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ކަލޭމެންނަށް عَدَاوَة ތެރިކަން بَيَان ވެގެންވާ عَدُوّ އެކެވެ.

فَإِن زَلَلۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡكُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٠٩) هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ (٢١٠) سَلۡ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ كَمۡ ءَاتَيۡنَٰهُم مِّنۡ ءَايَةِۭ بَيِّنَةٖۗ وَمَن يُبَدِّلۡ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ (٢١١) زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا وَيَسۡخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۘ وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ فَوۡقَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ وَٱللَّهُ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيۡرِ حِسَابٖ (٢١٢) كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِۚ وَمَا ٱخۡتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لِمَا ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِ مِنَ ٱلۡحَقِّ بِإِذۡنِهِۦۗ وَٱللَّهُ يَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٍ (٢١٣)

ލުޣަތު

فَإِن زَلَلۡتُم = ތިޔަ ކަލޭމެން حقّ އާއި ދުރަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ. ❁ مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡكُمُ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު. ❁ ٱلۡبَيِّنَٰتُ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް. (إسلام دين އަކީ حقّ ކަމުގެ)❁ فَٱعۡلَمُوٓاْ =ތިޔަ ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ. ❁ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٠٩) = عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ هَلۡ يَنظُرُونَ =އެމީހުން – އެބަހީ مشرك ން – އެބަ އިންތިޒާރުކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ؟ ❁ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ =އެމީހުންގެ ގާތަށް اللّه ވޮޑިގެންނެވުމެވެ. ❁ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ ވިލާގަނޑުގެ ހިޔަނިތަކުގައި. (ވިލާގަނޑުގެ ހިޔަނިތަކުގައި.)❁ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ އަދި މަލާއިކަތުން ވޮޑިގެންނެވުމެވެ. ❁ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ އަދި ކަންތައްތައް ނިމުމެވެ. ❁ وَإِلَى ٱللَّهِ އަދި اللّه ގެ حضرة އަށެވެ. ❁ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ (٢١٠) = ކަންތައްތައް رُجُوع ވާންވަނީ. ❁ سَلۡ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) بَنِي إِسْرَائِيل މީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ! ❁ كَمۡ ءَاتَيۡنَٰهُم =އެމީހުންނަށް ދިނީ ކިހާތަރަކަށްތޯ. ❁ مِّنۡ ءَايَةِۭ بَيِّنَةٖ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކުން. ❁ وَمَن يُبَدِّلۡ = އަދި ބަދަލުކޮށްފިމީހާ. ❁ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نعمة / اللّه ގެ دين. ❁ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُ = އެމީހަކު ގާތަށް އައުމަށްފަހު. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ =ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ❁ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ (٢١١) =عُقُوبَات ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަށް ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ. ❁ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔޭގެ حَيَاة. ❁ وَيَسۡخَرُونَ = އަދި އެމީހުން މަލާމާތްކުރެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވި މީހުންނަށް ❁ وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ އަދި تقوى ވެރިވި މީސްތަކުން. ❁ فَوۡقَهُمۡ = އެމީހުންގެ މަތީގައިވެއެވެ. (ކާފިރުންގެ މަތީގައި.)❁ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ = قِيَامَة ދުވަހުން. ❁ وَٱللَّهُ يَرۡزُقُ = އަދި اللّه ރިޒުޤުދެއްވައެވެ. ❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް. ❁ بِغَيۡرِ حِسَابٖ (٢١٢) =އެއްވެސް ހިސާބަކާއި ނުލައި. ❁ كَانَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުންވިއެވެ. ❁ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ = އެއް أُمَّة އެއްކަމުގައި. އެއް دين އެއްގައި. / توحيد ގެމަތީގައި. ❁ فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = ދެންފަހެ اللّه تعالى نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވިއެވެ. ❁ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ =އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައްޔާއި ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލުންކަމުގައި. ❁ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ =އަދި އެބޭކަލުންނާއެކު އެކަލާނގެ ފޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ بِٱلۡحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. ❁ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَ ٱلنَّاسِ = އެބޭކަލުން މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށް. ❁ فِيمَا ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِ = އެމީހުން އެކަމަކާމެދު إختلاف ވިކަންކަމުގައި. ❁ وَمَا ٱخۡتَلَفَ فِيهِ = އަދި އެމީހުން އެފޮތުގައި إختلاف ނުވެއެވެ. / توراة އާއިމެދު إختلاف ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ = އެފޮތް ދެވުނުމީހުން ފިޔަވައި. ❁ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް

އަޅުގަނޑުމެންނަށްފެނުނީ.۞ ٱلۡبَيِّنَٰتُ = بَيَان ދޭހަވާ دليل ތަކެއް.۞ بَغۡيَۢا بَيۡنَهُمۡۖ = އެމީހުންގެމެދުގައިވާ ދަތިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން.۞ فَهَدَى ٱللَّهُ = ފަހެ الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވީ މުސްލިމުންނަށް.۞ لِمَا ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِ =އެމީހުން އެ إختلاف ވެގަތްކަމަކަށް.۞ مِنَ ٱلۡحَقِّ = حقّ ގެ ތެރެއިން.۞ بِإِذۡنِهِۦۗ = އެކަލާނގެ إذن ލެއްވުމަށް.۞ وَٱللَّهُ يَهۡدِي = އަދި الله ތެދުމަގުދައްކަވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠٩) ފަހެ ކަލޭމެންނަށް بَيَان ވެގެން دليل އަޅުގަނޑުމެން، إسلام دين އަކީ حقّ دين ކަމުގެ حُجَّة އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެން އަށް حقّ ދޭހަވުން ދެކެނަގައިފިއެވެ، إسلام دين إختيار ނުކުރާމީހާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެގެ بَدَلُ ހިފާނެކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

(٢١٠) އެމީހުން يعنى مُشْرِك ންގެމީހުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވިލާގަނޑުތަކުގެ ހިޔަނިގައި الله ވެޑިގެންވަޑައިގަތުމާއި مَلاَئِكَة ބޭކަލުން ވެޑިގެންވުމާއި އެމީހުން އިތުރަށް إنْتِظَارُ ކުރަނީތޯއެވެ؟ އެހެނީ އެމީހުން އެ إِنْتِظَارُ ކުރަނީ އެކަމަށެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ދަރަނި ނިމިގެންދާނެއެވެ. قِيَامة ވެ ހިސާބުކުރެއްވުމަށް ނިމިދާނެއެވެ. އަދި އެންމެހައި ކަންތައް رُجُوعُ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

(٢١١) (އޭ رسول الله އެވެ!) بَنى إسرائيل މީހުންގެ ކިބައިން ސުވާލުކުރައްވާ مُوسى عليه السّلام ގެ رَسُول ކަމުގެ އެއި حقّ رَسول ކަމުގައި بَيَان ކުރާ ސާފު دليل އާއި ކާމިލުކޮށް އެމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޝާން އަޅުގަނޑުމެން ދެއްކެވީއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުން ހަމަ الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތް ކުފުރުކޮށް نعمة ބަދަލުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުން الله ގެ نعمة އަޅުގަނޑުމެން އެ نعمة ބަދަލުކުރާމީހާއަށް الله تعالى عُقُوبَة ދެއްވާނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ عُقُوبَة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١٢) އަދި ކާފިރުވި މީހުންނަށް دُنْيَوِي حَيَاة ގެ ފޮނިމީރުކަން ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވިފައިވެއެވެ. فخر ވެރިވުމާއި، رِيَاسَة އާއި މުދާގެ ދުނިޔާގެ ޒީނަތް އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވިފައިވެއެވެ. އަދި އީމާންވި الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވި މުސްލިމުންނަށް މަލާމާތްކުރެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ قيامة ދުވަހުން تقوى ވެރިވި މުސްލިމުންނަށް މަތިވެރިމަގާމު ދެއްވާނެއެވެ. ކާފިރުންނަށް ދަށްމަގާމެވެ. ކާފިރުން ނަރަކައިގައެވެ. އަދި تقوى ވެރިވި މުސްލިމުން ސުވަރުގެތަކުގައެވެ. އެއީ نعمة އާއި كَرَامَة ލިބޭ الله ދެއްވާ ފުރުސަތެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އަންގަވަމުން ޙިސާބު ނެތި رزق ދެއްވައެވެ.

(٢١٣) (آدم عليه السّلام ން ފެށިގެން نوح عليه السّلام އާއި ދެމެދު) އެއްމިސްކިތެއް އޭރު دين އެއްކަމެވެ. އެއީ توحيد ގެ دين އެވެ. އެއީ އެއްކަލާނގެ ކަމުގެ دين އެވެ. ފަހެ އެބަޔަކު މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން شرك އެކުލެވި إختلاف ވުމުން އެމީހުންގެ ތެރެއަށް الله تعالى ނަބީބޭކަލުން ފޮނުއްވީއެވެ. ފާޅުގައި خبر ދެއްވުމަށާއި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެ ބޭކަލުންނާއެކު حقّ ގެ ފޮތް ބާވައިލެއްވީއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ މެދުގައި إختلاف ވެގަތް ކަންތައްތަކުގައި حكم ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެފޮތަކީ ޤުރުއާނާއި سَمَاوِي ފޮތްތަކެވެ. ނަމަވެސް توراة އާއި بنى إسرائيل ންގެ މީހުން إختلاف ވިއެވެ. އެމީހުންނަށް އަދި އެފޮތުން އެ إختلاف ވެ އެމީހުންގެ ތެރެއަށް ފޮނުއްވި دليل ތަކާއި ހެކިތައް އަޅުގަނޑުމެން ދެއްކެވީއެވެ. އެމީހުންގެ މެދުގައި ހަސަދަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. ފަހެ އެމީހުން ހަޤީޤަތުގައި އީމާންވި މުސްލިމުން الله تعالى އެމީހުންގެ މެދުގައި إختلاف ވެގެންވާ ކަންތައްތަކުގައި އެކަލާނގެ إذن ލެއްވުމުން حقّ ގެ މަގު ދައްކަވައިފިއެވެ. އެމީހުންގެ މެދުގައި إختلاف ވެ ދެމިހުރި ކަންތައް. إختيار ކުރެއްވުމެވެ. إختيار ކުރެއްވި އެކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން ކުރެއްވުމެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން ސީދާމަގު ދައްކަވައެވެ. މި أمَّة އަކީ މި أمَّة އެވެ. ކުރީގެ أمَّة ތަކުގެ ތެރެއިން يهودى ންނާއި نَصَارى ންނެވެ. އެމީހުން ތެދުމަގު ދޫކޮށްލިއެވެ. އެހެންވެ الله އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް އެކަލާނގެ މަގުދައްކަވައެވެ.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا۟ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ ۗ أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلْ مَآ أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

ލަފުޒުމާނަ

أَمْ حَسِبْتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ހީކުރީހޭއްޔެވެ.؟ ❁ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ =ކަލޭމެން ސުވަރުގެވަންނަން. ❁ وَلَمَّا يَأْتِكُم = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނާއެވެ. ކަލޭމެންނަކަށް ނާދެއެވެ. ❁ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = ފާއިތުވިޔަ މީހުންނަށް ދިމާވިގޮތަ ކަންތައް. އެގޮތަ إمتحان. ❁ مِن قَبْلِكُم = ކަލޭމެންގެ ކުރީގެ. ❁ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ = އެމީހުންނަށް ގަތަ فقير ކަންޖެހުނެވެ. ❁ وَٱلضَّرَّآءُ = އުދައްދި އުނދަގޫތަކާއި. ❁ وَزُلْزِلُوا۟ = އަދި އެމީހުން ގުޅުވައިލެވުނެވެ. (ބިރުވެރިކަމާ ސިފަތްތެރިކަމުން ހުރެއެވެ.) ❁ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ = رَسُولُ ވިދާޅުވުމާއި ހަމައަށްދާންދެން. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވީމީހުންނާ ދުލުން. ❁ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ نَصْرُ ކޮންއިރަކުންތޯއެވެ؟ ❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ❁ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ =ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ نَصْرُ ކައިރިވެއެވެ. ❁ يَسْـَٔلُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ❁ مَاذَا يُنفِقُونَ = އެމީހުން ހޭދަކުރާނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. ❁ قُلْ =ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ مَآ أَنفَقْتُم = ކަލޭމެން ހޭދަކުރާއެއްޗެއް. (ހޭދަކުރާނަމަ އެއްޗެއްވިޔަސް.) ❁ مِّنْ خَيْرٍ =ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން. މުދަލުގެތެރެއިން. ❁ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ =ފަހެ މައިންބަފައިންނަށާއި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށެވެ. ❁ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ = އަދި يَتِيْمُ ންނަށާއި مِسْكِيْنُ ންނަށެވެ. ❁ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި. ❁ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން ކަލޭމެން ހެދިޔަކީ ކޮންއެއްޗެއް. ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾ =ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއެއްޗެއް اللّٰه ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަނގުރާމަ فَرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. ❁ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ = އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ނުރުހުންތެރިކަމަކަށްވާ حال. ❁ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا = އަދި ކަލޭމެން ކަމަކާ ނުރުހިދާނެއެވެ. ❁ وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަމަކަށްވާ حال. ❁ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا = އަދި ކަލޭމެން ކަމަކަށް ލޯބިކުރެވިދާނެއެވެ. ❁ وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ = އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމަކަށްވާ حال. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ =އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢١٤) އޭ مؤمن ންނޭވެ! އިސްވެދިޔަ نَبِي ބޭކަލުންނާ تَبَعَ ވެވަޑައިގެންނެވި މުއުމިނުބޭކަލުންނަށް ދިމާވިފަދަ إمتحان އާއި ދަތިއުނދަގޫތައް އަދި ދިމާނުވަނީސް ސުވަރުގެވަންނަން ކަލޭމެން ހީކުރަނީހެއްޔޯ؟ އެމީހުންނަށް ބަލިދެރަކަމާއި ދަތިއުނދަގޫތައް ދިމާވިއެވެ. އަދި ބިރުވެރިކަމާއި ސިހުންތެރިކަމުން ރޭސް ގުޑުގުޑުގޭ އަޑައިގެން ދިޔައެވެ. رَسُول އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި އީމާންވީމީހުންވެސް الله ގެ نصر އަންނާނީ ކޮންއިރަކުންބާވައޭ ވިދާޅުވާހާސްކަން ކަންތައް ދިޔައެވެ. ދަންނާށެވެ! الله ގެ نصر ކައިރިގާތެވެ.

(٢١٥) އޭ رَسُول الله އެވެ! ކަލޭގާނަށް صَدَقَة ދޭން މުދަލަކީ ކޮބައިކަން އެމީހުން ކަލޭގާނާ ސުވާލުކުރަތެވެ. ކަލޭގާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މުދަލުން ހޭދަކުރާނަމަ ކަލޭމެން ހޭދަކުރާނީ މައިންބަފައިންނާއި ގާތްތިމާގެމީހުންނާއި يَتِيْمُ ންނަށާއި މިސްކީނުންނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮކަމަކުން ކުރާ ކޮންމެކަމެއްވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިއާޔަތަކީ ޒަކާތުގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގެ އާޔަތެއްކަމުގައި ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.
- އަދި އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ މިއީ ޒަކާތް ފިޔަވައި ދެންކަމާ سُنَّة ޞަދަޤާތެއްކަމުގައެވެ. والله أعلم

(٢١٦) އޭ مؤمن ންނޭވެ! އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް ނުރުހޭ ކަމަކަށްވާ حال ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ ކަލޭމެންނަށް އެކަމުގައި ހެޔޮވާކަމަށް ވީނަމަވެސް ކަލޭމެން ނުރުހުންތެރިވެއެވެ. އަދި ހަމަހެއެންމެ އެކަމެއްގައި ކަލޭމެންނަށް ނުބައިގޮތް ހުރިކަމަކަށް ކަލޭމެން ލޯބިކުރުންވެއެވެ. ކަމުގެ حقيقة ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ނޭނގޭއެވެ.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَكُفْرٌۢ بِهِۦ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ ❁ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

ލުޣަތު

يَسْـَٔلُونَكَ (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ = حُرْمَة ލިބިފައިވާމަހު ވަށައިގަތުމާއިމެދު. ❁ قِتَالٍ فِيهِ = އެމަހު ހަނގުރާމަ ކުރުމާމެދު. ❁ قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ = އެމަހު ހަނގުރާމަ ކުރުމަކީ ބޮޑު ފާފައެކެވެ. ❁ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ މަގު ބަންދުކުރުން إسلام دين އަށް މީހުން ވަދެ ނުވުމަށް ހުރަސްއެޅުން. ❁ وَكُفْرٌۢ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވުމާ. ❁ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = އަދި ٱلْمَسْجِدِ الْحَرَام އަށް މީހުން އައުމަށް ހުރަސްއެޅުމާ. ❁ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ = އަދި އެތަނުގެ أَهْل ވެރިން އެތަނުން ނެރުމާއި. ❁ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ = މިކަންކަން الله ގެ حضرة ގައި ފާފަ ބޮޑުވެގެންވާކަމެކެވެ. ❁ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ = އަދި شِرْك ކުރުމަކީ ފާފަ ބޮޑުވެގެންވާކަމެކެވެ. (އެންމެބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެވެ.) ❁ مِنَ ٱلْقَتْلِ = މީހުން ޤަތުލުކުރުމަށްވުރެ ❁ وَلَا يَزَالُونَ = އަދި އެމީހުން - އެ مشرك ން – ހުއްޓާނުލާނެއެވެ. / ދާއިމަނުވާނެއެވެ. ❁ يُقَٰتِلُونَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމައި. ❁ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން ނެރު ރައްދުކުރެވެންދެން ނުވަތަ އަނބުރާލެވެންދެން. ❁ عَن دِينِكُمْ =ކަލޭމެންގެ دِينُ ން. ❁ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ = އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެއްޖެނަމަ. ❁ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން مُرْتَدّ ވެއްޖެމީހާ. ❁ عَن دِينِهِۦ = އެމީހާގެ دِين ުން. ❁ فَيَمُتْ = ދެން އޭނާ މަރުވެ. ❁ وَهُوَ كَافِرٌ = އޭނާ ކާފަރުކަމުގައިވާ حَال. ❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން ތިޔައީއެވެ. ❁ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ (އެ عمل) بَاطِلُ ވިއެވެ. ❁ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް. ❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ =އަދި އެމީހުން އެއީ. ❁ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ❁ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ =އެމީހުން ދެމިހުންނާނެ އެތަނުގައެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ =ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީހުން. ❁ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން هِجْرَة ކުރި. ❁ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جِهَادُ ކުރި. ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ =އެމީހުން ތިޔައީއެވެ! ❁ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ رحمة އެދޭ. ❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ =އަދި الله އީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ❁ يَسْـَٔلُونَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ = ބަނގުރަލާއި ޖުވާކުޅުމާއިމެދު. ❁ قُلْ

=ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ = އެދެ އެއްޗެހީގައި (އެދެކަމުގައި) ބޮޑުވެގެންވާ ފާފަވެއެވެ.۞ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށްވާ مَنْفَع އާއި.۞ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ =އަދި އެދެ އެއްޗީގެ ފާފަ މާބޮޑެވެ.۞ مِن نَّفْعِهِمَا = އެދެ އެއްޗީގެ މަންފާއަށްވުރެ.۞ وَيَسْـَٔلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ.۞ مَاذَا يُنفِقُونَ =ހަރަދުކުރާނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ. ހަރަދުކުރާނީ އެއްޗަކާއިމެދުގައި.۞ قُلِ ٱلْعَفْوَ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ އިތުރަށް ހުރި ތަކެއްޗެވެ. (ޙާޖަތު خَرَدُ ކުރުމަށް ބޭނުންވާ އެއްޗަކަށްވުރެ.)۞ كَذَٰلِكَ = އެގޮތަށްމެންނެވެ.۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ.۞ ٱلْءَايَٰتِ = دليل ތަކެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ (٢١٩) =ކަލޭމެން فِكْرُ ކުރުމަށްޓަކައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢١٧) އޭ رَسُول الله އެވެ! حُرْمَة ތެރި މަހުސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމާމެދު އެކަމުގެ حكم އާއިމެދު ކަލޭގެފާނުންގެ أصحاب ން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! حرمة ތެރި މަހުސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުން ބޮޑުފާފައެކެވެ. އަދި އެހެންމީހުންނަށް الله ގެ މަގު ބަންދުކުރުން إسلام دين އަށް ނުވަދެވޭނެ ގޮތަށް އަދި އެހެނިހެން މީހުން މަނާކުރުމާއި އަދި المَسْجِد الحرام އަށް މީހުން ދަނުމަށް ހުރަސްއެޅުމާއި އަދި އެތަނުގެ އަހުލުވެރިން أهل ވެރިން އެތަނުން ނެރުމާއި މިކަންކަން އެއަށްވުރެ މާބޮޑެވެ. (މިހުރިހާ ކަމެއްވެސް مشرك ންގެމީހުން مؤمن ންނާމެދު ކުރިކަންކަމެވެ.) އަދި شِرْك ކުރުމަކީ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްވުރެ ބޮޑުކަމެކެވެ. އަދި އޭ مؤمن ންނޭވެ! އެ مُشْرِك ންގެމީހުން އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ دين ން ބާޒުކޮށް مُرْتَدُّ ވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެތެވެ. އަދި ތިމާގެ دين ދޫކޮށް مُرْتَدُّ ވެ އެ ކާފަރަކަށްވެގެން މަރުވެއްޖެ މީހުން ތިބޭނީއެވެ. އެމީހުންގެ ހުރިހާ عمل ތަކެއް دنيا އާއި آخرة ގައިވެސް بَاطل ވީއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހުންނާނީ އެތާނގައެވެ.

(٢١٨) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީމީހުން އަދި އެމީހުން هجرة ކޮށް އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި جِهادُ ކޮށް އަދި އެމީހުން الله ގެ رحمة އަށް އެދޭމީހުން - (الله އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އެމީހުންނަށް رحمة ލައްވާނެ އެމީހުން ސަވާބާއި ވެއްދެވުމަށް أمّيد ކުރުވެއެވެ.) އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ބަނގުރާއި ޖުވާކުޅުމާ މެދުކަމުގެ حكم އާއިމެދު ކަލޭގެފާނުންގެ أصْحَابُ ބައެއްމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެދެއެއްޗެހީގައި ނުލަފާ އެދެކަމުގައި ބޮޑުވެގެންވާ ފާފަ ވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށްވާ މަންފާތަކެއްވެސް ވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ އެދެއެއްޗީގެ މަންފާއަށްވުރެ އެދެއެއްޗީގެ ފާފަ މާބޮޑެވެ. (ބަނގުރާ މުޅިން حَرَام ކުރައްވާފައިވަނީ قرآن ގައި ތިންއާޔަތަކުންނެވެ. ފުރަތަމަ އާޔަތަކީ މިއާޔަތެވެ. ދެވަނަ އާޔަތް އޮތީ نِسَاء ސޫރަތުގައެވެ. ތިންވަނަ އާޔަތް އޮތީ مَائِدَة ސޫރަތުގައެވެ.)

އަދި އެމީހުން ހަރަދުކުރާނީ صَدَقَة ދިނުމުގައި ކޮންއެއްޗެއްތޯ ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްޗެއްހެ އިތުރަށްހުރި އެއްޗަކެވެ. ތިމާއަށް لَازِم ވާ خَرَد ކޮށް އިތުރަށް ހުރި އެއްޗަކެވެ. އެއީ އަދި فرض زكاة އެއްނޫނެވެ. اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ دليل ތަކާއި حُجَّة ތަކެވެ. بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ ކަލޭމެން فكر ކޮށް ވިސްނާފައި ދެނެގަތުމަށެވެ.

فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۗ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡيَتَٰمَىٰۖ قُلۡ إِصۡلَاحٞ لَّهُمۡ خَيۡرٞۖ وَإِن تُخَالِطُوهُمۡ فَإِخۡوَٰنُكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ ٱلۡمُفۡسِدَ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَعۡنَتَكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ (٢٢٠) وَلَا تَنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤۡمِنَّۚ وَلَأَمَةٞ مُّؤۡمِنَةٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكَةٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَتۡكُمۡۗ وَلَا تُنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤۡمِنُواْۚ وَلَعَبۡدٞ مُّؤۡمِنٌ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكٖ وَلَوۡ أَعۡجَبَكُمۡۗ أُوْلَٰٓئِكَ يَدۡعُونَ إِلَى ٱلنَّارِۖ وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ إِلَى ٱلۡجَنَّةِ وَٱلۡمَغۡفِرَةِ بِإِذۡنِهِۦۖ وَيُبَيِّنُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ (٢٢١) وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡمَحِيضِۖ قُلۡ هُوَ أَذٗى فَٱعۡتَزِلُواْ ٱلنِّسَآءَ فِي ٱلۡمَحِيضِ وَلَا تَقۡرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطۡهُرۡنَۖ فَإِذَا تَطَهَّرۡنَ فَأۡتُوهُنَّ مِنۡ حَيۡثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلۡمُتَطَهِّرِينَ (٢٢٢)

މުފްރަދާތު

فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި.❁ وَيَسۡـَٔلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ.❁ عَنِ ٱلۡيَتَٰمَىٰ = يتيم ކުދިންނާބެހޭ.❁ قُلۡ =ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! إِصۡلَاحٞ لَّهُمۡ خَيۡرٞ = އެކުދިންނަށް إصلاح ވާ ކަންތައް ކުރުން ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ وَإِن تُخَالِطُوهُمۡ = އަދި ކަލޭމެން އެކުދިންނާ މައްސަރިފުވެއްޖެ އެކުވެއްޖެ.❁ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ = ފަހެ އެއީ ކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ.❁ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ ٱلۡمُفۡسِدَ = އަދި ފަސާދަކުރާމީހުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِ = إصلاح ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.❁ لَأَعۡنَتَكُمۡ = (يتيم ންގެ ކަންތައް) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ދަތިކަމާއި އުނދަގޫ ލައްވައިފިއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.❁ عَزِيزٌ حَكِيمٞ (٢٢٠) =عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَا تَنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكَٰتِ = އަދި ކަލޭމެން مُشْرِك އަންހެނުންނާ ނުއިންނާށެވެ.! حَتَّىٰ يُؤۡمِنَّ އެއަންހެނުން އީމާންވާންދެން.❁ وَلَأَمَةٞ مُّؤۡمِنَةٌ = مؤمن އަޅު އަންހެނަކުވެސް ކަނޑައެޅިގެން.❁ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكَةٖ = مُشْرِك އަންހެނަކަށްވުރެ ހެޔޮވެ.❁ وَلَوۡ أَعۡجَبَتۡكُمۡ = އެއަންހެނަކު ކަލޭމެން ހައިރާންކުރިޔަސް.❁ وَلَا تُنكِحُواْ ٱلۡمُشۡرِكِينَ = އަދި مُشْرِك ފިރިހެނުންނާ (ކަލޭމެން مؤمن ންގެ އަންހެނުންނާއި) ނުއިނދުވާށެވެ.❁ حَتَّىٰ يُؤۡمِنُواْ = އެފިރިހެނުން އީމާންވާންދެން ތިބެން.❁ وَلَعَبۡدٞ مُّؤۡمِنٌ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން مؤمن އަޅު ފިރިހެނަކު.❁ خَيۡرٞ مِّن مُّشۡرِكٖ = مُشْرِك ފިރިހެނަކަށްވުރެ މާހެޔޮވެގެވެ.❁ وَلَوۡ أَعۡجَبَكُمۡ = އެމީހުން ކަލޭމެން عجائب ކުރުވިޔަސް އެމީހުންނާ ކަލޭމެން ގަޔާވިޔަސް.❁ أُوْلَٰٓئِكَ يَدۡعُونَ = އެފިރިހެނުން ގޮވާ ދެނީ.❁ إِلَى ٱلنَّارِ = ނަރަކައަށެވެ.❁ وَٱللَّهُ يَدۡعُوٓاْ = އަދި الله دَعْوَة ދެއްވައެވެ.❁ إِلَى ٱلۡجَنَّةِ وَٱلۡمَغۡفِرَةِ ސުވަރުގެއަށާއި ފާފަފުއްސެވުމަށެވެ.❁ بِإِذۡنِهِۦ = އެކަލާނގެ إِذْن ދެއްވުމުން / އެކަލާނގެ أمر ދެއްވުމުން.❁ وَيُبَيِّنُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށް އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް بيان ކޮށްދެއްވައެވެ.❁ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُونَ (٢٢١) =އެމީހުން ވިސްނާ وَعظ نصيحة ހިތަށް ގެނައުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَيَسۡـَٔلُونَكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ.❁ عَنِ ٱلۡمَحِيضِ = حيض އާބެހޭ / ނުވަތަ حيض ވެފައިވާ އަންހެނުންނާބެހޭ.❁ قُلۡ =ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ هُوَ أَذٗى =އެއީ އުނދަގޫއެކެވެ. ނުވަތަ ހަޑިކަމެކެވެ.❁ فَٱعۡتَزِلُواْ ٱلنِّسَآءَ = ފަހެ ކަލޭމެން އަންހެނުންނާ ވަކިވާށެވެ! އެބަހީ جماع ކުރުން ދުރުކުރާށެވެ!❁ فِي ٱلۡمَحِيضِ = حيض ގެ

ވަގުތުގައި.۞ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ ގާތްނުވާށެވެ.! حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ = އެކަނބަލުން طاهر ވެގެންފުރިހަމަވާންދެން.۞ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ = ދެންފަހެ އެކަނބަލުން طاهر ވެގެންވިއްޔާ.۞ فَأْتُوهُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ގެންގޮސްގަންނާށެވެ! جماع ވާށެވެ!۞ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ = اللّٰه ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރެއްވި ފަރާތުން. (އެއީ ކުރިމަތިފަރާތުގައި جماع ވުމެވެ.)۞ إِنَّ اللَّهَ =ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ۞ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ = ގިނަގިނައިން توبة ވާ މީހުންނަށް ލޯބިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾ =އަދި طاهر ވެގެންނަ މީހުންނަށް ލޯބިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢٠) އެއީ ދުނިޔެއާއި آخرة އާއިމެދު ވިސްނާ فكر ކުރުމަށެވެ. ދުނިޔެއަކީ بَلاَ އާއި މުސީބާތުގެ ތަނެވެ. ފަނާވުން އަވަސްތަނެވެ. آخرة އަކީ جَزَاء ދެއްވުމުގެ ގެވެއްޓެވެ. ދެމިހުންނަނިވި ގޮވައްޓެވެ. آخرة ގެ ކަންތައް އިސްކުރުން އެދިވޭކަމެވެ. އެއީ ބޮޑުވިސްނުމެއްގެ حكمة އެވެ. އަދި يتيم ކުދިންނާމެދުވެސް އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކުދިންގެ ކަންތަކާއި އެކުދިންގެ މުދާ إصلاح ކޮށްދިނުމީ ހެޔޮކަމެއްވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެކުދިން ކަލޭމެންނާއެކު އެއީ އެކަކަށް ހަމަކަލޭމެންގެ أخ ންނެވެ. مؤمن ންގެ ގާތްމީން أخ ންނެވެ. އަދި އެކުދިން މަސްލަހަތުގައި އެކުދިންގެ މުދާ باطل ގޮތުގައި ނަގައިގެން ކެއުމުގައި ބަރާބަރުވުން ހުރުމެވެ. އަދި އެކުދިންގެ ކަންތައް ފަސޭހަކުރުމާއި إصلاح ކުރުމުން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި اللّٰه އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ يتيم ންގެ ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް ދަތިއުނދަގޫކަމަށް ދަތިކުރެއްވިހެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢١) އޭ مؤمن ންނޭވެ! يهودى ންނާއި نصارى އިންގެ އަންހެނުން ފިޔަވައި ދެން އެހެނިހެން مُشْرِك އަންހެނުންނާ ކަލޭމެން مؤمن ވުމަށްދާނދެން ނިކާހުނުކުރާށެވެ! ގާތަށް ނުކުރާށެވެ. އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނާ ގޮވާނަކަސް ވީނަމަވެސް އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ރީތިވީނަމަވެސް ހިތަށް ދެރަވާކަސް ނޫނެވެ. އެއީ އެކަނބަލުން ހަމަ إيمان ވާންދެން ނުނިކާހުކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ރީތިވެފައި عجائب ވިއަސް، مُشْرِك އަންހެނަކަށްވުރެ مؤمن އަޅާ ވަރަށް ހެޔޮކަމެވެ. އަދި އޭ مؤمن ފިރިހެނުންނޭވެ. ކަލޭމެންގެ مؤمن އަންހެނުން مشرك ފިރިހެނުންނާ ނިކާހުނުކުރާށެވެ! އެފިރިހެނުން مؤمن ވުމަށްދާނދެން. مشرك ފިރިހެނާ ކަލޭމެން ރީތިވެފައި عجائب ކުރިޔަސް مؤمن އަޅު ފިރިހެނާ مشرك މީހަކަށްވުރެ ހެޔޮކަމެވެ. އެއީ مشرك ފިރިހެނުން ގެ ނަރަކަޔަށް ގޮވާއެވެ. އަދި اللّٰه دعوة ދެއްވާ ދަރުމަކަށް ސުވަރުގެއަށް ފިރިހެނުން މަޢާފަށް ގޮވާލެއްވުމެވެ. އަދި اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް މީސްތަކުންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވާ ހަދާންކުރުމަށް وعظ نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ.

(٢٢٢) އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ! حيض އާއިމެދު ކަލޭގެފާނާ أصحاب ން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލު ކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ހަޑިކަމެކެވެ. ފަހެ އަންހެނުންގެ حيض ގެ ވަގުތު ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ جماع ނުވާށެވެ! (ފުރާ ކަކުލާއިމެދު ފިޔަވައި އެހެނިހެން ބައިތަކުން ރުހުމަށްވެ.) އެއީ އެކަނބަލުން حيض ގެ ކަންތައް ނިމި طاهر ވެގެންނާއި طاهر ވެގެންވިއްޔާ ކަލޭމެން اللّٰه އަމުރުކުރެއްވި ފަރާތުން އެކަނބަލުންގައި ބޭރު އެކަނބަލުންނާ جماع ވާށެވެ! އެއީ ހުރަހަކަށެވެ. (اللّٰه أمر ކުރެއްވި ފަރާތަކީ އަދި ބަސްކުރުން މުގުރުކުރުވުމަށް އެކަނބަލުންގެ ކުރިމަތިފަރާތުގައި جماع ވުމާއި ފުރަގަސްފަރާތުގައި جماع ނުވުމެވެ. އަދި ކުރިމަތިފަރާތުގައިނަމަވެސް حيض ގެ ދުވަސްވަރު جماع ނުވުމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން توبة ވާ މީހުންނަށް اللّٰه ލޯބިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި طاهر ވެގެންނަމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވޮޑިގެންވެއެވެ.

نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا۟ حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾ وَلَا تَجْعَلُوا۟ ٱللَّهَ عُرْضَةً لِّأَيْمَٰنِكُمْ أَن تَبَرُّوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَتُصْلِحُوا۟ بَيْنَ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾ لَّا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَٰنِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ۖ فَإِن فَآءُو فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ عَزَمُوا۟ ٱلطَّلَٰقَ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

މުފްރަދާތު

نِسَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނަކީ / އަނބިންނަކީ.۞ حَرْثٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ދަނޑުބިމެވެ. / ގަދަރިން
އުފެއްދުމުގެ ދަނޑުބިމެވެ.۞ فَأْتُوا۟ حَرْثَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދަނޑުބިމަށް ވަދެގަންނާށެވެ! / ބޭނުންކުރާށެވެ!۞
أَنَّىٰ شِئْتُمْ = ކަލޭމެންނަށް ބޭނުންވާގޮތަކުން (ފުރަގަހުން ނުވަތަ ކުރިމަތިން جماع ކުރުމީ حيض ގައި جماع ނުކުރުމަށް)۞ وَقَدِّمُوا۟
لِأَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް (ހެޔޮކަން ކުރިއަށް ފޮނުވާށެވެ!)۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله
އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން
އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވާނޭކަން.۞ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾ = އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ.۞
وَلَا تَجْعَلُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެ كلمة ނުހަދާށެވެ! الله ނުހަދާށެވެ.! عُرْضَةً لِّأَيْمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ
ހުވައިތަކަށް ބަހައްޓަނދުގައި.۞ أَن تَبَرُّوا۟ = ކަލޭމެން (ހެޔޮކަންތަކުން) ބަރުއްވެގެންވުމަށް.۞ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި
ކަލޭމެން تقوى ވެރިވުމަށާއި.۞ وَتُصْلِحُوا۟ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި إصلاح ކުރުމާއި.۞ وَٱللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾ = އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ = الله تعالى
ކަލޭމެން ނުހިފުއްވާނެއެވެ.۞ بِٱللَّغْوِ = އެއްވެސް قصد އެއްނުކޮށް ބުނާ ބުނުމުގެ ކަމުގައި / ބާޠިލް ބުނުމުގެ ކަމުގައި.۞ فِىٓ
أَيْمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހުވައިތަކުގައި.۞ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން
ހިއްޕަވާނެއެވެ. / عُقوبة ދެއްވާނެއެވެ.۞ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުން قصد ކުރި ކަމުން ހުވައިން.۞ وَٱللَّهُ
غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި ކުއްލިއަކަށް عُقوبة ނުދެއްވާ ކަލާނގެ
އެވެ.۞ لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ = ހުވައިކުރާމީހުންނަށް ހުއްޓެވެ.۞ مِن نِّسَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ އަންހެނުންގެ ކިބައިން /
އަނބިންނާ جماع ނުކުރުމަށް.۞ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ = ހަތަރު މަހުގެ މުއްދަތަށް إنتظار ކުރުން.۞ فَإِن فَآءُو = ފަހެ އެމީހުން
رُجوع ވެއްޖެއްޔާ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ
رَحمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَإِنْ عَزَمُوا۟ ٱلطَّلَٰقَ = އަދި އެމީހުން - އެބަހީ إيلاء ކުރިމީހުން - އަ
ނބިން ވަރިކުރަން قصد ކޮށްފިއްޔާ ހުއްޓެވެ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.۞ سَمِيعٌ
عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾ = އަޑުއައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢٣) (އޭ مؤمن ވެރިޔުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ އަނބީންނަކީ ކަލޭމެންނަށްވާ ދަނޑުބިމެއްފަދަ އެއްޗެކެވެ. ކަލޭމެންގެ ދަރިން حَاصِل ވުމުގެ ދަނޑެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެދޭފަދައަކުން ކަލޭމެންގެ ދަނޑު ދިމާކޮށްލާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށް ހެޔޮކަންތަކެއް އިސްކުރާށެވެ! އަދި ނުވަތަ ދަރިން ލިބުމަށްވެސް އެދޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާނޭ ބަޔަކުކަން ހަނދާންކުރާށެވެ! އަދި مؤمن ންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

(٢٢٤) އަދި ކަލޭމެން ބަރީއަވެގަތުމާއި تقوى ވެރިވުމާއި އަދި މީސްތަކުންގެމެދުގައި ރައްޓެހިކަން إصلاح ނުކުރުމަށް ހުރަހެއް ބޭރުއްކަމުގައި ކަލޭމެން الله ނުހަދާށެވެ! އެބަހީ ރައްޓެހިކަން ކަނޑައިގެން ނުކުރުމަށް الله ގަންދީ ހުވައިނުކުރާށެވެ! އެފަދަ ހުވައެއްކޮށްފިއްޔާ ކައްފާރާދީ ހުވައިން ބަރީއަވެގަންނާށެވެ! އަދި الله އީ އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٥) އަދި އެއްވެސް ގަސްދެއްނެތި لَغْوُ ގެ ގޮތުގައި ބުނާހުވާތަކުގައި ކަލޭމެންނަކާ ހުވަފަތަކަށް الله ކަލޭމެންނަށް عُقُوبَة ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عقوبة ދެއްވާ ހިތްތަކުގެ ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުން ގަސްދުގައި ބޭނުންކުރުމުންނެވެ. އަދިالله އީ ފާފަފުއްސަވާ ކައްވެރިއަކަށް عقوبة ނުދެއްވާ ކަމަށް ވަގުތު ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٦) އެބަހީ މީހުންގެ އަނބީންނާމެދު ކުރެވޭ ހުވައިގެ މުއްދަތާއި ގުޅޭގޮތުންނެވެ. إنتظار ކުރާށެވެ! ދެންފަހެ އެކަން އެހެރީ ހުވައިން رُجُوع ވެ ކާފިރުގަތުމަށް ދޫކޮށްލުމަށް އެކަނބަލުންނާއި جِمَاعُ ވުން ހުއްޓުވެ. އެކަމުގެ ހުވައިގެ كَفَّارَة ދިނުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ވަރިކުރުންނެވެ. (ދެން މިކަމުގައި تفصيل حكم ތައް އެކަމުގެ ބޭބޭފުޅުންގެ حديث ފޮތްތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައި ލިޔެވިގެންވެއެވެ. މިއީ އަދި އެކަމުގެ تفصيل ފޮތްތަކުންނެވެ. والله أعلم) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ފާފަފުއްސަވާ ގަފޫރުވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٧) އަދި އެމީހުން ވަރިކުރުން ގަސްތުކުރެއްޖާ ވަރިކުރުން ހުއްޓެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾ ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِ ۖ فَإِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌۢ بِإِحْسَٰنٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا۟ مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا ٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٢٩﴾

މުފްރަދާތު

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ = އަދި ވަރިވެވުނު އަންހެނުން = يَتَرَبَّصْنَ = ދެކަނބަލުން إنتظار ކުރާހުރިނަމަވެ! ۞ بِأَنفُسِهِنَّ =
ދެކަނބަލުންގެ އަމިއްލަ نفس މަޑުކޮށް. ۞ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ = ތިން قُرُوء (ތިން حيض ނުވަތަ ތިން طُهُر). ۞ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ
= އަދި ދެކަނބަލުންނަށް حلال ނުވާނެއެވެ. ۞ أَن يَكْتُمْنَ = ދެކަނބަލުން ވަންހަނާކުރުން. ۞ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ =
اللّٰه ހައްދަވާފައިވާ އެއްޗެއް. ۞ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ = ދެކަނބަލުންގެ رَحِمُ ތަކުގައި ۞ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ = ދެކަނބަލުން
اللّٰه އަށް އީމާންވެގެންވާނަމަ. ۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށް. ۞ وَبُعُولَتُهُنَّ = އަދި ދެކަނބަލުންގެ ފިރިން
۞ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ = ދެކަނބަލުން ރައްދުކުރުމަށް حقّ ގަދަވެގެންވެއެވެ. ۞ فِى ذَٰلِكَ = އެކަމުގައި. ۞ إِنْ أَرَادُوٓا۟
إِصْلَٰحًا = އެދެނީނަމަ إصْلَاحُ ވުމަށް އެދުނީނަމަ. ۞ وَلَهُنَّ = އަދި ދެކަނބަލުންނަށް ވެއެވެ. ۞ مِثْلُ ٱلَّذِى عَلَيْهِنَّ =
އެބައި ފިރިހެނުންގެ އަންނަނިވި ކަންކަމާ ... ޙައްޤުވެސް. ۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހެޔޮގޮތުގައި إحسان
ގޮތުގައި. ۞ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ = އަދި ފިރިހެނުންނަށް ދެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް واجب ވެގެންވެއެވެ. ۞ دَرَجَةٌ
= خاصّ މަޤާމެއް ... ۞ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾ = އަދި اللّٰه އީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞
ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِ = ވަރިކުރުން ދެފަހަރުއެވެ. އެއީ رُجْعِي ވަރިއެވެ. ۞ فَإِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوفٍ = ފަހެ ހިފުން
ހެޔޮގޮތުގައި ... (عِدَّة ހަމަވުމުގެ ކުރިން رُجُوع ކުރުމެވެ). ۞ أَوْ تَسْرِيحٌۢ بِإِحْسَٰنٍ
= ނުވަތަ إحسان ގޮތުގައި ... ދޫކޮށްލުމެވެ. ۞ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް
حلال ނުވާނެއެވެ. ۞ أَن تَأْخُذُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ... / ... ۞ مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا =
ދެކަނބަލުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ... އެއްޗެއް. ۞ إِلَّآ أَن يَخَافَآ = އެދެމީހުން
... ބިރުގަންނަ ... ۞ أَلَّآ يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ = އެދެމީހުންނަށް اللّٰه ގެ حَدُّ ތައް قَائم ނުކުރެވިދާނެތީއެވެ. ۞
فَإِنْ خِفْتُمْ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ... ۞ أَلَّآ يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ = އެދެމީހުންނަށް اللّٰه ގެ حَدُّ ތައް
قَائم ނުކުރެވިދާނެކަމަށް. ۞ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا = ފަހެ ކުށެއްނުވެއެވެ އެދެމީހުންގެ މައްޗަށް. ۞ فِيمَا ٱفْتَدَتْ بِهِۦ

= އެއެއްޗަކުން އެއަންހެނުންގެ فِدْيَة ދިނުން އެއްޗަކާވެސްނުވެ. تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ = އެއީ اللّٰه ގެ حَدُّ ތަކެވެ.۞ فَلَا تَعْتَدُوهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެ حَدُّ ތަކެއް ފަހަނަޅައިނުދާށެވެ.! وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ حَدُّ ތަކެއް ފަހަނަޅައިދާމީހާ ދެންފަހެ.۞ فَأُولَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلظَّٰلِمُونَ (٢٢٩) = އަނިޔާވެރިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٢٨) އަދި ވަރިކުރެވިފައިވާ އަންހެނުން އެކަނބަލުން ތިން فُرُوءُ ވާންދެން عِدَّة ގައި ހުންނާނެއެވެ! އެއީ ތިން حيض ނުވަތަ ތިން طُهْرُ އެވެ. އަދި އެކަނބަލުންގެ ބަނޑުތެރޭގައި رَحِمُ ގެތެރޭގައި اللّٰه ހައްދަވާފައިވާ އެއްޗެއް (ބަލިވެ ހުންނަކަންވެސް ބަލިވެހުންނަކަން ނުވަތަ ދަރިންނަކަން) މިއިން އެއްވެސްކަމެއް ވަންހަނާކުރުން އެކަނބަލުންނަށް حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. އެކަނބަލުން اللّٰه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާނަމަ އެފަދަ ކަންތައްތައް ވަންހަނާކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި رُجُوعى ވަރިއެއްނަމަ އެކަނބަލުން އެވަރިކުރި ފިރިހެނުންގެ އަތުން ފަސް އެއަންހެނުންނާއި رُجُوع ކުރުން حقّ ކަމެއްވެއެވެ. އެއީ އެދެމީހުން إصلاح ކުރުމަށް އެދޭނަމައެވެ. އަދި عِدَّة ގައި ހުންނަ އަންހެނުންނަށް خَرَد ކުރުމާއި އެކަށީގެންވާ ގޮތުގެ މަތިން އެފަދައިން އަންހެނުންނަށް ޙައްޤު حقّ ހުންނާނެއެވެ. އަދި ފިރިހެނުންނަށް އެކަނބަލުންގެ މައްޗަށް واجب ވެގެންވާ دَرَجَة އެއް ވެއެވެ. މަތިވެރިވެއެވެ. އެއީ ފިރިހެނުން ވަރިކަމުގެ ޙައްޤު މަތިވެއެވެ. نِسَاء ސޫރަތުގައި بَيَان ވެގެންވާ الرِّجَال قَوَّامُوْنَ ...... މިއާޔަތުގައިވާ މަތިވެއެވެ. އަދިވެސް އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް ބެލެހެއްޓުން. އަދި اللّٰه އީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢٩) رُجُوعى ވަރިން ވަރިކުރެވޭނީ ދެފަހަރެވެ. ދެން ތިންވަނަ ފަހަރުގެ ވަރި عِدَّة ހަމަވުމުން ބަލިކޮށް އަތުން ފަސް رُجُوع ކުރެ އަނބަކަނބަލަކު ގޮތުގައި ހެޔޮގޮތުގައި ބެހެއްޓުމެވެ. ނުވަތަ عِدَّة ހަމަވީމާ جِمَاعُ ނުވާ إحْسَان ތެރިކަމާއެކު طُهْرُ ގެތެރޭގައި ވަރިކުރެ އެއީ ދޫކޮށްލުމެވެ. އަދި އެ އަންހެނުންނަށް ދީފައިވާ އެއްޗެއް އަނބުރާ އަތުލުން ފިރިހެނުންނަށް حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ދެމީހުންގެ ދެމެދުގައި اللّٰه ގެ حدّ ތައް قائم ކުރެވޭނެކަމަށް ބިރުގަންނަމައެވެ. اللّٰه ގެ حدّ ތައް قائم ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ބިރުގަންނަމަ އަނބިމީހާ އަނބުރާ ދޭ އެއްޗެއް ފިރިމީހާ ހިފުމަކީ ކުށެއް ނުވާނެއެވެ. ފަހެ ފިރިހެނުންގެ ހައްޤު ކަމުގައި لاَزِمُ ވާ حقّ އަދާނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ބިރުގަންނަނަމަ ވަރިވެ އަންހެނުން ފިރިމީހާއަށް ދޭ އެއްޗެއް ދީގެން ވަރިވުމަކީ ކުށެއް ނުވާނެއެވެ. އެއީ خُلْعُ ވަރިއެވެ. އެއީ އަންހެނުންގެ ވަރިވުމަށް ދޭ فِدْيَة އެވެ. މި بيان ކުރެވުނީ اللّٰه ގެ حَدّ ތަކެވެ. ފަހެ އެ حَدّ ތަކެއް ފަހަނަޅައި ކަލޭމެން ނުދާށެވެ! އަދި اللّٰه ގެ حَدّ ތަކެއް ފަހަނަޅައިގެންދާމީހުން ދެންފަހެ! ކަނޑައެޅިގެން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعْدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُۥ ۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۗ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِنطَلَّقَهَا = ދެންވެސް (ފިރިހެނާވިމާ) އެއަންހެނުންވިމާ (ތިންވަނަފަހަރަށް) ވަރިކޮށްފިއްޔާ.۞ فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ = ދެން އެއަންހެނުންވީމާއި އިނުން އެމީހާއަށް حلال ނުވާނެއެވެ.۞ مِنۢ بَعْدُ = އެއަށްފަހުން.۞ حَتَّىٰ تَنكِحَ = އެއަންހެނުންވީމާ އިނދެގަތުމާ ދާންދެން (جماع ވެއްޖެއުމަށްފަހުދާންދެން.)۞ زَوْجًا غَيْرَهُۥ = އެހެންމީހެއްގެ ފިރިހެނާ ކުރިން އެހެންފިރިހެނަކާ.۞ فَإِن طَلَّقَهَا = ދެންވެސް (އެފަހުގެ ފިރިހެނާ) އެއަންހެނާއާ ވަރިކޮށްފިއްޔާ.۞ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ = ދެން އެދެމީހުންނަށް ކުށެއްނުވާނެއެވެ. (ކުރީ ފިރިހެނާއާއި އެއަންހެނާއާ ދެމީހުންނަށް ކުށެއްނުވާނެއެވެ.)۞ أَن يَتَرَاجَعَآ = އެދެމީހުން (އަލުން އާކައިވެނިކުރުން) رُجوع ވުމަކުން.۞ إِن ظَنَّآ = އެދެމީހުންނަށް ހީވެއްޖެ.۞ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حَدّ ތަކު އެދެމީހުންނަށް قائم ކުރެވޭނެކަމުގެ.۞ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ = އަދި އެއީ اللّٰه ގެ حَدّ ތަކެވެ.۞ يُبَيِّنُهَا = އެކަލާނގެ އެ حَدّ ތަކު بَيَان ކުރައްވައެވެ.۞ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾ = ތަޙްޤީޤު ދަންނަ ބައެއްމީހުން.۞ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އަންހެނުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ.۞ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ = ދެން އެއަންހެނުންގެ އެއަންހެނުންގެ عِدَّة ހަމަވުމާއި ގާތްވެއްޖެ.۞ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ = ދެން ރަނގަޅުގޮތުގައި އެއަންހެނުން ހިފެހެއްޓާށެވެ! (ދިރި رُجوعي ވަރިގެއިން.)۞ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ = ނުވަތަ ރަނގަޅުގޮތުގައި އެއަންހެނުން (ވަރިކޮށް) ދޫކޮށްލާށެވެ.۞ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއަންހެނުން ނުހިފެހެއްޓާށެވެ! ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ = އަނިޔާކުރުމުގެގޮތުން އުނދަގޫކުރުން.۞ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަމެއް ކަންތައް ކުރާމީހާ ދަންނާށެވެ!۞ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ.۞ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކާ ނުހަދާށެވެ! ހަދައިހުންނާށެވެ!۞ هُزُوًا = ކުޅިކުޅި މަލާމާތުގެ އެއްޗަކަށް.۞ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް ވީ اللّٰه ގެ نعمة ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކުރާށެވެ!۞ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއްސާއި.۞ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގައި.۞ وَٱلْحِكْمَةِ = އަދި سُنَّة އާއި.۞ يَعِظُكُم

بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ އެޙުކުމުން ކަލޭމެންނަށް وعظ ދެއްވައެވެ.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ (٢٣١) = ހުރިހާއެއްޗެއް މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣٠) ދެންފަހު ތިންވަނަފަހަރަށް ވަރިކޮށްފިއްޔާ އެއަންހެނުންގެ عِدَّة ހަމަކުރުމަށްފަހު އެހެން ފިރިހެނަކާއި އިނދެ جِمَاع ވެ އެމީހާގެއަތުން ވަރިވެ ވަރީގެ عِدَّة ހަމަކުރުމަށްފަހުގައިމެނުވީ ކުރީ އިނދެވަރިކުރި ފިރިހެންމީހާއަށް އެއަންހެންމީހާ حلال ނުވާނެއެވެ. މިވާހަކައަކީ ފަހަރުކަނޑައިގެ ވަރިކުރުމެވެ. ދެން ދެމީހުންގެ ވަރިކުރުމަށްފަހު އަލުންވެސް الله ގެ حَدُّ ތަކެއް قائم ކުރެވޭނެކަމަށް ދެމީހުންނަށް ހިތަށްޖެހޭ ދުވަހުން އަދި ގާތްކޮށްއެކަށް ދެމީހުން އެކުވެން ހުއްދައެވެ. މި بَيَان ވެދިޔައީ الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حَدّ ތަކެވެ. އެކަލާނގެ އެ حَدّ ތަކެއް بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ ތެދުގޮތް ދަންނަ ބަޔަކަށެވެ.

(٢٣١) އަދި ކަލޭމެން އަންހެން ވަރިކޮށް އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ހަމަވާން ކައިރިވާ އެއްގޮތަކަށް ރަނގަޅުގޮތުގައި އެކަނބަލުން ހިފެހެއްޓުމެވެ. رُجُوع ކޮށް އަލުންވެސް އަނބިމީހާގެ مقام ގައި ބެހެއްޓުމެވެ. މިހެންވާނީ رُجْعِي ވަރިގައެވެ. އަނެއްގޮތަކީ ރަނގަޅުގޮތުގައި ވަރިކޮށް ދޫކޮށްލުމެވެ. ރަނގަޅުގޮތަކީ މިބޭނި އާއާ جماع ނުވާ طُهر ގައި ވަރިކުރުމެވެ. އަދި އަނބިމީހާއަށް އުނދަގޫކުރުމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ނުހިފެހެއްޓާށެވެ! އުނދަގޫ ކުރުމީ މިބޭނި عِدّة ހަމަވާން ގާތްވީމާ رُجُوع ކޮށްފަ އަލުންވެސް ވަރިކުރުމެވެ. އޭރުން އަލުންވެސް އަންހެނުންގެ ޢިއްދަ ހަމަކުރަން ފެށިގެން عدد ހަމަކުރަންޖެހޭނެއެވެ! ފަހެ އެހެންކަމުން ކަލޭމެން ކޮށްފި މީހާ ފިރިހެނުންނަށް އޭނާގެ نفس އަށް އަނިޔާކުރި މީހެކެވެ. އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކާއި އެކަލާނގެ حكم ތަކެއް ކުޅިގަނޑެއް ކަމުގައި އެއްޗެއްކަމަށް ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް الله ދެއްވާފައިވާ نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އޭގެ އެންމެބޮޑު نعمة އަކީ إسلام دين އަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމެވެ. އަދި ހިތްވި قرآن އާއި ޙިކުމަތްތެރިކަމާ سُنَّة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ އެ ޤުރުއާނާއި ކަލޭމެންނަށް وعظ نصيحة ދެއްވާ ޙިކުމަތްތެރިކަމެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި الله އީ ހުރިހާ އެއްޗެއް މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا۟ بَيْنَهُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ ۞ وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ ۚ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

ލުޣަތު

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ = އަދި ކަލޭމެން އަންހެނުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ. ۞ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުން އެކަމުގެ عِدَّة ހަމަވެއްޖެ. ۞ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ = (ވަލީވެރިންނޭވެ!) ތިޔަ އެކަނބަލުން މަނާނުކުރާށެވެ! ۞ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެކުރީގެ ފިރިންނާއި އިނުން. ۞ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم = އެބައިމީހުންގެދެމެދުގައި ރުހިވެގެންވާނަމަ. ۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހެޔޮގޮތުގެމަތީގައި. ۞ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ = އެކަމުގެ މައްޗަށް (އެކަނބަލުން މަނާ ނުކުރުމުގެވާހަކަ) ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ وعظ نصيحة ދެއްވަނީއެވެ. ۞ مَن كَانَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިންވާމީހަކަށް. ۞ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ = اللّٰه އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާކަމުގައި. ۞ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހަމަޖެހިގަތުން ބޮޑުވެ. ۞ وَأَطْهَرُ = އަދި طاهر ކަން ބޮޑުވެ. ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ = އަދި ކަލޭމެން ނުދަނެއެވެ. ۞ ❀ وَٱلْوَٰلِدَٰتُ = އަދި މައިންނަމަ. ۞ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ = އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ދަރިންނަށް ކިރުދޭނީއެވެ. ۞ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ = ފުރިހަމަ ދެއަހަރު. ۞ لِمَنْ أَرَادَ = އެދޭމީހަކަށް. ۞ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ = ކިރުދިނުން ފުރިހަމަކުރުމަށް. ۞ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ = އަދި އުފަންވި ދަރިފުޅުވާފަރާތުގެމައްޗަށް. ކާބޯތަކެތި. ހެދުން ލާޒިމުވެ. ۞ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް ކާނާދިނުމާއި ހެދުންދިނުން. ۞ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހަމަހަމަ ގޮތުގައި. ۞ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس އަކަށް تَكْلِيف ވެވެން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާ ވަރަކުން މެނުވީ. ۞ لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌ بِوَلَدِهَا = އެއްވެސް މައަކަށް އޭނާގެ ދަރިފުޅުގެ ސަބަބުން އުނިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ. ۞ وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ = އަދި އުފަންވި ދަރިފުޅުވާފަރާތަކަށްވެސް އޭނާގެ ދަރިފުޅުގެސަބަބުން އުނިކަމެއްނުލިބޭނެއެވެ. ۞ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ = އަދި (ބައްޕަ ނެތިއްޖާ) ވާރިސްވެރިޔާގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވެ. ۞ مِثْلُ ذَٰلِكَ = އެފަދައިން ކަންތައްކުރުން. ۞ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا = އަދި އެދެމީހުން (މަންމައާ ބައްޕަ) قَصْدُ ކުރިއްޔާ. ކިރުދިނުން ހުއްޓާލުމަށް. ۞ عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا =

ދެމީހުން ރުހި قبول ވެގެން.۞ وَتَشَاوُرٍ = އަދި مَشْوَرَة ކުރުމުގެން.۞ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا = ދެމީހުންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ وَإِنْ أَرَدتُّمْ = އަދި ކަލޭމެން އެދެންޏާ.۞ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَـٰدَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަރިންނަށް މައިމީހާ ނޫން އަންހެނުންލާ ކިރުދީގެން ކިރުދިނުމަށް.۞ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ إِذَا سَلَّمْتُم = ކަލޭމެން ދީފިއްޔާ.۞ مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅުގޮތުގައި ކަލޭމެން ދޭންވާ / އުޖޫރަ.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މި.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (٢٣٣) = ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٣٢) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަނބިން ވަރިކޮށް އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ހަމަވުމުން ފަހު އަލުން ވެސް ދެމީހުން އިންނަން قَصْدُ ކުރަންޏާ ކަލޭމެން وَلِي ވެރިން އެމީހުންނާ އިނުން އެކަނބަލުން އިނުން މަނާ ނުކުރާށެވެ! އެމީހުންގެ މެދުގައި ރުހި قبول ވެ ހަމަޖެހިގެންވާނަމަ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން މަނާ ނުކުރާށެވެ! الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާކަމުގައިވާމީހާ އެފަދަ ކަންތައް ނުކުރުމަށް الله وعظ އާއި نصيحة ދެއްވައިއެވެ. އެގޮތް ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅުވެފައި އަދި طَاهِر ކަންތަކެވެ. އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٢٣٣) އަދި ދަރިންނަށް ފުރިހަމަކޮށް ކިރުދިނުމަށް އެދޭ މީހުންގެ އެކުދިންނަށް މައިން އެކުދިންނަށް ފުރިހަމަ ދެއަހަރު ވަންދެން ކިރުދޭށެވެ! އަދި އެދުވަސްވަރު އެއަންހެނުންނަށް ކާންދިނުމާ ހެދުންދިނުން ދަރިފުޅުގެ ބައްޕަގެމައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. މިއީ މަންމަ ވަރިކޮށްލިޔަސް ވާޖިބުވާކަމެކެވެ. މިބާޔާ خرد ކުރުން އޮންނާނީ އެފުޅުވެރިއެއްގެ އަންހެނުންނަށް ކުރާ ފެންވަރަށެވެ. އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް އޭނާއަށް ނުކެރޭފަދަ ބުރައެއް ނުޖައްސަވައެވެ. އަދި خرد ދިނުމުގައި ފިރިހެނުންނަށް ނުކެރޭ މިންވަރަށް އަދި ނުޖެހޭ ފަރުވާވެރިވެއެވެ. އަންހެނުން މިހާރު އެއްވެސް ކަމެއްގައި އޭނާއަށް ގެއްލުންދީގެނުވެއެވެ. އެއްވެސް މައިމީހަކު އޭނާގެ ދަރިފުޅުގެ ސަބަބުން އޭނާގެ ބައްޕައަށް ގެއްލުނެއް ނުދޭށެވެ. އަދި ދަރިފުޅުގެ މައިމީހާއަށް ދަރިފުޅުގެ ސަބަބުން ބައްޕައަކަށް ގެއްލުނެއް ނުދޭށެވެ. އަދި ބައްޕަ ނެތިއްޖެނަމަ ދަރިފުޅުގެ ވާރިސުންނަށް އެ ވާޖިބު ވެއެވެ. ދެމީހުން ދެމެދުގައި ދަރިފުޅުގެ ކިރުދިނުން ހުއްޓާލަން ބައްޕައާއި މަންމަ ބޭނުންވެއްޖެނަމަ ދެމީހުން ރުހި ހަމަޖެހި ދެމީހުން مشورة ކުރުމުގެން ކުރާނަމަ އެކަމުގައި ދެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި މައިމީހާ ނޫން އަންހެނަކަށް ދަރިފުޅަށް ކިރުދީގެން ދިނުމަށް قَصْدُ ކުރަންޏާ ވެސް ހަމަ އެގޮތެވެ. އެކަމުގައި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. އެއީ ރަނގަޅުގޮތުގައި އުޖޫރަ ދޭނަމައެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކަށް الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ مِنْ خِطْبَةِ ٱلنِّسَآءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۚ وَلَا تَعْزِمُوا۟ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ فَٱحْذَرُوهُ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

ލަފުޒީމާނަ

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މަރުވެގެންދާ މީހުންނާއި ❁ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا = އަދި އަނބިން އަނބިންތަކެއް ދޫކޮށްލައިފާ ❁ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ = އެކަނބަލުންނެވެ އެކަނބަލުންގެ نفس ތަކަށް إنتظار ކުރާށެވެ! (عِدَّة ގައި ތިބޭށެވެ!)❁ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا = ހަތަރު މަހާއި އަދި ދިހަ ދުވަސް.❁ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ = ފަހެ އެކަނބަލުން عدّة ހަމަވެއްޖެއްޔާ.❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކު ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ فِيمَا فَعَلْنَ = އެކަނބަލުން ކުރިކަމެއްގައި.❁ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ نفس ތަކަށް.❁ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހެޔޮގޮތުގެމަތިން.❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى.❁ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކާ خبر ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = އަދި (އޭ ފިރިހެނުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ މައްޗަކު ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން ހުރަހެއް ބުނެއްކަމުން.❁ مِنْ خِطْبَةِ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންނާއި خِطْبَة ކުރުމުގެ ގޮތުން އިޝާރާތް ދީގެން.❁ أَوْ أَكْنَنتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރި އެއްޗެއް.❁ فِىٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި نفس ތަކުގައި.❁ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ = الله ދެނެވޮޑިގެންވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން.❁ سَتَذْكُرُونَهُنَّ = ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ހަނދާންކުރާނެކަން.❁ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.❁ لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا = ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ ޖެހޭކުރުމަށް وَعْد ނުކުރާށެވެ! / ނުވަތަ ކަސިވަރާ އިންނަން ނުބުނާށެވެ!❁ إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ = ހަމައެކަނި ކަލޭމެން ބުނުން ފިޔަވައި.❁ قَوْلًا مَّعْرُوفًا = ރަނގަޅު ބަހަކުން. (މިސާލަކަށް: ކަލޭގެ ގާތަކީ / ކަލޭގެ ގާތްވާ ...) ހެޔޮ ބަހަކުން ބުނުމެވެ. މިފަދަ عِبارة ބުނުމެވެ.❁ وَلَا تَعْزِمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން قصد ނުކުރާށެވެ.❁ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ = ކައިވެނި عَقْد ކުރުން ނިންމަން.❁ حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ = عِدَّة ހަމަވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން.❁ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!❁ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން.❁ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވާ އެއްޗެއް.❁ فَٱحْذَرُوهُ

= ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!✽ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ✽ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ✽ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކުއްލިއަކަށް عُقوبة ނުދެއްވާ ޙަލީމު ކަލާނގެއެވެ.✽

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣٤) އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން ފިރިމަރުވެފައި ދުނިޔޭގައިތިބި އެމީހުންގެ އަނބިން ފިރިން މަރުވިދުވަހުން ފެށިގެން ހަތަރުމަހާއި ދިހަދުވަސް عِدّة ގައި ތިބޭށެވެ! އެއީ ފިރިމަރުވިމީހާގެ عِدّة އެވެ. އެދުވަސްވަރު އުޅުން ޒީނަތްތެރިވެވޭކަންތަކަށްކުރުން މަނާވެގެންވެއެވެ. ރީތި ހެދުންލުމާއި ސެންޓްލުމާއި އަނދުންއެޅުމާއި އަދި މިނޫންވެސް ރީތިވެ ގޮތް އެއްވެސްކަމެއްކުރުން ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ. ދެންފަހު އެކަނބަލުންގެ އެ مُدّة ހަމަވުމުން އެކަނބަލުން ޝަރުޢީގޮތުގެ ރިވެތިގޮތުގެމަތިން ކަމެއްކުރުމުން ކުށެއް ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނާ مَسْؤل ވެގެންވާނެކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި الله އީ ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٣٥) އަދި ފިރިމަރުވެ عِدّة ހަމަނުވާކަމުގައިވާ އަންހެނުންނާއި އިޝާރާތުން ބޭނުންކަން ކަލޭމެން ހުށަހެޅުމާ ނުސީދާ ގޮތަކަށް ކަލޭމެންގެ ހިތުގައި ނިންމާފައިވާ خيال ވަންޏާ ކަލޭމެންނާ ކުށެއް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ހިތުގައި އެކަނބަލުންނާ ހަނދާންކުރާނެކަން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކަނބަލުންނާ ސިއްރުއަށް ވެގެން وعد ނުކުރާށެވެ. އެބަހީ فَاحِش ކަމެއްކުރުމަށް وعد ނުކުރާށެވެ! ހަމައެކަނި ރަނގަޅު ބަހެއް ބުނުމުގައިވެއެވެ. އިޝާރާތް އުސޫލަކުން ބަހެއް ބުނުން - މިސާލަކަށް - ގޮތެއްގައި - އެކަމުގެ ހުރި ރަނގަޅުކަން މިގޮތަށް ބަހެއް ބުނުން މައްސަލައެއްނެތެވެ. އަދި عِدَّة ހަމަވުމާއި ނުލާ عَقْد ކުރުމަށް عَزْم ކުރުމުގައިވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތެރޭގައިވާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! އެހެންވީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ، ކާމިލުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا۟ لَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلْمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَـٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾ وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوٓا۟ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾ حَـٰفِظُوا۟ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ وَقُومُوا۟ لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

މުފްރަދާތު

لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. / ފާފައެއްނެތެވެ. ❁ إِن طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ = ކަލޭމެން

އަންހެނުން ވަރިކުރުމަކުން. ❁ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ = އެކަނބަލުންނާއި ބީހުމަށްދާނދެ. / جِمَاع ކުރުމަށްދާނދެ. ❁ أَوْ

تَفْرِضُوا۟ لَهُنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންނަށް ކަނޑައަޅައިނުދީ. ❁ فَرِيضَةً = فرض އެއް / ހައްޤެއް. ❁

وَمَتِّعُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް مُتْعَة ދޭށެވެ! ހަދިޔާއެއް ދީ އުފާކޮށްދޭށެވެ! ❁ عَلَى ٱلْمُوسِعِ

قَدَرُهُۥ = އެއްގަމުގެ ތަނަވަސްކަމުގައި ހުރިމީހާގެ މިންވަރަށް އެމީހާގެ. ❁ وَعَلَى ٱلْمُقْتِرِ قَدَرُهُۥ = އަދި ދަތިކަމުގައިވާ މީހާގެ

މިންވަރަކުން ދޭށެވެ. ❁ مَتَـٰعًۢا بِٱلْمَعْرُوفِ = ބޮޑުސޮޅުކަމާއެކު ރަނގަޅު އުސޫލުން ދޭއެއްޗެކެވެ. ❁ حَقًّا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾

= إحسان ތެރިންނަށްވާ حقّ އެއްގެ ގޮތުން. ❁ وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ. ❁ مِن قَبْلِ

أَن تَمَسُّوهُنَّ = އެކަނބަލުންނާއި جِمَاع ކުރުމުގެ ކުރިން. ❁ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ = އަދި ހަމަކަނޑައަޅައިފައި ކަލޭމެން

އެކަނބަލުންނަށް ކަނޑައެޅި ދީފައިވާ. ❁ فَرِيضَةً = ހައްޤެއް. ❁ فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ = ދެން އެކަނބަލުންނަށް

ކަނޑައެޅިފައިވާ ބައިގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިދޭށެވެ. ❁ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ = އެކަނބަލުން عَفُو ކުރިއްޔާ މެނުވީ. ❁ أَوْ

يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى = ނުވަތަ އެވިޔަސް عَفُو ކުރިއްޔާމެނުވީ. ❁ بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ = އެމީހާގެ އަތްމަތީގައި

ކާވެނީގެ ގޮށް. ❁ وَأَن تَعْفُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން عَفُو ކުރުން. ❁ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ = تقوى ވެރިކަމާއި

ގާތްކަމުގައިވެއެވެ. ❁ وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މެދުގައިވާ ފަޟުލުކަމާއި ރަނގަޅުކަން

ހަނދުމަނުކޮށް ނުލާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވީ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ

ކަންތައްތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ حَـٰفِظُوا۟ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ = ކަލޭމެން ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް

ބަލައިގަތުމަށްފަރުވާކުރާށެވެ! ❁ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ = އަދި މެދުނަމާދުގައި. ❁ وَقُومُوا۟ لِلَّهِ قَـٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން

ކަލޭމެން اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! / ތެދުވެ ހުންނާށެވެ! ❁ فَإِنْ خِفْتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުވެރިކަމަށްވާނަމަ. (عَدُوّ

އެއްގެ ފަރާތުން.) ❁ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ = ފައިމަގުން ނުވަތަ ދަތުރުކުރާ ސަވާރުތަކުގެމަތިން. (އުޓަށް، ހަރުގެ

ގަދަފު قبلة އަށް ކުރިމަތިލުމުގެ ޝަރުތުވެސް ދޫކޮށް ޖެހުން ދިމާއަކަށް ނަމާދުކުރެވޭނެއެވެ!۞ فَإِذَآ أَمِنتُمْ = ދެން ތިޔަ އަމާންވެއްޖެއްޔާ.۞ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! އެބަހީ ދެންހުރި قواعدން ނަމާދު ކުރާށެވެ!۞ كَمَا عَلَّمَكُم އުގަންނަވައި ކަލޭމެންނަށް ދަސްކޮށްދެއްވިގޮތަށް.۞ مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ (٢٣٩)

= ކަލޭމެންނަށް އެނގޭކަމުގައިނުވާ ތަކެތި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٣٦) ކަލޭމެން މީހުންނާ އިނދެގެން އެކަނބަލުންނާ جِمَاع ނުވެ ވަރިކުރުމަކީވެސް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ކުށެއްކަމުގައެއްނުވެއެވެ. ނުވަތަ ކާވެނި ރަނެއް ކަނޑައެޅުން ނިންމާނާ ކުރިން އެކަނބަލުންނަން ބޭނުންކުރުމަށްވެސް ކުށެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އަދި ބޭނުން ނުކުރެވި އެކަނބަލުންނާ ވަރިކުރެވުނަމަ، ގޮތުން ތަކެތި ދޭށެވެ! އެއީ ފަހެ ކަލޭމެން މުއްދަތެއްގެ ޙައްޤުގައިވާ ތަކެތި މީހާގެ ކަރަދާސް ތަކެއްޗެވެ. އަދި މުއްދަތެއް ދޭނެކަމުގައިވާ މީސްތަކުން އެފަދަ ތަކެތި ދިނުމަކީ إحسان ތެރި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ދޭންޖެހޭ حقّ އެއްގެގޮތުންނެވެ. މި حكم އަކީ فرض އެއްނޫނެވެ. އެދުވަހަކުދެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

(٢٣٧) އޭ ދީނުގެ ބަނދަރެވެ! ކަލޭމެން މީހުންނާ އިނދެގެން އެކަނބަލުންނާ جِمَاع ވުމުގެކުރިން. އެކަނބަލުންނަން ރަން ކަނޑައެޅިގެންވާ حال އެކަނބަލުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ ދެން ކާވެނި ރަނުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި އެކަނބަލުންނަން ދޭށެވެ! އެއީ އެކަނބަލުން ދެން އޮތްބައިވެސް މާފުކޮށްދީފިއްޔާއެވެ. ނުވަތަ ކާވެނީގެ ގޮތް އަތުގައި އޮތްމީހާ އެބައި ފިރިމީހާ معاف ކުރިއްޔާމެނުވީއެވެ. އެހެން ވެސްތޯތާ ފިރިމީހާ ކާވެނިރަން އެކަށް އެއަށްވުރެން މާލައަށް ދޭންޖެހެއެވެ. އެކަމުގެ އާދޭ އެއްބައިދޫކޮށްލުމުގެ حقّ ކަށް قرآن ން މިވަނީ އެޅުއްވާފައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކަންކަމުގައި عفو ކުރުން تقوى ވެރިކަމާ ގާތްކަން ބޮޑެވެ. އެގޮތް ރަނގަޅެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ މެދުގައިވާ މާތްކަމާއި فَضْلُ ވެރިކަން ކަލޭމެން ހަނދާން ނައްތައިނުލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٣٨) ކަލޭމެން ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ! އަދި މެދުނަމާދަށް ރައްކާތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ކިޔަމަންވެގެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ނަމާދުގައި ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

- ރަނގަޅެވެ! މެދުނަމާދަކީ ކޮންނަމާދެއްކަމާމެދު إختلاف ފުޤަހާކުރެވެސް ދިނބަކަމުން ދެކެވެއްދާތަކުގައި އެއީ عَصْر ނަމާދެވެ. ދަލީލުގެ ބޮޑުން ގަދަކަމުގެ. والله أعلم .

(٢٣٩) ފަހެ ކަލޭމެން عَدُوُّ ންގެ ބިރުވެރިކަން ބިރުވެރިވެގެން قواعد ން ނަމާދަށް ނުނިކުމެވިއްޖެއްޔާ ހިނގައިހުރެގެން ނުވަތަ ސަވާރުވެގެންވާ حال ވެސް ނަމާދުކުރާށެވެ! އެމީހަކަށް ކުރިމަތިލެވޭގޮތް ދިމާއަކަށް އެވީހަކަށް ކުރިމަތިލެވިގެން އިސްތިރާޙަތާއެކުމަށް ނަމާދުކުރެވޭނެއެވެ. ދެން عَدُوُّ ންގެ ބިރުއިން އަމާންވެއްޖެއްޔާ ރަގަޅު قواعد ން ނަމާދުތައް ފުރިހަމަކޮށް الله އަށް ذِكر ކުރާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް މީގެކުރިން އެނގިގެން ނުވާ ކަންތައް އުގަންނަވައި ކަލޭމެން ދަސްކޮށްދެއްވި ނިޢުމަތަށް އުގަންނަވައިދެއްވި ކަމަށް شكر ކުރާށެވެ!

* އޭ މާތްވެގެންވާ مُسْلِمُ ންނޭވެ! إسلام دين ގައި فرض ވެގެންވާނަމާދަކީ ދެއްވާފައިވާ أهمية ކަން މިއަދުން އެކަށީގެން ހާމަވެއެވެ. މިހާ فرض ނަމާދުތައް ދޫނުކޮށް އަދާކުރުމަށް ހިތްވަރުކުރައްވާށެވެ!

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا وَصِيَّةً لِّأَزْوَٰجِهِم مَّتَـٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ ۚ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِى مَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقَـٰتِ مَتَـٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ مُوتُوا۟ ثُمَّ أَحْيَـٰهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން މަރުވެގެންދާ މީހުން.❁ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا = އަދި އެމީހުން އަނބިންތަކެއް ދޫކޮށްލާފައިވާ.❁ وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِم = އެފިރިން މަރުވުމުގެކުރިން އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް ޢަހުދުކުރުން وصيّة ކުރުން ލާޒިމުވެ.❁ مَّتَاعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ = އެއްއަހަރުދުވަސްދާންދެން (ކާއެއްޗާއި ޚަރަދުތަން) نَفَقَة ދިނުން.❁ غَيْرَ إِخْرَاجٍ = (ގެއިން) ނުކުރުވާ ގޮތުގައި.❁ فَإِنْ خَرَجْنَ = ފަހެ އެކަނބަލުން (އަމިއްލައަށް) ނުކުމެއްޖެއްޔާ.❁ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ فِي مَا فَعَلْنَ = އެކަނބަލުން ކުރިކަމެއްގައި.❁ فِيٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ = ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން އެކަނބަލުންގެ އަމިއްލަ نفس ގައި.❁ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ = އަދި الله ވަނީ عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلِلْمُطَلَّقَاتِ = އަދި ވަރިކުރެވުނު އަންހެނުންނަށްވެސް.❁ مَتَاعٌ بِٱلْمَعْرُوفِ = ރަނގަޅު ގޮތުގައި مُتْعَة ދިނުން. (ޚަރަދު ކާނާދިނުން އަދި މުދަލުން.)❁ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ = تقوى ވެރިންނަށް حقّ އެއްގޮތުގެން.❁ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = الله تعالى ކަލޭމެންނަށް بَيَان ކުރައްވައެވެ.❁ ءَايَاتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ = ކަލޭމެން ބުއްދިވެރިވުމަށް فکر ކުރުމަށް.❁ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވޭތޯ ނުވަތަ ނުބައްލަވަނީތޯ؟❁ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ = ނުކުމެއްޖެ މީހުންގެ خبر ތަށް.❁ مِن دِيَارِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން.❁ وَهُمْ أُلُوفٌ = އެއީ އެތައްހާސް ބަޔަކުކަމުގައި.❁ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ = މަރަށް ބިރުން.❁ فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ = الله تعالى އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފި. مُوتُوا۟ = ކަލޭމެން މަރުވާށެވެ.! ثُمَّ أَحْيَاهُمْ = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުން ދިރުއްވައިފިއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ فَضْلَ ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް.❁ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުން.❁ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾ = شكر ނުކުރެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤٠) އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެތެރެއިން އަނބިން ދޫކޮށްފައި މަރުވެގެންދާމީހުން އެމީހުން މަރުވުމުގެ ކުރިން އެމީހުންގެ އަނބިން އެއްއަހަރުވާންދެން މައްޔިތާގެ ތަރިކައިން نَفَقَة ދިނުމަށާއި އަދި މަރުވި ފިރިމީހާގެ ގެއިން ނުނެރުމަށް وَصِيّة ކުރުންޖެހެއެވެ. ދެން އެކަނބަލުން އަމިއްލައަށް ނުކުމެގެންދިޔަމަ، އަދި އެކަނބަލުން އަމިއްލަ نفس އަށް އެކަށޭ ކަންތައްތަކާއިމެދު ޝަރުޢީގޮތަށް ޚިލާފުނުވާ އާދަކާދައާއި މިބާވަތުގެ ކަންކަމާމެދު ކަލޭމެން مَسْؤل ވެރިންގެ މައްޗަކު ކުށެއްނުވެއެވެ. ގާދިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި الله އީ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅާ خلاف ވާމީހުންނާމެދު ބަދަލުހިފުއްވުމުގައި ގަދަވަންތަވެވޮޑިގެންވާ އަދި އެކަލާނގެ އަޙްކާމުތަކުގައި حكمة ތެރިކަމާއެކު ކަންތައްތައް ހިންގަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٤١) އަދި ވަރިވެފައިވާ އަންހެނުންނަށް ރަނގަޅުގޮތުގައި مُتْعَةُ ދިނުމީ ފާރާއި نَفَقَة ދިނުމީ تقوى ވެރިންނަށް ވާ حقّ އެކެވެ. (ދަރުމައެވެ! މިއާއެކުގައި މިވަނީ އަނބިމީހާއާއި جِمَاعُ ވުމަށްފަހު ވަރިކުރުމުންދާގޮތް ވާހަކައެވެ.)

(٢٤٢) الله تعالى އަންހެނުންނާބެހޭ މި حكم ތަކާ بَيَان ކޮށްދެއްވިފަދައިން އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކޮށް ގެތުމަށްޓަކައެވެ.

(٢٤٣) އޭ رسول الله އެވެ! އެމީހުންގެ ގޯތިގެދޮރުން ނުކުމެގެން ދިޔަމީހުންގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެން ނުވިތޯއެވެ.؟ އެމީހުންނަކީ بَنِي إسْرَائيل ގެބައެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ އެބައެއްމީސް ބައެކެވެ. އެމީހުން ދިޔައީ طَاغُون އުފެދިގެ ބަލި އުފެދި ކޮށްލާގޮތަށް ވަބާ ރައްޔިތުން މަރުވެދާނެކަމަށް ބިރުގަނެގެންނެވެ. ނުވަތަ جِهَاد އަށް ދިޔުމުން މަރުވެދާނެ ބިރުންނެވެ. ބޭރަށް ފައްސަރި جِهَاد ކުރުމަށް ފޮނުވިއިރުގައެވެ. އެއީ ފަހުން މިއަށްޓަ އާޔަތްތައް دليل ކުރާގޮތެވެ. والله أعلم.

ދެންފަހު الله تعالى އެމީހުންނަށް މަރުވުން ނިޔާކުރައްވައި އެމީހުން މަރުއްވައިފިއެވެ. ދެން އަލުންފަސް އެމީހުން ދިރުއްވައިފިއެވެ. އެއީ نبي ބެކުވެއްގެ އެދިވަޑައިގަތުމުގެމަތިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ނިޢުމަތްތަކުގެ ފަޟްލުވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަމަކު ގިނަމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.

- މިއާޔަތް މިއާ ބައްސަންކުރައްވާގޮތް مقصد އެއްކަމުގައި ބައެއް عَالِم ން ވާހަކަކުރައްވާފައި: الله ގެ މަގުގައި جهاد ކުރުން ބިރުގެންމަދުކޮށެވެ. ކަންމަގު ތަނުގަނޑުވެސް މަރުއްވާއި ދިރުއްވުމުގެ ބާރުވަނީ ހަމައެކަނި الله ގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. މަރުގެ ވަގުތު ޖެހުމުން ކަންމަތީގާއިމުވެސް މަރުވާނެއެވެ. ވީއިރު الله ގެމަގުގައި جهاد ކުރުމުގެ ތެރޭގައި މަރުވުން ބޮޑުދަރަޖައެއް ޙާޞިލުކުރެވޭނެއެވެ. الله ގެމަގުގައި جهاد ކުރުމުގެ ތެރޭގައި شهيد ވިމީހަކަށް ޤަބުރުގެ عَذَاب އެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އެމީހުންނަކަށް نعمة ގެ ދާއިމީ ނުވެއެވެ.

وَقَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَـٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۚ وَٱللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلْمَلَإِ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ إِذْ قَالُوا۟ لِنَبِىٍّ لَّهُمُ ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَـٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ أَلَّا تُقَـٰتِلُوا۟ ۖ قَالُوا۟ وَمَا لَنَآ أَلَّا نُقَـٰتِلَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِن دِيَـٰرِنَا وَأَبْنَآئِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ تَوَلَّوْا۟ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَقَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!۞ وَٱعْلَمُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާވޭ ގޮތާ ދެނެވޮޑިގަންނަވާ ގޮތާ ކާމިލުވީއެވެ.۞ مَّن ذَا ٱلَّذِى = ކާކުހެއްދޯ؟ ۞ يُقْرِضُ ٱللَّهَ = الله އަށް ދަރަނިޖެއްސެވީ.۞ قَرْضًا حَسَنًا = ރަނގަޅުގޮތުގައި ދަރަނިޖެހުން.۞ فَيُضَـٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް.۞ أَضْعَافًا كَثِيرَةً = ގިނަގުނަގޮތާ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ.۞ وَٱللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ = އަދި الله تعالى ރިޒުގު ދަތިކުރައްވައި އަދި ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ.۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން رُجوع ވާނީވެސް އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلْمَلَإِ = އޭ رسول الله އެވެ! ބޮޑެތިބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވާވިއެވެ؟ އެމީހުންގެ خبر އަންގައިދެއްވަން ނުވޭތޯއެވެ؟۞ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީއިސްރާއީލުގެ.۞ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام ގެ ފަހުން.۞ إِذْ قَالُوا۟ لِنَبِىٍّ لَّهُمُ = އެމީހުންނަށް نبي ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.۞ ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަސްކަލަކު ފޮނުއްވާށެވެ! / ރަސްކަލަކު ޢައްޔަނުކޮށްދެއްވާށެވެ!۞ نُّقَـٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް (ޓަކައި).۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު (އެ نبي ކަލޭގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ هَلْ عَسَيْتُمْ = ކަލޭމެން ހުރެދާނެ ކަމެއް ނޫންތޯއެވެ؟۞ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ = ކަލޭމެންނަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެވިއްޖެއްޔާ.۞ أَلَّا تُقَـٰتِلُوا۟ = ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ނުކުރުމަށް.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.۞ وَمَا لَنَآ = އަޅުގަނޑުމެން ކިހިނެއްވެގެންތޯއެވެ؟ ۞ أَلَّا نُقَـٰتِلَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެން الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަނުކުރާނީ.۞ وَقَدْ أُخْرِجْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންވަނީ ނެރެވިފައެވެ.۞ مِن دِيَـٰرِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ގެދޮރުތަކުން.۞ وَأَبْنَآئِنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންނާއި.۞ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ = ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެވުނުއިރުން.۞ تَوَلَّوْا۟ = އެމީހުން ފުރަގަސްދީފިއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން މަދުބަޔަކު ފިޔަވައެވެ.۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾ = އަނިޔާވެރިންނާމެދު.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤٤) އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! اللّه ގެމަގުގައި ކަތިލުވެން ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ދަންނާށެވެ!

(٢٤٥) اللّه އަށް ރަނގަޅު ދަރަންޏެއްދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ اللّه އަށް ދަރަނިދިނުމުގައި ހިދަސާއި މުދާވެއެވެ. اللّه ގެމަގުގައި ޙިމާގެ ހަނިގަނޑު ދުނިޔެވީމާއި އަދި ޙިމާގެ މުދާ اللّه ގެމަގުގައި ޚަރަދުކުރުން ހިމެނެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އޮޅުނަރިގެ مُقَابِلُ ގައި އޭގެ ފައިދާ އެތައްގުނަ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އެހެން މުދާ ދިނުމާއި އަދި މަދުކުރުމުން ވެސް ހަމަ اللّه ގެ މިންވަރުގެ ތެރެއިން ކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހިތްގަވާ ކަމެކެވެ. އަދި ކަލާނގެ އަނބުރާ رجوع ވުންވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٤٦) އޭ رسول اللّه އެވެ! موسى عليه السّلام އަށްފަހު بَنِي إسْرَائيل ގައި އުޅުނު ބޮޑެތި أَشْرَاف ންގެ خبر (މަޢުލޫމާތުގެ ވާހަކަ) ކަލޭގެފާނަށް އަނގައިދެއްވާން ނުވޮއްސަވާނެހެއްޔެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ نَبِي އާއަށް ދެންނެވިއެވެ. އެއީ صَمْوِيْل ނުވަތަ شمعون އޭ ކިޔާ ބަޔަކު ކަމުގައި ބުނެއެވެ. އެމީހުން އެ نبي އާއަށް ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން اللّه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަސްކަލަކު ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ! އެ نبي އާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރައްވައިފިއްޔާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިނުމަށް ދާނެކަމުގައި ކުރުނުވިސްނަމު؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން اللّه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ނުނިކުންނަން ސަބަބެއް ވެދާނެހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންވެސް މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ގޭދޮރުތަކުން ނެރުނީއެވެ.

ދެން ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަނގުރާމަ فرض ކުރެއްވުމުން އެމީހުންކުރެ މަދުބަޔަކުމެނުވީ ފުރަގަސްދިނީއެވެ. އެމީހުން އަނިޔާވެރިންނަކީ اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوٓا۟ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُۥ بَسْطَةً فِى ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ ۖ وَٱللَّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُۥ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ءَايَةَ مُلْكِهِۦٓ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ هَٰرُونَ تَحْمِلُهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

ތަފުސީރު

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نبي އާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى .❁ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ފޮނުއްވައިފިއެވެ.❁ طَالُوتَ مَلِكًا = ރަސްކަލަކުކަމުގައި طَالُوت ❁. قَالُوٓا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.❁ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ = އޭނާއަށް ވެރިކަން އޮންނާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟❁ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް.❁ وَنَحْنُ أَحَقُّ = އަދި އަހުރެމެން މާ حقّ ކަންބޮޑެވެ.❁ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ = އޭނާއަށްވުރެ ވެރިކަމަށް.❁ وَلَمْ يُؤْتَ = އަދި އޭނާއަށް ދެއްވިފައެއްނުވެއެވެ.❁ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ = މުދަލުގެ ފަރާތުން ފުޅާކަމެއް.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު އުޅުއްވި نبي އާ ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އޭނާ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް إختيار ކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ وَزَادَهُۥ بَسْطَةً = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުޅާކަން އިތުރުކުރައްވައިފިއެވެ.❁ فِي ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ = عِلْم އާއި جِسْمُ ގެތެރެއިން.❁ وَٱللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُۥ = އަދި الله އެކަލާނގެ ވެރިކަން ދެއްވައެވެ.❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ދެއްވަނީ.❁ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾ = އަދި الله އީ ފުއްދުންތެރި ފުޅާވާގެންވާ ދަންނަވާގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ نبي އާ ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّ ءَايَةَ مُلْكِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ވެރިކަމުގެ دليل އަކީ.❁ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ = އެބަޔަކަށް ކަލޭމެންނަށް تَابُوتُ ގެނެސްދެއްވުމެވެ.❁ فِيهِ سَكِينَةٌ = އޭގައި ހިތްހަމަޖެހުމާއި ހަމަޖެހުން ލިބިގެންވާ.❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.❁ وَبَقِيَّةٌ = އަދި ބާކީވެސް ދޫކޮށްލައްވާ.❁ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام ގެ آل ން ދޫކޮށްލައިގެންވާ ތަކެތީގެ ބާކީވެސް.❁ وَءَالُ هَٰرُونَ = އަދި هَارُون عليه السّلام ގެ آل ންނާއި.❁ تَحْمِلُهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އުފުލާ يعنى: تَابُوتُ މަލާއިކަތުން އުފުލާ.❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ.❁ لَأَيَةً لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ދަލީލެއް دليل އާއި ހީ.❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾ = ކަލޭމެންނަށް މުއުމިނުން ކަމުގައި ވަނީނަމަ، مؤمن ންކަމުގައި ވަނީނަމަ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤٧) އަދި އެމީހުންގެ نبي އާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ރަސްކަލަކު ކަމުގައި طَالُوتُ ފޮނުއްވައިފިއެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ވެރިރަސްކަލަކުގައި އޭނާވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އޭނާއަށްވުރެ އަހުރެމެން ވެރިކަމަށް މާ حقّ ކަންބޮޑެވެ. އަދި އޭނާއަކަށް މުދަލުގެ ތަނަވަސްކަމެއްވެސް ނުދެވެ. އެ نبي އާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެރަސްގެފާނު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް خاصّ ކުރައްވައި إخْتِيَار ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެރަސްގެފާނަށް عِلْم އާއި ހަށިގަނޑުގެ ތަނަވަސްކަން އެކަލާނގެ ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ ދެއްވުންތެރިކަމާއި فَضْلَ ވަންތަކަން ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٤٨) އަދި އެމީހުންގެ نَبِي އާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެރަސްގެފާނުގެ ރަސްކަމުގެ عَلاَمَة އަކީ دليل އަކީ، ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އާދާ تَابُوتُ ގެނެސްދެއްވުމެވެ. އޭގެތެރޭގައި ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ހަމަޖެހުމާ ސުކޫނަތްތެރިވުމެވެ. އަދި موسى عليه السّلام އާއި هارون عليه السّلام އާއި ދުރިޔާކުރެއްވި آل ން ދޫކޮށްލައްވާފައިވާ ބާކީހުރި ތަކެތިވެސް ވެއެވެ. އެ تابوت އުފުއްލަވައި ގެންނަވާނީ މަލާއިކަތް ބަރުލައިގެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ طالوت ގެ ރަސްކަމުގެމައްޗަށް دليل ކުރާ دليل އާއި ހެކި ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ.

تَابُوت އަކީ ބޮޑު ފޮށްޓެއްކަމުގައިވިއެވެ. قُرْطُبِي ގެ مَشْهُور تَفْسِير الجامِعُ لأحْكَام القرآن އެވެ ކިޔުން ފޮތުގައި މިއާޔަތުގެ تفسير ލިޔުއްވުމުން ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. تَابُوت އަކީ الله تعالى آدم عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި އެއްޗެކެވެ. އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމަށްދާނދެން ހުރިކަމުގައިވިއެވެ. ދެން އެއްޗިހި واصل ވިކަމަށްވާނީ يعقوب عليه السّلام އަށެވެ. އެއަށްފަހު معلومات ވެސްނޯކަށްނެތެވެ. ދެން بنى إسرائيل ން ގެންގުޅެނީއެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ކުރިއަށް އަމިއްލަކާސްވެ عدوّ ން ކުރިމަތީ ބަހައްޓަނީއެވެ. އޭރުން ކާމިޔާބުވެއެވެ. ދެން މިއިހުން އެމީހުންގެ ސަތޫރުން عَمَالِقَة ގެ أمير جَالُوت އާއި އޭނާގެ މީހުން އެ تابوت ގެންގޮސްއިއްޔެވެ. ދެން جالوت އާއި ހަނގުރާމައަށް މިވަގުތުގައި طالوت އަށް މަލާއިކަތުންބަރުލުން ގެނެސްދިނީއެވެ. އެއީ އެކަމުގައިވީ نبي އާގެ ބަސްތެދު ކުރުވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. والله أعلم . އޭގެތެރޭގައި موسى عليه السّلام ގެ عصا ކޮޅާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ގެންގުޅުއްވި ފިލާކާ ބައެއްވެސް ވާކަމުގައިވިއެވެ. އަދިވެސް...... ކަންތައްތަކެއް އެތެރޭގައި ހުރުމުން ދިޔަކަތުގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމާއި ސަލާމަތްކަން ލިބުނެވެ.

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِٱلْجُنُودِ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ مُبْتَلِيكُم بِنَهَرٍ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُۥ مِنِّيٓ إِلَّا مَنِ ٱغْتَرَفَ غُرْفَةًۢ بِيَدِهِۦ ۚ فَشَرِبُوا۟ مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ قَالُوا۟ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ ٱللَّهِ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةًۢ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا۟ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ وَءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۚ وَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

ލަފުޒީމާނަ

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ = އެބައި طَالُوتُ ވަކިވިހިނދުން. ❁ بِٱلْجُنُودِ = ސިފައިންނާއިގެން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ مُبْتَلِيكُم بِنَهَرٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކޯރެއްގެ ފެނުން ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه تعالى ކަލާނގެ إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ. ޗެކްކުރައްވާނެއެވެ. ❁ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ = ފަހެ އެއިން ބޮއިފިމީހާ. ❁ فَلَيْسَ مِنِّي = ފަހެ އޭނާ އަޅުގަނޑުގެ މީހެއްނޫނެވެ. / އަޅުގަނޑުގެ ބައިމީހެއްނޫނެވެ. ❁ وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ = އަދި އެއިން ނުބޮއިމީހާ. فَإِنَّهُۥ مِنِّي = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަޅުގަނޑުގެ މީހެކެވެ. / އަޅުގަނޑުގެ ބައިމީހެކެވެ. ❁ إِلَّا مَنِ ٱغْتَرَفَ = ފުން އަތްތިލަބޮއްސާ މީހަކުމެނުވީ. ❁ غُرْفَةًۢ بِيَدِهِۦ = އޭނާގެ އަތުން އެއްތިލަބޮއްސެވެ. ❁ فَشَرِبُوا۟ مِنْهُ = ފަހެ ދެން އެމީހުން އެއިން ބޮއިފިއެވެ. ❁ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ މަދުމީހުންކޮޅެއްމެނުވީ. ❁ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ = ފަހެ ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކޯރު ހުރަސްކޮށްފައި ހިނގައްޖެހިނދުން. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެންވާ މީހުންނާއި. ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. (طَالُوت ގެ لَشْكَر ގެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.) ❁ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلْيَوْمَ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިއަދު ބާރެއްނެތެވެ. ❁ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ = جَالُوت އާއި އޭނާގެ لَشْكَر އާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް. ❁ قَالَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ = يقين ކުރާމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން اللّٰه އާއި ބައްދަލުވާނޭކަމަށް. ❁ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ = ކިތައް ކުދި جماعة އެއްތޯ؟ ❁ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةًۢ = ގިނައެތް جماعة އެއްގެމައްޗަށް ގަދަވެފައި. ❁ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އިޒުނަފުޅުގައި. ❁ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވަނީ ކެތްތެރިންނާއިއެކުގައެވެ. ❁ وَلَمَّا بَرَزُوا۟ = އަދި އެމީހުން އެބަޔަ طالوت އާއި އޭނާގެ لشكر ميدان އަށް ނުކުމެ ފާޅުވިހިނދު. ❁ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ = جالوت އާއި އޭނާގެ لشكر އާއި. ❁ قَالُوا۟ رَبَّنَآ = އެމީހުން - އެބަޔަ طالوت އާއި طالوت ގެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ ވެ! أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا = އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން ފޮނުއްވާވަޑައިގަންނަވާނދޭވެ! ❁ وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފައިތިލަފައި ސާބިތުކުރައްވާނދޭވެ! ❁ وَٱنصُرْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ! ❁ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ = ކާފިރުވި ބައެއްގެ މައްޗަށް. ❁ فَهَزَمُوهُم = ފަހެ މިބައިމީހުން އެމީހުން ބަލިކޮށްލިއެވެ. جالوت އާއި އޭނާގެ لشكر ބަލިކޮށްލިއެވެ. ❁ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ އިޒުނަފުޅުގައި. ❁ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ = އަދި ދާއޫދުގެފާނު ވަޅައިގެން جالوت މަރުއްވައިލިއެވެ. ❁ وَءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ = އަދި اللّٰه تعالى އެކަލޭގެފާނަށް

ވެރިކަން ދެއްވިއެވެ.۞ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި نبى ކަމާއި.۞ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވި ގޮތަކުގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނަށް އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ.۞ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ = އަދި الله ގެ دِفاعُ ކުރެއްވުން މީސްތަކުންނަށް ނުވާނަމަ.۞ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކުގެ ކިބައިން އަނެއްބަޔަކަށް.۞ لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ =ހަމަކަށަވަރުން ބިންގަނޑު ފަސާދަވެއްޖައީހެވެ.۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ އަދި އެހެންނަމަވެސް الله މީ.۞ ذُو فَضْلٍ = فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ (٢٥١) =عالم ތަކުގެ މައްޗަށް.۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ އާޔަތްތަކެވެ.۞ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މިކިޔަވައިދެއްވަނީ.۞ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި.۞ وَإِنَّكَ =އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ.۞ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ (٢٥٢) =ފޮނުއްވެވުނު رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٤٩) ދެންފަހެ طالوت އާއި ސިފައިންނާއިގެން ރަށުން ވަކިވެގެން ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން الله تعالى މި لشكر ގައިމީހުން މިހުން طالوت އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާކަމާއި ނުވާކަން ދެނެގަތުމަށްޓަކައި އެމީހުން إمتحان ކުރެއްވިއެވެ. طالوت ވިދާޅުވީ މިކޯރުން ހަމައެކަނި އަތްތިލައިން ނޫނީ ފެން ބޮއިފިމީހާ ޖަމާޢަތުން ވަކިވާނެއެވެ. ފެންބޮއި ފެނުގެ ބޮޑުންނާރުހުރި އަނެއްމީހުން ބައެއް މިޔުންނެވެ. އަދި އެއިން ނުބޮއި މީހުން އަޅުގަނޑުގެ މީހުންނެވެ. އެކަމަކު އެމީހުންތެރެއިން ފެންމަދުބޮއި މީހުން طالوت އާއި شكوى ކުރިއެވެ. ދެންފަހެ އެ لشكر ގެ މަދުމީހަކު ފިޔަވައި އެހެންމީހުން ފެންބޮއިފިއެވެ. ދެން طالوت އާއި އެކުގެ މީހުން އެކަލޭގެ ފަހަތުގައި ދިޔުމުން. އެ لشكر ގައިމީހުން منافق ންނާއި އިހުލާސްތެރިމީހުން ދެނެނެގިއެވެ. جَالُوت އާއި އޭނާގެ ސިފައިންނާ ހަނގުރާމަކުރަން ބާރެއް މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިގައި ނެތެވެ. (ބުނެފައި މީހުން ދަންނަވާލައި މިބައިމީހުން ދިޔައީކަމަށެވެ.) އެހެންނަމަވެސް قيامة ދުވަހުން الله އާއި ބައްދަލުވާނެކަމުގެ يقين ކުރާ ތެދުވެރި مؤمن ން ދަންނަވައިފިއެވެ. عدد ގިނަވެގެންވާ ޖަމާޢަތް އެއްގޮތަށްގެންގުޅޭ عدد މަދުވެގެންވާ ޖަމާޢަތް جماعة އެއް الله ގެ إذن ލިބިގެން ގަދަވެ ކުރިހޯދާފައިވެއެވެ؟ އަދި الله ގެ رحمة އާއި فضل ވަންތަކަންވަނީ ކެތްތެރިންނާއިއެކުގައެވެ.

(٢٥٠) އަދި طَالوت އާއި އޭނާގެ މީހުން جَالُوت އާއި އޭނާގެ لشكر އާއި ބައްދަލުވެހިނދުން طَالوت ގެ لشكر ގެ މީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަން އިތުރުކުރައްވައި ދެއްވާނދޭވެ. އަދި އަޅަމެންގެ ފައިތިލަފައި ސާބިތުކޮށްދެއްވައި އަދި ކާފިރު މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް އަޅަމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!

(٢٥١) ދެންފަހެ މިބައިމީހުން جالوت އާއި އޭނާގެ لشكر الله ގެ إذن ލިބިގެން ބަލިކޮށްލިއެވެ. އަދި داود ވަޑައިގެން جالوت މަރާލިއެވެ. އަދި الله تعالى އެ داود ގެފާނަށް ވެރިކަމާއި نبى ކަން ދެއްވައިފިއެވެ. (އެއީ طالوت ގެ ވެރިކަމާއި شمعون ގެ نَبِى ކަމެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވި ގޮތަކުގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ އުގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި މިގޮތަށް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކުގެ ދެކޮޅުން دفاع ކުރުމަށް الله ލައްވާފައި ނުވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ބިންގަނޑު ފަސާދަވެއްޖައީހެވެ. بَاطل ގެ مُقَابِل ގައި ދިމާކުރާނެ حقّ ނުވާނަމަ حقّ އާއިގެން ތެދުވާނެބައެއް ނުވާނަމަ ދުނިޔެއަށް باطل ވެރިކަން ކުރާނެއެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ فضل ވަންތަކަމުން އަބަދުވެސް ކޮންމެވެސް ބައެއް حقّ ގެ އަރިހު ހުރެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މި عَالم ތަކުގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތް އާއި ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (٢٥٢) އިސްވެދިޔަ واقعة ތަކަކީ އަދި އެލާހީ ވަހީގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މި بَيَان ކޮށްދެނީ ހަމަތެދުގޮތުގައެވެ. އެއީ الله ގެ ކުދުރަތާއި ވަންތަކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ކަމާ حقّ دليل އާއި ގުޅޭ. (އަދި އޭ محمّد ގެފާނެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

۞ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ ۖ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ ۚ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلُوا۟ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَٰعَةٌ ۗ وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

ލަފުޒުމާނަ

✿ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ = އެ رسول ބޭކަލުން.✿ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ = އާދޭ ބައެއް ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަތިވެރިކުރައްވާ މާތްކުރެއްވީމެވެ.✿ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައި ބޭކަލުންގެމައްޗަށް.✿ مِّنْهُم = އެބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވެއެވެ.✿ مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ = الله އެބޭކަލުންނާ ބަސްފުޅު ކުރެއްވި وحى ކުރެއްވި ބޭކަލުން (موسى عليه السّلام ފަދަ)✿ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ = އަދި އެކަލާނގެ އާދޭ ބައެއް ބޭކަލުން އެތައް ދަރަޖަތަކަށް އުފުއްލެވީއެވެ.✿ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ = އަދި مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.✿ ٱلْبَيِّنَٰتِ = بَيان ވެގެންވާ دليل ތައް - معجزة ތައް.✿ وَأَيَّدْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ގަދަކަންދެއްވީމެވެ.✿ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ = رُوح القدس ގެ ދުވުރިކުރައްވައި، އެއީ جبريل عليه السّلام އެވެ.✿ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.✿ مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِم ✿ އެބޭކަލުންނަށްފަހުގެ ދީނުގެމީހުން قتل ވެގެން ނުކުރިހެއެވެ.✿ مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ = އެބައިމީހުންގެގާތަށް އައުމަށްފަހު.✿ ٱلْبَيِّنَٰتُ = بَيان ވެގެންވާ دليل ތައް.✿ وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން إختلاف ވިއެވެ.✿ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ = ފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައި އީމާންވި މީހުންވިއެވެ.✿ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި ކާފިރުވީމީހުންވިއެވެ.✿ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.✿ مَا ٱقْتَتَلُوا۟ = އެމީހުން قتل ނުވެއެވެ. ހަނގުރާމަ ނުކުރިހެއެވެ.✿ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى.✿ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް ކުރައްވައެވެ.✿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫވެ!✿ أَنفِقُوا۟ = ކަރުދާން ހޭދަކުރާށޫވެ!✿ مِمَّا رَزَقْنَٰكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން.✿ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ = ދުވަހެއް އައުމުގެކުރިން.✿ لَّا بَيْعٌ فِيهِ = އެދުވަހު އެއްވެސް ގަނުވިއްކުމެއްނުވާ.✿ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَٰعَةٌ = އަދި އެއްވެސް ރައްޓެހި رحمة ތެރިކަމެއްވެސް އަދި شَفاعة ތެރިވުމެއްނުވާ.✿ وَٱلْكَٰفِرُونَ = އަދި ކާފިރުން ދަންނާށެވެ! هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.✿

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥٣) އެ رَسول ބޭކަލުން ދަންނަހުށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ ބައެއްބޭކަލުން އަނެއްބައިބޭކަލުންގެ މައްޗަށް މާތްކުރެއްވީމެވެ. އޭގެތެރޭގައި އެބޭކަލުންނާއި اللّٰه ގެ ބަސްފުޅު وحى ކުރައްވައި ވާހަކަފުޅު ދެއްކެވި ބޭކަލުންވެއެވެ. އެއީ موسى عليه السّلام ފަދަ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި ބައެއްބޭކަލުން އެކަލާނގެ އެތައް ދަރަޖައަކަށް އުފުއްލެވިއެވެ. އަދި مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އަށް ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތައް ދެއްވީމެވެ. (بَرَص ބަލިޖެހިފައިވާ މީހުން ރަނގަޅުކުރެއްވުމާއި މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުއްވުމާއި އަދިވެސް އެތައްކަމެއް.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ جبريل عليه السّلام ގެ ދުވެރިކުރައްވައި އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުގަދަކުރެއްވީމެވެ. އަދި اللّٰه އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ އެމީހުންނަށް بَيَان ވެގެންވާ دليل އައުމަށްފަހު އެމާތް رَسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެން بَيَان ކޮށްދެއްވުމަށްފަހު އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ދެކޮޅުވެ ހަނގުރާމަ ނުކުރީހެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން إختلاف ވިއެވެ. ދެބަސްވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެތެރޭގައި ތިބި އީމާންވީމީހުންނާއި ކާފިރުވީމީހުންނެވެ. އަދި اللّٰه އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ އެމީހުން ހަނގުރާމަނުކުރީހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް اللّٰه އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ކުރައްވައެވެ.

(٢٥٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިތަކެތިން ޚަރަދުކުރާށެވެ! އެއީ އެއްވެސް ގަނޑުވިއްކުމެއް ވިޔަފާރިއެއް ނެތް އަދި އެއްވެސް رحمة ތެރި ރައްޓެހިކަމެއްގެ އެހީއެއް އަދި (اللّٰه ގެއިޛުނަތާއިގެންނުވި) شَفَاعَة އެއްވެސް ނުހުންނާނެ ދުވަހެއް އައުމުގެކުރިންނެވެ. އެބަހީ قيامة ދުވަސް އައުމުގެކުރިންނެވެ. އަދި ކާފިރުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ. مشرك ންނެވެ.

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾

ތަރުޖަމާ

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = اللّٰه އެއީ އެކަލާނގެ ދެނެވި (އަޅުކަންކުރެވުން حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެ. ❁
ٱلْحَىُّ = ފެށުމެއްނުވާ އަދި ނިމުމެއްނުވާ ދާއިމީ حياة ގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْقَيُّومُ = خلق ތަކުންނަށް
ރިޒުގު ދެއްވުމާއި ބެލެހެއްޓެވުމާއި ކަންކަމުގެ ތަދުބީރު ކުރެއްވުމުގައި ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ =
އެކަލާނގެއަށް ނިދިހުރުމެއްވެސް ނުޖެހެއެވެ. ❁ وَلَا نَوْمٌ = އަދި ގަދަ ނިދިއަކުވެސް ޖެއްސުމަކުވެސް ނުޖެހެއެވެ. ❁ لَّهُۥ =
އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ملك ވެރިވެގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެއްޗެއް. ❁ وَمَا
فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗާއި. ❁ مَن ذَا ٱلَّذِى = ކޮބާތޯއެވެ؟ ❁ يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ = އެކަލާނގެ حضرة
ގައި شَفَاعَة ކުރާނީ. ❁ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ އިޒުނަދެއްވުމަކުން. ❁ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދަންނަވައިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا
بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައްތައް. ދުނިޔެގައިވާ ކަންތައްތައް. ❁ وَمَا خَلْفَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ
ފަހަތުގައިވާ ކަންތައްތައް. ❁ وَلَا يُحِيطُونَ = އަދި އެމީހުންނަކަށް – އެބައި – އަޅުވާލެވިގެން –ނުވާނެއެވެ.
ވަށައިނުގަނެވޭނެއެވެ. ❁ بِشَىْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ = އެކަލާނގެ علم ގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ إِلَّا بِمَا شَآءَ =
އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއް ފިޔަވައި. ❁ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ = އަދި އެކަލާނގެ ކުރުސިއްޔު ފުޅާވެގެންވެއެވެ. ❁
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިމަށްވުރެ. ❁ وَلَا يَـُٔودُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ބުރަވެގެން ނުވެއެވެ. /
ބަލަހައްޓަވަން ނުވެއެވެ. ❁ حِفْظُهُمَا = އެ ދެތަން ބަލަހައްޓަވައި ހިފެހެއްޓެވުން. ❁ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾
= އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥٥) اللّٰه އެއީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންލެވުން حقّ ވެގެންވާ އެއްވެސް އެހެން إله ނެތްނާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ދެމިވޮޑިގެންވާ އަދި ނިމުމެއްނުވާ دَائمي حَيَاة އެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ خَلْقُ ތަކުންނަށް ރިޒުޤުދެއްވުމާއި ބެލެހެއްޓެވުމާއި ތަރުތީބުކުރެއްވުމުގައި قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ނިދިޖެހުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ގަދަ ނިދިއެއްވެސް ނުވެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި مِلْكُ ވެވޮޑިގެންވަނީ خَاصّ ވެވޮޑިގެންވާ ގޮތަށް އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ حضرة ގައި އެކަލާނގެ އިޒުނުދެއްވައިގެން މެނުވީ شَفَاعَة ކުރެވޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެކަލާނގެ އިޒުނުނުލައި شفاعة ކުރެވޭނެ ފަރާތެއްނެތެވެ. އަދި خلق ތަކުންގެ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތައް އަދި آخرة ގެ ކަންތައްތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މިންވަރަކަށް މެނުވީ އެކަލާނގެ علم ގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ތަކެއް خلق ތަކުންނަށް އެނގޭނެ ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ كُرْسِ ވަނީ އުޑުތަކާއި ބިމަށް ފުޅާވެގެންނެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިން ބެލެހެއްޓެވުމާއި ތަރުތީބުކުރެއްވުމަކީ އެކަލާނގެއަށް ބުރަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ عِزّة ވަންތަ ހައިބަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- اللّٰه ގެ كُرْسي އަކީ ކޮބައިތޯއާއިމެދު مُفَسِّر ންގެމެދުގައި إختلاف ވެގެންވެއެވެ. މި فَنُّ ގެ ބޮޑެތި عالم ން ވިދާޅުވަނީ އެއީ اللّٰه ގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަމެވެ. މިއީ علم ވެރިންގެ އެއް ރިވާތެކެވެ. އަނެއް ރިވާތަކީ އެކަލާނގެ كُرْس ވުޖޫދު އެކަލާނގެ ދަށުގައިހުރި ބޮޑު މަޚްލޫޤެކެވެ. މިރިވާޔަތުގައިވާ އެއްޗަކަށް حديث ތަކުގެ ދަލީލުވެއެވެ. ބައެއް حديث ގެ ތަރުޖަމާގައިވެއެވެ. كُرْسي ގެ ނިސްބަތުގައި ހަތްއުޑު ގެ مثال އަކީ އެއްގަނޑަކުގައި ބާއްވާފައިވާ ހަތް دِرْهَمُ ގެ މިސާލެވެ. كُرْسي އާބޮޑުވެ. އަދި عرشي ގެ ނިސްބަތުގައި كُرْسي ގެ މިސާލަކީ ހުސްބިމަކަށް އެއްލާލާފައިވާ ދަގަނޑު ބޮޑުއެއްގެ މިސާލެވެ. عرشي އާބޮޑުވެ ބޮޑެވެ. މި حديث تفسير الطبرى ގައިވެސް ވެއެވެ. އަދި تفسير قرطبي ގައި أبوموسى الأشعرى رضى اللّٰه عنه ގެ އަރިހުން އައިސްފައިވާ ރިވާޔަތެއްގައިވެސް كُرْسي އަކީ مَوْضِعُ القدَمَين އެވެ. يعنى: ދެފައިންބޭއްވާ ބޮޑުތަނެވެ. علم التّوحيد ގެ أهل ވެރިންގެ މި معلومات ތައް މިގޮތަށް بَيان ކުރައްވައެވެ. واللّٰه أعلم

ދަންނަވާ اللّٰه ގެ ވަހިންޖެހެއް އަދި كُرْسي އެއް عرشي އެއް މިއިން އެއްވެސް އެއްޗެއްގެ ސިފައެއް كيفية އެއްކުރުން ހުއްދައެއްނުވެއެވެ. ވީއިރު بيان ކުރުން ހުއްދައެއްނުވެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އަންގަވާފައިވާ ފުރިހަމަކަމުގެ ތެރެއިންވެސް ނުވެއެވެ. އެހެންވީ އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުތައް بيان ކުރުމުގެ قانون ގެ ދަށުން كُرْسي ގެ ކަންތައްވެސް ނިންމާލާ ޤަބޫލުކުރަން ޖެހެއެވެ. އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުގެ قانون އަކީ ކީރިތި قرآن އާއި މާތް سُنّة ން އެކަލާނގެއަށް ސިފަފުޅެއްކަމުގައި އަންގަވައިދީފައިވާ ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ސާބިތުކުރަމެވެ. ނަމަވެސް ވަޙްދަތުގައި ސިފަ، އަދި كيفية بيان ނުކުރަމެވެ. އެއީ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شيءٌ وهو السّميع البصير : މިއާޔަތުގައިވާ قانون އެވެ. نفى އާއި إثبات އެވެ. ސިފަ ސާބިތުކޮށް كَيْفِيَّةُ ނަފީކުރުމެވެ. واللّٰه أعلم بالصّواب .

لَآ إِكْرَاهَ فِي ٱلدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشْدُ مِنَ ٱلْغَيِّ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾ ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ ٱلنُّورِ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِى حَآجَّ إِبْرَٰهِۦمَ فِى رَبِّهِۦٓ أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ رَبِّىَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحْىِۦ وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِى بِٱلشَّمْسِ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِى كَفَرَ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

ލުޣަތު

لَآ إِكْرَاهَ فِي ٱلدِّينِ = دين އަށް ވެއްދުމުގައި ގަދަކަމުގެއްނެތެވެ. (އެއީ جِزْيَة ދޭ أهل ވެރިންނަށެވެ.)❁ قَد تَّبَيَّنَ
ٱلرُّشْدُ = ހަމަތަނަވަހުން حقّ ބަޔާންވެގެން بَيَان ވެ އެނގިއްޖެއެވެ.❁ مِنَ ٱلْغَيِّ = حقّ އާއި ދުރުގޮތުގެމަގުން.
މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއިން.❁ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ = އެއީ طَاغُوت އަށް ކާފިރުވެއްޖެމީހާ.❁ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ =
އަދި އެހެން اللّٰه އަށް އީމާންވެއްޖެ.❁ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހިފަހައްޓައިފިއެވެ.❁ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ
= ގަދަވުގެންވާ އަތްގަނޑުގައި / ދެމެހެއްޓިގެންވާ ގަނޑުގައި.❁ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا = އޭގައި ހުރަހެއް ބިނދި ކަނޑަނުލެވޭނެއެވެ.❁
وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾ = އަދި اللّٰه އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
= اللّٰه އީ އީމާންވި މީހުންގެ ސަހަރާތްތެރިޔާއެވެ.❁ يُخْرِجُهُم = އެކަލާނގެ އެމީހުން ނެރުއްވައެވެ.❁ مِّنَ
ٱلظُّلُمَٰتِ = (جَاهِل ކަމާއި شرك ގެ) އަނދިރިތަކުގެތެރެއިން.❁ إِلَى ٱلنُّورِ = (އީމާންކަމާ ދުށޮވަރުގެ)
އަލިކަމުގެތެރެއަށް.❁ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފިރުވީމީހުން ދެންނެހެވެ!❁ أَوْلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ = އެމީހުންގެ
ސަހަރާތްތެރިޔާ طَاغُوت އެވެ.❁ يُخْرِجُونَهُم = އެއުރެން އެމީހުން ނެރެއެވެ.❁ مِّنَ ٱلنُّورِ = (އީމާންކަމާ
ދުށޮވަރުގެ) އަލިކަމުގެތެރެއިން.❁ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ = (جَاهِل ކަމާއި شرك ގެ) އަނދިރިތަކުގެތެރެއަށް.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން
އެއީ.❁ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.❁ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނޭ
އެތަނުގައެވެ.❁ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِى حَآجَّ إِبْرَٰهِۦمَ = إبرهيم عليه السّلام އާއި جَدَل ކޮށްފިމީހާގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް
އެނގިވަޑައިނުގަތީހެވެ.❁ فِى رَبِّهِۦٓ = އޭނާގެ رَبّ އާމެދު.❁ أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ = އޭނާއަށް اللّٰه
ވެރިކަން ދެއްވިކަމުގެ ސަބަބުން.❁ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ = إبرهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދު.❁ رَبِّىَ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ
رَبّ އަކީ.❁ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = ދިރުއްވާ މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ.❁
أَنَا۠ أُحْىِۦ وَأُمِيتُ = އަހަރެން ދިރުވަމެވެ. މަރަމެވެ. (އޭނާގެ ބަރުން ދުވިންގަނޑެއް އަނެކަ މަރާލައި އަނެކަ
ދޫކޮށްލިއެވެ.)❁ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ = إبرهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ❁. يَأْتِى
بِٱلشَّمْسِ = އިރު ގެންނަވައެވެ.❁ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ = مَشْرِق ގެފަރާތުން.❁ فَأْتِ بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ = ފަހެ ކަލޭ އެއިރު
مَغْرِب ފަރާތުން ގެންނަންވާށެވެ!❁ فَبُهِتَ ٱلَّذِى كَفَرَ = ފަހެ ކުފުރުކުރިމީހާ حيران ވެއްޖެއެވެ.❁ وَٱللَّهُ لَا
يَهْدِى = އަދި اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥٨﴾ = އަނިޔާވެރިޔަކަށެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٥٦) ދީނަށް ވެއްދުމުގައި ގަދަކުރުމެއް ނުވެއެވެ. (މިއީ جِزْيَة ދިނުމުންވާ أهل كتاب ގެ حكم އެވެ. އެހެނިހެން ކާފިރުންގެ ވަރަކާއެއްނުގަނެވެ. تَوبَة ނުވަތަ ބައެއް އާދައިގެ ކަމެއް އެހެނިހެން ކާފިރުންނާ ދިމާކޮށް ގަދަކުރުމުގެ صَرِيح حكم އައިސްފައިވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަށް ވަދެވުމަކީ މިހާރު ލާޒިމްކަމަކަށް ވެފައިވާ حدّ ތަކެއް ކަނޑައެޅުން حَاكِم ގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެއެވެ. އެހެން ބައެއް ތިން ކަނޑައެޅުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ޖަހާފައިވެއެވެ.) އެހެނީ ރަނގަޅު حقّ މަގުތަކާއި فرض ވެގެންވެއެވެ. حقّ ނުރެ باطل ގޮތް ވަކިވެ ރަނގަޅަށް بَيَان ވެ އެނގިއްޖެއެވެ. އަދި طَاغُوت އަށް ކާފިރުވެ اللّه އަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެހިފިއްޖެ މަގުބޫލުވާ حقّ ބާރުގަދަވާލެވެ. އެއަށް އެއްވެސް ކެނޑިގެންވާކަމެއް. އަދި اللّه އީ އަޑުއަހުއްވާ ވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.

طَاغُوت: އެއީ شيطان އެވެ. ނުވަތަ سِحر ވެރިޔާއެވެ. ނުވަތަ كَاهِن އެވެ. ނުވަތަ اللّه ފިޔަވައި އުފުރާވަކަށް އަޅުކަން ކުރާ ހާލަތުގައި ރުޅިގަދަނުވާ ބައެއް. އަދި تبع ވާ ކަންކަމަށް ފަރާތްތަކެވެ. ހަމަވެސް ކާފިރުން، މަލާއިކަތުން ފަދަ ފަރާތްތަކެއްކަން އަޅުކަންކުރާފައި އެފަރާތެއް އެ އަޅުކަމުގައި ރުހި ގަބޫލުކުރުން ވަކިވެއެވެ. واللّه أعلم .

(٢٥٧) اللّه އީ އީމާންވެރިންގެ ސަހަރާވެރިޔާއެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުން ޖާހިލުކަމާއި شِرك އާއި ކާފިރުކަމުގެ އަނދިރިކަމާއި ނުރައްކާތެރިން ނެރުއްވައި އީމާންކަމާއި هداية ގެ ސާފުވެސާފު އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ގެންދަވައި ތެދުމަގު ދައްކަވައި ސަލާމަތުގެ މަގަށް ވަޑައިގަންނަވާލެވެ. އަދި ކާފިރުވެއްޖެ މީހުން ދަންނާށެވެ! އެމީހުންގެ ސަހަރާވެރިއަކީ طَاغُوت އެވެ. އެތަނުން އީމާންކަމާއި هِداية އާއި مَعرفة ވެރިކަމުގެ އަލިކަމުން ދުރުކޮށް جاهل ކަމާއި شرك އާއި كفر ގެ އަނދިރި ނާރާންކަމުގެ ތެރެއަށް ވައްދައި ހަލާކަށް ދޫކޮށްލައެވެ. އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމަ އެތަނުގައެވެ.

(٢٥٨) (އޭ رَسُول اللّه އެވެ!) إبراهيم عليه السّلام ގެ رَبّ އާއިމެދު އެކަލޭގެފާނާއި جَدَل ކުރިމީހާގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަތީތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ނުބައިކަމުގެ عجائب ވެވަޑައިގެންނެވީކީއްތޯއެވެ؟ (އެމީހަކީ بَابِل ކަރައިގައި ރަސްކަންކުރި ވެރިޔާއެވެ. އެއީ نَمْرُوذ بن كَنْعَان ކަމަށާއި نَمْرُوذبن فَالِخُ ކަމަށާއި ދެބަސް ހިތްފައިވެއެވެ. އަސްލަކީ މިވާހަކަ رَبّ އެއްކަމަށް دعوى ކުރި ޖަބާރު ވެރިއެކެވެ.) އޭނާ ބާރުބޮޑު جبّار ވެރިއެކެވެ. ވެރިކަމުގައި ދެމިހުރި اللّه އޭނާއަށް ބޮޑު ވެރިކަމާއި ބާރުގަދަކަން ދެއްވިފައިވާތީ ކިބުރުވެރިވެ إبراهيم عليه السّلام އާއި ދެކޮޅުވިއެވެ. އަދި އޭނާގެ رَبّ އަކީ ތިމަގެ ދިރުއްވާ މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އޭނާ ދޮގުހެދިއެވެ. އަދި ދަންނަވައިލިއެވެ. ތިމަންވެސް ދިރުވާ މަރާ ކަމުގައި ވެސް ބާރުހުރިމީހެކެވެ. އޭނާގެ ކަރުވެރިކަމުގެ ނިޔަތުގައި ކުށްވެރިއެއް ދުވަހެއް އަނިޔާވެރިވާ عَفُو ކޮށް ދޫކޮށްލައި އަނެއްމީހާ މަރާލައިފިއެވެ. އަދި ދެލިކަމުން ދިރުވާލީމޭ ބުނެވެ. މީހާގެ عمل ގެ ހުރި ދުޅަހެޔޮކަމުން ވާ ގޮތް ބަލައިލިއެވެ. إبراهيم عليه السّلام ގެ އޭނާއަށް ކުރިމަތިލާ ބަސްބުނެވުންތަކެއް ކަލާލެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. اللّه ދުވަހުއްދާ مشرق ފަރާތުންނެވެ. ކަލޭ ނިކަން مَغْرِبُ ފަރާތުން އެއިރު އަރުވާބަލާށެވެ! މި حجّة އަށް އޭނާ ދެރަ އެއްވެސް ޖަވާބެއް އަދި ހަމަޖެއްސެވުމަށް حِيلة އެއްނެތި އެ ކާފިރުވެރިޔާ ދުވަން އަނގަބަނދު حيران ވެ އަންގަރިސްވެއްޖެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ނުބައި މީހުންނަށް اللّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

أَوْ كَالَّذِى مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْىِۦ هَٰذِهِ ٱللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ۖ فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُۥ ۖ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ ۖ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۖ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَٱنظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِ ۖ وَٱنظُرْ إِلَى ٱلْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ رَبِّ أَرِنِى كَيْفَ تُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن ۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِى ۖ قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ ٱلطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ۚ وَٱعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾

ތަރުޖަމާ

أَوْ كَالَّذِى مَرَّ = ނުވަތަ ހިނގާފައިވި ވަގެއިގެންނުވިބާކަހަލަ ގޮތަށެވެ. ✻ عَلَىٰ قَرْيَةٍ = ރަށެއްގެ ކައިރިންދާފައި. ✻ (އެއީ بَيْتُ الْمَقْدِس ކަމުގައިވިއެވެ.) وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا = އެރަށް ފުރިހެން ވިރުނުހުސްވެ ގެތަށް ވެއްޓި ހަލާކުވެފައިވާ حال ✻. قَالَ = އެބޭކަލުގެ ވިދާޅުވިއެވެ. ✻ أَنَّىٰ يُحْىِۦ هَٰذِهِ ٱللَّهُ = މިރަށް الله ދިރުއްވާނީ ކޮންގޮތަކަށްތޯއެވެ. ✻ بَعْدَ مَوْتِهَا = އެރަށް މަރުވުމުން ފަހު. ✻ فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ = ދެންފަހެ الله تعالى އެބޭކަލުގެ މަރުއްވައިފިއެވެ. ✻ مِائَةَ عَامٍ = ސަތޭކަ އަހަރު. ✻ ثُمَّ بَعَثَهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެބޭކަލުގެ ދިރުއްވައިފިއެވެ. ✻ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ = الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހުސްވުމުގައި އޮތީ ކިހާ ދުވަހަކުތޯއެވެ؟ ✻ قَالَ = އެބޭކަލުގެ ދެންނެވިއެވެ. ✻ لَبِثْتُ يَوْمًا = މިއަދާ ހުސްވުމުގައި އުޅުނީމެވެ. ✻ أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ = ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ ބައެއްގައެވެ. ✻ قَالَ بَل = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނޫނެވެ. ކަލޭ ހިތްޕެއްތޯއެވެ؟ ✻ لَّبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ = ކަލޭގެފާނު ހުސްވުމުގައި (خبر ނުއިވުމައި) އޮންނަވީ ސަތޭކަ އަހަރުދުވަހެވެ. ✻ فَٱنظُرْ = ދެން ކަލޭގެފާނު ނިހަނހިސްބަލާށެވެ! ✻ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކާބޯތަކެއްޗަށް. ✻ لَمْ يَتَسَنَّهْ = އެއީ ނުބައިނުވެއެވެ. تَغَيَّر ނުވެއެވެ. ✻ وَٱنظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ حِمَار އަށް ނިހަނހިސްބަލާށެވެ! (އޭތިޔާ މަރުވެ ކަށިފުޅާނިގެން ހުސްކަށިތަކެވެ.) ✻ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށް މިސްރާކުޅުނުނީތާ دليل އެއްކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ✻ وَٱنظُرْ إِلَى ٱلْعِظَامِ = އަދި حِمَار ގެ ކަށިތަކަށް ނިހަނ ބައްލަވާށެވެ! ✻ كَيْفَ نُنشِزُهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަށިތައް تَرْكِيب ކުރައްވާ ހުރިގޮތްތަކެވެ. ✻ ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގައި މަސްލައްވާ ނިވާކުރައްވާގޮތެވެ. ✻ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ = ދެންފަހެ އެބޭކަލުގެފާނަށް ރަނގަޅަށް بَيَان ވެ އެނގިވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ✻ قَالَ أَعْلَمُ = އެބޭކަލުގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭއެވެ. ✻ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ. ✻ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް. ✻ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾ = ކުޅަދުންވަންތަ ބާރުވެރިވަންތަ ގޮތުގައި ވޮޑިގެންވާކަން. ✻ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِۦمُ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ދެންނެވިހިނދު. (ހަނދުމަކުރާ ކަލޭގެފާނެވެ.) ✻ رَبِّ أَرِنِى = ތިމަންގެ رَبّ އެވެ! މިއަދާނަން ދައްކަވާނދޭވެ! ✻ كَيْفَ تُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާ އެއްޗެހި ދިރުއްވާގޮތް ✻ (ކަންފުޅަށް ބަލައިލަން) ✻ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ✻ أَوَلَمْ تُؤْمِن = އަދި ކަލޭގެފާނު އީމާންވެވަޑައި ނުގަނޭނޭތޯއެވެ؟ ✻ قَالَ بَلَىٰ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑު ނިކަމެތި އެއްނޫނެވެ. އީމާންވަމެވެ. ✻ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِى = އަދި ކަމުގެ ހިތަށް ހަމަޖެހުން ލިބުމަށްޓަކައެވެ. ✻ قَالَ = އެކަލާނގެ

وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ فَخُذْ أَرْبَعَةً = ހަތަރު އެއް ހިފުއްވާށެވެ!۞ مِّنَ ٱلطَّيْرِ = ދޫނިގެތެރެއިން.۞ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެތަކެތި ކަތިކޮއްލައި ކުދިކުދިކޮށްލައި އެއްކޮށްލައްވައި މަސްސިންކޮށްލައްވާށެވެ!۞ ثُمَّ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ = ދެން ކޮންމެ ފަރުބަދައެއްގެމަތީގައި ބައެއްކޮށް ބަހައްޓަވާށެވެ!۞ مِّنْهُنَّ جُزْءًا އެއިން ބައެއް.۞ ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެތަކެއްޗަށް ގޮވާލައްވާށެވެ! ވިދާޅުވާށެވެ!۞ يَأْتِينَكَ سَعْيًا = ކަލޭގެފާނުގެ އަވަހަށް އެތަކެތި ދުވެފައި އަންނާނެއެވެ.۞ وَٱعْلَمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެނެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ވީ.۞ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (٢٦٠) = عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެކަން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥٩) (އޭ رَسُول اللّه އެވެ!) إبراهيم عليه السّلام ގެ رَبّ އާއިމެދު އެކަލޭގެފާނާއި جَدَل ކުރިމީހާގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައިފިތޯއެވެ؟ އޭނާއާމެދު عجائب ވެވަޑައިގަންނަވާތީތޯއެވެ؟ (އެމީހާ بَابِل ކަރައިގައި އޮތުރުގި ވެރިއެކެވެ. އޭނާ نَمْرُوذ بن كَنْعَان ކަމަށާއި نَمْرُوذبن فَالِخُ ކަމަށާއި ދެބަސް ހުރެއެވެ. އޭނާއަކީ ބިމުގައި رَبّ އެއްކަމަށް دعوى ކުރި މީހެކެވެ. ވެރިންނަށް ބޮޑު جَبَّار މީހެކެވެ.) އޭނާ އެހާބޮޑުވީ جَبَّار ވީގޮތަކަށްވުރެ اللّه އޭނާއަށް ބޮޑުވެރިކަމާ ބާރުދެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. إبراهيم عليه السّلام އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންގެ رَبّ އަކީ ދިރުއްވާ މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެންވެސް ދިރުވާ މަރާނަމެވެ. މަރަން ނިޔާކުރެވިފައިވާ ދެމީހުން ގެންގޮސް އެކަކަށް عَفُو ކޮށްލައި އަނެކަކު މަރާލާފައި ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެންވެސް ދިރުވައި މަރައިފީމެވެ. މިކަމުގެ عمل ގެ ހުރި ދެއްވި އެއްވެސް ފައިދާއެއް ބާޠިލްކަން إبراهيم عليه السّلام ދެން އޭނާއަށް ކުރިމަތިކޮށްދެއްވީ ބޮޑެތިބަސްތަކެއްގެ ކަމެއެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ. اللّه އިރުއަރުއްވަނީ مشرق ފަރާތުންނެވެ. ކަލޭ ނިކަން مَغْرِبُ ފަރާތުން އެއިރު އަރުވާބަލާށެވެ! މި حجّة އަށް އޭނާ ޖަވާބު އެއްވެސް ޖަވާބެއް އަދި ހަދާނުލެއްވުމެއް ނެތެވެ. حِيلة އެއްނުވި އެ ކާފިރުކަލާގެ ފުރިން އަނގަބަނދު حيران ވެ އަނބުރިލައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ނުބައި މީހުންނަށް اللّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٢٦٠) ނުވަތަ މީހުންގެއްޗެހި ގެތައް ހުސްވެ ފުރުފުރައިވާ ރަށްރަށްގެމުން ދިޔައިދިޔަ ބޭކަލެއްގެ ކަންތައް ކަލޭގެފާނު عجائب ވެވަޑައިގަންނަވާތީތޯއެވެ؟ އެރަށަކީ بَيْتُ المقدس ކަމުގައިވިއެވެ. (އެބޭކަލަކީ عُزَيْرُ ގެ ޢާނާކަމަށާއި އަދި إِرْمِيَا ކަމާ ބޭކަލެއްކަމަށާއި މިދެގޮތަށް بَيَان ވެގެންވެއެވެ. ދެން ބޭނުމީ ބޭކަލުކަމުގައިވިޔަސް މައްސަލައެއްނޫނެވެ. مقصد އަކީ މިކަމުގެ ނަތީޖާ އެނގުމެވެ.) مقصد އަކީ خَلْقُ ތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވުމުގެ قدرة ލިބިގަތުން اللّه އަށްވާކަން އެކަލަން إنكار ކުރިމީހުންނަށް ސާބިތުކޮށްދިނުމެވެ. ތަކެތި ދިރުއްވުމާއި މަރުއްވުމާއި އެކަލާނގެއަށް ދޭހަކުރުވުމަށް ފަހަރަކު ޤާދިރުކަލާނގެއަކަން އަންގާލުމެވެ.) ކޮންމެއަކަސް އެބޭކަލަ ވިދާޅުވިއެވެ. މިރަށް ދެން މަރުވެ ވިނާވެފައިވާ ހުސްވެފައިވާ ފަހުން اللّه މިރަށް ދިރުއްވައި މާތް ކަލާނގެ ކޮންފަދައަކުން ތޯއެވެ؟ ދެންފަހު اللّه تعالى އެބޭކަލަ ސަތޭކަ އަހަރުވަންދެން މަރުގެންނަވާ ބައްލަވައިލެއްވިއެވެ. ދެން އޭގެފަހު އަލުންފަހެ ދިރުއްވައި ދިނެވެ. އަދި وحى ކުރެއްވިއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު خبر ނުލި ވަގުތުތަކުގައި ހާއިރުކޮށްއެވެ؟ އެބޭކަލަ ދެންނެވިއެވެ. މިއަދާ ވަގުތުގައިގެ އެއްދުވަހުއެވެ. ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ ބައެއްވެއެވެ. (އެއީ عامّ ގެ ކޮން މިހާރު ނިދައިލީވާތީއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ހީވީ ނިދި ނިދުނީކަމަށެވެ.) اللّه وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ހާއިރުކޮށްއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ތިއަށްނިންމީ ސަތޭކަ އަހަރުއެވެ. ދެން ކަލޭގެފާނު ގެންގުޅުއްވި ކާބޯތަކެއްޗާއި

ބަލައިލާށެވެ! އެހާދުވަސްވީއިރުވެސް ކާނާއި ބުއިމަށް تغيّر ނުވެއެވެ. (އެއީ ވަގުތީގޮތުން ބަދަލުނުވެ ހުރިގޮތެވެ.
ދެން ފެންނަހުރިގޮތެވެ. ނުވަތަ ޙަރަކާތްތެރިވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ حِمَار އަށް ނިކަން ބަލައިލާށެވެ! (އޭގައި
ސަލާމަތްކަމާއި ކަރުސްދަށް ވެދި ދުވަސް ކަލޭގެފާނަށް ވަޙަށިވާނެއެވެ. އަދި މިގޮތުން މިކަލޭގެފާނުގެ
ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައް މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ގެ دليل އެއް ކަމުގައި ހެއްދެވުމަށެވެ.)
އަދި حمار ގެ ކަށިތަކަށް ނިކަން ބަލައިލާށެވެ! ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަށިތައް ޖަމާކުރައްވައި تَرْكِيبُ ކުރައްވާގޮތާއި
އަދި މަހުގެ ފޮތިކޮޅުން އޭތި ނިވައިކުރައްވައި ދިރުއްވާލައްވާގޮތް ނިކަން ބަލައިލާށެވެ! (ދެން ވަނީ
އުޒައިރުގެފާނުގެ އަނބިދަރިން ބަލައިލަން ޒުވާނަކަށް ވެފައިވާ ކަލޭގެފާނާ ހަމައަށް އަޅާ ދިޔައެވެ.
حمار ވެސް އަލުން ދިރިގެން ތެދުވިއެވެ. އަދި ކާނާއާ ބުއިމަށް تغيّر ވެފައިނުވާ ކަން ހާމަވިއެވެ. މިހުރިހާކަމެއް
ނިމުމުން އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ރަސްކަލާނގެކަން
މިއަދު ރަނގަޅަށް އެނގިއްޖެއެވެ.

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَآ أَنفَقُوا۟ مَنًّا وَلَآ أَذًى ۙ لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾ ۞ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ أَذًى ۗ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾

މުފްރަދާތު

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ = ޚަރަދުކުރާމީހުންގެ މިސާލަކީ ✻ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެމުދާ ✻ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله
ގެމަގުގައި ✻ كَمَثَلِ حَبَّةٍ = އޮށެއްގެ މިސާލުފަދައެވެ ✻ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ = އެއިން ހަތް ކަރުގަނޑު ހެދި އަރައި ✻
فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ = ކޮންމެ ކަރުގަނޑެއްގައި ✻ مِّائَةُ حَبَّةٍ = ސަތޭކައޮށް ✻ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ = އަދި الله
އިތުރުކުރައްވައެވެ ✻ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާމީހަކަށް ✻ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ = އަދި الله އީ
ތަނަވަސްފުޅުވެވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ ✻ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާތައް
ޚަރަދުކުރާމީހުން ✻ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި ✻ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ = ދެން އެމީހުން تبع ނުކުރާ ✻ مَآ أَنفَقُوا۟ =
އެމީހުން އެޚަރަދުކުރިކަމެއްގައި ✻ مَنًّا وَلَآ أَذًى = އިހުސާނު ކިޔުމާއި އަދި އުނދަގޫކުރުމެއް (ބޭއަދަބު ބަސް/ހަރުކަށި
ޢަމަލުތަކާއި ފަދަ) ✻ لَّهُمْ أَجْرُهُمْ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ހުށްޓެވެ ✻ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ
حضرة ގައި ✻ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) އެއްވެސް ބިރެއް ނުވެއެވެ ✻ وَلَا هُمْ

يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ ۞ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ = ރަނގަޅުބަހެއް ބުނުން.۞ وَمَغْفِرَةٌ = ބާރުނުބެރުމާއި حال ނިވައިކޮށް عَفُو ކުރުން.۞ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.۞ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ أَذًى = އެ صَدَقَة އެއްގައި އުނދަގޫލާއި ހުރުމު އެއްކޮޅުގައި އެކުލެވިގެންވާ صَدَقَة އަކަށްވުރެ.۞ وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾ = އަދި اللّٰه އީ އަމިއްލަ ބޭނުންތަކުން ފުދިވޮޑިގެންވާ ކެތް ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦١) اللّٰه ގެމަގުގައި ތިމާމެންގެ މުދާ ހޭދަކުރާމީހުންގެ މިސާލަކީ، އެމީހުންގެ އެ عمل ގެ މިސާލަކީ، އިންދި އޮށްޖެހުމުގެ މިސާލެވެ. ދެން އެއޮށުން ހަތްކަރާގެނބެއް ނުކުމެ ކޮންމެ ކަރާގެނބެއްގައި ސަތޭކަ އޮށްވާފަދަ މުޅިވަކައް އިންދި މީހެއްގެ މިސާލެވެ. އޭނާ އިންދި އެއްގެ ބަދަލުގައި ހަތްސަތޭކަ އޮށް ލިބުނީއެވެ. اللّٰه ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާމާލުވެސް އެނާ ހޭދަކުރާ ކަލޭގެ އެއިޚްލާސްތެރިކަމުގެ ثواب އާއި ދަރުމަ އާދޭސްކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އޭނާގެ إخلاص ތެދުވަކަށް ހިތްވަރަށްކަން اللّٰه އަދި މިއަށްވުރެވެސް އިތުރުކޮށްދެއްވައެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާބަޔަކަށް އިތުރުކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި اللّٰه އީ ދެއްވުން ތަނަވަސްވޮޑިގެންވާ ފަރާތެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٦٢) އަދި ތިމާމެންގެ މުދާ اللّٰه ގެމަގުގައި ހަރަދުކުރާމީހުން ހަރަދުކުރުމަށްފަހު އެއްވެސް ރަޙްމަތެއް ޖަހާ އަދި އުނދަގޫކޮށް ބާރުބަލާ ހުތުރުބަސްކޮށް ނުވާނަމަ އުނދަގޫ ނުދީފިނަމަ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ އަޖުރު عمل ގެ ދަރުމަ ހުރިވަރުގައި ހުންނާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާން ބަޔަކުކަމުގައިވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢٦٣) އެއްވެސް ބޭފުޅަކު ކަރަދުވުމު އުނދަގޫލާ ނުވަތަ އެކުލެވިގެންވާ صدقة އަކަށްވުރެ (ސަވާލުކުރާމީހަކަށްވެސް) ހެޔޮބަހެއް ބުނުން ނުވަތަ އަދި އޭނާގެ عَيْبُ ނިވައިކޮށްދީ عَفُو ކޮށްދިނުން މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި اللّٰه އީ އަމިއްލަ ބޭނުންތަކުން ފުދިވޮޑިގެންވާ ކުއްލިއަކަށް عَذَاب ނުދެއްވާ ކެތްބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ! ސަވާލުކުރާމީހަކަށް ދޭން މިންވަރެއް ތިބިއަމުގައި ނެތިއްޖާ އޭނާގެ ހިތްބަރުވާފަދަ ކަލިމަތަކުން އޭނާއަށް ނަސޭހަތްދިނުން އެދެވިގެންވެއެވެ. އަދި ހިލާލަށްފަހެވެ؟ ރިވެތިބަސްކަމުގައި އޭނާއަށް مُخَاطَبُ ކޮށް اللّٰه ގެ حَضْرَةُ ނުް އެދޭކެއްވުމަށްވެސް ކަންކަމެއް ދަތުރެ އޭނާއަށް ހިޔަމަޓީތަޔާރު ކުރަދެވާ އޭނާއަށް ވިސްނައިދިނުން އެދެވިގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާގާ ބޭނުން މާރެސްކުރާނަމަވެސް އޭނާގެ ހާލަށް ރަޙްމަތްތަކުންނެއް އިސްލާމް ދީނުގެ ތަރުބިއްޔަތު އެއްބަފަހު ޖަހައި ނިވައިކޮށް އޭނާއަށް މާފްކޮށްދިނުން ހެރާނުކޮށް ގަބޫލުކުރުމަށްވެސް ޖުއްޒަތިރު. އަދި އޭނާއަށް އެއްޗެހިވެސް އޭނާގެ ހިތާގައިލާވަ ކަރަހާ ޗުވާނެ ޙަލާލު ނުވަނީ ދެކެޔޮލާކުރާ ބަސްތަކުން އެޅީ އަވަހެއް ނުއެރުމަށް ހުތުރުބަސްކިޔައި ފުޅާ އުނދަގޫކޮށް ނުވަތަ ކަރަދުވެގެން ދިޔަކަމަށް ކުރާވޮލުން ދަޔާން އައުމަކަށް ނުވާނެ އަންގަވާ ހަނިކަމުގެ ތިބިވާހެދުމެވެ. އަދި ކަރަދުވުމުގެ صَدَقَة بَاطِلُ ވާކަށް ހުރިކަން ހަމަވެސް އެހެނިހެން ފަހަރުތަކުންވެސް ދާނެއެވެ!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُبْطِلُوا۟ صَدَقَٰتِكُم بِٱلْمَنِّ وَٱلْأَذَىٰ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ۖ لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍۭ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَـَٔاتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

މުފްރަދާތު

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُم = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ صَدَقة باطل ނުކުރާށެވެ!۞ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى = ކަލޭގޮވައިގެންނާއި އުނދަގޫކޮށް ހުތުރުބަސްބުނުމާއި ގޯނާއިގެން / ދުރުކޮށް އުނދަގޫކޮށްގެން.۞ كَالَّذِي يُنفِقُ مَالَهُ = އެމީހާގެ މުދާ ހަރަދުކުރާމީހަކު ފަދައިން.۞ رِئَاءَ النَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ދައްކަން.۞ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ = އަދި އެމީހާ الله އަށް އީމާންނުވާ.۞ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި.۞ فَمَثَلُهُ = އޭގެ މިސާލަކީ.۞ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ = އޮމާން ބޮޑު ހިލަގަނޑެއްގެ މިސާލުފަދައެވެ.۞ عَلَيْهِ تُرَابٌ = އޭގެމަތީގައި ފަސްފުނި.۞ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ = ދެން އޭގެމައްޗަށް ބޮޑުވާރޭވެހުނު.۞ فَتَرَكَهُ صَلْدًا = ދެން އެހިލަގަނޑު (ވަލިފުށި ފަޅިފަދުގޮސް) ސާފުވެ އޮމާންކޮށް އެއްޗެއް ނެތިއޮތް.۞ لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ = އެމީހުންނަށް (އެބަހީ ކަލޭގޮވިއާއި އުނދަގޫކޮށްދޭ صَدَقة ދީ މީހާއި ދެއްކުމަށް މުދާހަރަދުކުރާމީހާއި) މިމީހުން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مِمَّا كَسَبُوا = އެމީހުންކުރި ކަސްބަކުގެ. / ހުރިޕަކީގެ.۞ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦٤﴾ = ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް ۞ وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެމުދާ ހަރަދުކުރާމީހުންގެ މިސާލަކީ.۞ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ = الله ގެ ރުހިވޮޑިގެންވުން އެދިގެން.۞ وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތައް (ޔަގީންކަމާއި طاعة ގެ މައްޗަށް) ގަދަކޮށް ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައި.۞ كَمَثَلِ جَنَّةٍ = ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލުފަދައެވެ.۞ بِرَبْوَةٍ = އުސްތަންމަތީގައިވާ.= أَصَابَهَا وَابِلٌ = އެތަނަށް ބޮޑުވާރޭވެހުނު.۞ فَآتَتْ أُكُلَهَا = ދެން އެބަގީޗާގެ ގަސްތަކުގެ ނަތީޖާ (ދެފަ) ދިނީ.۞ ضِعْفَيْنِ = ދެގުނަވަރުން.۞ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ = އަދި އެތަނަށް ބޮޑުވާރޭ ނުވެހިއްޖެއްޔާ.۞ فَطَلٌّ = ދެން ހިމަފޮދުވާރޭވެސް.۞ وَاللَّهُ = އަދި الله تعالى ވީ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ އަދި ހެޔޮކަމާބެހޭ އުނދަގޫކުރުމުގެ ބޭނުވެގެން މިކަންކަމުން

ކަރުވެން ކުރާ صدقة ، باطل ނުކުރާށެވެ! މީގެމާނައަކީ صدقة ދިނުމަށްފަހު ދިންމީހަކަށް ފޮނާ އަދި صدقة ހިފާ ފުރައްސާރަ

އުނދަގޫވާފަދަ ކަންތައްކުރުމުން صدقة، باطل ވެގެންވާނެއެވެ. އެއަށް ثواب ނުލިބޭނެއެވެ. އެފަދަ މީހުންގެ

މިސާލަކީ ދެއްކުމަށް ކަންތައްކުރާމީހާގެ މިސާލެވެ. އަދި އޭނާ الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހަކު ނޫނެވެ. އޭނާ

ކުރާ ކަންތައްގެ މިސާލަކީ އޭގެމަތީގައި ވެލިހުރި ހަރު އޮގަނޑު ހިލަގަނޑެއް ވާރޭވެހުމުން ފޮޅިގެން ހުއްޓައިގެންދާ

މިސާލެވެ. ދެން އެހިލަގަނޑު ހަމަ ހަރުހިލަގަނޑެއް ކަމުގައި. އޭގައި ގަހެއް ފެޅުމުގެ إمكان އެއްނެތެވެ.

އެފަދައިން – އެބައި ކަލޭމެންގެ އުނދަގޫކުރާ صدقة ދީފާއި އަދި ދެއްކުމަށް ކަންތައްކުރާ މީހާއި

މިދެމީހުންގެ ހާލު عمل ނެ / ކުރާ ކަންތައް އެއްޗެއް ދެކުމަށް ثواب އެއް حاصل ކުރުމަށް އެފަދައިން

ކުޅަނަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި ކާފަރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވައެވެ.

(٢٦٥) އަދި الله ގެ ރުހިވޮޑުގެތުން އެދިގެންނާއި އަދި ތިމާގެ نفس ތަށް އީމާންކަމާއި طَاعَة ގެމައްޗަށް ގެދަރުކުން

ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައި ތިމާގެ މުދާތަކުން ޚަރަދުކުރާ މީސްތަކުންގެ މިސާލަކީ އެމީހުން އެކުރާ عمل ގެ މިސާލަކީ ހަމަބިމަކުން

ކުޑަކޮށް އުސްވެފައިވާ ތަނެއްގައިވާ ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލެވެ. އަދި އެބަގީޗާއަށް ބޮޑުވާރޭ އެއްގެ ގަސްގަހުގެ ނަތީޖާ

(މޭވާ) ގެބޮޑުވެގެން އައީ ބަގީޗާއެވެ. އަދި ބޮޑުވާރޭ ނުވެހުނަސް ތިނިކަން ހިފުމުގެ ފިނިފިނި

ގަސްތަކުގެ މޭވާ އެހާ ފުރިހަ ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލެވެ. އަދި الله تعالى ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކަށް

ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

މިމިސާލުގައި މިބަޔާންކުރައްވަނީ الله ގެ ރުހިވޮޑުގެތުން އެދިގެން ޚަރަދުކުރާ މީހުންގެ މިސާލެވެ. އޭނާ

އެކުރާ ކަމަކީ ކިތަންމެ ކުޑަކަމެއް ކަމުގައިވިޔަސް އަދި ބޮޑުކަމެއް ކަމުގައިވިޔަސް އޭގެ ثواب އާއި ދަރުމަ ގަދަކުރައްވައެވެ.

ބަގީޗާއަށް ބޮޑުވާރޭ ވެހުނަސް ފިނިފިނި ވާރޭ ވެހުނަސް ބަގީޗާގެ މޭވާ ދިނުމާ ހަމަވެއެވެ.

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ لَهُۥ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَأَصَابَهُ ٱلْكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَآءُ فَأَصَابَهَآ إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَٱحْتَرَقَتْ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ ۖ وَلَا تَيَمَّمُوا۟ ٱلْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا۟ فِيهِ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

މުފްރަދާތު

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ = އެދޭތޯ ކަލޭމެންގެ މެދުން ކޮންމެ އެކަކު ރުހޭނެތޯއެވެ؟۞ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٌ = އޭނާއަށް ބަގީޗާއެއްވުމަށް.۞ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ = ކަދުރާ މިދިރިގަސްތަކުގެ.۞ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ = އެގަސްތަކުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ۞ لَهُۥ فِيهَا = އޭނާއަށް އެބަގީޗާގައި ۞ مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ = ހުރިހާ މޭވާތަކެއްގެ ބާވަތް.۞ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ = އަދި އޭނާއަށް މުސްކުޅިކަން ޖެހިއްޖެ.۞ وَلَهُۥ = އަދި އޭނާއަށް ۞ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ = ނިކަމެތި ދަރިންތަކެއް ކުޑަކުދިންތަކެއް ގަދަވަރުނުވާ ޙާލުގައި.۞ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ = ދެން އެބަގީޗާއަށް ގަދަ ވައިރޯޅިއެއް ޖެހިއްޖެ. ۞ فِيهِ نَارٌ = އޭގައި އަލިފާން ހުރި.۞ فَاحْتَرَقَتْ = ދެން އެބަގީޗާ އަނދައިގެން ދިޔަ.۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން ۞ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ = الله تعالى ކަލޭމެނަށް بَيَان ކޮށްދެއްވަތީ.۞ الْآيَاتِ = އާޔަތްތައް قدرة ގެ ދަލީލު دليل ۞ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް.۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ!۞ أَنفِقُوا = ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާށެވެ! ۞ مِن طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ = ކަލޭމެން ހޯދި ރަނގަޅު حلال ތަކެތިން.۞ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ނެރުއްވި ތަކެތިވެސް ބިމުން ނެރުއްވި.۞ مِّنَ الْأَرْضِ = ބިމުން.۞ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ = އަދި ކަލޭމެން ގޯސް ނުބައި ތަކެތި ކަނޑައެޅުމަށް ނުޖެހޭށެވެ!۞ مِنْهُ = އެއިން ޚަރަދުކުރުމަށް.۞ تُنفِقُونَ = ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރަމުން.۞ وَلَسْتُم بِآخِذِيهِ = ކަލޭމެން އެތަކެތި ނުނަގާނެ ކަހަލަ ތަކެއްޗެއް.۞ إِلَّا أَن تُغْمِضُوا فِيهِ = އޭގެ ކުށް ނުދެކިފައި ފިޔަވައި.۞ وَاعْلَمُوا = އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!۞ أَنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.۞ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾ = އަމިއްލައަށް ފުދިވޮޑިގެންވާ ތަޢުރީފުލިބިވޮޑިގެންވާ އަދި ކަލާނގެ فِعْلُ ތަކުގެ ތަޢުރީފު ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٢٦٦) ކަލޭމެންކުރެ އެކަކަށްވެސް ކަދުރާއި ޗޭބިސްކަދުރުގެ ބަގީޗާއެއް އޮވެފައި އަދި އެ ގަސްތަކުގެ ދަށުގައި ފެންހިނގާ ކޯރުތައް އޮވެ އަދި އޭނާއަށް އެބަގީޗާއިން ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ މޭވާތައް ލިބިލިބިއްޖެހުމުން އޭނާ މުސްކުޅިވެ ގައިބާރުދެރަވެ އަދި ކުޑަކުޑަ ކުދިންކޮޅެއް ތިބޭހާލު އެބަގީޗާއަށް ގަދަވައްޓާއި އަދި އޭގައި އަލިފާން ހުރި ނަރުގޮށްޔެއް ބަގީޗާ އަންދާލާފައި ހަލާކުކޮށްލިކަމަށް ބަގީޗާއެއް އޮތުމަށް ޓަކައި ބޭނުންކުރާނެތޯ؟ (ހަމަ ނުކުރާނެއެވެ.)

اللّه تعالى ކަލޭމެނަށް އުނަގަނޑުގެ އާޔަތްތައް بَيَان ކޮށްދެއްވަނީ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

ދަންނަށެވެ! މިމިސާލަކީ منافق މީހުންގެ ހަރަކާތުގެ މިސާލެކެވެ. އެމީހުން ހަރަކާ މީހުންނަށް ދުނިޔޭގައިވެސް މިސާލުކޮށް އެމީހުން ތަޅުވެދެނެވެ. އެބާރަސް ކުރުމުގެ ބަގީޗާއިހުރި ހަރަކާތްކުރި އެމީހުންގެ عمل ގެއްލުން ހިނގަނީއެވެ. ދެންފަހެ اللّه تعالى އެމީހުންގެ نور ނިވައިކުރައްވައި އެމީހުންގެ عمل ގެ ތަރުކާ باطل ކުރައްވައި އޭރުން ބޮޑުއުމީދުގަ އުޅޭ قيامة ދުވަހުން އެ عمل ގައި އުއްމީދު ބަރަކާތްތަކުން باطل ވެގެން ދިޔައީއެވެ. އަލިފާނުން ފޮޅިއަޅައިގަތް ބަގީޗާ އަންދާލިކަހަލައިންނެވެ. والله أعلم .

(٢٦٧) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭ! ކަލޭމެންނަކީ ވިޔަފާރިކޮށްގެން حاصل ވި ރަނގަޅު حلال މުދަލުން ހަރަދުކުރާށެވެ! އަދި ބިމުން ނެރެދެއްވި ކަލޭމެނަށް ލިބުނު ތަކެތިން حلال މުދަލުން ހަރަދުކުރާށެވެ! ޒަކާތާއި ޞަދަޤާތް ދޭނޭ ބިމުގެ مَعْدن އާއި رِكَاز ފަދަ މުދަލުގެ ރަނގަޅު މުދަލުން ހަރަދުކުރާށެވެ! އަދި ރަދުކުރާއިރު ހުރި ނުބައިމުދަލު އަދި حرام މުދަލު ހަރަދުކުރުން قصد ނުކުރާށެވެ! އެފަދަ ދެރަ ވިޔަނުވާ އެއްޗެއް އެހެނިހެން ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއަސް ލިބިގަންނާކަށް އަދި ނުބައި ތަކެތި ނަގާނީ އަހުރެއެވެ. އަދި اللّه އީ އަދިއްބާ ތަރުކާތަކުން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި އުނަގަނޑުގެ ހިންގަވާކަންކަމަށް ތަޢުރީފާ ثناء ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!

ٱلشَّيْطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾ يُؤْتِى ٱلْحِكْمَةَ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ إِن تُبْدُوا۟ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ ۞ لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

ލަފްޒުމާނަ

ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނާ. (ތިޔަބައިމީހުންނަށް!) ۞ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ = އުނދަގޫ ކަންތައްތަކަށް وعد ކުރައްވައި فقير ކަމުގެ. ۞ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ = އަދި އުނދަގޫ ކަންތައްތަކަށް أمر ކުރަނީ فَاحِش ކަންތައްތަކަށްވެސް. ۞ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم = އަދި الله ކަލޭގެފާނު وعد ކުރައްވައެވެ. ۞ مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا = އެކަލާނގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުމާއި فَضْل ވެސް ދެއްވާނެކަމަށް. (އެއީ صَدقة ގެ ثَوَاب ގިނަކޮށްދެއްވުމާއި ރިޒުގު ގިނަކޮށްދެއްވުމެވެ.) ۞ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾ = އަދި الله އީ ދެއްވުން ގިނަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. حقّ ގޮތްތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ يُؤْتِى ٱلْحِكْمَةَ = އެކަލާނގެ حكمة ދެއްވައެވެ. (ޙިކުމަތަކީ عمل ގެ ސިއްރުތައް ދެނެގަތުމެވެ. ނުވަތަ نبي ކަލޭގެ ސުންނަތެވެ.) ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް. ۞ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة ދެވިއްޖެ މީހާ (ތިޔަބައިމީހުންނަށް!) ۞ فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ގިނަ ހެޔޮކަމެއް ދެވިއްޖެއެވެ. ۞ وَمَا يَذَّكَّرُ = އަދި نصيحة އާއި وَعْظ ހިފައި ނުގަނެއެވެ. ۞ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾ = ބުއްދިވެރިން މެނުވީ. / ބުއްދިވެރިން މެނުވީ. ۞ وَمَآ أَنفَقْتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހޭދަކުރި ކޮންމެ ۞ مِّن نَّفَقَةٍ ހޭދަ ކަމެއް ۞ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ނަދުރުކުރި ކޮންމެ ނަދުރެއް. ۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ = އެއްވެސް نصر ދީވެރިއެއް. ۞ إِن تُبْدُوا۟ ٱلصَّدَقَٰتِ = ތިޔަބައިމީހުން صدقة ފާޅުކޮށް އެންގުމަށް ދިނުން. ۞ فَنِعِمَّا هِىَ = އެއީ ރަނގަޅު ކަމެކެވެ. ރަނގަޅު ކަމެކެވެ. ۞ وَإِن تُخْفُوهَا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެ صدقة ވަންހަނާކޮށް ۞ وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ = އަދި އެ صدقة فقير ންނަށް (ސިއްރުން) ދީފިނަމަ. ۞ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ = ފަހެ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަރަށް ހެޔޮ ކަމެކެވެ. / މާ ރަނގަޅެވެ. ۞ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންނާ ދުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى އީ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު خبر ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ ۞ لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ހިދާޔަތްވުމުގެ ޒިންމާއެއް ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަކު ނުވެއެވެ. (ހިދާޔަތް هداية توفيق ދިނުން.) ۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تعالى. ۞ يَهْدِى مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައެވެ. ۞ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ =

އަދި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރެއްވިޔަސް = ފަހެ އެއީ ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އޭގެ ދަރުމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.❁ وَمَا تُنفِقُونَ = އަދި ކަލޭމެން (مؤمن ން) ހޭދަނުކުރަމުއެވެ. صدقة ނުކުރުމެވެ.❁ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ = الله ގެ وجه ހޯދުމަށްޓަކައި މެނުވީ.❁ وَمَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކަލޭމެން ކުރިޔާ ކުރި ކަންތައްތަކުގައެވެ.❁ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ = ފުއްދައިދެވޭ ކަލޭމެންނަށް ބަދަލުކަންފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ.❁ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ (٢٧٢) = އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާ ނުވާނެއެވެ. / މަދުނުކުރެވޭނެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦٨) އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭމެން ޝައިޠާނީ صدقة ދިނުމުން އަދި މިންވަރުކުރެއްވި الله ގެ މަގުގައި މުދާލާ ހޭދަކުރުމުން فقير ވެދާނެކަމަށް ބިރުދައްކައި ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެއެވެ. އަދި އޭނާ ކަލޭމެންނަށް أمر ކުރަނީ فاحِش ކަންތައް ކުރުމަށެވެ. الله އަކީ އެކުވެރި ކަންތައްތައް ކުރުމަށެވެ. އަދި الله ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރައްވަނީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާ ތަކެތީގެ ބަދަލުގައި ثواب ދެއްވައި ރިޒުގު ބޮޑުކޮށްދެއްވުމަށެވެ.

(٢٦٩) އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާ އެކަކަށް އެކަލާނގެ حكمة ދެއްވައެވެ. އެއީ ބަހާއި عمل ގައި ސީދާވުމުގެ توفيق ދެއްވުމެވެ. ނުވަތަ ނަބީކާއި ފޮތެވެ. ނުވަތަ قرآن އާއި فقه އެވެ. ދެންފަހެ އެކަލާނގެ حكمة ދެއްވުން ލިބިއްޖެ ހަމަކަށަވަރުން އެތައް ގިނަގުނަ ހެޔޮކަމެކެވެ. އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކުން ބަސްދީފިނަމަ نصيحة އާއި وعظ ލިބި ނުގަނެއެވެ.

(٢٧٠) އަދި ކަލޭމެން صدقة އާއި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކުރި ކަންތަކާ ހޭދަކުރާ އަދި ނަދުރުގެމަގުގައިން ކަލޭމެން ބުނި ކަންތަކާ ނަދުރެއް އެއީ الله އަށް ކުޅަދާނަވަރުގެ ބޮޑުން ކުރިކަމާ ކުރި ކަމެކެވެ. ބަދަލުގައި ދެއްވާ މީހުނާ ބަދަލު ދެކުޅަނާ الله ދުނިޔޭގައިންނަމަވެސް. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް قيامة ދުވަހުން އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ނުވެއެވެ.

(٢٧١) ކަލޭމެން صدقة ފާޅުކޮށް ދިނުމަކީ އަނގަބޮޑުކަމެއް ފާޅުކުރުމެއް ނޫނެވެ. އެކަމަކު ސިއްރުގައި ދިނުމަކީ ކަލޭމެންނަށް ކުރިން ލިބޭ ހެޔޮކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެން صدقة އަކީ އެހެން އެހެން ސިއްރުގައި ފަހަރާއި ދިނުން ނުވަތަ فقير ބޭނުންވާ މީހުނަށް ދިނުމަކީ ކަލޭމެންނަށް މާހެޔޮވެގެންވާކަމެވެ. މިއީ سنّة صدقة ގެ قواعد އެވެ. ސުންނަތަކީ صدقة ސިއްރުގައި ދިނުމެވެ. ނަމަވެސް فرض ޒަކާތް ފާޅުގައި ދިނުމަށްވުރެ ހެޔޮކަމެއް ނެތްކަމަށް علم ވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. والله أعلم. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ނައްތާލައްވާނެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާ އެއްގޮތަށެވެ. އަދި الله تعالى ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާނެއެވެ.

(٢٧٢) އޭ رَسول الله އެވެ! އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަކީ ކަލޭގެފާނުގެ واجب އެއްނޫނެވެ. އެހެނީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ތެދުމަގު واصل ކުރެއްވުން އެއީ ހަމައެކަނި މިންވަރުކުރެއްވި އެކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަ ކަމެކެވެ. މިއީ هِداية توفيق އެވެ. رسول ބޭކަލުންނަށް ތަނބަނޑުމީހުންނަށް ތެދުމަގު بَيَان ކޮށްދެއްވުމެވެ. އެއީ هِدَايَة الإِرْشَاد والبَيَان އެވެ. މިވާހަކަ އަހުރެން دُرُوسٌ مِن التّوحيد ކިތާބުގައި ތަފްޞީލުކޮށް بيان ކޮށްދީފައިވާނެއެވެ. އިތުރަށް އެހެންނަމަވެސް އެމުއުމިނުން ބަލާށެވެ! ދެންފަހެ الله تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާ އެކަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ވާސިލުކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ހެޔޮކަމުގެމަގުގައިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާ އެއްޗެހީގެ ދަރުމަ ثواب ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި الله تعالى ގެ ރިޟާ ހޯދުމަށް މެނުވީ ކަލޭމެން مؤمن ން صَدَقَة ނުކުރާށެވެ. ނުވަތަ صَدَقَة ނުކުރާށެވެ! އަދި އެކަމަކު ކަލޭމެން ހެޔޮކަމުގައި ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ދަރުމަ ފުރިހަމަކޮށް ثواب ލިބޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާނުވާނެއެވެ.

لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَٰهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ ٱلرِّبَوٰا۟ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَٰنُ مِنَ ٱلْمَسِّ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْبَيْعُ مِثْلُ ٱلرِّبَوٰا۟ ۗ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰا۟ ۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ عَادَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

މުފުރަދާ

لِلْفُقَرَآءِ = فقير ނިކަމެތިންނަށް.–އެބަހީ ދުވާރުމަތިކުރެވުނު فقير ނިކަމެތިންނަށް.❁ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = އެމީހުން الله ގެ މަގުގައި ބަންދުކުރެވިފައިވާ / ހިފެހެއްޓިފައިވާ.❁ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا = އެމީހުންނަށް ހިނގާބިނާވުމަކަށް ކުޅަދާނަނުވާ.❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.❁ يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ = جاهل ނުދަންނަމީހާއަށް އެމީހުން ހީވާނީ.❁ أَغْنِيَآءَ = މުއްސަނދިންކަމުގައި.❁ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ = عِفَّة ތެދުވެރިވުމުގެ ސަބަބުން. މީހުންގެ އެއްޗެއް ދޭން ނުބަލާތީ.❁ تَعْرِفُهُم بِسِيمَٰهُمْ = އެމީހުންގެ علامة ން ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.❁ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ = އެމީހުން މީހުންނަށް ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ. މީހުން ކައިރިން ނުއާންމެއެވެ.❁ إِلْحَافًا = އާދޭސްކޮށްކޮށް ތަކުރާރުކޮށް.❁ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާ ކޮންމެ ތަކެއްޗެއް.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެއެއްޗެއް ދަންނަވާނެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ މުދާތައް ހޭދަކުރާމީހުން.❁ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑު ދުވާލު.❁ سِرًّا وَعَلَانِيَةً = ސިއްރުގައި ފާޅުގައި.❁ فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ހުރެއެވެ.❁ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.❁ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް قيامة ދުވަހުން ބިރެއްނުވެއެވެ.❁ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނެ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ ٱلرِّبَوٰا۟ = ރިބާކާމީހުން / ރިބާގެ مُعَامَلَة ހިންގާމީހުން.❁ لَا يَقُومُونَ = އެމީހުން (قيامة ދުވަހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެ ތެދުވެވޭނެއެވެ.❁ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى = އެމީހާ ތެދުވާގޮތުގައިމެނުން ވެށިވި.❁ يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَٰنُ = شَيْطَان އާ އަރާފައިވާ ބިރުގެ ސަބަބުން ބޯކަނޑާލާފައި ދަމާފައިވާ.❁ مِنَ ٱلْمَسِّ = ފާރުމުގެ ސަބަބުން.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ އެއީ.❁ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.❁ إِنَّمَا ٱلْبَيْعُ = ވިޔަފާރިވެސް ހަމަކަށަވަރުގައި.❁ مِثْلُ ٱلرِّبَوٰا۟ = ރިބާފަދައިން.❁ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ = އަދި الله تعالى ވިޔަފާރި حلال ކުރެއްވިއެވެ.❁ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰا۟ = އަދި ރިބާ حَرَام ކުރެއްވިއެވެ.❁ فَمَن جَآءَهُۥ مَوْعِظَةٌ

= އަދި އެމީހުންގެގާތަށް وعظ نصيحة އަރުވައިލެއްވީމާ.۞ مِّن رَّبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ فَٱنتَهَىٰ = ދެން އޭނާ ހުއްޓައިލިޔޭ / ރިބާގެ مُعَامَلَة ހުއްޓައިލިޔޭ.۞ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ = ފަހެ އޭނާ އެކުރިކަމެއް އިސްލާމްވުރިތަނުގައެވެ. حكم ގެކުރިން ވިކަމެއްވީއެވެ.۞ وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އޭނާގެ ކަންތައް ދެން الله ގެ حضرة އަށެވެ. އެކަލާނގެ عفو ކުރެއްވުމާއި ނުކުރެއްވުން އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ وَمَنْ عَادَ = އަދި އަނބުރާ إعاد ވެއްޖެމީހާ. (އެބަހީ ރިބާ حرام ކުރެއްވުމަށްފަހު ދެން އަލުން އެކަމުގެ عمل ހިންގައިފި މީހުން ތަންނާނެތެވެ!)۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ = ފަހެ އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ (٢٧٥) = އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތަނުގައެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧٣) ކަލޭމެން ހެޔޮކަމުގައި ކުރާ ހޭދަ الله ގެ މަގުގައި ބަންދުވެ ހިފެހެއްޓިފައިވާ فقير ންނަށް ދޫކުރިކަމަށެވެ! އެއީ رَسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަރިހުގައި المَدِيْنَة އަށް هجرة އަށް ވަޑައިގެންނެވި فقير مُهَاجِرُ ންކަމުގައި ބައެއް ބާކީވެން ވިދާޅުވެއެވެ. ނުވަތަ ހަނގުރާމައިގައި އުޅޭ فقير ން ކަމުގައިވެސް ބައެއް ބާކީވެން ވިދާޅުވެއެވެ. މިދެބާވަތްމީހުންނަށް ހަދަ جائز އެވެ. އެމީހުންނަށް ބިދުކައި ތަކުރާރުވެރިކަމުން الله ގެ فضل ފަރާތުން ހޯދުމަށް ކުރިމަތިލެވޭނެއެވެ. އަދި ތަންތަނުގައި ހިނގާލަން ނުކުޅެދޭ ކަމުގައިވީ އެމީހުން عِفَّة ތެރިކަމުން މީހުންނާ ސުވާލުކުރާކަށް ނުކުރާކަށް އެމީހުންނަށް ކަލޭމެން سنّة صدقة ދީ ހަދާށެވެ! އަދި ހެޔޮކަމުގައި ކަލޭމެން ކުރިއަށް ކުރި خرد އެއް ހަދަން އެއްޗެއް ފުރިހަމައަށް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٧٤) ރޭގަނޑާއި ދުވާލު الله ގެ މަގުގައި ހަރަދުކުރާ އަދި ސިއްރުގައި ފާޅުގައި ހަރަދުކުރާ މީހުން (ތަންނަނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ދަރުމަވަންތަ ثواب ވެއެވެ. އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހިތާމައެއް ވެސް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާ ބަޔަކަށް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢٧٥) ރިބާކައި ރިބާގެ مُعَامَلَة ކުރާމީހުން ތަންނަނާށެވެ! قِيامة ދުވަހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެން ސައިތާނާ އެމީހުން ގައި ބީހުމުގެ ސަބަބުން ބުރުސަކައިގެން މަޑުކޮށް ފެތުރޭހެން ތެދުވާނޭ ގޮތަށް އެމީހުން ނުކުމެވޭނެއެވެ. އެމީހުން محشر ގެ ميدان އަށް ދާނީ ވެއްޓެމުން ދިޔައުމުން ތެޅިފޮޅިގެންނެވެ. އެމީހުން ރިބާއާއި ވިޔަފާރީގެ ތަފާތުކުރުން ވިޔަފާރިއާ ރިބާއާ އެއްގޮތް އެއްކަމެއް ކަމަށް ބުނާތީ ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ الله تعالى ވަނީ ވިޔަފާރިއާއި ވިޔަފާރީގެ ގަނުގަ حلال ކުރައްވާވަހައެވެ. އަދި ރިބާ حرام ކުރައްވާފައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން نصيحة އާއި وعظ އަރުވައިލެއްވީމާ ރިބާގެ حكم އިވިއްޖެމާ ދެން އެއަށްފަހު އޭނާ ރިބާކެއުމާއި ރިބާގެ مُعَامَلَة ހުއްޓައިލިއްޔާ ދެން އޭނާގެ ކުރީގައި ކުރި ރިބާއިން އިސްލާމްވިތަނަކީ ކަންތައް ދެން އޭނާގެ ކަންތައް الله އިޙްތިޔާރުކުރެއްވިގޮތަކަށް ނިންމަވައިދެއްވާނެއެވެ. އެކަލާނގެ ރިބާގެ حكم އަންގަވާފައި އޮތުމަށްފަހު ރިބާގެ مُعَامَلَة އަށް ވާޅުގެންދިޔުމީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ އެތަނުގައެވެ.

يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ فَأْذَنُوا۟ بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِ ۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

ލަފުޒީ

يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ = اللّٰه تعالى ރިބާމަތިކުރައްވައެވެ. ރިބާގެ ބަރަކާތް މަތިކުރައްވައެވެ.❁ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ = އަދި
صَدَقة ދެއްކާމީހުގެ އިތުރުކުރައްވައެވެ. صَدَقة ގެ ބަރަކާތް އިތުރުކުރައްވައެވެ.❁ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ އަދި اللّٰه تعالى
ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.❁ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾ = ކާފަރުވެގެންވާ ފާފަވެރިޔާ ބިރަ އެއްވެސް މީހަކަށް. / ކޮންމެ
މީހަކަށް.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީމީހުން.❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح
عمل ކުރި.❁ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް.❁ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދިނީ.❁
لَهُمْ أَجْرُهُمْ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަދެއްވުން ވާނެއެވެ.❁ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.❁
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ބިރެއް ނުވެއެވެ.❁ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާކަށް
ބޭނުންކަމެއް އެމީހުން ނުވެއެވެ.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ =
ކަލޭމެން اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!❁ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ އަދި ބާކީވެއްޖެއެއްޗެއް ދޫކޮށްލާށެވެ!❁ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ =
ރިބާގެތެރެއިން.❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ން ކަމުގައިވަންޏާ.❁ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ = ފަހެ
ކަލޭމެން އެކަން ނުކޮށްފިނަމަ (ރިބާގެ ބަރަކާތް ދޫނުކޮށްފިނަމަ.)❁ فَأْذَنُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ހަނދާން ކުރާށެވެ! ❁
بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رَسول އާ ގެ ހަނގުރާމަކުރުން ހަނގުރާމައިން އަޅުވެރިކަމާހެދި ❁ .
وَإِن تُبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން توبة ވެއްޖެއްޔާ.❁ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ހުންނާނެތި މުދަލުގެ
رَأْسْمال އެވެ.❁ لَا تَظْلِمُونَ = ކަލޭމެން އަނިޔާ ނުކުރާ.❁ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް
އަނިޔާނުލިބޭ.❁ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ = އަދި އުނދަގޫ، އުޅަނީ ދަތިކަން ގެންދިޔަ މީހަކީ – އަތްމަތި ދަތި –
އަދި އުނދަގޫކަމުގެ ވެރިއަކު ނުވިއްޔާމިހަލަ.❁ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ = ފަހެ ފަސޭހަވާތާ ފަސޭހަވާންދެން إنتظار
ކުރުމެއްވެއެވެ.❁ وَأَن تَصَدَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން صدقة ކުރުން.❁ خَيْرٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް
ހެޔޮގޮތްވެއެވެ.❁ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ = ކަލޭމެންނަކީ އެނގޭކަމުގައިވަންޏާ.❁ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا = އަދި
ކަލޭމެން ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ تُرْجَعُونَ فِيهِ = އެދުވަހުން ކަލޭމެން އެނބުރި ދާނޭ.❁ إِلَى ٱللَّهِ =
اللّٰه ގެ حضرة އަށް.❁ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ = ދެން ކޮންމެ نفس އަކަށް ފުރިހަމައަށް ދެވޭނެއެވެ.❁ مَا كَسَبَتْ =

އެ نفس އެއްކުރިކަމެއް. ހުރިގޮތަށް އެއްކޮށް.۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾ = އަދި އެ نفس ތަކަށް އަނިޔާ ނުލިބޭނެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٧٦) اللّه تعالى ރިބާގެ ފައިދާ މަދުކުރައްވާ ބަރަކާތް ކަނޑުއްވައެވެ. އަދި صَدَقَة ގެ ފައިދާ އެކަލާނގެ ދިގުކުރައްވައި ބަރަކާތްލައްވައެވެ. އަދި ކާފިރުވެފާސިޤު ފާފަކުރުންތެރިޔަކު އެއްވެސްމީހަކަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٢٧٧) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެ صَالح عمل ކުރި މީސްތަކުން އަދި އުޅުން ނަމާދު قائم ކޮށް އަދި ޒަކާތްދިނުމި މީހުންނަށް އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ގައި ދަރުމަވަންތަ ثواب ހުއްޓެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭކަމަކާ ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢٧٨) އޭ އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ރިބާއިން އިތުރު ވެފައިވާ ބާކީ ކަލޭމެން ދޫކޮށްލާށެވެ! ކަލޭމެންނީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމައެވެ.

(٢٧٩) އަދި ކަލޭމެން އެހެން ދޫނުކުރަނީނަމަ ދެން اللّه އާއި އެކަލާނގެ رَسول އާ ގެ ފަރާތުން ހަނގުރާމައެއް އަންގާދެއްވާނެކަމަށް ތަޙައްޤުކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން توبة ވެ إصلاح ވެއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ رَأْسمال ބަހައްޓަނޑުއެވެ. أصل ކުޑަބޮޑު. ކަލޭމެން ދަރަނިވެރިން ދިނުމަށެވެ. ކަލޭމެން މީހަކަށް އަނިޔާ ނުކުރާ ހާލުގައެވެ. އެހެންނޫން ކަލޭމެން މީހަކަށް މަދުނުކޮށް އަދި އެހެންމީހަކު ކަލޭމެންނަށް މަދުނުކުރާ. އެހެނީ އެއްވެސް ގޯސްކަމެއް ފަރާތަކަށް ގެއްލުން ނުކުރާށެވެ.

(٢٨٠) އަދި ކަލޭމެންނަށް ދަރަނިވެރިޔަކު ޙާލުދެރަވެ ނިކަމެތިވެފައިވާނަމަ އޭނާއަށް ފަސޭހަ ވަގުތަކާ ހަމަޔަށް ލުއި ދިނުމުގެ إنتظار ކޮށްދިނުމަށް ފަރިތަވެ (ދަރަނި ލިބެންވާ ފަރާތަކުން) ހެޔޮވެގެންވާށެވެ. ނަމަވެސް ރިބާ ނުވާނެތެވެ. ޚިޔާނާތް އިތުރު ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ ދުވަސް ތިބެ ދަރަނި صدقة ގެ ގޮތުން ކަނޑައިލުން މާތްވެގެންވެއެވެ. އެވާތް ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމައެވެ.

(٢٨١) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެދުވަހެއްގައި ކަލޭމެން އެނބުރުން اللّه ގެ حضرة އަށް رُجُوعَ ވެ އަދި ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހަކު ދުނިޔޭގައި ކުރިގެން ކުރި عمل ތަކަށް ގޮތްވިއްޔާ ނުބައިކޮށް ގޮތްކޮށް ފުރިހަމަ ބަދަލުދީ ބަލާދުވަހެއް ދުވަހަކަށް - އެބައީ قيامة ދުވަހަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް އަނިޔާ ނުވާނެއެވެ. - ނުގޯއިދުން އަދަބެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

* ދަންނާށެވެ! عامّ ކޮށް ގިނަ مفسّر ން قرآن ން އެންމެ ފަހުން ބާވައިލެއްވުން އާޔަތެވެ. ދެންވެސް މިސްކީން ފުރާނަގެ وحي ކުރައްވާފައިވާ هُدًى لِلْمُتَّقِيْنَ މިއާޔަތާއި މިދެއާޔަތުގައި ހުރި ގުޅުމާއި رَبْطُ ގެ މައްޗަށް ބަލައިލި ކޮންމެ މީހަކުވެސް قرآن ގެ مقصد އާއިމެދު عجائب ވާފަދައެވެ. ސުބުޙާނަ ފުރާނަ އެ އަންގަވަނީ މުތްތަޤީ ވެރިންނަށާ ގުޅިގެން ކަމުގައެވެ. اللّه އަށް ބިރުވެތިވާމީހުންނަކީ ގުޅިގެން އެކަމުގައެވެ. މިބާވަތަށް ގިނަ ދުވަސް تقوى ވެރިކަމެއްނެތް މީހަކާ މިސްލުން ގުޅުން ނުލިބޭނެއެވެ. އެކަމަށް ބަލަގަންނަވައި قرآن ގައި އެންމެ ފަހުން ބާވައިލެއްވި އާޔަތުގައި އެބަސް تقوى ވެރިވުމަށް أمر ކުރައްވާފައިވެއެވެ. މިވާ قرآن މިއްދަނީ މީހާގެ نفس إصلاح ކޮށް تقوى ވެރިވެ قيامة ދުވަހު އަޅުގެ ކުރިން اللّه ގެ حضرة އަށް ދިޔުމަށް ތައްޔާރުވުމެވެ. އެއީ اللّه ގެ أمر ތަކަށް ކިޔަމަންވެ އެކަލާނގެ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ. تقوى ގެ حقيقة އަކީ އެއީއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيۡنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى فَٱكۡتُبُوهُۚ وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ كَاتِبُۢ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَلَا يَأۡبَ كَاتِبٌ أَن يَكۡتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُۚ فَلۡيَكۡتُبۡ وَلۡيُمۡلِلِ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ وَلۡيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ وَلَا يَبۡخَسۡ مِنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ فَإِن كَانَ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ سَفِيهًا أَوۡ ضَعِيفًا أَوۡ لَا يَسۡتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلۡيُمۡلِلۡ وَلِيُّهُۥ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَٱسۡتَشۡهِدُواْ شَهِيدَيۡنِ مِن رِّجَالِكُمۡۖ فَإِن لَّمۡ يَكُونَا رَجُلَيۡنِ فَرَجُلٞ وَٱمۡرَأَتَانِ مِمَّن تَرۡضَوۡنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحۡدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحۡدَىٰهُمَا ٱلۡأُخۡرَىٰۚ وَلَا يَأۡبَ ٱلشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُواْۚ وَلَا تَسۡـَٔمُوٓاْ أَن تَكۡتُبُوهُ صَغِيرًا أَوۡ كَبِيرًا إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦۚ ذَٰلِكُمۡ أَقۡسَطُ عِندَ ٱللَّهِ وَأَقۡوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ وَأَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَرۡتَابُوٓاْ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً حَاضِرَةٗ تُدِيرُونَهَا بَيۡنَكُمۡ فَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَلَّا تَكۡتُبُوهَاۗ وَأَشۡهِدُوٓاْ إِذَا تَبَايَعۡتُمۡۚ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٞ وَلَا شَهِيدٞۚ وَإِن تَفۡعَلُواْ فَإِنَّهُۥ فُسُوقُۢ بِكُمۡۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿٢٨٢﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيۡنٍ = ކަލޭމެން ދަރަނިވެރިކަން ދަރަނީގެ معاملة އެއް ހިންގަންޏާ.۞ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى = ކަނޑައެޅި ނަންނެއިގެންވާ މުއްދަތަކަށް.۞ فَٱكۡتُبُوهُۚ = ވީމާ ކަލޭމެން އެދަރަނިއެއް ލިޔާށެވެ!۞ وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ = އަދި ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ލިޔުންތެރިޔަކު ލިޔާށެވެ.۞ كَاتِبُۢ = ކާތިބަކު. ލިޔާމީހަކު.۞ بِٱلۡعَدۡلِ = عدل ވެރިކޮށް.۞ وَلَا يَأۡبَ كَاتِبٌ = އަދި ކާތިބަކު މަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ!۞ أَن يَكۡتُبَ = އޭނާ އެލިޔުން ލިޔުމުން.۞ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُۚ = އޭނާއަށް الله އުގަންނަވައިދެއްވި ގޮތަށް.۞ فَلۡيَكۡتُبۡ = ވީމާ އޭނާ ލިޔުން ލިޔާށެވެ.۞ وَلۡيُمۡلِلِ = އަދި އިމްލާކޮށްދޭށެވެ! / عِبَارة ކިޔާދޭށެވެ!۞ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ = އެމީހެއްގެ މައްޗަށް حقّ އޮތްމީހާ –۞ އެބަ ދަރަނި ވެރިމީހާއެވެ. وَلۡيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ رَبّ ކަމުގައިވާ الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ وَلَا يَبۡخَسۡ مِنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ = އަދި އޭނާ އެއިން އެއްޗެއްކަނޑާވެސް އުނިނުކުރާށެވެ! އަނިޔާވެރި ނުވާށެވެ!۞ فَإِن كَانَ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ = އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް حقّ އޮތްމީހާ ވެއްޖެއްޔާ.۞ سَفِيهًا أَوۡ ضَعِيفًا = ދުއްވެއްޖެނަމަ جاهل ބަލިކަމުގައި ނުވަތަ މުސްކުޅިވެ ބަލިކަށިވެގެންވާމީހަކު.۞ أَوۡ لَا يَسۡتَطِيعُ = ނުވަތަ އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ.۞ أَن يُمِلَّ هُوَ = އޭނާ އަމިއްލައަށް عبارة ކިޔާ إملاء ކިޔުން.۞ فَلۡيُمۡلِلۡ وَلِيُّهُۥ = ވީމާ އޭނާގެ ވަލީއެއް އޭނާގެ ولى ވެރިޔާ عبارة ކިޔައިދޭށެވެ.۞ بِٱلۡعَدۡلِ = عدل ވެރިކޮށް.۞ وَٱسۡتَشۡهِدُواْ شَهِيدَيۡنِ = އަދި ދެހެކިވެރިން ގޮވައި ހެކިކުރުވާށެވެ!۞ مِن رِّجَالِكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން.۞ فَإِن لَّمۡ يَكُونَا رَجُلَيۡنِ = އަދި އެދެމީހުންނަކީ ދެފިރިހެނުންކަމުގައި ނުވިއްޔާ. ފިރިހެނުން ނުވިއްޔާ.۞ فَرَجُلٞ وَٱمۡرَأَتَانِ = ވީމާ އެއް ފިރިހެނަކާއި ދެއަންހެނުންނެވެ.۞ مِمَّن تَرۡضَوۡنَ = ކަލޭމެން ރުހޭމީހުންކުރެ.۞ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ = ހެކިވެރިންގެ ތެރެއިން. (އެބަހީ عدل ވެރި دين ވެރިމީހުންކުރެ.)۞ أَن تَضِلَّ إِحۡدَىٰهُمَا = އެމީހުން އެއް އަންހެނަކު (ހަނދާންނެތުން) ކަމުން ހަނދާން ނެތިއްޖެއްޔާ.۞ فَتُذَكِّرَ إِحۡدَىٰهُمَا ٱلۡأُخۡرَىٰۚ = ދެން އަނެކަކު އަނެކަކަށް ހަނދާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَلَا يَأۡبَ ٱلشُّهَدَآءُ = އަދި ހެކިވެރިން މަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ!۞ إِذَا مَا دُعُواْۚ = ހެކިބަސް އަދާކުރުމަށް ގޮވާލެވިއްޖެއްޔާ.۞ وَلَا تَسۡـَٔمُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން ފިއްތުނުވާށެވެ!۞ أَن تَكۡتُبُوهُ = އެއެއްޗެއް ލިޔުމަށް.۞ صَغِيرًا أَوۡ كَبِيرًا = ކުޑަ އެއްޗެއްކަމުގައި ނުވަތަ ބޮޑު އެއްޗެއްކަމުގައިވިއަސް.۞ إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦۚ = އެކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަށް.۞ ذَٰلِكُمۡ

أَقْسَطُ = އެންމެ عَدْل ފުރިހަމަޖެހޭ. عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި.۞ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَـٰدَةِ = އަދި ހެކިދިނުމުގައި ސީދާހަމަޖެހޭ.۞ وَأَدْنَىٰٓ أَلَّا تَرْتَابُوٓا۟ = އަދި ޝައްކުނުކުރުމާއި ގާތްވެ.۞ إِلَّآ أَن تَكُونَ = ވެއްޖެއްޔާމެނުވީ.۞ تِجَـٰرَةً حَاضِرَةً = ހަމަ މިހާރުން މިހާރު ހިނގާ ވިޔަފާރިއެއްކަމުގައި.۞ تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ = އެވިޔަފާރިއެއް ކަލޭމެންގެމެދުގައި އަތުންއަތަށް ހަމަ ވަގުތުންވަގުތަށް ހިނގާ.۞ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ފަހެ އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ أَلَّا تَكْتُبُوهَا = އެއެއްޗެއް ނުލިޔުމަކުން.۞ وَأَشْهِدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހެކިކުރުވާށެވެ!۞ إِذَا تَبَايَعْتُمْ = ކަލޭމެން ގަނޑުވިއްކަންކުރާ ވިޔަފާރިކުރަންޏާ.۞ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ = އަދި ލިޔާމީހަކަށްވެސް އަދި ހެކިވެރިއަކަށްވެސް ގެއްލުންދިނުން ނުވާނެއެވެ.۞ وَإِن تَفْعَلُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން އެގޮތް ކަންތައްކުރަންޏާ. ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްކުރަންޏާ.۞ فَإِنَّهُۥ فُسُوقٌۢ بِكُمْ ۗ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކަލޭމެންގައި ހުރި فَاسِقُ ކަމެވެ.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ = އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ!۞ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ކަލޭމެނަށް އުނގަންނައިދެއްވައެވެ.۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾ = އަދި اللّٰه تعالى އީ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨٢) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭގެފުޅު عَيَّن ވެގެންވާ ވަކި مُدَّة އަކަށް ކަލޭމެން ދަރަނިދޭކަމަށް ދަރަންޏެއްނަގައި ދަރަންޏެގެ مُعَامَلة ހިންގާނަމަ ފަހެ އެދަރަންޏެއް ކަލޭމެން ލިޔާށެވެ! އެގްރީމެންޓު ދަރަނިގަތަން ލިޔާށެވެ! ކަލޭމެންގެމެދުގައި عدل ފުރިހަމަކޮށް ކާތިބަކު ލިޔުއްވައި ލިޔާށެވެ! އަދި ކާތިބުވެރިޔާ އޭނާއަށް اللّٰه އުނގަންނަވައިދެއްވިގޮތުގެ މަތިން އެކަމެއް ލިޔުމުން ނުހުރެ ތަރުތީބުމަތީން ލިޔާށެވެ! އަދި އެމީހެއްގެމައްޗަށް حقّ އޮތްމީހާ އޭނާ ދަރަނިގެ ބަޔާން عِبَارة ކިޔައިދޭށެވެ! އޭނާ ކިޔައިދިނުމުގައި اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވުމާއެކު ކިޔައިދޭށެވެ! އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ދަތިކޮށް ކިޔުމުން ނުކިޔާށެވެ! ފަހެ ދެން އޭނާގެ މައްޗަށް حقّ އޮތްމީހާ އޭނާ عبارة ކިޔައިދޭނޭ މީހާ ދުވަސްވީ އުމުރުން جاهل މީހަކުކަމަށް ނުވަތަ ކުޑަކުއްޖެއް ضعيف ވެފައިވާމީހަކަށް އަދި ނުވަތަ ކިޔައިދޭ އެއްޗަކަށް ނުވަތަ އަމިއްލައަށް عبارة ކިޔުމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާމީހަކަށް ނުވަތަ އެހެންބަސް ދަންނަ މީހަކަށް ވެއްޖެނަމަ ވަލީވެރިޔާ عبارة ކިޔައިދޭށެވެ! عدل ފުރިހަމަކޮށް އެކަން ކިޔައިދޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ދެހެކިވެރިން ހޯދައި ހެކިކުރުވާށެވެ! ފިރިހެނުން ދެމީހުން ނެތިއްޖެނަމަ ހެކިބަހަށް ކަލޭމެން ރުހޭ ދީންވެރި عدل ވެރި އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން ހޯދާށެވެ! އެހެނީ ހެކިބަސް އަދާކުރުމަށް ވަގުތު އައިސް އެއްއަންހެނަކަށް ހަނދާންނެތިއްޖެ ހާލަތުގައި ދެން އަނެއް އަންހެނާ ހަނދާންކޮށްދޭނެއެވެ. ❖ދެން އަދި ހެކިބަސް އަދާކުރުމަށް ހެކިވެރިންނަށް ގޮވައިލެވިއްޖެނަމަ އެކަމުން އަރިހަށް ނުދިޔުމަށް ހެކިބަސް ދިނުން واجب ކަމެކެވެ. ❖އަދި ކުޑަ ކަމެއްކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ ބޮޑުކަމެއްކަމުގައި ވިޔަސް ލިޔުން ކަލޭމެން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! އެކަމީ اللّٰه ގެ حضرة ގައި عدل ފުރިހަމަ ވެގެންވާ ހެކިބަހުގައި ސީދާހަމަޖެހިގެންވާ އަދި ޝައްކު ނުކުރުމާ ގާތްކަމެކެވެ. ❖އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެންގެމެދުގައި ހަމަވަގުތުން މިހާރު ހިނގާ ވިޔަފާރިއަކަށް އެއެއްޗެއް ނުލިޔުމަކުން ކަލޭމެންގެމައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ❖ދެން އަދި ކަލޭމެން ގަނޑުވިއްކާއިރު ވިޔަފާރިކުރާއިރު ހެކިކުރުވާށެވެ! (ނަމަވެސް މިއަމުރުކުރެއްވީ واجب އެއްކަމުގައި ނޫން علم ވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މުސްތަޙައްބު ކަމެއްކަމުގައި އެވެ. والله أعلم) ❖އަދި ލިޔާމީހަކަށްވެސް އަދި ހެކިވެރިއަކަށްވެސް

އެއްވެސް ޒަރޫރަތުން އުނދަގޫކަމުގައިވާނަމައެވެ. އެދިވިގެންކުރި އެކަކުވެސް އަދިވެސް އެހެންކަމަކާ مشغول ވެގެން އާދެވެން ނެތް ފަރުވާއެއްގައި އެދިގެންނެތް ހަލުވަކަން مجبور ކަން އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ! އަދި އެހެން ގޮތެއްގައިވެސް މިބާވަތުގެ ވާހަކަ ދެކެވިފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް އެންމެ ބަސްގެ رَأى އަކީ މިގޮތް ޗިޓުވިޔަފާރި ގޮތެވެ. والله أعلم. ❖ އަދި ކަލޭމެން އެކަމަކު ކަންތައް ކުރުމަކީ އެކަމުގެ خلاف ވެއްޖެއްޔާ އެއީ ކަލޭމެންގެ فاسق ކަމެވެ. الله ގެ ބިރުވެރިން ނުކުރުމެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ދެން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް އުގަންނަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަންތައްތައް ދަންނަވާ الله ދަންނަވައެވެ.

ދަންނަވައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ ދެގޮތުގެ ތަފާސީލު تفصيل ވާގޮތަށް إختلاف ވެއެވެ. މިތަފާސީލު އެކަމުގެ ޒާތުގެ ވާހަކަ. އެކަމުގެ تفصيل އަށް ނުވަތަ އިހަށް ކުރުވާނުވެއެވެ. މިގޮތުގެ بيان ވެފައިވާ ގޮތުގެ ތަފްސީރުތަކުގައެވެ.

والله أعلم.

﴿وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا۟ كَاتِبًا فَرِهَـٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ ۖ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَـٰنَتَهُۥ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا۟ ٱلشَّهَـٰدَةَ ۚ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُۥٓ ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِّلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَإِن تُبْدُوا۟ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾﴾

މުފްރަދާތު

❁ وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ = އަދި ކަލޭމެން ދަތުރެއްގައިވާނަމަ. ❁ وَلَمْ تَجِدُوا۟ كَاتِبًا = އަދި ކަލޭމެންނަށް ލިޔުންތެރިއަކު ދިމާނުވެއްޖެނަމަ. ❁ فَرِهَـٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ = ފަހެ ހިފިގެންވާ رَهْن އެބައެވެ. (رَهْن ނަ އެއްޗެއް ބާއްވާށެވެ!) ❁ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا = ފަހެ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް އަމާންވެއްޖެއްޔާ. ❁ فَلْيُؤَدِّ = ފަހެ އަދާކުރާށެވެ! ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ = އަމާނާތް އެރުވިފައިވާ މީހާ. ❁ أَمَـٰنَتَهُۥ = އޭނާގެ އަމާނާތް. ❁ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ = އަދި އޭނާގެ رب ކަލާނގެ الله އަށް އޭނާ تقوى ވެރިވާށެވެ!. ❁ وَلَا تَكْتُمُوا۟ ٱلشَّهَـٰدَةَ = އަދި ކަލޭމެން ހެކިބަސް ވަންހަނާނުކުރާށެވެ! ❁ وَمَن يَكْتُمْهَا = އަދި އެ ހެކިބަސް ވަންހަނާކުރާމީހާ. (ދަންނަވައެވެ!) ❁ فَإِنَّهُۥٓ ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ހިތަކީ ފާފަވެރިވެގެންވާ ހިތެކެވެ. ❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى އީ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ لِّلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ އެއްޗެއް خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ❁ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ. ❁ وَإِن تُبْدُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރިނަމަވެސް. ❁ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس

ތަކުގައިވާހާތަކެތި.۞ أَوْ تُخْفُوهُ = ނުވަތަ އެތަކެތި ވަންހަނާކުރިޔަސް. ސިއްރުކުރިޔަސް.۞ يُحَاسِبْكُم بِهِ ٱللَّهُ ۖ =
اللّٰه އެއަށް حِسَاب ކުރައްވާހުށްޓެވެ.۞ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ = ދެން އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޔަކަށް އެކަލާނގެ
ފުއްސަވައެވެ.۞ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޔަކަށް عَذَاب ދެއްވައެވެ.۞
وَٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى މި.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾ = ކޮންމެކަމަކަށްމެ ކުދުރަތްވަންތަވެ ވަޑައިގަންނަވާ
ރަސްކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٢٨٣) އަދި ކަލޭމެން ދަތުރެއްގައި ވެފައި ދެން ލިޔުންތެރިއަކު ނުލިބިއްޖެއްޔާ ދެން ދަރަނި ނަގާފައި رَهْن ން އެއްޗެއް ބަލައިގަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެކަކުމީހަކަށް އަމާނާތް އިތުބާރުކޮށްފިއްޔާ (ދެން ކޮންމެހެން ލިޔުންކަމެއްވެސް އަދި ހެކިކުރުވުންކަމެއްވެސް ނުޖެހޭނެއެވެ.) ދެން އޭރުން އަމާނާތް އިތުބާރުކުރެވުނުމީހާ އޭނާ އަމާނާތް އަދާކުރާނީކަމެވެ. އެބަޔަ ދަރަންޏަކަށް ނިގުޅާ އަމާނާތްތެރިކަމާއެކު އޭނާ ނެގި ދަރަނި އަދާކުރާށެވެ! އަދި އެކަލޭގެ އޭނާގެ رَبّ ކަލޭގެފާނު اللّٰه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ހެކިދޭމީހުން ހެކިބަސް ވަންހަނާ ނުކުރާށެވެ! އަދި ހެކިބަސް ވަންހަނާކޮށްފިމީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ހިތް ފާފަވެރިވެގެންވާ ހިތެކެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާހައިކަމެއް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٨٤) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެއްޗެއް خَاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ އެއްޗެއްސެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާތަކެތި ފާޅުކޮށް ހާމަކުރިޔަސް އަދި ނުވަތަ އެތަކެތި ވަންހަނާކުރިޔަސް ސިއްރުކުރިޔަސް اللّٰه އެއްޗެއް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި اللّٰه ކަލޭމެންނަށް އެތަކެތި ހިސާބުކުރައްވާނެއެވެ. ހެޔޮއެއްޗަކަށްވިއްޔާ ހެޔޮޖަޒާ އަދި ނުބައި އެއްޗަކަށްވިއްޔާ ނުބައި ޖަޒާ ދެއްވައިފާނެއެވެ. ދެން އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް ފާފަފުއްސަވައިފާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް عَذاب ދެއްވައިފާނެއެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް اللّٰه ކުދުރަތްވަންތަވެ ވޮޑިގެންނެވެއެވެ.

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ وَقَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ ۖ وَٱعْفُ عَنَّا وَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَآ ۚ أَنتَ مَوْلَىٰنَا فَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

ތަރުޖަމާ

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ = رَسول އާ އީމާންވެވަޑައިގެންފިއެވެ. ތެދުކުރައްވައިފިއެވެ.◈ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.◈ مِن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ން.◈ وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި مؤمن ންނާއި.◈ كُلٌّ = އެހުރިހާ ބޭކަލުން.◈ ءَامَنَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އީމާންވެވަޑައިގެންފިއެވެ.◈ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަށާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި އަދި އެކަލާނގެ رَسول ންނަށް.◈ لَا نُفَرِّقُ = އަހަރެމެން فرق ނުކުރަމުއެވެ. ތަފާތު ނުކުރަމުއެވެ. بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسول ބޭކަލުންނެއް އެއްވެސް ބޭކަލަކު (رَسول ބޭކަލުންގެ حَيثِيَّة ން އެހުރިހާ ބޭކަލުންނަށް އަހަރެމެން އީމާންވަމުއެވެ.)◈ وَقَالُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. (އެއީ رَسول އާއި مؤمن ންނެވެ.)◈ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަހަރެމެން އަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރިވީމުއެވެ.◈ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ!◈ وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ = އަދި އެނބުރި ދާންވާނީ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ށެވެ.◈ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا = އެއްވެސް نفس އަކަށް ٱلله ބުރައެއް ނުޖައްސަވާނެއެވެ. إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާވަރަކަށް މެނުވީ.◈ لَهَا مَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއްކުރި ހެޔޮކަމެއްގެ ثواب އެވެ.◈ وَعَلَيْهَا = އަދި އެ نفس އޭގެމަތީގައި عذاب ހުއްޓެވެ.◈ مَا ٱكْتَسَبَتْ = އެ نفس އެއް އެކުރި ނުބައިކަމެއްގެ.◈ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!◈ لَا تُؤَاخِذْنَآ = އަހަރެމެން ނުހިއްޕަވާނދޭވެ! عذاب ނުދެއްވާނދޭވެ!◈ إِن نَّسِينَآ = އަހަރެމެން ހަނދާންނެތިއްޖެނަމަ.◈ أَوْ أَخْطَأْنَا = ނުވަތަ އަހަރެމެން ކުށްވެ ނުވަތަ ޚަޠާވެއްޖެނަމަ.◈ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!◈ وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا = އަދި ގަދަފަދަ ބުރަ تكليف އެއް އުފުލާކަށް އަހަރެމެންނަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ! كَمَا حَمَلْتَهُۥ = އުފުއްލެވިހެން އިބަރަސްކަލާނގެ ޖައްސަވައިދެއްވި ފަދައިން.◈ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا = އަހަރެމެންގެ ކުރީގެ މީސްތަކުންނަށް. رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ

ދޭވެ!❁ وَلَا تُحَمِّلْنَا = އަދި އަޅަމެން އުފުލުމަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ.! مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ = އެކަންކަން އުފުލުމަށް އަޅަމެންނަށް ކުޅަދާނަވުމެއް ނުވާ ކަންތައްތަކެއް.❁ وَٱعْفُ عَنَّا = އަދި އަޅަމެންނަށް عفو ކުރައްވާނދޭވެ!❁ وَٱغْفِرْ لَنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ!❁ وَٱرْحَمْنَآ = އަދި އަޅަމެންނަށް رحمة ލައްވާނދޭވެ.! أَنتَ مَوْلَىٰنَا = ތިޔަރަސްކަލާނގެއީ އަޅަމެންގެ ސަރަދާރު ކަލާނގެއެވެ.❁ فَٱنصُرْنَا ފަހެ އަޅަމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!❁ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨٥) އަދި رَسُول އާ އެކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީތަކަށް އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި مؤمن ންވެސް އީމާންވެއްޖެއެވެ. އެއުރެން ކޮންމެބޭކަލަކު اللّٰه އަށާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށާއި އެކަލާނގެ ފޮތްތަކަށާއި އަދި އެކަލާނގެ ފޮނުއްވި رَسول ބޭކަލުންނަށް އީމާންވެވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. رَسُول ބޭކަލުންނާއި حَيْثِيَّة ން އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު އަނެއްބަޔަކާ ވަކިކޮށް فرق ކޮށް ނުކުރަމެވެ. އެއުރެން ބޭކަލުންނަށްވެސް އެއްފަދައިން އީމާންވަމުއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަމެން އަޑުއަހައިފީމުއެވެ. އަދި އަޅަމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމުއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ. ތިޔަރަސްކަލާނގެ އަޅަމެންގެ ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި އެނބުރި ދިޔުންވަނީ ތިޔަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٨٦) اللّٰه تعالى އެއްވެސް نفس އަކަށް އެ نفس އަށް އުފުލޭފަދަ تكليف އެއްނޫނީ ނުޖައްސަވައެވެ. އަދި އެ نفس އެއް ކުރި ހެޔޮކަމެއްގެ ދަރުމައާ ސަވާބު އެ نفس އަކަށް قيامة ދުވަހުން ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެ نفس އެއް ކުރި ނުބައި عمل ގެ ނުބައި ޖަޒާވެސް އެ نفس އަކަށްވާނެއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެން ހަނދާންނެތިގެން ކުށެއް ކުރެވުނަސް ނުވަތަ އޮޅިގެން އަޅަމެންނަށް ނޭނގިގެން ކުށެއް ކުރެވުނަސް އަޅަމެންނަށް عُقُوبة ނުދެއްވާނދޭވެ!

އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެންގެ ކުރީގައި އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންނަށް ތިޔަރަސްކަލާނގެ ޖެއްސެވިފަދަ އުނދަގޫ تكليف އުފުލުމަށް އަޅަމެންނަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ! އެފަދަ ބުރަކަށި އުނދަގޫ ބުރަ އަޅަމެންނަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ! އަދިއެއްވެސް ގޮތަކުން އަޅަމެންނަށް ކުޅަދާނަ ނުވާފަދަ ބުރައެއް އުފުލުމަށް އަޅަމެންނަށް ނުޖައްސަވާނދޭވެ!

އަދި އަޅަމެންނަށް عفو ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންގެ ފާފަތައް އަޅަމެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންނަށް رحمة ލައްވާނދޭވެ! ތިޔަރަސްކަލާނގެއީ އަޅަމެންގެ ސަރަދާރު ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ތިޔަރަސްކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سورة آل عمران

މިސޫރަތް ބާވައިލެއްވުން ފެށުނުގޮތުގެ مُنَاسَبَة އާއި أَبُوجَعْفَر الطَّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ މަޝްހޫރު تفسير (جَامِعُ البيان) ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންވެސް އެވާހަކަތަކުގެ ކުޑަ خُلاَصَة ދަންނަވާލާހިތްވާތީ ދިޔަން ކަލިމަތައް ލިޔެލާނަމެވެ. وباللّه التّوفيق . نَجْرَان އާއި ކިޔާތަނުގެ نصارى ދީނުގެ (އެބަހީ ކްރިސްޓިޔަނުންގެ) ފަސްދޮޅަސް ބޮޑެތިންގެ وَفْد އާއި رَسُولُ اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ ހަޟްރަތަށް އައެވެ. އެމީހުންގެ ބޮޑުވެރި ވެރިއަކަށް ހުރީ عبدالْمسيح ކިޔާމީހެކެވެ. އެމީހުން އަދި عيسى عليه السّلام އާއި ބެހޭގޮތުން ކަންތައްތަކުގައި ޖަދަލުކުރިއެވެ. އެދި اللّه ކަލޭގައި ނުވަތަ اللّه ގެ ދަރިކަލުންކަލޭގައި ނުވަތަ ތިންކަލުން ކުރެ އެކަކުކަލޭގައި (ثالث ثلاثة) ކަލޭގައި بَيَان ކޮށް އެކަލޭގެމައްޗަށް رَسُولُ اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެމައްޗަށް حُجَّة قائم ކުރެވުނެވެ. އެމީހުން عيسى عليه السّلام އަކީ اللّه ކަލޭގައި رَسُولُ اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ދެންނެވީ عيسى عليه السّلام މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވައި ބަލިމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމެއްކުރެއްވުމާއި غَيْبُ ގެ خبر ދެއްވައި މަރިން ދޫނިގެ ސޫރަ ހެއްދަވައި ފުމެއްލެވިމާ ދޫންޏަކަށް ވާތީއެވެ. (ނަމަވެސް އެހެނިހެކަމި اللّه އިޒުނަދެއްވައިގެން އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި ކަންތައް ތަކެއް ކަމަށް قُرْآن ނަ އެގޮތުގަ އެގޮނޑަކަށް ވިސްނާކަށް މިޔުންނަކަށް ނޭނގުނެވެ.) އަދި عيسى عليه السّلام އަކީ اللّه ގެ ދަރިކަލުންކަލޭގައި އެމީހުން ދެންނެވީ އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނެވީ ބައްޕައަކާނުލައެވެ. އަދި ވިހާއްވަނީ އަންނަވައިގެން މިސްރުކަނޑާ ފަހަކަތުމު ދެއްކެވިކަމެވެ. آدم ގެ ދަރިކަލުން އެކަކުވެސް އަޅުކަލުން އެގޮތަކަށް ފަހަކަ ނުވައްކައެވެ. (ނަމަވެސް މިމީހުންގެ ސުވާލުގެ ގޮތުގެ ޖަވާބު ފުރަޤާނުގައި ނިކަން ދެއްކެވިއެވެ. آدم عليه السّلام އަކީ އެއްވެސް ބައްޕައަކު އަދި މަންމައަކުވެސް ނެތި އުފެއްދެވި ބޭކަލެކެވެ. އަދި سِتُّنَا حَوّى ގެ ފަރާތުން މަންމައަކުވެސް ނެތި ފުރިހަމަ ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލެކެވެ. މިއިން އެއްވެސް ފަރާތަކު اللّه ގެ ކިބައިގެން އެއްވެސް މިސާލު ވާހަކަ ނުދައްކައެވެ. އެގޮތުން ބަލާއިރު آدم عليه السّلام އަށް އެހެން ކިޔުން ވާ أولى އެވެ.)

އަދި اللّه ގެ ثَابِت ثلا ثه ކަލޭގައި އެމީހުން ދެންނެވީ اللّه وحى ކުރައްވާ ބަހެއް ބަސްފުޅުތަކުގައި جَمع ގެ صِيْغَة އިން وحى ކުރައްވާފައިވާތީއެވެ. މިސާލަކަށް فَعَلْنَا - أَمْرَنَا - خَلَقْنَا - قَصَيْنَا މިފަދަ މިފަދަ جَمع ގެ عبارة ނަ ވާތީއެވެ.

އެކަލާނގެ އެކަނިނަމަ ކޮށްފައި فَعَلْتُ - أَمَرْتُ - خَلَقْتُ - قَضَيْتُ މިހެންނެވެ. އެހެންވީއިރު އެއީ الله އާއި عيسى عليه السّلام އާއި مريم އެވެ. (تعالى الله عن ذلك عُلُوَّ اكَبِيْرًا)މިއެވެ. އެކަމަކު އެންމެ ހިތާމަހުރިކަމަކީ ދިވެހިންނަށް عَرَبِي ބަހުގެ ބަސްތަރުޖަމާކުރެވިފައިވަނީ އިނގިރޭސިބަހުންކަމެވެ. ޔަނީ عربي ބަހުގެ ބޮޑުމީ عزّة ދެކުން ވާހަކަ ދައްކާއިރު جمع ގެ صِيغَة އިން ބޭނުންކުރުމީ عامّ ކަމެކެވެ.)ދެންފަހެ މިޔުރުގެ މިބާރާތު حجّة ހަދަކު ގަވާޢިދު ގޮތުގެ ގޮތް رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم ދެއްކެވީ ކުރެއްވުމަށްވެސް ވިސްނާފަހު ނުބައި އެހާ ފަސޭހަ އެކަމަކު حكمة އާއި حُجَّةُ ނެ ފުރިގެންވާ ފަރަ عِبَارة ކުރުގެންނެވެ. އެވާހަކަތަކުގެ ترجمة ކަރި:

- އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ حديث ކުރެއްވިއެވެ. އާނގެ ބައްޕައާއި ވައްތަރުނުވާއެއްވެސް ދަރިއަކު ނުވާކަން ކަލޭމެން ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އާދޭ އެނގޭއެވެ. (އެހެންވީއިރު عيسى عليه السّلام ވައްތަރީ آدم عليه السّلام އާއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިންނާއެވެ.)
- އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ حديث ކުރެއްވިއެވެ. އަހުރެމެންގެ رَبّ އަކީ ދިރިހުރި މަރުވުންނުވާ ކަލާނގެކަން ކަލޭމެން ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން عيسى عليه السّلام އަށް ފަނާވުން އަންނާނެކަމާއި ކަލޭމެން ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އާދޭ އެގޮތެވެ އަހުރެމެންނަށް އެނގޭއެވެ.
- އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ربّ ހުރިހާ އެއްޗެއް قائم ކުރައްވާ ބަލަހައްޓަވާ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ފަރާތަކީ އަދި ހުރިހާ އެތަކެއްޗަށް رِزْق ދެއްވާކަން ކަލޭމެން އެނގޭކަމުގައި ނުވޭހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އާދޭ އަހުރެމެންނަށް އެނގޭއެވެ.
- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަގީގަތަކީ عيسى عليه السّلام އަށް މަރުވުން އައްސަވާނެކަން ކަލޭމެން ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. ނޫނެކެވެ. ނުވެއެވެ.
- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ގަދަފަދަވަންތަ الله އަށް ބިމުގައިވާ އެއްވެސް އަދި އުޑުގައިވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ވަންހަނާވެގެން ނުވާކަން ކަލޭމެން ނޭނގޭހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. އާދޭ އެނގޭއެވެ.
- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عيسى عليه السّلام އަށް الله އެންގެވި އެއްޗެއް ފިޔަވައި މިގޮތުގައިން އެއްވެސް އެއްޗެއް އެކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. ނޫނެކެވެ. އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ އެދިވޮޑިގެންނެވި ފަދައަކުން މަންމާފުޅުގެ رَحِمُ ގައި عيسى عليه السّلام ސޫރަކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެނަށް ފަދަ އެގޮތް އެނގޭނެއެއްތޯ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އާއެކެވެ. އެގޮތް އެނގެއެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ ކާނާ ބޭނުންކުރުއްވާކަމާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނިރުއްބާކަމާއި އަދި އެއްވެސް ޖެހޭކަން حدث ފިލުވާފަދަ އެކަމެއް ނުކުރައްވާކަން ކަލޭމެން ފަދަ ނޭނގެއެވެ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އެގޮތްގޮތް އަހުރެމެންނަށް އެނގެއެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عيسى عليه السّلام ގެ މަންމާފުޅު އަންހެނުން އަންހެނުންވެސް މާބަނޑުވާ ފަދައިން އެކަލޭގެފާނާއިގެން މާބަނޑުވިކަމާއި އަދި އަންހެނުން އަންހެނުންނަށްވެސް ވިހާގޮތް ވިހާކަމާއި ދެން ދަރިން ކާންދޭ ފަދައިން غِذَاء ދީއްވާވަޑައިގެން (ކާނާއާއި ބުއިމާއި) އެކަލޭގެފާނަށްވެސް غِذَاء ދީއްވިކަމާއި ދެން އެކަލޭގެފާނު ބޮޑުވުމަށްފަހު ކާނާ ވަޅުކުޅުއްވިކަމާއި ބޯނީ ހިއްލަވާކަމާއި އަދި حَدَث ފިލުއްވައިގެންނެވިކަމާއި މިއެންމެހައި ކަންތައްތައް ދަންނަ ބަރުކާކުރައްވައި ކަލޭމެން ވަނީ ނޫނީއެއްތޯ؟ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އެކަންކަން ދަންނަމުއެވެ.

- އެކަލޭގެފާނު حديث ކުރެއްވިއެވެ. އެހެން އެކަންކަން ހުރިއިރު ދެން ކަލޭމެން ތިޔަދައްކާގޮތަށްވެސް ކަންތައްތަކުން ހުރީތޯ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

ދެންފަހެ حديث ރިވާކުރެއްވި رَاوِي ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުންނަށްވެސް ހަމަޔަގީނުގައި އެކަލޭގެ ތެދުވެރިކަމާއިކަން އެނގިއްޖެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވި ހަމަ ދޮގުކުރަމުންދިޔައީއެވެ. މިކަމާއި ގުޅިގެން الله تعالى މިސޫރަތުގެ ބާވައިލެއްވުން ފެށްޓެވިއެވެ. މިއެވެ. މިހިސާބަށް = طَبرى ގެ تفسير ން قَصْد ކުރި ހިސާބު ނިމުނީއެވެ. =

މިހެންވެ މިސޫރަތް ފެށްޓެވިފައިވަނީ الله ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން إِلهِيَّة ވަންތަކަން ނަފީކުރައްވާ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް إِلهِيَّة ވަންތަކަން ސާބިތުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އެހެންގޮތްތަކާމެދު حُجَّة قائم ކުރައްވާފައެވެ. އަދި عيسى عليه السّلام އާއި ބެހޭ ބަޔަށް تفصيل ވާހަކަވެސް މިސޫރަތުގައި ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ.

ދެންފަހު މިސްކޫލަކުގެ ترجمة ލިޔަން ފެށުމުގެކުރިން އަޅުގަނޑު މިތާ މިވާހަކަތަށް ލިޔުނީ މިހާރަކަން އަދިސް މިދިވެހިރާއްޖޭގައިވެސް މާތްވެގެންވާ إسلام دين އަނބުރާ ކުރިސްޓިޔަން دين މާ މާތްވެފައި އުޅޭނުގެ أصول ތައް މާރަޓުދަރުނާކަމަން ދެކެ އުރިނާ ދިމާއަށް ތިމާގެން މިސްރާބުޖަހައިގެން އުޅޭ ހިތަށްގެ ދިވެހިންނަށް އުފާކަމަން خبر ލިބޭތީއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ކުރިސްޓިޔަން ދީންކަމުގައި އުޅުން އެބޭނާ دين ގެ عقيدة ޙަޟްރަތު ނިކަން ދެކޭތޯވެ. އެއީ آدم ގެ ދަރިއަކަން އަޅުކަންކުރާ عقيدة އެކެވެ. رَسُولُ اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގާއި نَجْرَانى ގެ نَصَارى ދިން ދެމުދު ދެކެވިގަތީވާ ވާހަކަތަކުން އުޅޭގެ ދީނަށްކާމި ދުލުވެއެންވާކަން ރަނގަޅަން އެނގޭއެވެ. އެއީ عيسى عليه السّلام ގެންގުވު دين އެއްކޮންހެވެ. އަދި ބައިބަލްއެވެ ކިތަބުގެން މިހުރު ކުރިސްޓިޔަނުން ގެނުގެ ކަރުތާސްތަކަކީ عيسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލައްވި إنجيل އެއްވެސް ނުވެ. އެއީ ބާވޮތުލުމުޖުތަކަށް އަމިލަން އަމިއްލަ އަމިއްލައަށް ބަދަލުގެއްގެން ހަދައިގެންއުޅޭ ތަރުމަހެސްތަކަށްކަލަހާ އެއްގޮތެވެ.

ދިވެހި أخ ންނާއި أخت ންނޭވެ. ކޮންމެކަށެވެ! اللّه ފެނަވައި އަޅުކަން އެހެން ވަރުތަކަކަންކަކޮށް ތޯޓަ دين އަލީ سَمَاوى دين އެއްކޮންހެވެ.އަދި ހިއްސާކުރެވެ؟ އެއީ މާތްވެގެންވާ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ބާވައިލައްވި إسلام دين އަށް މިހުން އުޅެނީ ތުރުތަށިވަނުވެގެން شيطان ގެ އުރިގައި ދުނިޔޭގެ ކާފަރުން ކުރަމުންދާ މަސައްކަތްތަކެވެ. مَائدة ސޫރަތުނިމޭތަނުގައިވާ ހަމަކުރަސް އާޔަތަކަށް ބަލައި ކިޔައިދިނަކަން އެކަން ރަނގަޅަން އެނގޭނެއެވެ. عيسى عليه السّلام އަށް اللّه ކުރައްވާނޭ ސުވާލާއި އެސުވާލުގެ جواب ގައި އެކަލޭގެފާނު ދައްކަވާނޭ ވާހަކަ އެތެރޭގައި ވާނެއެވެ. އެއީ محشر ގެ ميدان ގައެވެ. ދެންކުރާނީ އެއްވެސްކަމެއް ނެތްނަހަނދުގައެވެ. އޭގެކުރިން ސަލާމަތުގެ ބަދަލުވާ ހުރިހާ މަސައްކަތްކުރައްވާށެވެ! އެހެންނޫނިއްޔާ جَهَنّم އެވެ. وَالعِيَاذُ با للّه .